הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר זמנים

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות שבת

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות שבת

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-שבת/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 18
פרק ג 41
פרק ד 47
פרק ה 50
פרק ו 56
פרק ז 70
פרק ח 70
פרק ט 81
פרק י 88
פרק יא 102
פרק יב 109
פרק יג 117
פרק יד 120
פרק טו 123
פרק טז 125
פרק יז 130
פרק יח 136
פרק יט 141
פרק כ 142
פרק כא 146
פרק כב 149
פרק כג 154
פרק כד 159
פרק כה 160
פרק כו 162
פרק כז 165
פרק כח 166
פרק כט 166
פרק ל 169

פרק א

הלכה א

שביתת מלאכה בשביעי מ"ע שנאמר וביום השביעי תשבות וכו'. יש לדקדק בלשון רבינו אמאי לא כתב מ"ע מן התורה לשבות בשביעי כי אורחיה בכולהו דוכתי ועיין להחבי"ב בכנסת הגדולה לאו"ח סי' תרפ"ז הגהות הטור דקדק כן וישובו שם אינו עולה לכאן יעו"ש. ועיין במקראי קדש דף קי"ט ובס' חנן אלהים דף ט"ו ע"ב תירץ משם הרב דוד גרשון ז"ל וז"ל דהכא נקט כי האי לישנא משום דשבת במרה איפקוד כדרשת רז"ל וה"ק שביתה בשביעי ממלאכה כי שמענוה מימי קדם במרה קודם נתינת התורה נעשית אח"כ במתן תורה מצות עשה ודכוותא קריאת שמע שנתקנה בימי יעקב אבינו ע"ה משו"ה אמרינן ק"ש פעמים בכל יום כי ידענו מימי יעקב במתן תורה נעשית מ"ע עכ"ל וזה ג"כ אפשר ליישב למ"ש רבינו ריש הל' מילה שכתב מילה מצות עשה שחייבין עליה כרת ולא כתב מצות עשה למול את הזכרים משום דכיון דנצטוה אברהם קודם מתן תורה הכי פירושו מילה שנצטווה בה אברהם מצות עשה היא עכשיו.

אך קשה ממ"ש רבינו ריש הל' תפילה מצות עשה להתפלל וכו' וכיון דאברהם אבינו התפלל שחרית ויצחק מנחה ויעקב ערבית הו"ל למימר תפילה מצות עשה היא וכהנך דכתבינן דלדעת רבינו תפילה דאורייתא ויש לישב זה אך קשה ממ"ש רבינו ריש פ"י דמעשה הקרבנות אכילת החטאת והאשם מצות עשה שנאמר וכו' והתם לא שייך לתרץ כתירוץ הרב דלא נצטוו בזה קודם מתן תורה וכן ממ"ש רבינו ריש פ"ח דבית הבחירה שמירת המקדש מצות עשה דגם שם לא שייך כתירוץ הרב וק"ל.

הלכה ד

וכל מקום וכו'. **אין מכין אותו כלל**. וכתב הרב המגיד והוא בעניינים שאין לומר בהן מותר וכו'. והכוונה בזה כמו שהבין הרב בחנן אלהים דהיינו מקום דלא שייך לשון מותר ואף שהוא מותר וכההיא דכתב רבינו פ"ב ה"ז יעו"ש דלא כמו שהבין בסוף דבריו הרב לחם יהודה דאיכא איסור מיהא וכמו שחילק הכ"מ דא"כ הו"ל להרה"מ לכתוב והוא בעניינים דאיכא איסור בהם והאמת יורה דרכו.

הלכה ה

דברים המותרים וכו'. עיין לכ"מ מ"ש משם הרמ"ך ועיין למקראי קדש מה שהקשה עליו ומה שתירץ זה שנים מצאתי להרב גופיה בחנן אלהים יעו"ש ובס' לחם יהודה תירץ תירוץ אחר וכתב שהוא תירוץ הרב ואינו כמו שיראה המעיין.

כיצד גורר וכו'. והיינו כר' שמעון מצאתי כתוב אצלי שהקשה אלי החכם השלם יום טוב סאבאן במ"ש רבינו פ"א מהל' מעילה ה"ז ותולש אינו כגוזז ויראה לי דאינו לוקה עד שיגזוז ותמה עליו דע"כ לא קאמר שם בש"ס דתולש לאו היינו גוזז אלא לרב דפסק כר' יהודה דדבר שאינו מתכוין אסור וכר' יוסי בן המשולם וקשה דידיה אדידיה ברם לרבינו דפסק כאן כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר א"צ לומר דטעמא דר"י בן המשולם משום דתולש לאו היינו גוזז אלא משום דדבר שאינו מתכוין מותר ונפק"מ דאי תלש מן הקדשים לוקה ונפק"מ ג"כ דאינו יכול לתלוש במכוין אלא משירו לכאן ולכאן ואם נתלש נתלש וכמ"ש התוס' בפירוש הבעיא יעו"ש.

ולענ"ד נראה דהן אמת דרבינו פסק כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר ומאי דס"ל דפירוש דברי ר' יוסי בן המשולם היינו משום דתולש לאו היינו גוזז וכאוקמתא בש"ס לרב היא משום דלישנא דמתני' הכי דייקא דתני ותולש את השער דמשמע דמותר לתולשו והשתא אי פירושא דמתני' היינו משום דתולש לאו היינו גוזז ניחא שתולש ממש ברם אי פירושא דמתני' משום דבר שאינו מתכוין מותר לא שרי לתלוש אלא להסיר מכאן ומכאן ואי נתלש נתלש ואף דבש"ס איבעיא לה ולא איקפד על האי לישנא מ"מ כיון דחזינן דרב סובר כך פירוש דמתני' ומתני' דייקא כוותיה אף אנן נמי נאמר דכך פירוש דמתני' אף דלדידן אינו מוכרח כיון דדייקא מתני' כן ונפק"מ דאי תלש אינו לוקה ועוד דכיון דחזינן לרב דסובר בפירוש דמתני' דהיינו טעמא משום דתולש לאו היינו גוזז מי זאת אמר דמה שמפרש כן הוא משום דס"ל כר' יהודה ולא דאפי' דס"ל כר"ש הוה מפרש הכי משום דדייק לישנא דמתני' ועוד אעיקרא ניחזי אנן אי לא ס"ל דכך דייקא לישנא דמתני' וכי משום דפוסק כר"י מוכרח לפרש כן דברי ר' יוסי אדרבא לא יפסוק כוותיה כיון דס"ל כר"י בן המשולם אלא וודאי דס"ל דכך פי' דמתני' מצד עצמה ומשו"ה פוסק כוותיה דיכול לסבור כר' יהודה וכר' יוסי בן המשולם ודוק.

ועיין להרב מל"מ בהלכה זאת ד"ה דברים עד מ"ש ותמהני איך לא הוקשה להם מאותה סוגייא דפרק כירה וכו' וכן כתב עוד וראיתי להתוס' עד וכעת צריך אצלי תלמוד ומי יתן ידעתי מה הכוונה בתמיהתו זאת דאינהו ז"ל בין בכתובות בין בבכורות הרגישו מהא דגרירה דהיא הברייתא דמשם יליף בפרק כירה דר"י אוסר אף באיסור דרבנן בדבר שאינו מתכוין ומחלקים יעו"ש בדבריהם.

ורוחץ ידיו בעפר וכו'. עיין מ"ש הלח"מ שהעלה לכל בסוף דבריו דלעולם דר' שמעון ור' ישמעאל לא פליגי אלא אי נתר וחול הוי פסיק רישיה או לא ברם כולהו מודו דדבר שאינו מתכוין מותר ופסק כר' ישמעאל וכו' אלו תוכן דבריו וזה ניחא לישב למ"ש בס'

היד ברם למ"ש בפירוש המשנה שבדברי ר' שמעון פי' חופף ביד וכו' אי אפשר לפרש כן וא"כ למ"ש בפירוש המשנה קשה עליו הסוגייא דידן דבמה טומנין והיאך סייע הרב עצמו ממ"ש בפירוש המשנה ולא השיא דעתו לזה. ויש מי שרצה להעמיס בלשון פירוש המשנה מ"ש הלח"מ ז"ל ולא נכנסו דבריו באזני מכמה אנפי גם מצד עצמם דבריו שם בפירוש המשנה מגומגמים דכפי פירושו שם לא פליג ר"ש עם ר"י דע"כ לא קאמר ר"ש אלא בידו ור' ישמעאל לא אסר אלא באדמה וא"כ (איהך) [היאך] כתב והלכה כר"י הל' מכלל דפליגי ודאי דרצונו לומר דכיון דלא פליגי נמצא הלכתא ככולם וזהו שכתב בתחילה שזאת ההלכה היא לר"ש וכבר נתבאר דהלכה כר"ש בדבר שאינו מתכוין וכו'.

ועפ"י דבריו בפירוש המשנה מובן מ"ש רבינו בפ"ה דהל' נזירות הי"ד וז"ל נזיר חופף בידו וחוכך בצפורניו וכו' אבל לא במסרק וכו' ולא באדמה מפני שמשרת וכו' והוא כדברי בתחילה דלא פליגי וכמ"ש הוא עצמו ועפי"ז יש ליישב מ"ש הכ"מ וז"ל ומ"מ איכא למידק אמאי פסק רבינו כר' ישמעאל דיחידאה הוא ואפשר שהוא סובר דר"י לפרש דבריו דת"ק אתא עכ"ל דיש לדקדק עליו מאי קא קשיא ליה דפסק כיחידאה והא ס"ל דלא פליגי ומאי ואפשר כיון שהוא מוכרח מה שפירש במתני' ויותר תימה על הלח"מ שם שתמה על תירוץ מרן כ"מ וז"ל אבל לא משמע כן מפירוש המשנה שכתב והלכה כר"י הלכה מכלל דפליגי וכו' והן אמת דלשון רבינו מגומגם ברם הכוונה בדבריו נראה אמת כמ"ש ואדרבא משם סייעתא לרבינו דס"ל דלא פליגי.

ובדברי הלח"מ הקשה הרב בחנן אלהים בפרק במה טומנין אדתירצו בש"ס ב' תנאי ואליבא דר' יהודה נימא הא ר"ש הא ר' ישמעאל ותירץ דניחא ליה לש"ס לומר דב' ר' יהודה נינהו שהוא מאריה דהל' שבת אך קשה בפשט הש"ס דנימא ב' תנאי ואליבא דר"ש עוד כתב הלח"מ ומה שלא הזכיר וכו' אבל הוא ז"ל וכו' פי' דבריו דכיון דלדידיה יד ושער שוין נינהו דאי הוי דבר המשיר אפי' פניו וידיו אסור ואי לא הוי ודאי אפילו שער שרי וכמ"ש פכ"ב הי"ג נקט כאן ידיו והוא הדין שער דשרי וק"ל.

הלכה ו

אבל עשה מעשה וכו'. וכתב (מרן) [המגיד משנה] זה מבואר וכו' ובפ' הבונה דף ק"ג מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ויש מי שכתב שאם לא [היה] נהנה וכו' שרי וזה דעת בעל הערוך וכו' עכ"ל ודברי הערוך אלו הביאום התוס' והרא"ש שם ומכלל ראית הערוך הביא ראיה מההיא דשילהי כל התדיר בזבחים דאמר שמואל המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קמכבה ומוקי לה כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ואע"ג דהוי פסיק רישיה דאי אפשר לזלף על האישים שלא יכבה ומתיר

ר"ש לכתחילה מאחר שאינו נהנה ודחה הרא"ש לזה וז"ל ויש לדחות דאפשר שיפול על עצי המערכה או על האברים עכ"ל ובפ' שמונה שרצים כתב הרא"ש וז"ל והיכא דשתי סמא לרפואה ומיעקר אסור אפי' לר"ש דמודה ר"ש בפסיק רישיה ולא שייכי כאן דברי בעל הערוך דאמר לא אסר ר"ש פסיק רישיה אלא היכא דניחא ליה דהיינו דוקא לענין שבת דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורין לא בעינן דניחא ליה מדפריך הש"ס פ' כל התדיר גבי המתנדב יין מזלפו ע"ג האישים והא קא מכבה אע"ג דלא ניחא ליה כיבוי עכ"ל.

והקשה הרב ברכת הזבח דס"ב שהקשה לו בשם הרב הגדול מהר"ר ליווא ז"ל הביאה מהר"מ גלאנטי בס' זבח השלמים סי' ל"ו וז"ל והם דברים תמוהים דמאי מייתי הרא"ש ראיה מדברי המקשן הלא למאי דמסיק שם בגמ' דמאי דמתיר שמואל הוא משום דס"ל כר"ש משמע דאפי' דפסיק רישיה מותר משום דלא ניחא ליה א"כ הרי דבשאר איסורין כשהוא פסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי ואדרבא הרא"ש עצמו מביא דברי הערוך בפ' הבונה דמייתי ראיה ממסקנת סוגיא זאת וכו' עכת"ד והרב מהרמ"ג מתרץ לה עפ"י מאי דאיתא במנחות דף ע"ד על מתני' שאמרו מנחת כהנים וכו' בזה יפה כח המזבח ואמרו מאי בזה ותירצו לאפוקי מדשמואל דס"ל דהמתנדב יין מזלפו ע"ג המזבח ע"כ והשתא קשה דמהך סתמא דמנחות משמע דלאו הלכתא כשמואל דס"ל כר"ש וכמו דמסיק בזבחים דשמואל כר"ש ואנן קי"ל כר"ש והרמב"ם פסק כר"ש וכו'. ולישב זה נראה דס"ל כסברת בעל הערוך במקצת דהיינו דע"כ לא אסר ר"ש אלא בפסיק רישיה דניחא ליה וכו' ברם אין זה אלא בענייני שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה ברם בשאר איסורין אף דלא ניחא ליה אוסר ר"ש ולכן בההיא דשמואל לאו הלכתא כוותיה ואפילו דלא ניחא ליה אסור כיון דהוי בשאר איסורין א"כ כונת הרא"ש דאפי' מאן דס"ל כסברת הערוך דיש לחלק בין פסיק רישיה דניחא ליה להיכא דלא ניחא ליה עם כל זה בשאר איסורין לא יודו ליה להרב הערוך לפי שהוא מביא ראיה לדינו מהאי סוגיא דכל התדיר ולא השגיח מסוגיית מנחות דמשם מוכרח דלית הלכתא כשמואל בהאי דינא וזה הוא כונת הרא"ש שהביא ראיה מדברי המקשה לפי ראיתו דמשמע ליה כך מכח סוגייא דמנחות וכו' דאפי' מאן דסבר כהערוך לא יודה לו בכל סברתו דהן אמת דהוא הביא מהמסקנה אבל אנן קי"ל כסברת המקשה מכח סוגייא דמנחות זה תוכן דבריו בקיצור.

ואחרי נשיקת ידיו ורגליו עייל פילא בקופא דמחטא חדא דלפי דרכו דברי הרא"ש לאו אבעל הערוך קאי כי אם למאן דס"ל כותיה במקצת וחוץ דלא מצינו מי שסובר כן ואף רבינו דס"ל הכי לאו בפירושא איתמר כי אין זה אלא לדרכו ואפי' שיהיה מוכרח מ"מ

הו"ל להרא"ש לכתוב ולא שייך בזה דברי רבינו ועוד דלשון ולא שייך בזה דברי הערוך לא משמע כן ועוד דלפי דרכו מביא ראיה מס"ד דגמ' וסומך על המסקנא דגמ' דמנחות אחר דכל חיליה אינו אלא ממנחות דאי מהס"ד דכל התדיר לא אזלינן בתר הס"ד ועוד דבפ' הבונה כשדוחה סברת הערוך הו"ל להביא ראיה מהך סוגייא דמנחות נגד הערוך דומייא דדחיות שמביא אחר שסיים דברי הערוך ודחאם שהביא ההיא דמפיס מורסא וכו' יעו"ש והו"ל להביא הך דמנחות ודוק.

ובינותי בספרים וראיתי להרב זרע אברהם חלק אבן העזר סי' א' הביא קושיא זאת ממהר"ר ליווא ז"ל וכתב דלא קשה מידי ותוכן דבריו דהרא"ש אזיל לשיטתיה שכתב בפ' הבונה לדחות ראית הערוך דההיא דמזלף לא הוי פסיק רישיה ונמצא בין לפי המקשן בין לפי התרצן בשאר איסורין אע"ג דלא ניחא ליה אסור דהא פריך והא קמכבה אע"ג דלא ניחא ליה והתרצן לא דחה דבריו אלא משום דלא הוי פסיק רישיה א"כ מוכרח דמודה ר"ש דבשאר איסורין אסור אי הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה וכו' עכ"ל.

ואחרי נשיקת ידיו ורגליו עדיין ארוכה לא עלתה דכל קושית הגאון על הרא"ש הוא דאחר דהערוך הביא ראיה מהך דכל התדיר מהמסקנא איך הוא דוחה דבריו מהס"ד והן אמת שהוא דחה ראיתו מהמסקנא ונשאר הס"ד כדקאי והוי היפך הערוך מ"מ נמצא הכל תלוי בפירוש המסקנא וכיון דהערוך מפרש המסקנא הכי מאי קא קשיא ליה על הערוך בשלמא לדחות ראיתו במ"ש בפ' הבונה ניחא ליה אבל להקשות לו בהיפך זו לא אמרה אדם מעולם ועוד אי חיליה מהמסקנא לפי פירושו כאן הו"ל לפרש פירושו ולא להניחו בעל פה ולסמוך על מ"ש שם ועוד דכיון דכל חיליה מהמסקנא מה לו עם הס"ד ואם נאמר בכוונתו לפשוט מהס"ד למסקנא דכי היכי דלס"ד פסיק רישיה אף דלא ניחא ליה אסור הכי נמי למסקנא אלא דחדית ליה דלא הוי פסיק רישיה גם הערוך יאמר דמהס"ד נילף למסקנא דכי היכי דלס"ד הוי פסיק רישיה גם למסקנא אלא דחדית דאין פסיק רישיה זה אסור דהוי כר"ש דכיון דלא ניחא ליה שרי משא"כ לר"י דאפילו הכי אסור דס"ל דבר שאינו מתכוין אסור ואתי שפיר דלא מיפלגי בין ס"ד למסקנא אי הוי פסיק רישיה או לא באופן שחזרה קושית הגאון למקומה.

וראיתי להרב ברכת הזבח שתירץ וז"ל ונ"ל שכונת הרא"ש היא להוכיח מדפריך והא קא מכבה ומשני כיבוי במקצת לא שמה כיבוי ואיבעית אימא כיבוי דמצוה שאני ופריך והאמר ר' עקיבא וכו' ומשני הא ר' יהודה והא ר' שמעון ועל כרחך הא דפריך והא קמכבה וכו' פריך לכו"ע ואף לר"ש מדלא משני תכף דשמואל ס"ל כר"ש אלא שמע מינה דס"ל למקשה כיון דמכבה בודאי כיבוי גמור אם כן אף לר"ש הוי פסיק רישיה ואסור

וכו' וע"ז תירץ דשרי לר"ע או משום דכיבוי במקצת או דמצוה ואהא פריך דברייתא תני לאיסורא ש"מ דהוי כבוי ומסיק דלר"י הוי כיבוי ולר"ש לא מכח תירוצי דלעיל או דמקצת או דמצוה ולהכי לא קאמר אלא וכו' דאכתי צרכינן תירוצא דלעיל זו היא ראיתו.

ומצאתי להרב צאן קדשים שכתב על תירוץ זה ובמחילה מכבודו אם כדבריו דמשו"ה מתיר שמואל בדבר שאינו מתכוין כר"ש אע"פ שהוי פסיק רישיה או דכיבוי במקצת הוא או דמצוה הוא מאי פריך למימרא וכו' דילמא מדמי להדדי והכא שאני משום דהוי כיבוי במקצת ודמצוה ואין מתכוין ומשו"ה פוטר שמואל עכ"ל. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו אי מהא לא קשיא משום דא"כ עוד היום תקשי מאי מקשה בגמ' בדבר שאינו מתכוין סבר לה כר"ש במלאכה שאין צריכה לגופה סבר לה כר"י וכדתירצו בגמ' מי לא ידעינן דחמיר משאצל"ג מאין מתכוין אלא דהמקשן לא ס"ל לחלק דס"ל כותיה במקצת ופליג עליה במקצת ומשו"ה מקשה ואהא מתרץ ליה דס"ל כותיה בחדא ופליג עליה בחדא אף שהוא דוחק א"כ הוא הדין לדרך הרב ברכת הזבח דלא ירד המקשן לחלק בהכי דבכבוי דמצוה או דמקצת ס"ל כר"ש ובזולתו לא ס"ל הכי והתרצן אין הכי נמי דהוה מצי לתרץ הכי וחדא מינייהו נקט אך קשה על תירוץ זה מה שהקשה הרב זרע אברהם שם ועוד שאם כדבריו כשדחה ראית הערוך שם בפרק הבונה אמאי לא דחה בהכי דתירוץ הגמ' הכא הוא בסיוע דכבוי במקצת או דמצוה ולא לומר דלא הוי פסיק רישיה נגד הסברא ועוד אדרבא הו"ל להביא לנגדו וכמ"ש לדרך מהרמ"ג לעיל ומה שהביא ראיה דלא אמר אלא אינו הכרח כיון שלא נזכר שם אמורא וכדכתב הרב בצלאל בשיטת מציעא.

במ"ש לתרץ הרב ברכת הזבח בתירוץ ב' דהרא"ש סובר כפירוש התוס' בשבת דף מ"א ד"ה מיחם וכו' דדבר שאין מתכוין לר' יהודה אסור מדרבנן וכשהוא פסיק רישיה אסור מדאורייתא ולפ"ז הא דמשני ר' שמעון פירוש דס"ל דדבר שאין מתכוין [מותר] אפילו מדרבנן ובפסיק רישיה ואין מתכוין הוי איסורא דרבנן ובמזבח לא גזרינן עכת"ד ותמה עליו בספר צאן קדשים הנזכר וז"ל ותמיה נשגבה בעיני דאשתמיטתיה מיניה שיטה שלאחריה מ"ש התוס' שם דבשאר איסורים ס"ל לר"י דדבר שאינו מתכוין אסור מן התורה חוץ מגבי שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה ולפי זה על כרחך לר"ש דבר שאינו מתכוין כשאר איסורין מדרבנן ובפסיק רישיה מדאורייתא דאל"כ הוי פלוגתא רחוקה בין ר"י לר"ש דלר"י אפילו דבר שאינו מתכוין מדאורייתא ומכל שכן בפסיק רישיה ולר"ש אפי' בפסיק רישיה אינה אלא מדרבנן ובדבר שאינו [מתכוין] מותר לגמרי עכ"ל וחוץ מקושיא זו עליו לא ימלט גם לדרך זה ממה שהקשה להדרכים הנזכרים לעיל.

והרב צאן קדשים בחר לו דרך לעצמו וז"ל וי"ל דמדברי המקשן מוכח שפיר דעל כרחך

ידע דהוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה בההיא כבוי ואפ"ה פריך ועל כרחך דס"ל דדוקא לענין שבת שייך להתיר בפסיק רישיה דלא ניחא ליה דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל לא כן בשאר איסורין ואליבא דמסקנא נמי מוכח דיש חילוק בין שבת לשאר איסורין מדקא משני הא ר"י והא ר"ש והוי שינויי דחיקי דמצינו לר' עקיבא בהיפך וכמ"ש התוס' והוה מצי לשנויי בין שמואל בין ר' עקיבא כר"ש ס"ל ובהא פליגי דשמואל ס"ל כיון דלא ניחא ליה בההיא כיבוי שרי כמו בשבת אע"ג דהוי פסיק רישיה ור' עקיבא ס"ל דלא דמו לשבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל בשאר איסורים אע"ג דלא ניחא ליה אסור כיון דהוי פסיק רישיה אלא על כרחך אפי' אליבא דמסקנא נמי מוכח דכו"ע ס"ל דיש חילוק בין שבת לשאר איסורין ומשו"ה משני הא ר"ש דהיינו דהוי דבר שאינו מתכוין ולא פסיק רישיה וכמו שדחה הרא"ש גופיה בפ' הבונה וכו' עכ"ל וגם בזו לא נח נפשי חדא במה שהניח דס"ל להמקשן דיש לחלק בפסיק רישיה דניחא ליה בין שאר איסורין לשבת ולא כתב ראיה לזה ועוד במ"ש דהוה מצי לשנוי דבהא פליגי שמואל ורע"ק וכו'. ודבריו תמוהים דוכי שמואל תנא הוא דפליג עם רע"ק ואי נוכל לומר דפליגי מאי מקשה בגמ' מברייתא דרע"ק נימא דפליגי וגם התרצן יתרץ הכי אלא דזו לא אמרה אדם מעולם ונמצא כל הדרכים בחזקת סכנה ועוד הקשה הרב זרע אברהם ז"ל על דברי הרא"ש אלו דמה הכריח מהמקשן הא המקשן חיליה הוא דאי אפשר לומר דשמואל כר"ש וכמו שמקשה אח"כ למימרא וכו' ונמצא א"כ דליכא לחלק בין ניחא ליה ללא ניחא ליה.

וראיתי להר"ן פ' שמונה שרצים שכתב כדברי הרא"ש עצמם וסיים ומשו"ה מקשינן בגמ' להדייא ומי שרייא והא קא מכבה ואפי' לר"ש אסור כיון דהוי פסיק רישיה עכ"ל כנראה שרוצה להבין דהקושיא הא' הוא דלא אתי אפי' לר"ש והשתא אי כדברי הערוך הא מצי אתי שפיר כר"ש ואף דהוי פסיק רישיה כיון דלא ניחא ליה שרי וזו היא ראייתם מס"ד דגמ' ברם תמיהת מור"א יצחקי יפה קיימת דכיון דחזינן להמקשן דמותיב למימרא אח"כ נימא דכל חיליה הוא דאי אפשר לומר דאתי כר"ש דא"כ קשה דידיה אדידיה וכמ"ש אח"כ וז"ל למימרא והאמר שמואל מכבין וכו' ודוק ועיין בזה במה שכתבתי גבי שאלה להלכות קטנות ח"ב סי' רנ"ח והיא בספרי אגורה באהלך.

הלכה ז

כל העושה מלאכה אע"פ שאינו צריך לגופה של מלאכה וכו'. וכתב מרן משם מצאתי כתוב וז"ל ההפרש שיש וכו' יעו"ש וראיתי להרב פרי חדש בס' מים חיים בנימוקיו על רבינו שמפרש מילתיה דמר ההוא אמר וז"ל ופי' כך דפסיק רישיה אע"פ שאינו מכוין למלאכה מ"מ סוף סוף כונתו לעשות אותה פעולה שהמלאכה נעשית בהכרח כיצד הרי

שסגר הדלת וכו' וסגירת הדלת היא צידת הצבי אבל במשאצ"ל הרי שמכבה את הנר בשביל השמן הוא אינו צריך לכבוי אלא שמחמת הכבוי נמשך לו הנאת השמן וכו' זה תוכן דבריו. ולפי המובן מדבריו הוא שמחלק בין כשעושה המעשה שממש באותו מעשה נעשית האיסור וההיתר בין כשנמשך ממעשה האיסור דכבוי הנר הנאת השמן שהוא ההיתר וא"כ קשה דאדרבא כלפי לייא דכל בתר אפכא מסתברא שוב ראיתי למורינו הרב בספר בתי כהונה סימן כ"ד ס"ק ג' שלא הבין ג"כ דברי רבו אלו יעו"ש ודוק.

או המכבה את הנחלת וכו'. והוא מסוגייא דשבת דף מ"ב יעו"ש וראיתי להרשב"א בחידושיו שכתב משם רב האי גאון וז"ל אבל רב האי גאון כתב וז"ל דרבי יאודה אפילו במקום הזיקא אסר אלא דשמואל לא ס"ל כותיה במקום דאיכא היזקא ומשו"ה התיר לצוד את הנחש ולכבות גחלת של מתכת אבל לא של עץ ומה הפרש ביניהן דשל עץ היא אדמדמת וכיון שנראית פורשין ממנה עוברי דרך ואינן ניזוקין אבל של מתכת אף שכבתה היא חמה ואינה נראית ומזקת עכ"ל. וקשה לי דא"כ מאי מקשה בגמ' למימרא וכו' ואי ס"ד וכו' אפי' של עץ ומאי קושיא לעולם דס"ל כר"ש והיינו טעמא דשל עץ לא משום דנראית וליכא הזיקא ואין צריך לתירוץ הגמ' ויש ליישב על פי מ"ש הרשב"א דף קכ"א ע"ב ד"ה ברצין אחריו משם הרב בעל ההלכות יעו"ש דלר"ש אפי' שאר המזיקין נהרגין ואפי' אין רצין אחריו כיון דליכא אלא איסורא דרבנן שרי ומשו"ה אי אפשר לאוקומי כר"ש הכא בשמעתין דהא אפי' שיהיה של עץ שנראה מידי חשש לא נפקא וכיון דהוי כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור אפי' של מתכת כן מתפרש הסוגייא לדעתו ודוק.

הלכה ח

כל המתכוין וכו'. **ה"ז ק"ו וכו'**. וכתב הרב המגיד ומתוך לשונו יראה שהכוונה שהכרמלית וכו' וכתב הלח"מ וז"ל ונראה לומר וכו' פירוש דבריו דהתם בין בכונה בין במעשה איכא איסורא דאורייתא וקאי לדין שתנוח בכל מקום שתרצה ומשו"ה חייב לא כן כאן דכונתו שתנוח בכרמלית דוקא אלא שאם תנוח ברה"ר אין חשש דהכונה רובא היא בהיתר והכי הוי פירוש הרב המגיד דכשחשב שתנוח בכל מקום שתרצה דבכי הא חייב ברה"ר הוא הדין אפי' דאיכא כרמלית וחשב כן וכאן מפני שלא נתכוון לזרוק אלא בכרמלית לכתחילה אלא שאם תנוח ברה"ר אין חשש כיון דאיכא כונה טובה פטור וכן מ"ש רבינו כגון שנתכוון לזרוק בכרמלית ר"ל לפ"ז לכתחילה אלא שאם תנוח ברה"ר אין חשש ומשו"ה נקט רבינו הך דינא בכרמלית להודיענו הך דינא דלא דמי לא לדין נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' ולא לדין שתנוח בכל מקום שתנוח אלא דלפ"ז קשה דהוה מצי

למנקט הך דינא ברה"ר כגון שנתכוון שתנוח קודם ד' אלא שאם תנוח אחר ד' אין חשש והוי הכונה רובא טובא דקודם ד' שרי מדאורייתא וי"ל דהיינו הך.

נתכוון לעשות דבר המותר וכו'. כתב הרב המגיד זה מחלוקת אביי ורבא וכו' ויש שפירשו נתכוון לחתוך תלוש זה וחתך מזה ועיקר הפירוש וכו' וב' הפירושים אלו הם מרש"י ותוס' בסוגיין והקשה הרב חנן אלהים דף ק"כ דמי הכריחו להרה"מ לפרש כונת רבינו כפי' התוס' אי מכח קושיא לפרש"י לדעת רבינו לא קשה מידי לפי דרבינו פוסק בכל אותם הבקיאיות שהביאו התוס' לחיוב דלא כהתוס' וא"כ ליכא הכרח דיפסוק כפי' התוס' יעו"ש וי"ל דהוכרח הרה"מ לפרש כן בדברי רבינו מלישנא דש"ס דלקמן דמפרש שגג בלא מתכוון דשאר מצות היכי דמי כגון דסבור שומן הוא ואכלו דהיינו ממש דומיא דשבת לפי' התוס' וכ"כ התוס' יעו"ש. אך קשה דמלשון רבינו ז"ל משמע כפי' רש"י שכתב נתכוון לעשות וכו' ועשה דבר אחר ואי כפי' התוס' ז"ל הו"ל למימר ועשה איסור והיינו שהחפץ אחד אלא שחשב להיתר ויצא איסור ומלשון דבר אחר משמע שעשה איסור בחפץ אחר.

ויש מי שפירש בכונת הרב המגיד דמ"ש ועיקר הפירוש קאי לש"ס דאמרינן נתכוון וכו' ברם בפירוש דברי רבינו מודה שהוא כפירוש רש"י ולכן כתב רבינו אינו חייב כלום לפי דע"כ לא אמר רבא פטור אבל אסור אלא בנתכוון לחתוך תלוש ונמצא מחובר ברם נתכוון לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר אפי' איסורא ליכא ולכן כתב רבינו אינו חייב כלום ונמצא דברי רבינו מכוונים אלא שיש לגמגם שלא כתב רבינו דין הש"ס אלא המחודש וי"ל דדין הש"ס כבר כתבו רבנו פ"ז משגגות הי"א יעו"ש ומ"ש פטור דמשמע אבל אסור י"ל כמ"ש הלח"מ כאן ועיין להרדב"ז הנדפס מחדש ח"א דף קי"ב שתפש על רבינו דכאן פסק כרבא ופ"ב משגגות כתב נתכוון להגביה את התלוש וכו' פטור נראה דפסק כאביי ותירץ דרצה לומר דינא ככו"ע ובפ"ז כתב הדין כרבא וכ"כ מרן שם.

הלכה ט

נתכוון ללקוט תאנים וכו'. ויש לדקדק למה לא נקט כולה בבא בתאנים משחורות ללבנות דומיא דרישא.

הלכה י

היו לפניו וכו'. ועיין להשגת הר"א ולענ"ד נראה על דרך מ"ש הלח"מ ולא ימלט מן ההפרש ביני לבינו והוא זה דהש"ס שם שקיל וטרי לשמואל דס"ל דמתעסק פטור ואף דמכוין לדבר האסור מ"מ כיון דלא נעשה מחשבתו פטור ואהא רמי ליה רב אושעיא ממתני' ר"ש ור"ש שזורי וכו' ר' יהודה מאי אתא לאשמועינן אלא לאו מתעסק איכא

ביניהו לא מתעסק דברי הכל פטור והכא במלקט וכו' רבא אמר לקדם איכא ביניהו וכו' ויש להקשות רבא מה לו לתרץ לשמואל כיון שהוא בר פלוגתיה דס"ל דמתעסק חייב דעד כאן לא פטר רבא אלא במתעסק דהיתר כגון נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר ברם מתכוין לאיסור אסור ומתני' מסייעת ליה דעל כרחך במתעסק פליגי והא ודאי לא קשה דלדידיה נמי קשה כי היכי דקשה לשמואל דע"כ לא אצטריך לרבא מתעסק להתר אלא בשניהם חד מינא אבל בב' מינים פטור אפי' ב' איסורים אלא דלשמואל אפי' ב' מין אחד ומתכוין לאיסורא פטור ולכן מתרץ רבא מילתא דשויא לשתיהם דמתני' איירי לקדם דפלוגתייהו בב' שמות דאילו בשם אחד כו"ע ס"ל דחייב ולר' יהודה אף בשם אחד פליגי ברם מתעסק לכו"ע פטור כיון שלא כיון לזה כלל זה הוא לתרץ לשמואל ולרבא הוי הכי ג"כ דע"כ לא פליגי אלא לקדם ברם מתעסק פטור דע"כ לא פליג רבא עליה דשמואל והצריך מתעסק דהתר אלא דחד מינא אבל ב' מינין אפי' מתעסק דאיסור פטור וכשמואל. והשתא ברייתא דתני ב' נרות וכו' חייב הוי כרבא ג"כ דלא חשיבי אלא כמין אחד והוי מתעסק באיסור וידוע דרבינו פסק כרבא וכמו שקדם בלישנא דלעיל וגם פוסק כר"ש ור"ש שזורי דפלוגתייהו דתנאי בב' מינין ברם במין אחד כו"ע מודו דחייב ואיירו תנאי בקדימה וגם שחורות ולבנות הוו ב' מינין כמו דמוכח בש"ס והשתא דברי רבינו מתפרשים על תילם נתכוון ללקוט תאנים וכו' וליקט לבנות או שנתכוון לקדם וכו' פטור לפי שהם ב' מינים והיינו כר"י בקדימה ובמתעסק גם רבא מודה דפטור ובב' נרות דולקות שהם מין אחד חייב כרבא אך קשה דאילו רבינו פסק כאן כר"ש שזורי ובפירוש המשניות כרבי יהודה וי"ל דחזר בו.

הלכה טו

כל מלאכה וכו'. עיין בפרק המצניע כל הסוגיא והכלל דלר' שמעון ב' מיעוטי כתיבי חד לזה עוקר וזה מניח וחד לזה יכול וזה יכול וחד לזה אינו יכול וזה אינו יכול והוראת בי"ד חייב ולר' יהודה מפיק חד להוראת בי"ד דפטור וזה אינו יכול וזה אינו יכול חייב ולר' מאיר ליכא אלא ב' מיעוטי חד להוראת בי"ד וחד לזה עוקר וזה מניח כן הוא לגירסת רש"י והתוס' הקשו דאיך אפשר לר"ש דהוראת בי"ד חייב והא תנן איפכא בהוריות דף ג' הלך ועשה על פיהם בין הביאו כפרתן בין לא הביאו ר"ש פוטר ומפרש טעמא תולה בבי"ד אנוס הוא עכ"ל והרשב"א בחידושיו תירץ בשם י"מ דהתם הוא דחזרו בהם וידעו שטעו ידיעתן כידיעתו וכמו שנזכר הוא דמי שהרי עליהן הוא סומך עכ"ל וקשה דלפי זה איך יתרץ לשון הש"ס מאי טעמא דר"ש הואיל וברשות בי"ד הוא עושה כלומר והוי אנוס ויש ליישב ולהעמיס פי' זה בלשון הש"ס והוא דוחק.

עוד כתב לתרץ משם הרב משה ב"ר יוסף דהתם הוא דאיכא כפרה הכא ליכא כפרה עכ"ל הכונה בזה דע"כ לא קאמר ר"ש דפטור אלא התם דגם צבור שגגו בתחילה וא"כ הבי"ד מביאים קרבן והצבור אינם מביאים כלום ונכלל זה היחיד עם אותה כפרה ברם כשאין שוגגין אלא יחיד ואינם מביאים קרבן הבי"ד אינו נכלל בשום כפרה משו"ה ס"ל לר"ש דחייב אלא שקשה א"כ אמאי לא הזכיר רבינו הקדוש לר"ש במתני' דלעיל דפליג איחיד שעשה בהוראת בי"ד וגם לא מצאנו שום ברייתא דתני הכי על שם ר"ש ולב' הפירושים אלו הקשה החכם השלם יעקב אלבעלי ז"ל דאיך אפשר דר"ש ס"ל דיחיד ששגג בהוראת בי"ד חייב ועל כרחך לא פטר אלא או דאיכא כפרה או שידעו בי"ד והוי כמו מזיד והא שם בהוריות דף ג' ע"א אמרו בש"ס פשיטא מרובין ונתמעטו היינו פלוגתא דר"ש ורבנן מיעוטין ונתרבו וכו' וקאי על מתני' א' דס"ל יחיד ששגג פטור ואי ס"ל לר"ש דחייב איך מבעיא ליה לש"ס במונח דפטור ופשיט לה מפלוגתא דרבנן ור"ש דלא ס"ל הכי דאיהו ס"ל חייב זה תוכן דבריו. ויש ליישב בדוחק דמ"ש בש"ס פשיטא וכו' הוא למאי דקי"ל דיחיד ששגג וכו' פטור וכתנא דמתני' א' וע"ז קמבעיא ליה מיעוטין וכו' מאי דבשלמא מרובין ונתמעטו דמי לפלוגתא דר"ש ורבנן דלשם ולפי מה שהיא ההלכה שם למדינן לכאן אלא מיעוטין ונתרבו מאי לא דמי הא להא ברם אה"נ דר"ש ס"ל דחייב בנדון דמתני' א' וכשני תירוצי הרשב"א ז"ל אך קשה על ב' התירוצים אלו דאשתמטיתיה להם ברייתא דתורת כהנים אשר משם מוכח דר"ש פוטר בין הכי ובין הכי דאחר דתני במתני' א' דש"ס דילן כדמותה תני ור"ש מוסיף הורו בי"ד וידעו וכו' ר"ש פוטר שהיא המשנה דש"ס דילן המשנה ב' נמצא דר"ש פוטר מכל וכל וכמ"ש התוס' וצ"ע.

ובש"ס לר' מאיר ב' מיעוטי כתיבי חד למעט זה עוקר וזה מניח וחד למעט יחיד שעשה בהוראת בי"ד וקשה טובא דרש"י כתב בהוריות דף ג' וז"ל ואי קשיא הא דאמרינן בכל התורה אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות והיכי אמרינן אלו ג' מיעוטין דממעטינן ובירושלמי מפרש הני מילי היכא דליכא אלא ב' מיעוטי אבל היכא דאיכא ג' מיעוטי בזה אחר זה בחד קרא כולהו אתו למעט והשתא קשה דתינח אליבא דר' יהודה דאיכא ג' אבל לר"מ דליכא אלא ב' אדרבא (אי אפשר) [הלא אתי] לרבות ואחר החיפוש מצאתי להתוס' ישנים שם בהוריות שהקשו הך קושיא ותירצו בדברי הירושלמי ושוב כתבו על שם רשב"א שפירש בנידה וז"ל דהיכא דהמיעוט אתי למעוטי דבר אחר כמו כהן ולא ישראל התם אתי לרבויי דבר אחר אבל היכא דכל חדא איתא למילתיה לחודיה כדהכא וגבי זאת העולה הוי למעוטי עכ"ל ועפ"י זה לא קשה מידי לר"מ.

ויש לחקור לרשב"א דתירץ תירוץ אחר מה שלא תירץ הירושלמי ולא זו הדרך לתרץ לקושית הגמ' או בבלי או ירושלמי ונראה דס"ל דע"כ לא תי' כן הירושלמי אלא לר"י דביה קאי הירושלמי דס"ל ג' מעוטי כתיבי ותי' יותר מרווח ברם בלאו הכי יכול לתרץ ג"כ תירוץ אחר אף לר"י כמו שצריך לתרץ לר"מ דלית ליה אלא ב' מיעוטי דאי לאו הכי קשה קושיא זאת לר"מ וליכא ישוב על פי תירוץ הירושלמי וכ"כ הרב קרבן אהרן פ"ז וז"ל על ההיא ברייתא שהביא ג' מעוטין אגב מיעוט דהוראת בי"ד דפטור וז"ל ומשו"ה ג' מפני שהיינו טועין בכללא דאית לן דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ולכן בעשותה הו"א דאינו אלא רבויי לזה אמרינן הרי אלו מעוטין דלא אמרינן דמיעוט אחר מיעוט רבוי אלא היכא דלא נשכח מה למעט במיעוט אמנם אם נמצא מה למעט אפי' מיעוטים רבים דרשינן למעט וכו' והן אלו דברי הרשב"א שכתבו התוס' ממש והרב כתב תירוץ זה דהוי מילתא דשויא לב' ולפ"ז אין מקום להשגת המעשה רוקח על הקרבן אהרן יעו"ש.

וכתבו התוס' בסוגיין ד"ה אמר מר זה יכול וכו' נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו אפי' בעל כח הרבה וכו' וכתב הרשב"א פי' זה יעו"ש ומשמע דקאי לכל יכול ואינו יכול דברייתא שכתב זה יכול וזה אינו יכול פי' כל יכול שבכאן יעו"ש ואף שתפש במקום שתפשו התוס'.

כתבו עוד בד"ה הי מינייהו, לא בעי וכו' ועיין מ"ש מהרש"א בטעם דבריהם ולכאורה דבריו אינם מובנים ועיין להרשב"א במ"ש בסוף דבריו וז"ל ור"ש שפטר בכל ענין וכו' עד סוף הלשון ודברי הרב מובנים.

ונבא לדברי רבינו דפסק כר"י והלח"מ תמה עליו דא"כ איך פסק בהלכות שגגות דלא כוותיה ותירוצו נכון ובאמצע לשונו כתב ורבינו ראה לפסוק כאן כר"י בהא דזה אינו יכול וזה אינו יכול משום דר"מ מסייע ליה אבל וכו' פי' דבריו דר"מ מסייע ליה דליכא אלא ב' מעוטי והרצון בתירוץ זה דבדין דהוראת בי"ד ושגג היחיד לא קי"ל כר"י לגבי חכמים וזה עוקר וזה מניח וזה יכול וזה יכול קי"ל כוותיה יען חזינן לר"מ דס"ל דליכא אלא ב' מיעוטי אלא דאיהו מוקי להוראת בי"ד ואנן לא סבירא לן הכי אלא כחכמים דחייב וצ"ל בהכרח דחד לזה עוקר וזה מניח וחד לב' יכולין ומאי דאזיל בתר ר"מ דאית ליה ב' מיעוטי ולא בתר ר"ש דאית ליה ג' מעוטי משום דמשתמען מילי דר"מ דאמר מי כתיב וכו' וגם לר' יאודה אי לאו דמצינן במקום אחר דס"ל ג' מיעוטין הו"א בדעתיה דלית ליה אלא ב' מיעוטי חד לזה עוקר וזה מניח וחד לב' יכולין לפי דמסתברא בזה כר"מ אלא דחזינן ליה בהדיא דס"ל הכי ומש"ה הציע הלח"מ הצעה זו דאי לאו דמצינן לר"י בהוריות וכו' ודוק והשתא אין מקום למ"ש המעשה רוקח על דברי הלח"מ יעו"ש.

הלכה טז

ואם אין אחד וכו' ושיעור אחד לשניהן. וכתב מרן דגריס רבינו כגירסת ר"ח וכו' יעו"ש והקשה הרב חנן אלהים דף קי"ג וז"ל ותמיה לי דמי אמר דגירסת רבינו כן ולא בזה יכול ואליבא דר"מ ומינה נלמוד לדידן דפסקינן כר"י לזה אינו יכול ולענ"ד נראה יותר דניחא ליה למרן לומר כן דכיון דפוסק רבינו כר"י ניחא ליה דישא ויתן אליביה הש"ס ולא לר"מ דלאו הלכתא ואדרבא אי נושא ונותן אליביה דר"מ הו"א דהכי הלכתא וק"ל.

הלכה יז

כל המקלקלין וכו'. עיין לרבינו פ"ח ה"ח שכתב בד"א וכו' אבל החובל בחברו וכו' והרי הוא כמתקן וכו' והוי סותר למ"ש כאן ועיין פי"ב ה"א תירוץ לזה.

חפר גומה וכו' פטור וכו'. לכאורה לשון רבינו מגומגם דכוונתו מיהא אינו לקלקל אלא לעפרו וממילא הוא מקלקל וי"ל על פי מ"ש התוס' שבת דף ק"ו ע"א ד"ה בחובל שהקשו וא"ת צריך לכלבו היכי חשיב צריכה לגופה מאי שנא מחופר גומה וא"צ אלא לעפרו י"ל דלא דמי דהכא הוצרך הוא לנטילת נשמה וכן מבעיר הוצרך לאפרה אבל חופר הגומא נעשית מאליה ואינו נהנה כלום עכ"ל ופירוש דבריהם דהנך בתחילת מעשיו הוא עושה האיסור אשר מתוך האיסור יעשה רצונו משו"ה חייב לא כן חופר גומא דתחילת מעשיו שהוא נוטל את העפר אינו עושה כלום אלא שבנטילתו נעשית גומא ואינו נהנה מן הגומא אלא מהעפר פטור שנמצא כיון שהקלקול בא לבסוף כונתו לקלקל מקרי וכשהקלקול בא בתחילת מעשיו מקרי תקון כיון דעל ידו בא התקון וזהו שכתב רבינו הואיל וכוונתו לקלקל.

הלכה יח

כל המקלקל וכו'. **יסודות**. הן היום בא לידי ס' יצא מחדש קרית מלך רב וראיתי לו דברים תמוהים וז"ל נראה לי שכתב רבינו כן משום דס"ל כעולא בשבת דף ל"א דקאמר לעולם כר' יהודה ס"ל וקסבר ר' יוסי סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר שלא במקומו לא הוי סותר א"כ קשה דמכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או שלא יבקע הנר פטור דהא בהא תליא ורבינו פוסק לעיל ה"ז דחייב ותירץ דס"ל לרבינו דאף ת"ק סבר דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו פטור אלא דר' יוסי מדמה ליה הא דחס על הנר וכו' לסותר ות"ק ס"ל דלא דמי לסותר דהכא מתקן הוא וכו' ונראה דיש להוכיח כן דאל"כ קשה מאי שנא דבסותר חייב ובחופר גומא פטור לכו"ע אפי' אם הוא צריך לעפרה לבנות במקום אחר אלא וודאי דסותר לא מחייב אלא א"כ הוא לבנות במקומו וכו' זה תוכן דבריו.

והנה מ"ש דס"ל לרבינו דת"ק סובר דסותר ע"מ לבנות שלא במקומו פטור אינו דה"ק

עולא קסבר ר' יוסי סותר וכו' הוי סותר שלא במקומו לא הוי סותר ואי גם (ר"י) [ת"ק] ס"ל הכי לא הו"ל למימר אלא ר' יוסי מדמה ליה לסותר לבנות שלא במקומו (ור"י) [ות"ק] לסותר לבנות במקומו וזה ברור גם הראיה שהביא כנראה שלא ראה מ"ש רש"י דחופר גומא היינו לכסות צואה יעו"ש דף ע"ג ואפי' שיהיה לבנות י"ל דשאני חופר גומא מסותר וכחילוק התוס' דשבת דף ק"ו ד"ה בחובל שכתבנו לעיל הל' י"ז יעו"ש.

ולעיקר קושיתו שהקשה תמיה אני עליו אמאי לא הקשה (למרן) [להרב המגיד] ז"ל לעיל ה"ז ד"ה כיצד הרי שכבה וכו' ודלא כר' יוסי דס"ל התם כר"ש וכו' דמשמע מדבריו דרבינו ס"ל כתירוץ בתרא דר' יוחנן שם דקאמר דכר"ש ס"ל ומכאן משמע דס"ל לרבינו כתירוץ דעולא ומרן שם לאו מדעתיה קתני לה אלא מדברי רבינו בפירוש המשנה וטעמו נראה לי משום דקאמר בש"ס שם אמר (רב) [רבא] דייקא נמי דקתני וכו' וא"כ קשה רבינו דידיה אדידיה אלא על כרחך צ"ל דרבינו פסק כתירוץ ר' יוחנן דר' יוסי כר"ש ס"ל והשתא לתירוץ זה שהיא העיקרית אמר דלא פליגי בהכי כמו עולא אלא דלכו"ע על מנת לבנות במקומו הוי סותר שלא במקומו לא הוי סותר ופלוגתייהו במלאכה שאצ"ל אי חייב דת"ק ס"ל כר' יהודה ורבי יוסי סבר כר"ש דפטר ופסק רבינו כת"ק וזה פשוט.

הלכה יט

כל העושה מלאכה וכו'. עיין בדברי רש"י בסוגיין דף ק"ב גבי מתני' הזורק וכו' דשקיל וטרי שם בש"ס הא נחה חייב וכו' אלא אמר רבא במעביר (וכו') והא זה הכלל דקתני וכו' אלא אמר רבא תרתי קתני וכו' וכתב רש"י ד"ה אלא אמר רבא רישא מילי מילי קתני לה ותרתי קתני לה הזורק וכו' אי נמי לא נזכר וקלטה אחר וכו' והדר תני כללא לאתויי מעביר עכ"ל. ולכאורה דבריו תמוהים דלדידיה כשמתרץ מילי מילי קתני ותרתי קתני היינו עם תירוצא דלעיל דמעביר וזה אינו מכמה אנפי חדא דבש"ס קאמר אלא ונמצא חזר מהך דמעביר ועוד דכל העיקר דלא ניחא לש"ס תירוץ דמעביר לחוד היא משום דקשה דזה הכלל הזריקה קאי א"כ מה הרוחנו כשנאמר דרישא תרתי קתני כיון דהא מיהא זה הכלל איירי במעביר ועוד קשה כיון דרישא תרתי קתני וזורק כיון דאיכא מזיד פטור כ"ש מעביר דהוא בידו דנזכר פטור ולמה צריך זה הכלל ועיין להרב חידושי הלכות בתוס' ד"ה אלא אמר רבא ולולי דברי רש"י פשטא דשמעתתא דתירוץ זה הוא בפני עצמו דעד השתא דמתני' לאו היינו ב' מילי הוה דייקינן הא נחה חייב וקשיא ליה רישא לסיפא והוה מתרצינן במעביר וא"כ יפה דייקינן הא נחה חייב אלא דלא ניחא לן לאוקומי סיפא במעביר דהא זה הכלל אזריקה קתני ומשום הכי חוזר בו ומוקי רישא דתרתי קתני ונחה פטור כיון שנזכר בסוף והוא מזיד והשתא לא קשה מידי דיוקא דרישא

עם דינו דסיפא ואם נאמר דא"כ זה הכלל למה לי י"ל דאשמועינן דאפילו דאיכא מזיד באמצע ושוגג בתחילה ובסוף חייב. ושוב ראיתי דלא קשה מידי דעד כאן לא הקשו בש"ס והא זה הכלל דקתני אזריקה קתני אלא כד הוה מוקים דדוקא במעביר איירי ברם עכשיו דמוקמינן דמילי מילי קתני וא"כ הזורק ונזכר פטור קשה דזה הכלל יתר ואמרינן דאתי למעביר והיינו מעביר ג"כ ויפה אתי זה הכלל אזריקה ואלא דקאמר בש"ס הוא לענין הדין דכד הוה מוקמינן סיפא במעביר היה הדין דנחה חייב ברם עכשיו נחה פטור ואתי אלא שפיר וק"ל.

פרק ב

הלכה א

לפיכך חולה שיש בו סכנה וכו'. פ' יום הכפורים דף פ"ג פיסקא חולה מאכילין אותו על פי בקיאים א"ר ינאי נחלקו חולה עם רופא זה אומר צריך וזה אומר אינו צריך הולכין אחר האומר צריך ודקדק מהר"ם בן חביב בשיטתו דדוקא בדאיכא חד לגבי חד שמעינן לאומר צריך וא"כ חולה אומר אינו צריך ורופא אומר צריך שומעין לרופא הא רופא אומר איני יודע שומעין לחולה שאומר אינו צריך וזה היפך הירושלמי הביאוהו הפוסקים חולה אומר יכולני לצום ורופא אומר איני יודע ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר נעשה ספק נפשות ולהקל ופי' דכיון דהחולה יש לומר תונבא בעלמא ורופא מסתפק נעשה ספק ולהקל ואין הלכה באלו אמוראי כתלמיד במקום הרב דר' יוחנן הוא תלמיד ר' ינאי ואיך פסקו כר' יוחנן דהירושלמי ומה גם שהביאו שניהם והחכם השלם מהר"י אלבעלי ז"ל תירץ דהא דר' ינאי דנקט הכי לא תידוק בו כי האי גוונא אלא הכי דוקא חולה אומר א"צ וליכא אחר עמו אזלינן בתר הרופא דאומר צריך ומאכלינן ליה דאמרינן חולה תונבא בעלמא ברם אי איכא אחר בהדי חולה הו"ל הרופא דאומר צריך חד לגבי ב' ולא שמעינן ליה וכמו שמבואר כל זה שם בש"ס מדיוקא דעפ"י בקיאין אין עפ"י בקי אחד לא וכו' יעו"ש ברם הוא הדין דאפילו רופא אומר איני יודע וחולה אומר איני צריך הו"ל ספק נפשות וכר' יוחנן דירושלמי ולבי מהסס בזה דמאיזה טעם יש לחלק בין היכא דב' רופאים חולקים זה אומר צריך וזה אומר א"צ וחולה עם האומר א"צ דאזלינן בתריה דהו"ל ב' לגבי חד ולא אמרינן תונבא בעלמא נקיט להיכא דרופא עצמו מסופק אי צריך או לא וחולה אומר א"צ דלא אזלינן בתר הכרעתו ואמרינן תונבא בעלמא נקיט ליה והו"ל ספק ויש לחלק. ברם דעת רבינו פ"ב מהל' שביתת עשור שלא פסק כהירושלמי אפשר מפני דאינו מחלק בין ב' רופאים לאחד דמספקא ליה והוי פלוגתא

הך דר' יוחנן דהירושלמי עם ר' ינאי דתלמודא דידן והלכה כר' ינאי דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דאף דיהיה הלכה כתלמיד במקום הרב היינו דוקא הכל בש"ס דילן או הכל בירושלמי ברם ש"ס דילן עם הירושלמי בתר ש"ס דילן אזלינן.

עוד שם בש"ס מר בר רב אשי אמר כל היכא דאמר חולה צריך אני אפי' מאה וכו' לדידיה שמעינן וכתב הרא"ש על שם השאלתות דאזלינן בתר רוב דעות וכן דעת רש"י שהרי פי' לקמן וכו' עד דהך אוקמתא ליתא וכו' והקשה מהר"ם בן חביב בשיטתו דא"כ רש"י סותר עצמו דידיה אדידיה ממ"ש לקמן דאזלינן בתר רובא והיינו טעמא כמ"ש הרא"ש דהשתא לא קמא ההיא אוקמתא ואילו הוא כתב בש"ס דידן ד"ה מר בר רב אשי אמר הך סיפא לא מפרש הכי דמשמע וכו' מכלל דרישא מפרש לה כר' ינאי ולר"י אוקימנא דלא אזלינן בתר רוב דעות והוי סותר דידיה אדידיה.

ולענ"ד נראה דהן אמת דמר בר רב אשי בפירושא דרישא ס"ל כר' ינאי ברם אינו אלא במאי דמוקי לה דאמר חולה איני צריך וכו' אבל לא בהא דס"ל דלא אזלינן בתר רוב דעות דכשנקשה לדעת מר בר"א פשיטא ב' וב' נינהו וכו' י"ל דסד"א כשם שהחולה אומר צריך אני שומעין לו ואפילו כנגד מאה בקיאין כך כשהוא אומר איני צריך שומעין לו דהכא והכא לב יודע מרת נפשו קמ"ל וכ"כ משם הרמב"ן בפי' דבהא הוא דפליג מבר"א בפירושא דרישא ולא בעיקר אוקמתא וא"כ שפיר כתב רש"י הכא והכא ופשוט.

ועיי"ש דברי הרא"ש והרמב"ן והעולה לדעתם וסייעתייהו דלא אזלינן בתר רוב דעות ודעת רש"י ושאלתות ורבינו דאזלינן בתר רוב דעות ודעת הרי"ף בזה כתב מרן ב"י סי' תרי"ח וז"ל וכן כתב הרי"ף ג"כ דלא אזלינן בתר רוב דעות באומדנא דחולה ואע"פ שאין דבריו מבוארים כך פירשם הר"ן עכ"ל. ויש להקשות דאמאי כתב דאין דבריו מבוארים דהא כתב בפי' אבל גבי אומדנא בתר רוב דעות אזלינן וה"מ בממונא אבל הכא ספק נפשות להקל ומדהביא הא דרב ספרא משמע דס"ל דלא פליגי בזה עם מר בר"א דגם מר בר"א מודה לו בזה ולו יהי דאינם מבוארים איך פירשם הר"ן דלא כתב הר"ן אלא הך מילתא לא מפרשא שפיר בהלכות דבש"ס הכי אמרינן דאע"ג דאמר חולה ואחריני בהדי אפילו מאה כל היכא דאיכא ב' דאמרי צריך מאכילין וכו' ובלשון הרי"ף נמצא דלא הוסיף אלא בלשון הש"ס וכי לענין הדין הוסיף כלום לא ימנע אי נאמר דלא כ"כ הרי"ף אלא לדעת ר' ינאי לעולם צריך לפרש כהרי"ף ואי כ"כ אפילו לדעת מבר"א צריך לפרש הכי וא"כ מה מצא בדברי הר"ן ביאור להרי"ף וסבור הייתי לומר דמשמע כן מדברי הר"ן ממ"ש אח"כ מיהו איכא מ"ד דבמסקנא דסוגיין לא סליק הכי אלא אפילו באומדנא דחולה הולכין אחר רוב דעות וכו' מכלל דלדעת הרי"ף דסליק מיניה לא הוי הכי אלא

דלא פליגי ולכו"ע בחולה לאו בתר רוב דעות אזלינן אלא שממ"ש עוד מרן וז"ל וכתב עוד הר"ן מיהו איכא מ"ד וכו' מכלל דמ"ש לעיל מזה לא קאי אמ"ש הר"ן ומיהו וחזרה קושיא לדוכתא.

וכתב הר"ן וז"ל ומלישנא דמתני' דתני עפ"י בקיאין שמע מינה שהולכין עפ"י בקיאין והילכך יחיד מומחה שנחלק עם ב' אחרים שאינן מומחים אין הולכים אחר הב' כדאשכחן לענין הנשאל לחכם דאמרינן היו ב' אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהם גדול בחכמה ומנין ולענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל אמרינן פ"ק דיבמות כי אזלינן בתר רובא כי הדדי נינהו אבל הכא ב"ש מחדדי טפי ולפיכך אם הדבר ברור אצלינו שבקיאותו מכריע רוב המנין הולכין אחריו בין להקל בין להחמיר זהו מה שנ"ל והרמב"ן לא כ"כ בס' תורת האדם עכ"ל. והנה כל דבריו תמוהים אחר שנעמוד על מ"ש הרמב"ן שם וז"ל איכא מ"ד מדקתני עפ"י בקיאין שמע מינה יחיד מומחה ומוחזק בבקיאות ורופאים אינן חכמים ומומחים כל כך הולכין אחר בקיאות ואינו נראה שלא שמענו בסנהדרין הולכין אחר רוב חכמה אלא אחר רוב מנין וכן אשכחן לענין הנשאל לחכם דאמרינן היו ב' אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהם גדול בחכמה הלך אחריו הלכך במנין שוה דרופאים הלך אחר חכמה ובקיאות עכ"ל. נמצא דהראיה שהביא הר"ן לדינו הביאה הרמב"ן להיפך דמשמע דדוקא אם יהיו ב' דליכא רוב בחד מינייהו אזלינן בתר החכמה והבקיאות לא כן בדאיכא רוב ולו יהי דגרסינן כדגריס איהו בחכמה ובמנין עדיין קשה דאיך מביא משם ראיה לדינו דאזלינן אחר הבקיאות נגד הרוב התם הוא דאיכא ב' חכמה ומנין.

עוד כתב שם הרמב"ן מיהו אחד במקום ב' כיון שכולם רופאים אין דבר של יחיד במקום ב' ומ"מ במופלג מהם בחכמה חוששין לדבריו להחמיר אפי' במקום ב' רבים אבל להקל כדין יחיד דאשכחן לענין מחלוקת ב"ש וב"ה דאתמר כי אזלינן בתר רובא כי אהדדי נינהו אבל הכא ב"ש מחדדי טפי הלכך חוששין לרוב חכמה ובקיאות להחמיר ומאי חומרא דהכא לנהוג בספק נפשות להקל עכ"ל. וצריך לפרש דבריו דיש לדקדק בדבריו שכתב מ"מ (במופלא) [במופלג] מהם בחכמה דבהא סלקינן דהאחד הוא מומחה ומוחזק והכי הו"ל למימר מ"מ להחמיר חוששין לדבריו וכל מי שהעתיק לשון זה העתיק כן ולכן נראה דר"ל דאם הוא מופלג כל כך הרבה יותר מדאי חוששין לדבריו להחמיר ברם בנדון דאיכא מאן דאמר שנשא ונתן בסמוך שהוא שאחד מומחה והאחרים אינן מומחים כל כך אין חוששין לדבריו ואפי' להחמיר דיחיד במקום רבים כמאן דליתיה דמי וא"כ

להיכא שהוא מופלג טובא אזלינן להחמיר כוותיה וראיה מב"ש דמחדדי טפי והר"ן הביא ראיה מהא דב"ש אפי' שאינו מופלג אלא שהוא יותר מומחה מהב' בין להקל בין להחמיר ויש לצדד דהר"ן איירי במופלג גדול אלא דס"ל דאזלינן אחר הבקי בין להקל בין להחמיר וע"ז כתב ולא כתב כן הרמב"ן ברם מלשונו שהתחיל שהוא לשון האיכא מ"ד שהביא הרמב"ן משמע כדכתיבנא מעיקרא.

נמצא לע"ד דעת הרמב"ן דבשוין הולכין אחר הבקיאות ברם כל דאיכא רוב במקום אחד אפי' מומחה יותר כנגדו אזלינן בתר הרוב ומופלג גדול אזלינן בתריה להחמיר נגד הרוב וכ"כ הרב המגיד על שם הרמב"ן בפ"ב משביתת עשור ה"ח.

וראיתי להלח"מ שם דברים תמוהים וז"ל כתב הרב המגיד וכו' כלומר דלעולם אזלינן בתר המנין ועדיף טפי מנין מבקיאות ודלא כהרמב"ן וכו' ולא ידעתי מי גילה לו רז זה דלדעת הרמב"ן בקיאות יותר טוב מרוב הוא לא כתב אלא לחלוק על מאן דאמר דבקיאות טוב מרוב אלא דהודה להם בשוים דליכא רוב אז אזלינן בתר הבקיאות ולא אמרינן דהוי טפי מרוב.

ובדברי רבינו דהל' שביתת עשור ראיתי לדקדק במ"ש מקצת וכו' ומקצתן וכו' הולכין וכו' ובלבד שלא יאמר החולה צריך אני אבל אם אמר צריך אני מאכילין אותו וכו' ויש לדקדק דזה יתר דודאי דאם החולה אומר צריך אפי' מאה כנגדו נותנין לו לאכול וכמ"ש רבינו בסמוך ונראה דאדרבא הו"א דהחולה אומר צריך משום דמאמין לרופאים שמסייעין אותו ועלייהו קא סמיך קמ"ל דשמעינן ליה וכמ"ש מור"ם סי' תרי"ח ודברי מור"ם אלו מוכרחין כדעת רבינו והט"ז שם שדי נרגא בסברא זאת ממה שהקשה מהש"ס וכבר הרגיש בחולשת קושיתו יעו"ש והאמת אתו דאין סברא זאת מספקת ומ"ש הוא לדברי הטור לא ניתן ליאמר בדברי רבינו יעו"ש דבריו.

אך י"ל בדברי רבינו עוד דכיון שכתב בתחילת הדין דאחד כנגד אחד מאכילין אותו הוא הדין מרובין כנגד מרובין שהמנין שוה ועוד י"ל כמ"ש דבסוף כתב לא אמר החולה כלום ובאחד כנגד אחד לא כתב לא אמר החולה כלום ודוק.

ובדברי רבינו כאן יש מקום דקדוק שכתב עפ"י רופא אומן של אותו מקום דתבות של אותו מקום יתר ונראה שבא להורות דאי איכא באותו מקום רופא אומן ובמקום אחר רחוק קצת איכא יותר בקי לא אמרינן שיחזור אחריו להביאו אלא מאכילין אותו עפ"י רופא אומן של אותו מקום שאפשר שעד שיבא יסתכן דומה לזה כתב רבינו דאין עושין דבר זה לא ע"י גוים וכו' ואף דפוסק רבינו דשבת דחויה היא מ"מ אפשר דע"י חזרת

אחרי גוי יסתכן ועפ"י מ"ש יתורץ מה שהקשה מהר"ם בן חביב בשיטתו בסוף דבריו על מ"ש התוס' ד"ה הא מדקתני יעו"ש.

הלכה ג

כשעושין וכו'. אלא ע"י גדולי ישראל וחכמיהם. ועיין מה שהקשה מרן ואחרי נשיקת ידיו ורגליו חוץ שדבריו הם דרך דרש בלשון הברייתא עוד קשה דא"כ אכפל תנא דברייתא דינו דכיון דפרטם אחד לאחד גוים ונשים וקטנים מה צריך להוסיף אלא ע"י גדולי ישראל וכו' ועוד דנפקא מינה לפי פי' זה דלאו אזהרה לגדולי ישראל שעל ידם יהיה המעשה הזה ומפשט דבריו לא משמע הכי שכתב אלא ע"י גדולי ישראל וגדולי הוא סמוך לתבה שאחריה ועוד שכתב בפירוש המשנה דפ' מפנין ולא ע"י עמי הארץ ולמה שהקשה מרן י"ל דלא נקט הברייתא ולא ע"י ישראל משום דמשמע דלעולם לא יהיו ע"י ישראל אלא ע"י חכמים דומיא דלא יהיה ע"י גוים וקטנים ונשים וכו' משום הכי אינו מזכיר לישראל בהדי נשים ואביזריהו אלא אם נמצאו שם גדולי ישראל מזהיר להם דאדרבא יהיה על ידם והיינו טעמא כדי שיראו שהוא היתר גמור ולא יתעצלו פעם אחרת לעשות כן ובגירסא זאת דגריס רבינו בברייתא יש להקשות דמ"ש דחלוקת נשים ועבדים יהיב טעמא מפני שמצטרפים לדעת אחרת ובחלוקת גוים וקטנים לא יהיב האי טעמא והניח הטעם בעל פה דהיינו דילמא יבא זמן שלא ימצאו הנך ולא ירצו ישראל לחלל שבת ויסתכן החולה ונפיק מיניה חורבא ועיין מ"ש הרמ"ך הביאו מרן ויש טעות סופר בדבריו וכצ"ל ולדבריו חכם אחד לא יכול לצוות לכותי וכו'.

הלכה ט

המבשל וכו' עד מותר לבריא. ועיין להשגת הראב"ד ומ"ש הרב המגיד יעו"ש וכ"כ הרא"ש פ"א דחולין סי' כ' וז"ל הרי"ף הביא מימרא זאת דרב דימי ולא הא דר' יצחק בר אדא וכו' יעו"ש וכ"כ הרשב"א בחי' לחולין והשוחט לחולה אפי' חלה בו ביום איכא מ"ד שמותר לברי לדידן דקי"ל כר"ש בשבת דלית ליה לר"ש מוקצה מחמת איסור אלא באיסור שדחאו בידים ואינו עומד ומצפה לו ככוס וכו' עכ"ל דבריהם ברור מיללו דעד כאן לא שרי ר"ש אלא במוקצה שלא דחאו בידים ברם בדחאו בידים מודה ר"ש לר' יהודה דאיכא איסור מוקצה וקשה דהא בשבת דף קנ"ז אמרו הלכה כר"ש לבד ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו באותה שבת וכו' הרי דאף בנר דדחאו בידים ס"ל לר"ש דליכא מוקצה אלא דאנן לא קי"ל כוותיה בנר ואיך כתבו דלר"ש ג"כ ס"ל דבדחוי בידים מודה לר"י וכן מסוגיית פרק כירה דף מ"ה מוכח דלא אסר ר"ש אלא בנר בשעה שהוא דולק וגרוגרות וצמוקין דוקא ולא עוד.

ושוב ראיתי להרב ט"ז סי' שי"ח ס"ק ב' שכנראה הרגיש בקושיא זאת בדברי הרא"ש והגיה וז"ל נ"ל טעות סופר וצ"ל הדולק בשבת וכמ"ש בס' רע"ט ושם הרגיש בקושיא זאת וכתב כן ואחר נשיקת ידיו ורגליו מה יענה לדברי הרשב"א והרב המגיד דאי אפשר להגיה כן ועוד דאי כמו שהגיה הוא לא הו"ל למימר דדחיה בידים אלא משום דהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו וכמ"ש בש"ס פרק כירה דף מ"ה וז"ל אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו והאי דדחיה בידים הוא לדידן דלא קי"ל כר"ש אלא אפילו שכבה הוי מוקצה משום דחיה.

איך שיהיה נמצא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ורבותיו של הרשב"א סבירא להו דאף ביום ש"ק שנחלה ושחטו לו ליתא לאיסור מוקצה וכר"ש ודעת רש"י והר"ן אינו כן דדוקא נחלה מבעוד יום הוא דשרי והקשה מרן בב"י סי' שי"ח וז"ל ויש לדקדק בדברי הר"ן איך לא הרגיש במה שכתבו הרא"ש והמגיד דכיון דקי"ל כר"ש וכיון דהאי בהמה לא דחאה הוא בידים היכי קאמר דאית בה מוקצה ותירץ וז"ל וי"ל דמדמי ליה למחובר דאע"ג דלא דחיה בידים אסור כדאמרינן בפרק אין צדין נכרי שהביא דורון אם יש מאותו המין במחובר אסור ופרש"י משום מוקצה ואפי' לר"ש משום דכל דלא ליקטן מבערב אסח דעתיה וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה בזה דאיך אמרינן משום דלא ליקטן חשיב כגרוגרות וצמוקין הא בגרורות וצמוקין היינו טעמא משום דלא חזו לאכילה ומשום דחיה וכמ"ש רש"י והתוס' שם פ' כירה והא ראיה דאפרסיקין וחבושים לא חשיב כגרוגרות וצימוקין ושרי ר"ש. וי"ל דהיינו טעמא דגרוגרות וצימוקים כיון דכשנשתהים שם אינן ראוים לאכילה עד שיתייבשו נמצא אסח דעתיה מהם מדהניחם בחמה וגם דחאן בידים לא כן אפרסקים וחבושים שאין מתקלקלים בהנחתן בחמה נמצא דלא אסח דעתיה כיון דאם ירצה לאכול מהם חזו וליכא אלא דחוי ותרתי צריכי נמצא דכל הטעם דאוסר ר"ש בגרוגרות וצימוקין לאו מטעם דמתקלקלין לחוד והשתא מתדמי שפיר ההיא דדורון דאסור משום מוקצה דכיון דביו"ט א"א ללקטן ולא ליקטן מבערב חשיב כדיחוי בידים והו"ל כגרוגרות וצימוקים וגם כיון דלא חזו ואסח דעתיה דמה לי לא חזו מצד עצמם מה לי מחמת דבר אחר דהיינו איסור תלישה ולא דמי האי דחיה דלא ליקטן להההיא דכירה דחיטין שזרען וביצה שתחת התרנגולת דהתם ליכא אלא דחוי לחוד וליכא לא איסור ולא דלא חזו ומשום הכי אפי' דדחויי מדחה בידים שרי לא כן במחובר לקרקע דאסור לתלוש נמצא אסח דעתיה והוי כגרוגרות וצמוקים.

וכ"כ בשיטה מקובצת שם פ' אין צדין וז"ל וא"ת ומאי שנא מנר שהדליק הגוי לעצמו וכן כבש שעשה דשרי לישראל להשתמש בו אפי' בו ביום וי"ל דשאני פירות דהוי מוקצה

דמחובר ואפי' לר"ש אסור דכגרוגרות וצמוקין דמי דאסח דעתיה מינייהו מדלא ליקטן מאתמול עכ"ל ולשון זה מורה כמ"ש וכן ראיתי למרן ב"י סי' ש"י כתב על דברי רש"י דפ' אין צדין מכוון כדברי וז"ל ונראה לי דטעמא וכו' ולדעת הרא"ש ורבו של הרשב"א הקשה מרן וז"ל מאי שנא בהמה ממחובר דכי היכי דבדורון אמרינן מדהו"ל ללקטן מבעוד יום ולא ליקטן אסח דעתיה מינייהו הכי נמי הו"ל למימר בבהמה שנשחטה לצורך חולה שחלה היום דאסור לבריא משום מוקצה והיה נ"ל דלדידהו לא הוי טעמא דנכרי שהביא דורון משום מוקצה אלא משום גזרה שמא יעלה ויתלוש וכו' ולכאורה קשה דהרא"ש כתב בפירוש דטעמא דדורון משום מוקצה ולא קשה דתירוץ זה לא קאי להרא"ש אלא להרה"מ ורבו של הרשב"א ז"ל ולדעת הרא"ש תירץ אח"כ וז"ל אבל הרא"ש כתב וכו' ואפשר דס"ל וכו'.

עוד כתב מרן לתרץ להרא"ש וז"ל ועוד י"ל דס"ל דהלכה כמ"ד פ' כירה ופ' אין צדין חלוק היה ר"ש אף בבע"ח שמתו שמותר לטלטלם אלמא לאו מוקצה נינהו וכו' והקשה עמיתנו החכם השלם מהרי"א ז"ל וז"ל וקשה דאיך אפשר דס"ל הלכה כמ"ד בע"ח שמתו מותרין והא כתב הוא בפ' אין צדין האוקמתא דמוקי בש"ס למ"ד שאסורין דהיינו במסוכנת וז"ל בהמה שמתה לא יזיזנה וכו' תרגמה זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מעיו"ט וטעמא דקדשים הא דחולין שרי וכו' הילכך שרי לטלטלה לדברי הכל עכ"ל הרי דאיהו פוסק כמ"ד אסורים דאל"כ מה לו להעתיק הך אוקמתא דזעירי דלמ"ד דמותרים אתיא הך מתני' כפשטא דהיינו בבריאה.

ונראה לענ"ד וכשנדקדק מ"ש הרא"ש במסוכנת ודברי הכל והיא גירסת הרי"ף דגריס כן וכתב הר"ן על דברי הרי"ף דלמה כתב הא דמסוכנת והא הך שקלא וטריא הוי אליבא דר"ש ואיהו פוסק במוקצה ביו"ט כר' יהודה ובשבת כר' שמעון וא"כ לא הו"ל להביא הך אוקמתא ותירץ דגריס הרי"ף במסוכנת ודברי הכל וא"כ כיון דבמסוכנת הכל מודים דמותרין ובבריאה הכל מודים דאסורין ובחולה פליגי והשתא הך דינא דמסוכנת הוי גם לר"י דמודה דליכא מוקצה ולכן הביא הרי"ף הך אוקמתא וא"כ הרא"ש דלא ס"ל לחלק בין שבת ליו"ט ולעולם ס"ל כר"ש דלית ליה מוקצה וכמ"ש בסוף שבת וסוף ביצה יעו"ש בפירוש א"כ א"צ להעתיק אוקמתא דמסוכנת אלא אפי' חולה הבהמה מותרת לר"ש דס"ל הכי ופוסק כוותיה אפילו ביו"ט ומה את צ"ל דרצה להביא האוקמתא שהיא ככו"ע שהיא מסוכנת ואין הכי נמי דחולה ג"כ מותרת וכר"ש וא"כ אף אנו נאמר דלעולם דהרא"ש ס"ל כמ"ד בע"ח שמתו מותרים ומאי דנקט הרא"ש האי אוקמתא דזעירי וכו' הוא לכו"ע אפילו למ"ד בעלי חיים שמתו אסורים וא"כ נמצא דאין מכאן הכרח.

ושוב ראיתי שדברי מרן אלו סובבין הולכין עפ"י מ"ש בסי' שכ"ד שדעת כולהו רבוותא בהאי פלוגתא דבע"ח שמתו דמותרין דכיון דאיסור מוקצה מדרבנן אזלינן להקל וההיא אוקמתא דזעירי פ' אין צדין דמוקמי למתני' בבהמת קדשים למ"ד בע"ח שמתו אסורין וכתבוהו הרי"ף והרא"ש היינו משום דהוי יו"ט וביו"ט קיימא לן כר"י דאיכא מוקצה וכו' יעו"ש נמצא דאף דיסבור הרא"ש כמ"ד בע"ח שמתו מותרין שפיר כתב האוקמתא דזעירי.

אך קשה שדבריו שם מתמיהין דאיך אפשר דהרא"ש יסבור כהרי"ף והרמב"ם דביו"ט הל' כר' יהודה דהא הרא"ש צווח ככרוכייא בסוף שבת וסוף ביצה דלא ס"ל הכי וצ"ע ועוד קשה שכתב דבשבת ס"ל להרי"ף דאפילו בריאה שרי דקי"ל כר"ש והוא תימה דהא הרי"ף ס"ל דבבריאה אפי' ר"ש מודה דאסור וכמ"ש הטור סי' תקי"ח ואף שלא כתבו על שם הרי"ף כתב כן בקיצור [פסקי] הרא"ש פ' אין צדין סי' ח' יע"ש וכן הר"ן על דעת הרי"ף וכן כתב מרן גופיה סי' תקי"ח ולא כתב כלום על דבריו ואיך כאן החליט המאמר כן על הרי"ף.

ודרך אגב אמרתי להגיד מה שלא באתי לכונת קיצור פסקי הרא"ש פ' אין צדין סי' ח' וז"ל בהמה מסוכנת מותר לטלטלה לכו"ע בריאה אסור לכו"ע חולה פלוגתא זהו להרי"ף ולר"י בריאה אסורה אפילו לר"ש מסוכנת או חולה שרי ר"ש והלכתא כוותיה עכ"ל ומה הפרש יש בין ר"י לרי"ף דלכולם ר"ש מתיר בחולה וכ"ש במסוכנת ומאי איכפת מר' יהודה מאחר דהלכתא כר"ש גם בפרק מי שהחשיך סי' ה' כתב בקיצור פסקי הרא"ש וז"ל וקי"ל כוותיה בין בשבת בין ביו"ט אפילו מוקצה מחמת איסור וכו' ופי' דבריו מחמת איסור לחוד בשב ואל תעשה קי"ל כוותיה אבל במוקצה מחמת איסור ודחאו בידים לא קי"ל כוותיה אלא דאסור ובנוסחא מחדש ראיתי שכתוב הכי וקי"ל כוותיה וכו' אפילו מוקצה מחמת מיאוס חוץ ממוקצה מחמת איסור וכו' ולגירסא זאת קשה דא"כ הו"ל למימר חוץ ממוקצה מחמת איסור ודחאו בידים ואולי יסבור דמ"ש בגמ' ומאי ניהו נראה לאו דוקא דהוא הדין בלא דיחוי ודייק דנקט חוץ ממוקצה מחמת איסור לחוד ולא הזכיר דחוי אי נמי אפשר דלישנא דש"ס נקט והיינו מחמת איסור כגון נר דהוי דחוי.

אבל השוחט לחולה בשבת מותר לבריא לאכול ממנו בשר חי. וראיתי למורינו הרב בעץ החיים בלשונות דף ד' ע"ב כתב דאשתמיטתיה האי לישנא להרב תוס' יו"ט פי"א דמנחות משנה ז' שכתב לדעת רבינו דמשום דאין שבות במקדש שרי למלוח בשבת והא הכא אף בגבולין התיר רבינו דאי לאו הכי איך אוכלו חי ומכח זה כתב דלכן י"ל דבשעת

אכילה טובלו במלח ואוכלו כמו שה"ה בצנון וכו' וכל דבריו תמוהים דמ"ש דבשעת אכילה טובלו במלח אי אפשר דזה שייך בצנון דלטעמא עביד ברם בבשר דהמלח הוי לפלוט הדם צריך שיעור בטבילת המלח ולא שייך טובל והולך ומה גם דעיקרא קושיא ליתא דרבינו יתרץ דלעולם צריך מליחה ובשבת אסירא ומ"ש מותר לבריא וכו' בשר חי בשעבר ומלחו וכמ"ש התוס' בחולין דף י"ד ע"א ד"ה ונסבין בתי' א' שהקשה איך יכול למולחה בשבת יעו"ש וא"כ שפיר כתב התוס' יו"ט דמטעם אין שבות במקדש שרי לכתחילה ועפ"י האמור אין מקום גם למה שהקשה עיי"ש דאיך כתב התוי"ט לדעת רבינו דאין עיבוד באוכלין ושרי למלוח בשבת והא אסר מליחת צנון בפכ"א מהל' שבת והיינו טעמא ודאי דאסיר מדרבנן וכדעת התוס' דודאי הכי הוא דאסיר מדרבנן לדעת רבינו ומשום הכי אסר בצנון וכדעת התוס' ושאני אכילת קדשים דאין שבות והיכן מצא לרבינו חלוק מדעת התוס'.

הלכה י

חולה שאין בו סכנה וכו'. הנה מרן העתיק דברי הטור ז"ל והקשה וז"ל ואיכא למידק היכי מצי למימר דרבינו שרי שבות הנעשה ע"י ישראל דא"כ היאך כתב שכוחל עיניו מן הגוי בשבת ומאי איריא מן הגוי אפי' מישראל וכו' עכ"ל וראיתי להב"ח סי' שכ"ח שתירץ וז"ל נראה דהרמב"ם מיירי בכוחל שהוא עושה מלאכה דאורייתא קאמר כגון משחק סמנים ואתויי מרה"ר והכי משמע מלשונו שכתב חולה שאין בו סכנה וכו' לבשל לו לאפות לו וכו' יעו"ש.

ודבריו תמוהים טובא דחוץ דלשון רבינו לא משמע הכי שכתב כוחל עיניו מן הגוי וכוחל משמע שימה על העין דמשום השימה הוא דאסור ע"י ישראל עוד בה דלפלוג ולתני בדידה דבשחיקה צריך ע"י גוי אבל בשימה על העין אפי' ע"י ישראל ולמה כתב ואם היו צריכים לדברים שאין בהם מלאכה עושין אותה אפילו ע"י ישראל מעלין אזנים וכו' ועוד דמה יענה לסוגייא דביצה דאמימר כחל עינא וכו' דמשם הוציא רבינו דינא דכחל כמבואר בדברי הרב המגיד ושם לא שייך לתרץ משום משחק ואתויי מרה"ר כמבואר שם דקאמר ליה רב אשי לאמימר מר עמיץ ופתח וכו' ומסייע אסור ומאי קשה הרי אפילו הוא עצמו עושה מותר וקושית מרן לאו דוקא ממ"ש רבינו אלא מהש"ס דמשם למד רבינו ובשלמא למאן דס"ל דאפי' דליכא סכנת אבר מותר בשבות ע"י ישראל יתרץ להש"ס מה שיתרץ אבל להב"ח דמוקים דעת רבינו דלא אסר ע"י ישראל אלא דוקא מלאכה גמורה אבל כחל גופיה שרי מה יענה להש"ס דביצה וכדכתיבנא.

עוד כתב מרן וז"ל והרב המגיד כתב וכו' עד דאינו חולי הכולל כל הגוף וכו'. ודבריו

תמוהים דהרה"מ כתב בפירוש היפך מזה וז"ל אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבות גמור וזהו שלא התירו לכחול אלא מן הגוי וכו' ופשוט דמ"ש אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה היינו סכנת אבר וא"כ נפק"מ דאי איכא סכנת אבר שרי ע"י ישראל דומיא דחולי דכל הגוף כשאין סכנה דשרי בשבות ע"י ישראל דאי לא תימא הכי אלא דגם דאיכא סכנת אבר אסור ע"י ישראל אפילו בשבות היאך כתב אח"כ אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר מכלל דשבות הותר בסכנת אבר והוי סותר דידיה אדידיה אלא וודאי דהפי' בדברי הרה"מ כמ"ש וא"כ דברי הרה"מ דלא כמ"ש מרן ז"ל משמו. ואי לא דמסתפינא הייתי אומר דנפל טעות סופר בדברי מרן וכך צ"ל והא דלא שרינן למכחל אלא מגוי היינו משום שאין בו סכנת אבר ואינו חולי כולל כל הגוף וכו' גם צריך להגיה עוד בלשון מרן לקמן במ"ש וז"ל ולא נרמז בלשון רבינו חילוק בין סכנת אבר לחולי הכולל כל הגוף וכצ"ל ולא נרמז בלשון רבינו חילוק בין חולי אבר לחולי הכולל לכל הגוף וההכרח לזה ממ"ש בסוף דבריו ולא עוד אלא דמאי דפשיטא להרא"ש והר"ן וכו' ואי ליכא ט"ס כדכתיבנא קשה וכי לדרך זה יוצא האי ולא עוד אלא הא גם לפי' הרה"מ יוצא האי ולא עוד אלא דלדעת הרה"מ בסכנת אבר אינו נעשה שבות דרבנן ולדעת הרא"ש והר"ן נעשית אך קשה למה לא הזכיר להרה"מ עם הרא"ש והר"ן ודוק.

עוד כתב מרן ואין דבריו ברורים אצלי וכו' ונ"ל שזה רמוז בדברי רבינו בשפת יתר שכתב וכן כוחל וכו' אע"פ שאין בו סכנה דהאי אעפ"י הוא יתר דבחולה שאין בו סכנה אנן קיימין אלא דבא להורות דאפילו סכנת אבר ליכא ומשו"ה דוקא ע"י גוי הוא דשרי ולא ע"י ישראל.

עוד כתב מרן בב"י וז"ל ומ"ש רבינו והרמב"ן חולק וכו' כתב הרב המגיד כן בשם הרשב"א ג"כ וכתב שאין נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם כצ"ל ומ"ש הרה"מ כן על שם הרשב"א היינו ממה שהביא הרשב"א בחידושיו דברי הרמב"ן ולא כתב עליו כלום כנראה הודה לו ועוד דכתב בתשובותיו המיוחסות להרמב"ן הביאו הרדב"ז סי' ב' וז"ל שוב מצאתי ששאלו להרשב"א באשה חולה ואינה בסכנה ובעלה רופא ואין שם רופאים אחרים ואשתו נידה וכו' והשיב דבר זה אסור ונתן ב' טעמים חדא דאין מתירין לחולה אלא שבות דאמירה לגוי אבל שבות אחר לא אפילו שאיסור קריבה הוא דרבנן יעו"ש בשיירי כנה"ג סי' שכ"ח וכיון דבב' המקומות ראה לו דס"ל כהרמב"ן ז"ל תפס הרוב דאחרי רבים כתיב ולא חשש מ"ש בתשובה שהביא מרן לעיל דדעתו כדעת רבינו או שט"ס הוא מ"ש באותה תשובה וכמ"ש הרב כנה"ג שם אך מרן שהביא בתשובות כמו

שכתובות קשה איך לא נרגש.

ובדברי הטור שהפשיט ספק הרא"ש מדברי רבינו להקל ראיתי להרב יד אהרן נר"ו הגהות ב"י הקשה וז"ל ותמהני על הטור ויותר על רבינו המחבר דאי איתא דס"ל להר"מ דבחולי שאין בו סכנה נעשית שבות דרבנן ע"י ישראל א"כ איך אסר הר"מ להעלות אוזניו ואונקלי על ידי סם הא כשהם משוחקים מאתמול ליכא איסורא אלא מדרבנן ואפ"ה ע"י סם אסור [ולא התיר] אלא ביד (לא) [או] בכלי זה תוכן דבריו.

והילך לשון רבינו פכ"א הל' ל"א וכן מותר ליחנק וללפף את הקטן ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי וכו' שבכל אלו וכיוצא אין עושין אותן בסממנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהם עכ"ל ועיין מ"ש מרן שם והשתא נראה דעד כאן לא התיר רבינו שבות ע"י ישראל אלא בשבות דרפואה כמו סיכה דיין ושמן דאסר רבינו שם פכ"א הכ"ג וכן גמיעת חומץ לחושש בשיניו וכל כיוצא באלו דאינם אלא גזרה דרפואה זאת אטו רפואה דע"י סם ויבא לשחיקת סמנים והיא גזרה רחוקה לחולה כל הגוף הותר לא כן ע"י סם ממש שהיא קרובה הגזרה לשחיקת סמנים אפי' בחולה דכל הגוף לא הותר ומשו"ה התיר רבינו להעלות אזנים ולעשות אונקלי' לפי שהם בידו או בכלי ואין עושין אותן בסם ברם אי דרכן לעשותן ע"י סמנים היה אסור לפי שיבא לשחיקת סמנים והך רפואה הותר הך לא הותר כן נראה לי על צד הדחק והיד אהרן נר"ו פנה לדרך אחר בדעת הטור ומה יענה להרב המגיד והכ"מ.

הלכה יא

היולדת וכו'. יש להקשות למה הפך לנו הסדר השנוי במשנה דתני תחילה מסעדין וכו' וקורין לה חכמה וכו' ואח"כ ומחללין. וי"ל דבא לגלות דס"ל דכולהו הנך הוו חילול דאורייתא דלא כרש"י לדעת הרשב"א דהוו דרבנן ודלא כהרשב"א דס"ל דמילדין הוי דאורייתא והבאת חכמה ממקום למקום הוי דרבנן אלא דכולן חילול דאורייתא נינהו ומשו"ה תני תחילה דמחללין ואי אפשר לומר דתני אח"כ חילול דרבנן אלא כולהו הוו דאורייתא ותני והדר מפרש וכ"כ רבינו בפכ"ז דתחומין דאורייתא יעו"ש.

והילך לשון הרשב"א בחי' אין מיילדין את הבהמה פי' רש"י משום טירחא ולי נראה משום חילול דאורייתא ותדע לך מדאקשינן בגמ' מכדי וכו' מחללין לאתויי מאי וכו' ואי איתא דמיילדין ליכא אלא טירחא מאי מקשה בש"ס אימא לאתויי חילול שבת דאורייתא ואי משום דתני וקורין לה חכמה אף היא דרבנן עכ"ל הנה אין דבריו מספיקין להפיל ארצה דברי רש"י אלא לדידיה דס"ל דתחומין דרבנן ברם רש"י יסבור כרבינו דתחומין דאורייתא וא"כ יתקיים פי' רש"י ויש מי שפירש אפי' לסברת הרשב"א דס"ל דתחומין

דרבנן דכך יתפרש קושית הגמ' מכדי תנא ליה מילדין וכו' ואין מלאכות עוד לעשות ליולדת ואהא תירץ דאיכא מלאכה דהדלקת הנר.

ומדליקין לה נר אפי' היא סומא וכו'. והקשה המג"א סי' ש"ל סק"ב וז"ל ומ"מ צ"ע למה ליה טעמא דמייתבא דעתא הלא צריכין להדלקת הנר לראות מה שצריכה וי"ל דודאי כשצריך לראות ודאי שמדליקין והכא עסקינן שאינן צריכין לנר ואפ"ה אם אומרת שצריכה לנר בשביל שחוששת שמא ע"י הנר אי איכא מידי חזיא חבירתא ועביד לה משום הכי מדליקין דכיון דחוששת לכך חיישינן שתסתכן בשביל צערה שמצטערת שלא יש נר ולא חזו מידי ומדליק כדי ליתובי דעתא אף שבאותה שעה אין צריכה לנר וק"ל.

והרב המגיד בשם הרמב"ן כתב דמכאן למד וכו'. ולדעת רבינו כתב דס"ל דבחולה שיש בו סכנה אין משנין וכו' עד מחמת לידה ואין להקשות דאיך כתב הרה"מ כן לדעת רבינו והא רבינו ס"ל דשבת דחויה היא אצל חולה וכמ"ש בריש פרקין וכל דאפשר לשנויי משנינן וכמ"ש גבי טומאה ביומא דף ז' למאן דס"ל טומאה דחויה היא בצבור יעו"ש דא"כ תירץ לן ג"כ למ"ש רבינו לעיל ה"ג דאין עושין דברים הללו לחולה לא על ידי גוים ונשים וקטנים וכו' והא כל כמה דאפשר שלא לחלל שבת עבדינן אלא היינו טעמא כי היכי דלא ליטעו דאסור לעשות ע"י ישראל ויבא לידי סכנה או כדי שלא יורגלו לחלל שבת וכמ"ש רבינו לעיל נמצא כל היכא דיכול לבא לידי תקלה לא מהדרינן לא כן ביולדת כיון דאחת מאלף מתה מחמת לידה לא אמרינן שמא יתרשלו אגב השינוי כיון שאפילו יתרשלו מעט אינה מתה ומשום הכי מוקמינן אדיניה דכל כמה דאפשר לשנויי משנינן.

כגון שתביא לה חבירתה וכו'. הכי איתא בשבת דף קכ"ח אם צריכה לשמן וכו' ואי אין ספק בשערה מביאה בכלי והקשו בש"ס תיפוק ליה משום סחיטה אין סחיטה בשער והקשה הרשב"א בחי' וז"ל לא ידעתי לזה התירוץ מה הפרש יש בין מביאה ביד למביאה בשער דכולן משום שבות ויותר שינוי יש במביאה בשער ממביאה בידה אלו דבריו וכונתו ברורה להקשות דכיון דבכולן יש משום שבות למה תני בברייתא תחילה ביד אדרבא יותר שינוי יש בשערה מביד ולא יתיר כי אם בשערה דכל כמה דאפשר לשנויי משנינן.

ולענ"ד נראה דקמ"ל תנא דכיון דביד ג"כ איכא שינוי דלאו אורחיה בהכי לא מטרחינן ליה להביאו בשער דאפי' יתאחר ויבא לסכנה ברם כשאין ספק ביד ונמצא צריך להביא בכלי בלי שינוי אמרינן יביא בשער כדי לשנות דהיינו בשער ממש ואי אין ספק בשער

ג"כ יביא בכלי תלוי בשערה ודי בשינוי מועט כזה ועל רבינו ז"ל יש להקשות אמאי השמיט מאי דתני בברייתא תחילה ביד.

הלכה יג

חיה וכו'. וכתב הרב המגיד וסבור רבינו וכו' עד שהוא זמן הקודם. ונראה לענ"ד דלעולם דרבינו פוסק כמ"ד משיתחיל הדם וכמ"ש כאן ולקולא ומ"ש לעיל היולדת וכו' היינו בענייני לידה דהיינו לקרא חכמה ממקום למקום אין מחללין שבת לקרותה משהדם שותת דאפשר שלא תלד בשבת דהתחיל הדם יום או יומים קודם הלידה וכמ"ש רבינו ריש פ"ז מהל' איסורי ביאה דיכול להיות שהדם שותת יומים קודם הלידה ומשו"ה אין מחללין לענין זה לא כן לשאר עניינים דהיינו לפרנסה ולכלכלה דיש לה חולשה יתירה הרי היא כחולה שיש בו סכנה ועושין לה צרכיה אך קשה דרבינו בפירוש המשנה כתב עד שתשב על המשבר ויתחיל הדם להיות שותת ומאותה שעה לתשלום השלשה ימים מחללין עכ"ל וא"כ קשה דנראה מדבריו דתחילה היא ישיבת המשבר ואח"כ שתיתת הדם ומדבריו בהל' איסורי ביאה שכתבנו לא משמע הכי ועוד דהצריך ישיבת על המשבר לכל העניינים אפילו לעשות צרכיה ומ"מ מ"ש בכונת דבריו כאן נראה אמת ויציב.

וראיתי להלח"מ ז"ל שכתב בגמ' אמרינן וכו' עד מ"ש וא"כ אין שיעור בדבר לכך פי' וכו'. ולענ"ד נראה דרבינו ראה לפרש כן משום דבש"ס אפליגו אמוראי בפי' דפתיחת הקבר חד אמר משתשב וכו' חד אמר משיתחיל הדם וחד אמר משחברותיה וכו' ואהא קאמר עד מתי פתיחת הקבר אמר אביי ג' ימים ופשטא מוכחא דקאי לכולהו אמוראי הנזכרים ואי כפירוש הלח"מ נמצא דמשתנה הג' ימים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ונמצא גם בזה פליגי והוא דבר מתמיה וכי גזרה היא שיהיה עד ג' ימים עד שישתנה לכל אחד הזמן מחמת המנין דג' ימים דמתחיל מהפתיחה אלא וודאי דמשעת הלידה הוא והוי זמן זה לכולהו אמוראי דכך קי"ל לרבנן ולא מצינו פלוגתא בזה.

הלכה יד

עושין מדורה לחיה וכו'. **אבל לא לחולה וכו'**. וכתב הרב המגיד בגמ' וכו' וסובר רבינו דהא דאייתי שמואל וכו' לא בא אלא לדחות וכו' אבל מה שאמרו לחולה לא כדקאי קאי וכו' עכ"ל וכתב הרב מקראי קודש וכן בחנן אלהים וז"ל וא"ת היכי אמרו סבור מינה לחולה לא מאחר שהדין כך וי"ל דס"ד לחולה כלל לא ואידחיה דבהקיז דם עושין לו מדורה עכ"ל ונראה דכוונתו לתרץ שלא לדעת הרה"מ דלפי מ"ש הרה"מ אבל מ"ש דלחולה לא כדקאי קאי קשה כמו שהקשה וצריך לתרץ כמו שתירץ הוא דמה שכתוב

לחולה לא היינו כלל לא דלא כמ"ש הרה"מ ז"ל ודבריו נכונים וכ"כ הר"ן יעו"ש ועיין להרב בית חדש שכתב על דברי הרה"מ וכ"כ הר"ן וליתא דלאו שוין נינהו.

אך מה שכתב עוד לתרץ על פי מ"ש הרה"מ בסוף הדיבור כיון דיש סכנה בחולי אף שבמניעת דבר זה אין בו סכנה מחללין היפך דעת רש"י לכן ס"ד וכו' עד המדורה מחללין עכ"ל. אחרי נשיקת ידיו ורגליו זה אי אפשר לאומרו דהא אי איכא סכנה בהקזת דם ונצטנן ודאי במניעת המדורה איכא סכנה דכל הרפואה אינו אלא בחימום ולא בדבר אחר לא כן בחולה דעסקינן דהסכנה באה לו מחמת חולייו ובמניעת המדורה לא יבא לו סכנה.

עוד כתב הרה"מ בסוף דבריו וז"ל אבל אני מבטל דעתי וכו' ואע"פ שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה עכ"ל ועיין מ"ש מרן כאן ובב"י סי' שכ"ח ד"ה ומ"ש רבינו וכן מכה שעל גב היד וגב הרגל וכו' וז"ל ומדברי רש"י משמע דלא שרי לחלל שבת וכו' שבסוף פרק מפנין אהא דאמרינן חולה שאין בו סכנה וכו' פי' רש"י צורכי חולה שאם לא יעשו רפואה זאת אינו מסוכן למות ומ"מ צריך הוא לה אבל הרה"מ כתב וכו' עכ"ל נראה שהבין בדברי הרה"מ דיש לו לחולה סכנה מחולייו ואין במניעת אותה המדורה הסכנה אלא בלא"ה איתא הסכנה בין אם יעשו המדורה בין לא יעשו ומ"מ כיון שהוא מסוכן עבדינן ליה כל דבר המסייע ורפואתו ואין כן דעת רש"י אלא דוקא דבר שבמניעתו יסתכן עבדינן ליה ולא דבר אחר.

ולענ"ד נראה פי' אחר בדברי הרה"מ והוא דלעולם דבמניעת החימום לחולה איכא סכנה ברם אפשר בבגדים וכמו שנראה מתחילת דברי הרה"מ שכתב ואני הייתי סבור לפרש וכו' אין בצנה סכנה ואפשר בבגדים וכו' ומ"מ על ידי מדורה איכא רפואה קרובה יותר ברם הסכנה לעולם יעבור ע"י חימום וזהו שכתב דמחללין אף דאין במניעת דבר זה שעושין לו סכנה כי כבר נעשית בבגדים ומסתלק הסכנה דמ"מ כיון דבעת עשית האיסור איכא סכנה שרי ואף דרבינו ס"ל שבת דחויה היא וכל היכא דאפשר לעשות בהתר עבדינן היינו היכא דבין בהתר בין באיסור הרפואה אחת ואין כח ברפואה זאת יותר מזאת ברם כשהרפואה אחד היא ממהרת לרפאות אף דבלא"ה מסתלק הסכנה מחללינן והשתא אפשר דרש"י יודה בזה דעד כאן לא כתב רש"י ז"ל אלא היכא דבין שיעשה רפואה זאת בין שלא יעשה מסוכן הוא ברם כשע"י רפואה זאת יעבור הסכנה מה לי על ידי האור מה לי על ידי בגדים כיון דהא מיהא ממהרת כח הרפואה להעביר הסכנה.

וכן מרחיצין וכו' עד מפני הסכנה. ועיין מ"ש הרב המגיד ז"ל משם הראב"ד ומ"ש עליו הוא ז"ל וז"ל ואני מוסיף דאפי' ע"י גוי וכו' והוא היפך מ"ש בפ"ב מהלכות מילה דאפי'

גוי אסור אלא א"כ כשחיממן הגוי לעצמו יעו"ש והיינו כסברת הרה"מ כאן וכן הקשה הלח"מ והרב מקראי קודש כתב דליתא דכוונת הר"א שכתב ע"י גוי היינו שמעצמו חיממן וכו' ודבריו תמוהים שהרי כתב שאין מחממין לו חמין אלא ע"י גוי שנראה ברור כמו שהבין הרה"מ דמתיר הר"א לומר לגוי דכן משמע לישנא דאין מחממין אלא ע"י גוי דמשמע דע"י גוי מחממין דאל"כ הו"ל למימר אלא בחמין שהוחמו ע"י גוי מעצמו ושוב ראיתי בלח"מ הנדפס מחדש עם הרמב"ם שכתב בהגה שמצא כתוב כן כמ"ש מהרח"א ודחאו בב' ידים כמ"ש יעו"ש.

ולענ"ד י"ל דלעולם דהר"א ס"ל דגם לגוי אסור לומר להחם וכמ"ש בהל' מילה ומ"ש כאן בהל' שבת כוונתו כלפי מה שהבין מדברי רבינו שהתיר לפני המילה אפי' ע"י ישראל כתב עליו נ"ל דאין מחממין אלא ע"י גוי כלומר שאפי' מי שמתיר אינו אלא ע"י גוי והוא סברת הלכות גדולות שהביא הרי"ף סוף פרק ר' אליעזר דמילה דאפי' שהגוי עושה מלאכה דאורייתא שרי כיון שהוא מכשירי מילה יעו"ש וכונתו להשיג דלפחות יהא שרי ע"י גוי וכסברת ה"ג לא ע"י ישראל ואהא כתב הרה"מ ואני מוסיף וכו' כלומר דהאמת הוא דאין הלכה כהלכות גדולות וכן דעת רבינו בהל' מילה וכו' דאפי' לומר לגוי אסור ולא הותר אלא חממן מעצמו וכמו שהכריח יעו"ש.

עוד כתב הרה"מ וז"ל ונראה מדברי רבינו דביום ב' אין מחממין וכן דעת קצת מפרשים אבל דעת קצתם דכ"ש יום ב' וכו' עכ"ל ועיין להרא"ם סדר וירא ד"ה יום ג' דמצדד אצדודי בזה אי יום ג' הוי דוקא או כ"ש יום ב' ואחר שהחליט דדוקא הוי יום ג' ומשו"ה אמר רבי חמא יום ג' למילתו היה הוקשה לו מפי' רש"י בש"ס וז"ל אבל לפי' רש"י שאמר דלא פליג ר"א אלא היום ג' דקאמר ת"ק מזלפין קשה עכ"ל. ולכאורה אין לדברים אלו מובן וכי משום דפליג איום ג' משו"ה יוצא דיום ב' הוי כא' ונראה ברור דאיכא חיסור לשון וכצ"ל אבל לפי' רש"י דת"ק מרחיצין אמר בב' הימים ולא פליג ר"א אלא איום ג' וכו' נמצא דרש"י השוה ב' לא' וכו' יעו"ש בפרש"י בשבת.

הלכה טו

האשה שישבה על המשבר וכו'. מימרא פ"א דערכין דף ז' ודוקא על המשבר דעקר הולד דהיא מתה ברישא ברם כשלא ישבה על המשבר אין עושין דהולד מת ברישא וכן משמע בש"ס שם יעו"ש וכ"כ התוס' שם ובנידה דף מ"ד וב"ב דף קמ"ב יעו"ש ומ"ש רש"י בערכין ד"ה ומקרעין את כריסה דזימנין דמיקרי דהיא מתה ברישא עכ"ל פירוש כשלא ישבה על המשבר לעולם הולד מיית ברישא אגב דזוטר חיותיה ברם כשישבה על המשבר על הרוב מרוב צער הלידה והכאב הוא מת תחילה ברם מתרמי דמיד מתה

האם והולד נשאר חי כיון דעקר לא מיית אגב אימיה ברם כשלא עקר הוולד אף דמפרכס אחר מיתת האם לאו חי הוא והאי פירכוס מידי דהוי אזנב הלטאה דמפרכסת והשתא אין מקום למ"ש המג"א על דעת רש"י ועל דעת הפוסקים יעו"ש סי' ש"ל ס"ק י' גם לא קשה מידי מה שהקשה על רש"י הרב יד אהרן נר"ו סי' שכ"ט הגהות הטור יעו"ש.

והרב כנסת הגדולה סי' ש"ל כתב משם תשובת הגאונים סי' רמ"ח דאפילו הולד מפרכס במעיה לא קרעינן לה אלא משהינן לה ומחתינן אבנא אכריסא עד שימות הולד וקברינן לה עכ"ל וכתב הוא ז"ל דאפי' תימא דתשובות הגאונים לאו לענין שבת קא עסקי מינה נפקא לענין שבת דאין מביאין סכין דרך רה"ר בשבת לקרוע בטנה וזה תימה דהיא מימרא פסוקה פ"ק דערכין כדברי רבינו והצריך עיון. וכתב היד אהרן נר"ו וז"ל ואשתמיט מיניה דברי התוס' פרק יוצא דופן וז"ל וא"ת ואת"ל דמותר להורגו בבטן אפי' מתה אמו אמאי מחללין עליו את השבת שמביאין סכין דרך רה"ר לקרוע האם וי"ל דמ"מ משום פקוח נפש מחללין עליו את השבת אע"ג דמותר להורגו דהא גוסס בידי אדם וכו' עכ"ל הרי להדיא דאע"ג דמותר להורגו מחללין עליו את השבת וכו' עכ"ל ודבר זה נראה מתמיה שיהא מותר להורגו ושיחללו עליו את השבת. ולכן נ"ל מ"ש התוס' דמותר להורגו פי' דאינו חייב בידי אדם אבל בידי שמים חייב ומוכרח הוא זה מדהביא ראיה דגוסס דההורגו פטור ואפילו הכי מחללין ואי פירושו דמותר הוא התר גמור מאי ראיה מייתי שאני התם דההורגו פטור אבל חייב בידי שמים ומשום הכי מחללין את השבת לא כן כאן דמותר ממש איך יתכן דיחללו שבת להצילו והא דמו מותר ורחמנא הפקירו אלא וודאי כונתם כדכתיבנא.

הלכה טז

מפקחין וכו' כיצד וכו'. ואע"פ שהוא צד הדגים וכו'. פי' שהוא צריך לדגים ג"כ כיון דהא מיהא העלה לתנוק וכ"כ רש"י בסוגיין דיומא דף פ"ד ד"ה ואע"ג דצייד כווריו וכו' אלא הא אתא לאשמועינן דאפי' הוא צריך לדבר עכ"ל וזה פשוט לאפוקי מהלח"מ הי"ז שכתב דכל הנך איירי דלא עשה כן בכונה יעו"ש דא"כ ואינו צריך ליטול רשות מבי"ד למה ליה וכמ"ש רש"י דאילו [אינו] מכוון להכי אלא דממילא צד כווריו כיון דלא מכוון להם ודאי דשרי דהא פיקוח נפש דוחה את השבת וא"כ הו"ל משנה יתירה אלא וודאי כדאמרן ומה שלא הזכיר רבינו בחלוקה דננעל דלת ואע"ג דקא מכוין כך היתה גירסתו וכמ"ש הרא"ש ולעולם הכל בכונה תליא מילתא.

שמע שטבע תנוק בים ופירש מצודה וכו' והעלה דגים [לבד] פטור מכלום. עכ"ל משמע דדוקא שכונתו לתנוק והעלה דגים פטור הא נתכוון לדגים ג"כ והעלה דגים חייב דהא מחשבה ומעשה רע ועיין מעשה רוקח וקרית מלך רב ז"ל.

נתכוון וכו' פטור. והשיג עליו הראב"ד ועיין מ"ש עליו הרב המגיד וז"ל וגירסת ספרינו היפך וכו' עיי"ש והקשה עליו הרב יד אהרן נר"ו בסי' שכ"ח דפליג דידיה אדידיה ממ"ש כאן למ"ש פכ"א מהל' שבת יעו"ש ולכאורה עלה בדעתי לומר דהרה"מ לא נחית אלא לומר דמה שהשיג הר"א על רבינו יש להליץ עליו בב' אופנים או דס"ל הכי או הכי ותירוצו הוא כלפי האי השגה ברם לזה דכתב דס"ל כהרשב"א קשה דידיה אדידיה אלא דבזה לא השיגו הראב"ד דידיה אדידיה ומשום הכי כתב דאינה השגה אך למ"ש שם קשה דידיה אדידיה וצ"ל כתירוץ הא' מכח דסתר עצמו ונמצא לפי"ז דרבינו ס"ל דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ואף שלא נחלקו פנים בפנים וכמו שפסק בפכ"א כרבא יעו"ש. ברם הא ליתא דהרי פסק רבינו בפ"ח הל' ה' וז"ל ואין עמור אלא בגדולי קרקע וכתב הרה"מ ופסק כאביי דבתרא הוא עכ"ל הרי להדיא דס"ל להרה"מ בעד רבינו דהלכה כתלמיד נגד רבו היפך מ"ש פכ"א ויותר תימה מה שהקשה מהרח"א בספרו מקראי קודש דבפרק י"ח הכ"ד כתב רבינו הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי לרשות אחת חייב לב' רשויות פטור דנחלקו רבה ואביי ורבא וכתב שם הרה"מ דפסק כרבה דאביי ורבא תלמידיו הוו וסותר דבריו מכאן לשם ותירץ משם מהר"ם גלאנטי דשם מוכיח ששמע רבה דבריהם ולא נראה בעיניו מדאמר כל אחד ואפי' מוכח שהיו מדברים זה עם זה משום הכי הלכה (כרבא) [כרבה] משא"כ הכא דאילו היה שומע הרב דברי התלמיד היה מודה לאביי שהוא בתרא עכ"ל והן הן דברי הרה"מ דידן שחילק בין כשהתלמיד חולק לפני רבו בין כשנחלקו כב' חולקין דעלמא יעו"ש ומה יעשה למ"ש פכ"א וכדכתיבנא ולכן הנראה אצלי לומר דלא כתב הרה"מ בפכ"א דרבינו פסק כרבא מטעם הרמב"ן אלא כלפי מה שפסק רבינו כרבא כתב שכן פסקו בהלכות ושכן דעת הרמב"ן לענין דינא לפסוק כרבא ברם דעת רבינו דפסק כרבא מטעם אחר נגע בה והיינו טעמא דמר בריה דרבינא פליג התם וסובר דזה וזה (אסיר) [אסור] וגם הוא בתרא כרב פפא ונמצא דב' בתראי פליגי מן הקצה אל הקצה מר בריה דרבינא ורב פפא וכיון שכן פסקינן כרבא דבמאי דאוסר אשכחנא דחד בתרא כוותיה ובמאי דשרי ג"כ חד בתרא כוותיה ואם כן אי הוה פסקינן כולה להתירה הויא היפך ב' אמוראי לדינא דקינוח בקרקע בין לדעת רבא ובין לדעת מר בריה דרבינא אסור ואף דקי"ל דהלכה כבתראי ואפי' נגד רבים וכמ"ש הרה"מ פכ"ד מה' מלוה ולוה ה"ט וז"ל מחלוקת אמוראים שם

ופסק כרבא דהוא בתראה אע"ג דרב הונא ואביי פליגי עליה יעו"ש היינו דוקא כשהרבים הם קמאי והיחיד הוא בתרא אבל כאן מר בריה דרבינא הוא ג"כ בתרא כר"פ וא"כ הו"ל ר"פ היפך רבא ומר בריה דרבינא א"כ משו"ה פסק כרבא ועיין עוד שם להרב יד אהרן נר"ו שהקשה להרה"מ מההיא דפי"ח שכתב שם דפסק רבינו כרבה משום דאביי ורבא תלמידייהו הוו יעו"ש ולא ראה דברי המהרמ"ג הללו דכתיבנא לעיל.

עוד הקשה שם הרב יד אהרן נר"ו על מרן דבפ"א מהל' מילה ה"ז הסכים לדעת הרב המגיד לדעת רבינו דיש חילוק בין כשהתלמיד חולק עם רבו פנים בפנים בין כשנחלקו כשני חולקין דעלמא ואילו הוא בפ' י"א דשכירות בסופו גבי דין שכיר שבא לישבע וכו' שכתב הרה"מ שפסק כר' חסדא לגבי רב הונא ותמה עליו מרן דא"כ איך פסק הר"מ כתלמיד בפני הרב ולפי האי כללא מאי קשה הלא לא אתמר שם בש"ס אמר ליה והלכתא כבתראי וצ"ע עכ"ל.

ולענ"ד י"ל דלאו דוקא בדאיכא אמר ליה הוא דאמרינן דהיה פנים בפנים אלא כל דאיכא הוכחה גם כן אמרינן הכי וכמ"ש מהר"ם גלאנטי ז"ל דמתבת אפילו משמע דהיה פנים בפנים וכן כאן יש להוכיח דהיה פנים בפנים דאל"כ מאי בעי בש"ס מאי בינייהו ומוקים להו בפלוגתא נימא דמר נקיט לה בהאי לישנא ומר בהאי לישנא ולא פליגי וא"כ מנ"ל להרב המגיד דפליגי ופסק כרב חסדא אלא ודאי כיון דמשמע ליה דפליגי ודאי דהיה פנים בפנים ורב חסדא לפלוגי אתא ואהא בעי מאי בינייהו ומשני וכו' ואמטו להכי קשיתיה למרן דאיך פסק כתלמיד במקום הרב.

וע"פ כל האמור יתיישב כל מה שהקשה בזה הצרור החיים במקומות אלו הלום למה שהביא מפי"ב מהל' גרושין דין י"א בדין אמר הבעל פקדון נתתיו לו שפסק שם רבינו כרב חסדא לגבי רב הונא וכן פסק הרי"ף וזה היפך ממ"ש כאן הרי"ף ורבינו ז"ל עכ"ל ליכא מן הישוב על צד האמור בדברינו אלה אלא שם מטעם אחר נגעו בה וכמ"ש הרי"ף בהלכות שם וז"ל פסקו הפוסקים הלכה כר"ה בשביל שהיה רבו של ר"ח ואנן סבירא לן דהל' כר"ח מדמפרש סתמא דש"ס לקמן וניהמניה לשליש וכו' עכ"ל ואף שהבאים אחריו תפשו עליו בטעם זה יעו"ש בהרא"ש מ"מ הא מטעם אחר נגעו בה וזהו שכתב בתשובה הרי"ף ז"ל קי"ל כר"ח אף דר"ה רביה הוא וכו'.

הלכה כ

היתה חצר וכו'. וכתב הרב המגיד ונ"ל שדעת רבינו דפרוש כולהו ובעת פרישתן וכו' והוא כפי' הרא"ש ז"ל וכתב עוד ויש מי שפי' בהיפך דפרוש כולהו ואחד מכולן בעת מהלכן וכו' מפני שהוחזק ישראל בכאן ואצ"ל וכו'. פי' דבריו דכל שבפרישתו היו כולן

וישראל בכלל אמרינן כיון שהוחזק ישראל אפשר שהוא הישראל דבפקוח נפש לא אזלינן בתר רובא לא כן דכשזה פירש היה מן ה' או ד' דאינו ברור שהיה שם ישראל כדי שנאמר אפשר שזה ישראל דהעיקרא שם איכא לאסתפוקי והו"ל ספק ספיקא ובזה ודאי אין מחללין א"כ נתבארו דברי הרה"מ אמאי הוצרך ב' פרשיות ועיין למהר"ם בן חביב ז"ל.

עוד כתב הרב המגיד וכן פי' רש"י וכו'. והקשה מהר"ם בן חביב הנזכר דאין זה פי' רש"י כמבואר ולענ"ד כוונתו דכתב דכן פירש היינו דלא כפירוש רבינו והרא"ש דפרוש כלהו אין מפקחין ופרוש מקצתן מפקחין אלא בהיפך דפירשו כולהו מפקחין ומקצתן לא אף דאין פירושו מכוון עם פירוש הראב"ד והרמב"ן אך קשה דהרמב"ן כתב בפירוש כפרש"י יעו"ש בסוף דבריו וצ"ע והילך לשון הרמב"ן מתחילת לשונו אחר שהעתיק לשון הש"ס עד הא דפריש כולהו הא דפריש מקצתייהו וכפי' רש"י וז"ל ופסק רבינו הגדול כשמואל ואיכא מ"ד דלית הלכתא כשמואל מסוגייא דשמעתא דהוינן עלה ומי אמר שמואל הכי והא אתמר מצא בה תינוק מושלך וכו' מחצה על מחצה ישראל ואמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליחסו לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל ופרקינן כי אתמר דשמואל אריש אתמר אם רוב גוים גוי אמר שמואל ולענין פקוח הגל אינו כן חזינן השתא דרב פליג אדשמואל ואזיל בפקוח נפש בתר רובא דהשתא בפקוח נפש דלית בה עבירה דמצוה בעי רב מחצה על מחצה הא רוב גוי אמרינן גוי הוא ואין להחיותו לגבי פקוח גל דשבת דאיכא איסור סקילה לא כ"ש דרוב גוי אין מפקחין וכיון דרב פליג אשמואל הלכתא כוותיה דקי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי ע"כ. והקשו עליו דלפי דברי הרמב"ן דמוקי מימרא דרב דלהחיותו במחצה על מחצה א"כ מה הקשה בש"ס פרק בתולה נשאת דף ט"ו מהא דרב וז"ל וליוחסין לא בעינן ב' רובי והתנן מצא תינוק מושלך וכו' ואמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליוחסין לא וכו' ומאי קשה דעד כאן לא קאמר רב דליחסו לא משום דליכא אפי' חד רוב דעל מאי דקאמר מחצה על מחצה ישראל קאי רב ברם בדאיכא חד רוב שרי ליחסו וא"כ מאי קושיא וי"ל דרב לא אמר מימרא זאת גבי מחצה על מחצה דוקא אלא גם ברוב ישראל ועלה קאמר דליחסו לא וא"כ נמצא דמצריך רב ב' רובי ומה שהביאו לפרש דגם במחצה על מחצה קאי רב משום דאי לאו הכי נמצא דוקא ברוב גוים מצוה להחיותו הא גבי מחצה על מחצה לא שרי להחיותו והוא תימה דספק נפשות להקל וכמ"ש בש"ס מחצה על מחצה ספק נפשות הוא ולהקל וכמ"ש מהר"ם בן חביב לפי' רש"י ומשום הכי מוקי למימרת רב בב' וגם א"א לאוקומי המימרא דוקא במחצה על מחצה דהא שמואל קאי עליה וקאמר ולפקח עליו את הגל

אינו כן וקאי לחלוקה דאי רוב גוים גוי ואי רב לא איירי בה קשה דלא בא שמואל על דברי רב בתמיה ובש"ס לא משמע הכי משום הכי פי' דברי רב דקאי לב' החלוקות ודוק.

עוד כתב הרמב"ן וז"ל ומימרא דר' יוחנן ט' גוים וישראל אחד כפשטא דרב אתיא דהולכין בפיקוח נפש אחר הרוב והילכך בחצר אחרת כל דפריש מרובא פריש ואין מפקחין באותה חצר והו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי עכ"ל והקשה עמיתנו החכם השלם הוא הרב מהרי"א ז"ל דמשמע מדבריו דר"י ורב בחדא שיטא אזלי והלכתא כוותייהו ואינו דהא לרב גם במחצה על מחצה אין מפקחין עליו את הגל בשבת וכמ"ש הוא לעיל דדוקא במקום דליכא עבירה דמצוה ולר"י אינו כן דמחלק מחצר זו לחצר אחרת והיינו טעמא דבאותה חצר מפקחין משום דכל הקבוע כמחצה על מחצה דמי ונמצא במחצה על מחצה ס"ל דמפקחין דלא כרב.

ונראה לע"ד דלעולם דבחדא פליג וכונת הרמב"ן הוא דעד השתא דלא הוה ידעינן הא דרב הוה מתרצינן דלא לפלגו ר' יוחנן ושמואל ברם כיון דחזינן השתא דרב פליג אדשמואל א"כ אף אנו נאמר דר"י פליג אשמואל ואשינויי דחיקי לא סמכינן דהא כולהו הא מקצתייהו ומוקמינן מימרא דר"י כפשטא דרב דהולכין בפיקוח נפש אחר הרוב דהיינו דאם רוב גוים גוי וזה כרב אלא דפליג עליה במחצה על מחצה וס"ל דמפקחין ומשום הכי בחצר אחד אפילו רוב גוים מפקחין דהו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכר"י קי"ל דרב ורבי יוחנן הל' כר"י כן נראה לי כונת הרמב"ן.

ובסוף דבריו כתב דס"ל כרבינו הגדול דהלכה כשמואל יעו"ש וסיים וז"ל דטעמא דפרוש כולהו דמפקחין משום דניידי כולהו ופרוש מקצתייהו דאין מפקחין משום שנשארה קביעות במקומה בחצר הא' והנהו דפרוש מרובא פרוש ועוד כיון דפרוש כולהו לחצר זו אתחזק הכא ישראל דפרוש מקצתייהו לכאן לא אתחזק הכא ישראל הלכך לגבי תינוק מושלך כיון שלא ראו אותו פורש מן הבתים אלא מושלך בפלטיא מצאו אותו מרוב סיעה שפלטיא כולהו ניידי ואתחזק נמי ישראל בפלטיא ונעשה הוכחה הילכך הו"ל פרוש כולהו ומפקחין עכ"ל.

הנה האי ועוד שכתב הרב הוא פי' רש"י אלא שמ"ש קודם הוא הפי' שכתב הרב המגיד משמו והוא פי' הראב"ד והכי מתפרשין דבריו דטעמא דפרוש כולהו דמפקחין משום דניידי כולהו ממקום מושבם שיצאו לחוץ נמצא דממקום שפירש היה שם ישראל וכמ"ש הרה"מ פרוש מקצתייהו דאין מפקחין משום שנשארה קביעות במקומה ר"ל שנשארו בחצר ומאותם שיצאו יצא זה ונמצא דלא יצא ממקום שהיה ישראל והיינו פי' הרה"מ על שם הרמב"ן וא"כ לא קשה מה שהקשתי לעיל אלא שקשה למה יחס

להרמב"ן פי' זה ולא גם פי' רש"י כי שניהם כתבוהו ולשון הרמב"ן מגומגם ודי בזה.

והלח"מ פלפל בלשון רבינו ובסוף דבריו כתב וז"ל ונ"ל לתרץ הכל ולומר וכו' בקבוע גרוע כי האי לא ס"ל לר"י דמפקחין וכו' יעו"ש והקשה הצרור החיים דף ל"ד ע"ג וז"ל וקשה דאי הכי דבקבוע גרוע כי האי לא ס"ל לר"י דמפקחין ברובא גוים א"כ ה"נ נימא דס"ל לשמואל ומשום הכי קאמר דס"ל לשמואל בההיא דתינוק דדוקא ברוב ישראל או מחצה על מחצה מפקחין אבל ברובא גוים לא וא"כ מאי פריך לשמואל דידיה אדידיה וכו' אלו תוכן דבריו וי"ל דלא ניחא ליה לש"ס לתרץ הכי לשמואל דהו"ל ב' אוקמתות דהיינו דפירש מקצתייהו ודוקא בחצר ולא בעיר וכל כי האי הו"ל לפרש ולא לומר מימרא סתמית במקום דאיכא ב' תנאים ויש הפרש בין חדא אוקמתא לב' אוקמתות.

עוד הקשה בס' הנזכר על מ"ש הלח"מ ובפ"ק דכתובות כתוב בס' אלא וכו' וז"ל והסייעתא דמייתי אדרבא הויא תיובתיה דהתם לא הוזכר הא דר"י וגם החילוק דפרוש כולהו לפרוש מקצתן וכו' ולא קשה מידי דאדרבא כיון דשם לא שייך למכתב אלא וכתב מוכרח דהשגרת לישן הוא מהכא להתם דאגב דהכא צ"ל אלא נקטיה גם שם וק"ל.

עוד כתב הלח"מ וז"ל ומ"מ קשיא לי ע"ז וכו' עד וצ"ע ולענ"ד נראה דשאני בפיקוח נפש דאית קולא לשבת דמחלל שבת משום הכי חשבינן ליה לגרוע לא כן לענין קידושין דלחומרא הוא דהיינו להצריכא גט לא קפדינן אגריעותא דאית ביה והשתא איכא הרבה סוגי קבוע ולפי הענין משתנה דמה שבטריפה לא חשיב קבוע ואזלינן בתר רובא בפיקוח נפש חשיב וכמ"ש הרב המגיד ואף שהרה"מ כתב כן לפי דרכו דרבינו פוסק כשמואל ה"ה לר"י לפי הדרך דפוסק כוותיה לפי מ"ש רבינו בתשובה לא כן לדרך הרמב"ן וכמ"ש הלח"מ ז"ל לקמן וזה הוא בחצר אבל דעיר דהוי גרוע טובא אף בפיקוח נפש לא חשיב קבוע כיון דמצד אחר איכא קולא דשבת אבל דבר דהוי חומרא לחוד חשיב קבוע ועל פי זה נסתלקו כמה תערומות דלכאורה קשה בדברי הרה"מ פט"ו מהל' איסורי ביאה הכ"ה וז"ל והטעם משום דאיכא מקצת גוים [או] מקצת ישראל קבועים וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי עכ"ל. ולכאורה קשה חדא דאי מתני' איירי בקבועים א"כ היכי בעי למפשט בגמ' בכתובות מדרב דבעינן ב' רובי לעולם דלא בעינן אלא חד רוב ומ"ש ליחסו לא הוא משום דליכא אפילו חד רוב לפי שהם קבועים וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ועוד מ"ש בש"ס יומא כי אתמר דשמואל אארישא אתמר ואי איירי בקבוע מה לי רישא מה לי סיפא הכל אחד דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ועוד דאמאי אמר רב אבל ליחסו לא אפילו להשיאו אשה ישראלית אלא ע"פ מ"ש לא קשיא מידי דמ"ש רבינו דחשיב קבוע לענין זה דהוי חומרא אבל לשאר דברים לא חשיב קבוע דהוי גרוע טובא דהוי דעיר וזה

מ"ש רב לא שנו אלא להחיותו דלהחיותו לא חשיב קבוע ומשום הכי אם רוב ישראל ישראל אבל ליחסו בעינן ב' רובי ויתיישב הכל.

הלכה כג

עכו"ם וכו' או שצרו סתם וכו'. וכתב מרן משום דספק נפשות להקל. והלח"מ כתב דקשיא ליה דיוקא אדיוקא וכו' ותירץ נעשה וכו' ומכאן הוציאו רבינו עכ"ל. וקשה דלא שייך לומר כאן נעשה דתני בלשון אבל וכמ"ש בגופי הלכות כללי הנו"ן סי' תכ"ג וז"ל אע"ג דאמרינן בכל מקום נעשה דיוקא דרישא כדינא דסיפא הכא לא אמרינן משום דסיפא קתני בלשון אבל וכל היכא דתני בלשון אבל משמע דהסיפא נדרשת לעצמה ואין לה עסק עם הרישא וקיימו מהרש"א כלל זה. ובגליון של גופי הלכות שלי מצאתי כתוב וז"ל וצ"ע מההיא דפ"ק דקידושין ד"ה דתני אבל היא שנתנה ואמרה היא וכו' ופריך הש"ס דיוקא אדיוקא ומשני נעשה ואע"ג דקתני סיפא אבל יעו"ש קטונתי מכל החס"דים יעקב בכר יו"ט אלגאזי עכ"ל ושוב ראיתי להרב יד אהרן נר"ו סי' שכ"ט הגהות ב"י נושא ונותן בזה.

וכשיצילו את אחיהם וכו' מותר לחזור בכלי זיין למקומן וכו' שלא להכשילן לעתיד לבוא. ולכאורה קשה בדברי רבינו דלא פסק לא כתירוץ א' ולא כתירוץ ב' דאי פסק כתירוץ א' דחוזרין למקומן היינו בכלי זיינן א"כ לאיזה צורך כתב וכשיצילו את אחיהם וכו' אפילו שלא הצילו אלא שנצחו אומות העולם את עצמן חוזרין בכלי זיינן ואי פסק כרב נחמן בר יצחק דיש חילוק בין כשנצחו אומות העולם לכשנצחו ישראל א"כ איך קאמר סתם למקומן ומה גם דרבינו פסק בפירוש בפכ"ז כב' התירוצים וכמ"ש הרא"ש וכ"כ מרן בב"י סי' ת"ז יעו"ש וכ"כ הב"ח והיינו ממ"ש רבינו ובכלי זיינן והכי הו"ל למימר חוזרין בכלי זיינן למקומן שכך הוא משפט הלשון וכמ"ש כאן מותר לחזור בכלי זיין למקומן וכו' אלא כתב כן ללמד דגם ביד ישראל תקיפא דליכא אלא אלפים אמה חוזרין בכלי זיינן ובכלי זיינן דכתב בסוף דבריו קאי לעיל ג"כ והוא מילתא באפי נפשא דקאי לכל החלוקות ונמצא דפוסק גם כר' יהודה ולפום מאי דכתיבנא אין מקום למ"ש הרב יד אהרן נר"ו על דברי רבינו פכ"ז בסי' ת"ז הגהות הטור יעו"ש גם מ"ש בהגהות ב"י שם להכריח דמ"ש רבינו כאן בפ"ב שלא להכשילן לעתיד לבוא דקאי לחזרה למקומו לפי מ"ש דמשפט הלשון כך כמ"ש בפ"ב ליתא אלא דניתן ליאמר דבריו בלא הכרח זה ודוק וכן נראה דעת הטור כדעת רבינו והרא"ש בשם הר"ם דפוסק כב' התירוצים שכת' בסי' ת"ז וכשחוזר חוזר עם כלי זייניו וקאי לכל מיני חזרה.

ונראה לענ"ד דמ"ש רבינו כאן בפ"ב סתם משום דלא נחית כאן לחלק להיכן הוא חוזר

דכיון דרבינו ס"ל דלעולם בין לאלפיים אמה כשיד ישראל תקיפא בין למקומו כשיד אומות העולם תקיפא חוזרין בכלי זיינן כתב סתם כאן רבינו וכשיצילו את אחיהן מותר לחזור למקומם סתם דלעולם הדין כן דלא נחית כאן לחלק להיכן הוא חוזר וכדכתיבנא וזה נראה ג"כ דעת הטור בסוף סימן שכ"ט שכתב והמצילין חוזרין בכלי זיינן למקומן עכ"ל ולכאורה דבריו סתומין ועפ"י מ"ש הנה נכון דכיון דלעולם בין בחזרה דאלפים אמה בין בחזרה למקומו ממש חוזר בכלי זיין סתם כאן וכתב חוזר בכלי זיינן למקומן איזהו מקומן מי לאלפים מי יותר באופן דלמקום שהולך הולך עם כלי זיינו ולא נחית רבינו כאן אלא לדין חזרת עם כלי זיניו ובסי' ת"ז כתב דין חזרת המקומות והשתא הכא מ"ש רבינו שלא להכשילן לעתיד לבוא ר"ל היינו טעמא דלעולם חוזרים בכלי זיין שלא להכשילן כלומר שלא יכשלו דיבואו גוים עליהם וידחקו זה את זה ויהרגו מעצמם וכמעשה שהיה דתני בברייתא וודאי טעמא קאי להבאת כלי זיין לעולם בין הכי ובין הכי ועיין בלח"מ פ"ו מהל' מלכים הי"ג.

ואחרי מופלג כמו ל' שנה נדפס זה ספר בירך יצחק ועיין שם בסדר מסעי מ"ש לישב לב' לישני דרבינו אלו דפ"ב ופכ"ז בחילוק היכא שהוא מלחמה עם הגוים דבזה איירי בפ"ב אבל התם בפכ"ז שהוא מדבר בכל מיני הצלה דהתם לית ביה סכנה אם ישאר שם במקומו לכך לא התיר אלא כשיד האומות תקיפא וכו' יעו"ש.

והמה דברים תמוהים דאי יש לחלק בין נדון המתני' דתני וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן דקאי במלחמה לנדון מתני' דראש השנה דתנן בראשונה וכו' דאיירי במיני הצלה דלית בה סכנה א"כ מאי קשיא להם לש"ס ממתני' למתני' דחדא תני למקומן וחדא תני אלפים אמה הא שפיר יש לחלק בין מלחמה דאיכא סכנה לשאר הצלות דליכא סכנה ולמה להו לתרץ מה שתירצו שחוזרין בכלי זיין ולעולם אלפים אמה וכן תירוץ אחר כאן וכו' כאן וכו' ועוד דגם במתני' דר"ה תני להציל מן הגייס והיינו מלחמה שהולך להלחם עם הגייס להציל מידם ומה חילוק יש ביניהם והוא ז"ל נרגש מזה וכתב וגם הגייס לא דמי להא דגוים שצרו עליהם למלחמה דקא איירי בפ"ב אלו דבריו ולא ידעתי היאך לא דמי זה לזה דגוים שצרו על ישראל היינו גייס שבא על ישראל והכל אחד.

הלכה כד

וכן ספינה המטורפת בים ואפי' יחיד הנרדף וכו'. ויש להקשות במ"ש דביחיד הנרדף מחללין את השבת ובריש פ"ב דתעניות כתב אלו הן הצרות וכו' שמתריעין עליהן וכו' על החרב ודבר וחיה רעה וכו' ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת חוץ מצרת המזונות וכו' והא חיה רעה וחרב סכנת נפשות הוא ולמה אין צועקין ומתריעין בשבת

ואין לומר דהאי חרב היינו בין אומות העולם דהא כתב רבינו הל' ד' שם על החרב כיצד אפי' חרב של שלום וכו' ומדקאמר אפילו מכלל דאיירי גם בחרב של ישראל. ולענ"ד נראה דמ"ש אפי' קאי לענין שמתריעין ומתענין בחול ואהא כתב דאפי' חרב של שלום עושין כן ברם למ"ש דאין עושין כן בשבת לא קאי אלא לחרב של שלום דשל ישראל מחללין עליו את השבת ומחלוקת חיה רעה לא קשה ג"כ דשאני כשהוא נרדף שאם לא יצילהו ימות דהיא רודפת אחריו לא כן כשיש בעיר חיה רעה וכל העם יכולין להנצל שלא יצאו מביתם אז אין מחללין את השבת.

הלכה כה

צרין על עיירות וכו'. ואין צ"ל במלחמת מצוה וכו'. וכתב מרן דאיתא בירושלמי דבמלחמת מצוה אפי' בשבת מתחילין וכו' וראיתי להרב פרי חדש ז"ל במים חיים בליקוטי או"ח דף ל"ט כתב וז"ל וקשה דהא התם ביריחו לא התחילו כי אם באחד בשבת שהרי ז' ימים סבבוה ובז' נכבשה שמע מינה שביום א' הקיפוה עכ"ל ואני תמיה עליו וכי נעלם מהירושלמי הפסוקים אלו והא משם הוא ראית הירושלמי ואם כן ודאי אין זו קושיא דהא כבישת יריחו היה בשבת והששה ימים שסבבוה לא היה מלחמה ויודעים היו שביום הז' יפול המלחמה והיה להם להתחיל ביום ב' כדי שלא יתחילו בשבת אלא בא' בשבת אלא וודאי דבמלחמת חובה מתחילין אפילו בשבת וק"ל.

פרק ג

הלכה ד

לפיכך אם גרף האש וכו'. וכתב הרב המגיד ד"ה לפיכך וז"ל ודע דאפי' תבשיל שלא הגיע לשליש בישולו וכו' וכן כתב הרשב"א זה דעת רבינו עכ"ל. והקשה הלח"מ וז"ל וקשה דלמטה בד"ה וכן תבשיל כתב והרשב"א ז"ל כדעת אחרים ונראה להגיה והרא"ה ז"ל כדעת אחרים וכו' ודבריו תמוהים דבהדיא כתב הרשב"א כן בפ' כירה ודלא כהרי"ף ורבינו יעו"ש והאמת דמ"ש הרה"מ כאן וכ"כ הרשב"א הוא דוקא כשלא הגיע לשליש דאז צריך כירה גרופה וקטומה אליבא דכו"ע לא כן לקמן דאיירי שהגיע לשליש בשולו אז א"צ גריפה וקטימה דס"ל להרשב"א כאחרים וזה מוכרח דכאן לא כתב הרה"מ וכן דעת הרשב"א כמ"ש לקמן והרשב"א כדעת אחרים וכמ"ש ג"כ כאן וזה דעת רבינו אלא כתב וכן כתב הרשב"א כלומר דודאי לדעת הרשב"א בהגיע לשליש בשול אפילו אינה גרופה וקטומה שרי אבל לדעת רבינו לא שרי אלא בגרופה דוקא וע"ז כתב דלדעת רבינו

והרי"ף דבגרופה שרו הוא אפי' לא הגיע לשליש בשולו וע"ז כתב דכ"כ הרשב"א כלומר דכתב כן לדעת הרי"ף דהכי כתב בפ' כירה וע"ז כתב וכן דעת רבינו.

הלכה ט

כל תבשיל שאסור להשהותו אם עבר וכו' בכדי שיעשו. והקשה הקרית מלך רב משם אביו הרב ז"ל דמאי שנא דכאן צריך להמתין בכדי שיעשו והתם פ"ו מהל' יו"ט ה"י כתב עבר ואפה או בשל לשבת אין אוסרין עליו והתם איסורא דרבנן הוא והכא איסורא דרבנן וע"כ לא דחי בגמ' כד בעי למפשט לאפה ביו"ט דבמזיד אסור ממתני' דהמבשל בשבת בשוגג שרי ובמזיד אסור איסור שבת שאני משום דבעי למפשט מאיסורא דאורייתא ברם כשהוא דרבנן הכל אחד ונ"ל שהוא מפרש דמ"ש בש"ס איסור שבת שאני ר"ל אפי' שהוא דרבנן כיון שהוא שבת חמירא טפי. ועוד י"ל דשאני התם ביו"ט דכיון שהוא בידו לבשל ביו"ט לשבת בהתר דהיינו בעירוב לא קנסינן ליה בעבר ואפה דלא חיישינן שיעשה פעם אחרת במזיד כיון שבידו לעשות בהתר לא כן כאן בשהא שאינו בידו לשהות בהתר אי שרינן ליה בעבר והזיד יבא להזיד פעם אחרת וק"ל.

הלכה י

כל שמותר וכו' אסור להחזירו וכו'. וכתב הרב המגיד ביאור דברי רבנו הוא שתבשיל חי וכו' שכל אלו משהין אותן ע"ג האש וכו' והלח"מ ז"ל כתב בזה דברים סתומין ומחוסרי לשון והכונה בדבריו ז"ל דבא לישב לדעת הראב"ד איך לא פי' דברי רבינו כפשוטן וכמ"ש הרה"מ ז"ל וכתב דקשיא ליה לפירוש זה דממ"ש רבינו כל שמותר משמע אפי' כירה גרופה וקטומה דגם בה איכא התר וא"כ קשה היאך כתב אחר כך ואין מחזירין אלא על גבי כירה גרופה וקטומה והא כתב רבינו כל שמותר לשהות אסור להחזיר ובכלל נכנס שהיה ע"ג כירה גרופה וקטומה וא"כ אסור להחזיר ואף דממ"ש ואין מחזירין הדבר נודע ממילא דמ"ש בתחילת הלשון לא קאי לשהיה ע"ג כירה גרופה וקטומה מ"מ לא היה לו לכלול בתחילת לשונו ולומר כל שמותר והמעיין יעמיסהו בדברי הלח"מ אך זאת אגיד דתיבה אחת היא מוחלפת ובמקום תנור צ"ל כירה וק"ל.

הלכה יא

אסור להכניס מגריפה וכו' מפני שמגיס בה וכו'. וכתב מרן נ"ל שמ"ש רבינו והיא על האש וכו' עד על האש קרי לה עכ"ל וקשה דלא היה צריך לזה דבקל יש לחלק דהכא לא איירי במרותחת מדלא פי' וסתם משום הכי דוקא ע"ג האש הוא דאסור אבל במרותחת מה לי ע"ג האש או שלא ע"ג האש הכל אחד אשר עפי"ז זה נראה להליץ בעד הלח"מ ממה שהקשה עליו בס' יצא מחדש קרית מלך רב דאיך כתב דס"ל לרבינו דמ"ש בגמ'

ודילמא מגיס הוא משום צובע ובצביעה דוקא אסור אפילו בעקורא ברם בבישול בעינן דוקא על האש דהא כתב רבינו פכ"ב ה"ו דבקדרה רותחת אפי' שהורידה מעל האש לא יתן לתוכה תבלין והיינו טעמא דמתבשלין הרי דאפי' שלא ע"ג האש איכא בישול ואיך כתב הלח"מ דבתבשיל אם אינו ע"ג האש ליכא בישול ומ"ש הוא לחלק בין תבלין להגסה ליתא דכיון דהתבלין מתבשלין הוא הדין ההגסה דיש לומר כמו שכתבתי דכאן איירי רבינו באינו רותח ומשו"ה צריך ע"ג האש ובצובע אפי' אינו רותח ואינו ע"ג האש אסור דכדי שיקלוט הצבע א"צ רותח ובגמ' איירי באינו רותח דאי ברותח כד מותיב הש"ס ודילמא מגיס אמאי לא מוקי לה באינו רותח אלא וודאי דאיירי אפי' באינו רותח וצובע שאני ומזה הטעם נ"ל שכתבו התוס' דטעמא משום צובע דאילו תבשיל באינה רותחת צריך דוקא ע"ג האש.

ועפ"ז יתיישב מה שיש להקשות לכאורה על הרב חידושי הלכות שכתב על דבריהם וז"ל והוי צובע דכיון דמיירי בעקורא ס"ל דלא שייך משום מבשל אלא משום צובע עכ"ל וקשה דהא במתני' תני האילפס וכו' שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין וכו' הרי שאפי' שלא ע"ג האש איכא בישול ואיך כתב דבישול לא שייך אלא ע"ג האש אלא וודאי דרותח שאני והכא איירי באינו רותח ומשו"ה הלח"מ ז"ל דקאי על דברי רבינו דלא איירי ברותח והקשה מהגמ' דלא איירי ברותח מתרץ שפיר דבגמ' היינו טעמא דהוי משום צובע ואינו ענין כלל למ"ש פכ"ב דאיירי ברותח וק"ל.

ועיין עוד בדברי מרן שכתב וז"ל ועוד י"ל דכיון דקדרה חייתא מסח דעתיה ולא מגיס וכו' עכ"ל וקשה דכיון דס"ל למרן דכל דמסיח דעתו ליכא למיחש וכ"כ ג"כ לעיל ה"ד לתרץ לקושית הרמ"ך ורבינו כתב לעיל ה"ד דאם גרף וקטם מותר לשהות עליה שהרי הסיח דעתו א"כ מתורצת הקושיא שהקשה הרמ"ך לקמן פ"ט ה"ג שהקשה היאך מותר לשהות ע"ג גרופה וקטומה ניחוש דילמא מגיס וכו' דכיון שהסיח דעתו ליכא למיחש אפי' בהגסה וכמ"ש מרן כאן וא"כ קשה על מרן שלא תירץ שם כלום.

הלכה יב

לא ימלא אדם קדרה עסיסיות ותורמוסין וכו'. כך היא בברייתא דף י"ח וקאמר בש"ס לימא בית שמאי היא ולא בית הלל אפי' תימא ב"ה גזרה שמא יחתה בגחלים וכו' והקשה הרב מאיר עיני חכמים דלב"ה דטעמא הוי משום חיתוי א"כ מאי צריך בכדי שיעשו כשלא חתה הא אינו אלא גזרה שמא יחתה ומ"ש רש"י ניחא לב"ש אבל לב"ה מאי טעמא ועיי"ש מה שנדחק ולענ"ד נראה דהכונה היא דכיון דאם יחתה יהנה ממלאכת שבת גזרו בשהא ולא חתה אטו חתה ונתנו לו דין חיתוי.

הלכה יג

תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום וכו'. הכי איתא בש"ס דף י"ח והשתא דאמר מר וכו' וכתבו התוס' ד"ה התם וכו' וא"ת לרב אשי דשרי ברחא ולא שריק ולא אסר אלא בשרא אגומרי תיקשי ליה מתני' דאין נותנין פת לתנור וי"ל וכו' והקשה הרשב"א בחי' לתירוצם דא"כ אמאי מתרץ בש"ס שם התם מינתח הא לא מינתח והא בקל יכול לתרץ כשפי התנור פתוח ע"כ. ולענ"ד נראה דעד כאן לא כתבו כן התוס' אלא לר"א דשרי ומוקי למתני' בבשרא אגומרי וכמ"ש בש"ס מוקים לסיפא ג"כ בפי התנור פתוח דהוי כמו בשרא אגומרי והוי סיפא דומיא דרישא לא כן לרבי ירמיה דאסיר דמתני' אתיא כפשטא ולא הוי בשרא אגומרי לא ניחא ליה לאוקומי סיפא בפי התנור פתוח דהוי דלא כרישא ומשו"ה מוקי בש"ס אפילו פי התנור סתום והיינו טעמא דכיון דלא מינתח בעינן לטעמא דכהנים זריזים הם.

והנה נבא לדברי רבינו שלכאורה כל מ"ש אינו לפי סוגיית הש"ס דאילו בש"ס בבשר גבי נתן טעם משום זיקא ורבינו נתן טעם זה בברחא וכן כל לשון זה הוא מגומגם. ולענ"ד נראה דרבינו מפרש בש"ס כך איכא דאמרי דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי פי' דכיון דאם יחתה יתחרך הבשר שהוא רך לא חיישינן לחיתוי ולאו דוקא לא שריק אלא אפי' פתוח ממש שרי אלא נקט הכי אגב לישנא קמא דברחא נמי ושריק שפיר דמי פי' דאף דבזה יבא לחתות דלא יתחרך מ"מ הוא שריק וגלי אדעתיה דא"צ זיקא דאי לא שריק אפי' שהוא סתום מ"מ אי אפשר אם לא יכנס זיקא ביני חורי וכיון שכן נראה דלא חייש לזיקא ויבא לחתות לא כן כשהוא שריק נראה דחייש לזיקא ואינו מגלהו כי פליגי דברחא ולא שריק רב אשי שרי דסובר דכיון שהוא סתום אף דלא שריק לא מגלהו דקשי ליה זיקא ורב ירמיה מדפתי אוסר דכיון דלא שריק נראה דלא חייש לזיקא והשתא רבינו פוסק כמאן דאסר וצריך דוקא שריק כדי להתיר וז"ש רבינו בבשר גדי הטעם שלא יבא לחתות ומסתמא איירי אפי' בתנור פתוח ובבשר עז ושריק שרי משום דקשי ליה זיקא ושוב ראיתי לב"י סי' רנ"ד פי' כן.

הלכה טז

אין צולין בשר וכו'. ועיין מ"ש מרן על שם הרמ"ך ולא זכינו להבין מ"ש בתחילת דבריו דמקשה רבא מהא דאין צולין דליתא בגמרות שלנו כן אלא שהקשה מחלוקת פת לתנור ולא מאין צולין בשר בצל וביצה יעו"ש גם מה שהביא מהך ברייתא דחנניא לא קשה די"ל דהכי פירושו דלצלי ס"ל דדי כמאכל בן דרוסאי כדתני חנניא גבי קדרה ברם לא ס"ל כחנניא בקדרה דזה לחוד וזה לחוד וכ"כ הר"ן יעו"ש.

הלכה יח

אין נותנין את הפת וכו' או באש וכו'. איכא מאן דבעי מימר בפשיטות דרבינו פסק כת"ק וכמ"ש התוס' לדעת רש"י דהבעיא היא גם לת"ק ואי ר' אליעזר פניה המדובקים בתנור קאמר ת"ק אחת מפניה קאמר או עליון או תחתון ופשיט לה דר"א האיך דתנור קאמר ונמצא ת"ק אחת מפניה קאמר לפי שהוא מקיל ורבינו פסק כן וכתב המדובקים וכו' או באש ושכן פסק בפירוש המשנה כת"ק ואצ"ל דהדר ביה כמ"ש מרן אלו תוכן דבריו וליתא דרבינו כתב בפירוש המשנה דת"ק מחמיר יותר מר"א ויותר מתקרמין פניה המדובקין בתנור מפניה שכנגד האש וכיון שכן איך אפשר דיפסוק כאן דאו או שפיר דמי והא צריך דוקא פניה שכנגד האש לחומרא וכת"ק ואם נאמר שחזר בו מפירוש המשנה לספר היד א"כ מה הרוחנו שלא נאמר כמ"ש הרב המגיד דפסק כר"א וחזר בו ממ"ש בפירוש המשנה דהלכה כת"ק וכמ"ש מרן ועוד שהאמת איתו דזה לא ניתן ליאמר דבשלמא לענין הלכה אי כמר או כמר שייך לומר חזר בו ברם לענין הסברא אי יותר מתבשל פניה שע"ג התנור או שכנגד האש לא שייך חזרה ומשום הכי כתב הרה"מ דפסק כר"א ולקולא והיינו טעמא דס"ל כאן שהוא מפרש או מדשקיל וטרי בש"ס כמ"ש הרה"מ ומ"ש רבינו או באש קאי לחררה דלא פליגי בה והוא ככו"ע.

אך קשה לענ"ד דכיון דמצינן להשוות מ"ש רבינו בפירוש המשנה למ"ש בס' היד ויהיו לאחדים למה נאמר דהדר ביה דכמה נוסחאות מסייעות לזה דכתוב בהן כדי שיקרמו פניה שאינן מדובקין בתנור והיינו כת"ק שהוא מחמיר דטפי מתבשל המודבק בתנור ממה שהוא נגד האור וכמ"ש בפירוש המשנה ואו באש שכתב קאי החררה דשם לא שייך פנים דלצד חודה לא יבא הבישול אלא מכח הגחלים שתחת החררה ומה שאינו מחמיר הת"ק בחררה משום דכיון שהוא על גבי הגחלים ממש מתמהר הבישול ואיך כותב מרן בפשיטות ולפ"ז ט"ס יש בנוסחתינו אחר שנראה ברור דליכא ט"ס ולא קשה דפליג דידיה אדידיה ויבא הכל מרווח ולא יקשה מהירושלמי דנראה דר"א מיקל דהכי הוא האמת דמיקל ופי' הסוגיא לפי זה דר"א מיקל עיין להרב מאיר עיני חכמים בדברי התוס' יעו"ש.

והטור כתב בסי' רנ"ד וז"ל ואין נותנין וכו' אלא כדי שיקרמו פניה הדבוקים בתנור או פניה שכנגד האש וכתב מרן ב"י דחד קאי הפת וחד החררה והקשה הב"ח דסתרי אהדדי דפניה המדובקים בתנור הוי קולא ופניה שכנגד האש הוי חומרא לפי דעת התוס' ולפירוש רש"י הוי אפכא המדובקים בתנור הוי חומרא ופנים כנגד האש הוי קולא והא ודאי לא אפשר דהיאך יפסוק באחת כת"ק ובאחת כר"א וכו' עד שיקרמו פניה כנגד

התנור וכו' עכ"ל.

ודבריו תמוהים דהיאך מערב חררה עם פת הא חררה כשמתקרם היא מתבשל ג"כ מהר לפי שהוא על גבי הגחלים והבשול יבא מהר עם הקרום ובזה לא פליגי ועוד למאן דסוברים דפניה כנגד האש הוא חומרא חררה היאך מדמינן ליה אימא שהוא ע"ג גחלים הוא כמו פת המדובק שממהר בשולו נמצא ת"ק דמחמיר צריך קירום ע"ג החררה ג"כ הוא תימה דעד שיבא להתקרם מלמעלה צריך שיתבשל היטב לפי שהחום מלמטה והרי היא מבושלת החררה היטב ולמה יצריך כל כך בחררה יותר מפת דיספיק לו קירום גם בחוץ ברם בתוכה צריך בישול טובא וזה לא ניתן ליאמר ואי מ"ש ע"ג גחלים הוא כמו הפת לצד האור ליתא דכיון שהוא סובר דיותר מתבשל מה שהוא מודבק בתנור מבחוץ והיינו טעמא דכותל התנור הוא כמו גחלים כ"ש ע"ג גחלים ולמאן דסוברים דפניה כנגד האש הוי קולא דיותר ממהר הבישול לצד חוץ וא"כ חררה ע"ג גחלים הוי התר אפי' קרמו מ"ש כנגד הגחלים ור"א בשתיהם צריך לקרום לצד האחר דהיינו בפת מה שאינו נגד האש והוא מודבק בתנור ובחררה מה שהוא למעלה והוא תימה דכיון שקרם מלמעלה מחמת החום שלמטה נמצא שנתבשל היטב ולמה צריך כל כך בישול יותר מפת דבפת אפי' שקרם אבל הוא צריך להתבשל ואפ"ה התיר אלא וודאי דבחררה לא פליג וכדכתיבנא וצ"ע.

גם מ"ש המג"א ס"ק ט"ו דבריו תמוהים שכתב על מה שפסק מרן כר' אליעזר וז"ל דס"ל דאיזו צד שמתקרם סגי ולכן גבי חררה סגי בשיקרמו פניה שכנגד האש דשם פשיטא שהצד שכנגד האש מתקרם יותר וכו' עכ"ל נראה שהוא מביא ראיה על דברי מרן דס"ל דצד המדובק בתנור מתקרם יותר וסגי בהכי וראיה מחררה דסגי ליה בצד שהוא ע"ג גחלים נמצא דאזיל לקולא. ולענ"ד אין ראיה מזה דהא ת"ק דמחמיר והצריך קרימה שכנגד האש שהוא המאוחר לקרום איך קאמר בחררה ג"כ שיקרמו פניה והיינו שע"ג האש דא"א לומר שלמעלה שהרי היא מבושלת גמורה וכדכתיבנא לעיל וא"כ ודאי שהוא מה שנוגע לגחלים והשתא מוכרחים אנו לומר דהיינו טעמא דחררה משום שהוא ע"ג האש ומתמהר הבישול ובזה כו"ע מודו וכמ"ש מרן ב"י על דברי הטור דוע"ג האש קאי לחררה יעו"ש והביא פי' רש"י עליו יעו"ש.

ואם נתן סמוך לחשיכה וכו'. **בכדי שיעשו**. וכתב הרב המגיד למד מן הברייתא הנזכרת גבי עסיסיות וק"ו עכ"ל ולא ידענו היאך הוא ק"ו שהדין שוה הכא כדהתם וראיתי להלח"מ נתעורר בזה וכתב כיון דיש מפרשים דצריכים בישול הרבה הוי ק"ו ודבריו תמוהים דלדעת רבינו הרי הם כתבשיל שלא בישל כל צרכו היאך הוי ק"ו וכי רבינו

משתמש ממה שהוא נגדו ונחזי אנן אי הוי הכי או הכי דודאי דלא פליגי במציאות אלא מר איירי בהכי ומר בהכי או בחילוק מקומו או בענין אחר. ואחי יפ"ת כה"ר שב"ע נר"ו אמר דהק"ו הוא הכי דהתם שהוא דבר שאינו צורך כ"כ לשבת דאפשר לאדם לאכול בלחם אפ"ה גזרו שמא יחתה למהר בישול ומשו"ה במזיד אסור כ"ש בפת שהוא צורך לשבת דאיכא למיחש לחיתוי יותר דבמזיד אסור ונכון.

ואם בשוגג מותר לרדות עד לא ירדה במרדה וכו'. וכתב מרן על שם הרמ"ך דהוא גופיה פסק לעיל דכל תבשיל וכו' יעו"ש ונ"ל דשאני ג' סעודות שהוא מצוה ומשום הכי התירו וע"י שנוי דס"ל לרבינו דגם סעודה ג' צריך פת וכמ"ש פרק ל' משא"כ גבי תבשיל דאפשר לג' סעודות בלא תבשיל אסרו וק"ל.

הלכה יט

עושה אדם מדורה. הכי איתא בברייתא דשבת דף כ"א וכו'. מכאן הוכיח הרב בני חיי סי' רנ"ה דבמקום נר שבת אם רוצה לעשות מדורה יצא ידי חובת נר דאי לאו הכי לימא דמותר לעשות פתילות מדברים שאין מדליקין אי איכא נר אחר ולמה נקט מדורה אלא וודאי ביוצא ידי חובת נר שבת דלא כמ"ש הרב המפה סי' תרע"א יעו"ש. ולענ"ד אין מכאן ראיה ומאי דנקט מדורה הוא חידוש דלא מיבעיא אי איכא נר אחר דישתמש דליכא למיחש להטות אלא אפילו דליכא אלא הך נר אמר כיון דהוא מדורה אינה צריכה הטיה ולעולם דאינו יוצא ידי חובת נר שבת אלא דהסברא מצד עצמה נראה תמוה דטעם נר שבת אי משום שלום הבית שלא יהיה חשך הא איכא אור גדול ולא חיישינן להטות ואי משום עונג הא איכא אור גדול וא"כ מה לי נר מה לי מדורה.

פרק ד

הלכה א

יש דברים וכו' ואפי' מחמת עצמן. והקשה הלח"מ דמאחר דלא אפשיטא איך פסק לחומרא במידי דרבנן ונראה דרבינו סובר דאפשיטא במחמת עצמן וכ"ש מחמת דבר אחר וכמ"ש הרי"ף דאפשיטא ונראה דהכי ס"ל ומה שהקשה הב"ח סי' רנ"ז סק"ב דא"כ לא הו"ל להביא וסליקא וכו' י"ל דהביא כן כדי לגלויי דס"ל דהיא מסקנא ולא דחיה וכמ"ש הוא עצמו לעיל גבי גפת דשומשומין דפסק לחומרא דאפשיטא.

עוד הקשה הלח"מ וז"ל וא"ת לדעת רבינו דכי אמר לו לחין מחמת עצמן אסור כ"ש מחמת דבר אחר איך רצו בגמ' לפשוט הך בעיא מדהזכירו במתני' מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה הא אפשר לאשכוחי מחמת דבר אחר ואסור מכ"ש וכו' עכ"ל.

ולענ"ד הכי פירושו לדעת רבינו אי אמרת בשלמא לחין מחמת דבר אחר שפיר דשייך בכולן והאי דינא דוקא מחמת דבר אחר ולא מחמת עצמן אלא אי אמרת לחין מחמת עצמן ג"כ מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה פי' דכיון דמחמת עצמן אסור וכ"ש מחמת דבר אחר אמאי תני בהדייהו מוכין דלא משכחת לה אלא מחמת דבר אחר דהשתא תבן וזגין ועשבים אפי' מחמת עצמן אסור כ"ש מוכין שהוא מחמת דבר אחר ואמאי תני לה בהדייהו מאחר דמכל שכן נפקא ובשלמא השאר תני להו משום מחמת עצמן וכ"ש מחמת דבר אחר אלא מוכין קשה כיון דלא משכחת לה כן צריך לפרש לפי גירסת רש"י.

ברם קושטא דמילתא נ"ל דרבינו לא גריס הכי שכן כתב רש"י ה"ג כנראה שהיה גירסא אחרת ומוכרח כן דהרי בפי' המשנה כתב כרש"י אלא וודאי דפעם נראה לו כגירסא אחת ופעם כגירסא אחת וכמו דכליל החבי"ב בכלליו אך אי ליכא נוסחא ליכא למימר הכי.

הלכה ב

מן הדין היה וכו'. והקשה הלח"מ וז"ל וא"ת כי יכסה וכו' וי"ל וכו' עד אבל וכו' עכ"ל ומ"ש רבינו בדין זה עצמו כיצד נוטל כסות ומניח וכו' כנראה דאפי' הוא בעצמו מותר לגלותו לישנא דש"ס נקט וכבר גילה דעתו במ"ש בתחילת הדין ונתגלו בשבת ואי דעתו דאף לגלותו שרי אמאי כתב לישנא יתירה דנתגלו בשבת ודרכו להעתיק לשון הש"ס בקיצור ולא להאריך אך קשה עדיין מ"ש רבינו ומותר להחליף.

אבל אסרו חכמים וכו'. ועיין להרב המגיד מ"ש בזה וסיים ולפיכך הם גורסים וכו' וכגירסת רש"י וז"ל רש"י דף ל"ד אמר (רב) [רבא] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל כגון צמר ומוכין וכו' עכ"ל ונתקשינו בדברי רש"י אלו דודאי צ"ל דצמר ומוכין דנקט איירי ביבשין דאי לחין הא תני מתני' דף מ"ז דאין טומנין בזמן שהן לחין וכי לא מצא אלא אלו והא איכא כסות ופירות וכו' דתני מתני' דף מ"ט דשרי בין לחין בין יבשין ועוד דהו"ל לפרש.

הלכה ד

ספק חשיכה וכו'. **שלא יצטנן וכו'**. הכי איתא בש"ס דף נ"א מתני' ממלא את הקיתון וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן ופירש רש"י ונותן לתחת הכר שלא יחמו וכו' ולפי"ז מ"ש בש"ס מאי קמ"ל וכו' א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתני' הו"א ה"מ דבר שאין דרכו להטמין וכו' קמ"ל הכי פירושו וכ"כ רש"י בפי' אי ממתני' הו"א ה"מ כגון מים צוננים שאין דרכן להטמין תחת הכר וכסת לחממן שאין מתחממין בכך הלכך ליכא למגזר עכ"ל.

ועפ"י דברי רש"י אלו אין מקום אחרי נשיקת ידיו ורגליו למ"ש הרשב"א בחי' על פי' רש"י וז"ל ועוד מדדחי אי ממתני' הו"א ה"מ דבר שאין דרכו להטמין ואי להטמין שלא יחמו אין לך דבר שדרכו להטמין שלא יתחמם יותר מן המים בימות החמה עכ"ל וכבר פי' הוא ז"ל דאין דרכו להטמין קאי להגזרה דליכא למגזר שלא יחמו אטו שמא יחם שאין דרכן לחממן כן.

חמין שטמנם מע"ש ונתגלו וכו'. הכי איתא בברייתא דף נ"א אעפ"י שאמרו וכו' רשב"ג אומר וכו' או בהיפך וכתב הרב המגיד וז"ל ומתוך דברי רבינו נראה שרשב"ג בא לפרש שלא התירו להוסיף אלא ע"י חילוף הכסוי בטוב ממנו אבל להוסיף כסוי ע"ג כסוי אסור עכ"ל כונתו ז"ל לישב דברי רבינו שכתב שהרי אינו מוסיף כלומר שאם היה מוסיף ע"ג כסוי אחר אסור ולא שרי אלא לכסות כשהוא גלוי ופשוט ומן התימה על מרן שכתב עליו ולי נראה שאין בדברי רבינו הכרח וכו' עכ"ל וכבר כתבתי הכרח שלו אמנם מצד עצמה הסברא תמוה דהשתא כשהוא מגולה ומכסהו או מחליף בכסוי אחר שהוא יותר טוב מהא' שרי כשהוא מכוסה מפני דמוסיף עליו יותר יהא אסור זה אין הדעת סובלו.

ולע"ד נראה לישב לשון רבינו שכתב שהרי אינו מוסיף והכי פירשו דמשו"ה שרי בנתגלה בתנור בשבת מפני שאינו מוסיף הבל וכמו כן כתב לעיל בה"ד ומותר לטמון את הצונן בדבר שאינו מוסיף והיינו טעמא משום דכיון דנתגלה בתוך התנור אינו מוסיף הבל ומהאי טעמא נמי מותר להחליף כיון דמיד שמוצא כיסוי א' מכסהו תכף בכיסוי ב' וכ"ש כשמוסיף כיסוי ע"ג כיסוי דמותר אליבא דכו"ע ולא הוצרך לכותבו מרוב פשיטותו ואפשר שזה כונת מרן להשיג על הרב המגיד דאין מדברי רבינו הכרח.

ודע שכתב הרא"ש לדברי התוס' שמפרשים דרשב"ג פליג את"ק עד כי היכי דתיתי מתני' כת"ק וכתב מרן בב"י סי' רנ"ז וז"ל ודחקו לזה וכו' ויש לתמוה וכו' (לכצ"ל וכו') עד וגם סמ"ג וסמ"ק וכו' לכן נ"ל וכו' עד לא מחזי כתחילת הטמנה וכו' עכ"ל וכתב עליו הט"ז וז"ל ולפי"ז תימה דהא הרא"ש עצמו כתב ג"כ תחילה האי מילתא דלאו דוקא דיעבד אלא אפי' בידים מותר לגלות ולכסות ומשום הכי נדחק בדברי הרא"ש יעו"ש. ולא קשה מידי דהרא"ש הביא אח"כ מה שכתב הרבינו יונה דגרסינן כיצד ולא פליגי ת"ק ורשב"ג ואפי' להחליף ולהניח כיסוי יותר חם שרי וא"כ מתני' ככו"ע ומשו"ה כתב דמתני' לאו דוקא נתגלה ופשוט.

פרק ה

הלכה ד

משתשקע וכו'. ועיין מ"ש מרן על שם הרמ"ך ומה שתירץ לקושיתו דחד שיעורא הוא. ולפי"ז נתישב מה שהקשה הלח"מ בסוף לשונו שכתב וז"ל גם יש קצת תימה בדברי רבינו איך לא הזכיר כאן מה שאמרו בגמ' כוכב אחד יום ב' לילה אחר שכך הלכה כדמשמע מדברי הרב המגיד עכ"ל ועפי"ז לא קשה דכיון דשניהם חד שיעורא והך דכוכב אחד יום ב' בין השמשות ר' יהודה אמר שמואל וחד שיעורא נינהו ודוק.

הלכה ו

הכורך דבר שמדליקין וכו'. **ואם להקשות הפתילה וכו'**. והרב המגיד אחר שהביא לשון הש"ס כתב ופי' רבינו להדליק להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה וכ"כ בהלכות לשון זה וכו' מבואר מדבריו ז"ל דהוה גריס כן בהרי"ף דלא כנוסחי דידן וס"ל דכל שכיון להדליק אסור וליכא היתירא אלא להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת וכן נ"ל דהוה גריס הרא"ש ג"כ שכתב וז"ל והרי"ף פי' דכורך אותו תוך ראש הפתילה וכו' מיהו קשה דהיינו להדליק כיון שכרך אותה וי"ל דבכוונה תליא מילתא והיכא דכיון להקפות ליכא למגזר ואי גריס כגירסא דידן לא יתכנו דבריו ואף שיש להעמיס בדברי הרא"ש דגריס עדיין כנוסחי דידן מ"מ האמת יורה דרכו ומ"ש הרא"ש בשם הרי"ף אינו העתק לשונו אלא הוא לשון דידיה וגריס כגירסת הרה"מ וכן דעת ריא"ז בשלטי הגיבורים שדעת רבינו כך הוא ונמצא לדעת הרה"מ שהרי"ף והרא"ש ורבינו סברי הכי וא"כ מ"ש הרה"מ אח"כ להקפות וכו' וכן פרש"י הכונה להביא דפי' להקפות הוא להקשות ואהא מביא פי' רש"י ז"ל שמביא ראיה לזה מויצף הברזל דמתרגמינן וקפא פרזלא וה"ה לרבינו דכדי שלא ישלשל למטה ויצף למעלה נקרא להקפות ופשוט וראיה לזה שלא הביא מפי' רש"י אלא מ"ש להביא מאיזה לשון נקראת להקפות ולא עוד.

ומן התימה על המאורות הגדולים שהעמיסו פי' אחר בדברי הרה"מ דמרן סי' רס"ד כתב וז"ל אבל מדברי הרה"מ נראה שהוא גורס כהרי"ף וכו' וכתב הרה"מ דהיינו כפי' רש"י שהוא סובר שלא היה מדליקו דקאמר רש"י היינו שלא היה מכוון להדליקו עכ"ל ולשון רש"י אינו סובלו דשלא היה מדליקו לא משמע הכי גם תבת עליה דכתב רש"י לא משמע הכי גם הלח"מ כתב לדעת הרה"מ שדעתו להסכים פי' רש"י עם פי' רבינו ז"ל והוא דוחק גדול בדברי רבינו וכמו שהרגיש ג"כ הוא ועוד קשה דא"כ הוא כונת הרה"מ אמאי הביא דעת ההלכות על דברי רבינו שדבריו אי אפשר לזווגם עם פי' רש"י וראיתי

להט"ז השיא דברי הרה"מ לכונה אחרת וגם הוא דוחק גדול ולכן נראה אמת כדכתיבנא ושבחהו רבנן.

והלח"מ ז"ל אחר שהעתיק לשון הרא"ש שסיים דבכונה תליא מילתא כתב ולדעת רבינו אי אפשר לתרץ הטעם משום גזרה אלא מפני שאינו דולק כמו שכתב למטה גבי שמנים ועוד א"כ דבתר כונה אזלינן וכו' עד ואזלינן בתר כונה עכ"ל והנה תירוץ זה לא זכינו להבינו דאי הוה מדרבנן מה טעם יש לילך אחר הכונה לא ימנע כיון דהמעשה נעשה מה לי אם כונתו לכך או לכך כיון דאין הטעם משום גזרה.

ולעיקר קושיא ב' אחר נשיקת ידיו ורגליו לא קשה מידי והוא דרבינו הכי מפרש הש"ס גם לפי פירושו דמפרש דמ"ש בש"ס לפי שאין מדליקין לפי שאינן נדלקין ואהא אותביה ליה מדרשב"ג ומשני בחילוק דלהדליק להקפות דלעולם דאינן נדלקין אלא כשהוא להקפות כיון שלא כיון להדליק אם מחשיך מחמת שאינו מדליק לא יבא להטות דאדעתא דהכי כרכו תוך הפתילה לא כן כשכרכו להרבות אורה בהבין דידלק מה שבתוכו כיון שאינו מרבה אורה לפי שאין נדלקין יבא להטות דלא נעשה רצונו ונמצא א"כ דלעולם משום גזרה ונכון אך קשה למרן בספרו הקצר סי' רס"ד שהעתיק דברי רבינו וכתב עליו ומטעם זה מותר לכרוך וכו' דזה מורה דס"ל לדעת רבינו דהוי מטעם גזרה אטו בעיניה.

הלכה ז

נותנין וכו'. עיין להרב בני חיי סי' רנ"ה מ"ש בזה ומ"ש לעיל פ"ג הי"ט.

הלכה ח

אבל וכו' כגון זפת ושעוה וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד ובש"ס אמרו על המשנה עד כאן פסול פתילות וכו' פשיטא שעוה אצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא והביא דברי תשובת הרי"ף יעו"ש והרא"ש בפסקיו יחס פי' רש"י להרי"ף נראה דנעלם ממנו דברי תשובת הרי"ף אלו ומרן סי' רס"ד כתב וז"ל וכבר הזכיר תשובות אלו ונראה שלא סמך עליהן עכ"ל ולא נהירא דלא שייך לומר לא סמך עליהן אלא כשחולק עצמו ממקום למקום דאז סמכינן אחד מינייהו ברם כשיש לומר דלא פליג דידיה אדידיה דיש לפרש ולכוון מה שכתב בפסקיו עם מה שכתב בתשובותיו ודאי מזווגינן להו.

עוד כתב הרב המגיד וזה דעת רבינו ומתוך כך לא הביא התר שעוה וכו' עכ"ל ומרן ז"ל כתב על דברי הרה"מ וז"ל ואיני רואה הכרח בדברי רבינו וכו' אין כאן הכרח עכ"ל ולא יכולתי הבינו דמכלל דבריו משמע דלפי דברי הרה"מ יבא לשון רבינו מרווח ואינו דכשם דצריך לומר ולישב לשונו כשנאמר דס"ל כרש"י והוא הכי דרבינו קאי בשעוה

דומיא דשאר שמנים שהם בכלי ומשימים פתילה בצד הכלי אבל דרך פתילה דהיינו שכורכין על הפתילה שעוה שרי ולא הביאו רבינו כיון שלא נזכר פיסולה בפתילות כן צריך לידחק לפי' הרה"מ ולומר דלא הביא התר שעוה לעשותה פתילה שלא הוזכר פיסולה בפתילות וכמ"ש הרה"מ בפי'.

ומפני מה אין מדליקין וכו' ויטה. ובפירוש המשנה כתב רבינו שמא יהיה אור הנר אפל וילך לחוץ ויניחהו וחובה עליו לישב לאור הנר וכו' יעו"ש וקשה דבש"ס לא אמרו טעם זה אלא בעיטרן שריחו רע ויניחנה ויצא לא בכל אלו השמנים והפתילות דאי בכל הנך ג"כ הוו מטעם זה מה הקשו בש"ס בעיטרן ויניחנה ותיקשי ליה בכל הנך דמתני' אלא וודאי דבכל הנך הטעם ידוע שמא יטה.

הלכה יב

לא יתן אדם כלי מנוקב וכו'. שהרי לא נמאס בנר. פי' בין של חרס בין של שפופרת ומשום הכי נקט לשון כולל וקא יהיב טעמא משום שלא נמאס בנר פי' שלא נגע במקום האור ומשום הכי לא נמאס ואתי להסתפוקי מיניה וזה פשוט לענ"ד וראיתי למהר"ח אלפ'אנדרי בס' בני חיי סי' רס"ה שתמה על רבינו שכתב ולפי"ז אין מקום להרמב"ן שפסק כת"ק לכתוב טעמא דהרי לא נמאס וכו' ועפ"י מ"ש לא קשה מידי ועוד קשה על דבריו דהיכי תלי קושיא זאת בדברי רבינו עפ"י דרכו בדברי הש"ס יעו"ש הא בלא"ה איתא קושיא זאת והישוב הוא כדכתיבנא.

והלח"מ ז"ל כתב וז"ל קשה דאמאי לא כתב רבינו דהטעם הוי משום מכבה וכו' כמ"ש פי"ב וי"ל וכו' ע"כ והרב מעיל שמואל בנימוקיו על רבינו כתב ותירוץ הלח"מ צריכא לי לימוד אם אין בו ט"ס ואחרי המחילה רבתי הכונה מבוארת דשאני התם בפי"ב שהוא בנר עצמו אבל כאן שהוא כלי אחר על גבו אינו חייב משום מכבה אלא משום מוקצה וזהו שכתב שאין השמן הנותר בכלי כלומר אלא בכלי אחר על גביו וק"ל. אך קשה מאי שנא זה מזה דהתם פי"ב היינו טעמא משום דממהר הכבוי וגם כאן ממהר הכבוי ומה הפרש יש ביניהן ולענ"ד איכא חילוק נאה ומתקבל ובהקדים מ"ש התוס' בביצה דף כ"ב ע"א וז"ל והמסתפק ממנו חייב משום מכבה אינו ר"ל מפני שממהר הכבוי דלא הוי אלא גרם כבוי וגרם כבוי ביו"ט שרי וכו' אלא היינו טעמא הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו דאינו יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט ולכך נראה ככיבוי עכ"ל וכפי דברי התוס' הללו יבא על נכון דהכבוי הוא בשעה עצמה שמכסה אורו וא"כ כשהוא בנר עצמו ששם השמן כיון שנטל השמן מכסה אורו קצת אבל כשהוא כלי מנוקב עפ"י הנר כשנטל אינו גורם כבוי לאלתר דהיינו כיסוי אור

דמה לי שיהא מלא השפופרת מה לי שיהא חסר כיון דטיף טיף יורד וקערה נמי כיון שהוא כלי אחר אין חילוק אם יש הרבה שמן או לא דכיון דהשמן היא בכלי אחר לעולם האור אפל ועוד דאין הפתילה יכולה לשאוב יותר מפני שיש שמן הרבה והכל אחד.

והרא"ש שם בביצה כתב על דברי התוס' וז"ל ומיהו ההיא דשפופרת עפ"י הנר דאסור דילמא אתי לאסתפוקי מיניה היינו על כרחך מפני שממהר וכו' ואף רבנן דר' יוסי מודו בהאי גרם כבוי דחייב עכ"ל וכתב מהרש"ל על דבריו וז"ל מה שהקשה לדברי התוס' נראה בעיני ברור וכו' ועיין להט"ז סי' תקי"ד ס"ק ו' מ"ש עליו ואצלי קשה על דבריו טובא חדא דא"כ הוי גזרה לגזרה ועוד דהיכי יבא האדם להדמות זה לזה חדא דע"ג הנר הוא מקום שאינו נמאס מחמת האור וחיישינן דאתי לאסתפוקי לא כן כשהוא בנר עצמו דנמאס וכמ"ש רבינו שהרי לא נמאס בנר ובסברא זאת שהוא נמאס מחמת האור לא מצינו מי שיחלוק על רבינו ועוד דליכא למיחש לזה דהפרש ברור יש ביניהן דבנר עצמו מיד מכחיש אור הנר לא כן בשפופרת וקערה והיכי נגזור שפופרת אטו נר עצמו ועוד דתני מתני' ואם חברה היוצר מתחילה מותר מפני וכו' וכתב רש"י דמשום איסור שבת בדיל מיניה הרי דאפילו על גביו לא אסרינן כיון שמחובר כ"ש בנר שהפתילה בתוכה דבדיל אשר על כן נ"ל דס"ל להתוס' דטעמא דכלי מנוקב היינו משום מוקצה וכמ"ש הלח"מ לדעת רבינו דכבוי ליכא כיון דהוי גרם כבוי ושרי.

והטור כתב אין נותנין כלי מנוקב וכו' וכן לא ימלא אדם קערה וכו' וכתב הב"ח דלא זו אף זו קתני וכו' עד כמבואר ממ"ש בפירוש המשנה עכ"ל ויגעתי ולא מצאתי בכל הדפוסים נוסחא כזאת בפירוש המשנה לרבינו ואדרבא היפך מצאתי וז"ל ואילו השמיענו המחלוקת באלו השנים היינו אומרים כאן התיר ר' יהודה כי אין ביניהן ובין הנרות חיבור פתילה אבל קערה שיש בינה ובין הנרות חיבור אסור ע"כ הודיענו שהן חולקין בכולן עכ"ל. והן אמת שאף לפ"ז צ"ל דרבינו לא היה גורס בש"ס כגירסתינו אלא במקום דמיפסקא דלא מיפסק ובמקום דלא מיפסק דמיפסקא מ"מ ליכא נוסחא זאת בדברי רבינו בפירוש המשנה.

ולענ"ד נראה לומר בהבין דברי רבינו דמוכרח דכונת רבי' כמו שהבין הוא ז"ל דאי כמו שכתוב בנוסחא דידן יוצא מפי' דבריו דלדעת ר' יהודה דמתיר הוא להסתפוקי מיניה וזה קשה טובא ממ"ש בגמ' וצריכא דאי אשמועינן שפופרת בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיסה אתי לאסתפוקי מיניה אבל של חרס דמאיסה אימא מודה לר"י ואי אשמועינן וכו' אשר מזה מוכח בבירור דמה שאמר ר"י מתיר היינו משום דלא חייש דאתי לאסתפוקי אבל במסתפק מודה ר"י דאסור ונמצא פי' דברי רבינו היפך מהש"ס ומשום הכי הוכרח

הב"ח ז"ל להגיה בדברי רבינו בפי' המשנה ובמקום ר"י צ"ל רבנן ולבסוף במקום אסור צ"ל מותר וכך הם דברי רבינו לדעת הב"ח ואילו אשמיענו המחלוקת באלו הב' היינו אומרים כאן אסרי רבנן כיון דאיכא בינו ובין הנרות חיבור לא חיישינן שיבא לאיסתפוקי מיניה ויהא מותר קמ"ל ואילו אשמיענו המחלוקת בקערה הוה אמינא דוקא קערה התיר ר"י כיון שיש חיבור פתילה ולא חיישינן שיסתפק ממנו דבדילי מיניה אינשי אבל אלו הב' דאין ביניהן ובין הנר הדולק חיבור פתילה חיישינן שיסתפק ממנו קמ"ל דשרי ולפי זה צריך לשנות הנוסח בש"ס באופן אחר.

עוד כתב הב"ח וז"ל ואיכא למידק אמאי גזרו חכמים שמא יסתפק ממנו וחייב וכו' עד כמו שהיה קודם שנסתפק וכו' עכ"ל ולא באתי לכונתו דמה שהקשה הרב היא קושית התוס' ז"ל שזכרנו לעיל וכבר תירצו ז"ל ושפופרת אינו דומה להטיית הנר וכמ"ש לעיל והרא"ש לא נראה לו תירוץ התוס' ותירץ באופן אחר וכמש"ל משמו יעו"ש וא"כ מאי קא קשיא ליה ותירוצו יותר תמוה דאיך כתב דמיד שמסתפק מחשיך אור הנר ואינו דבכלי מנוקב אינו מחשיך מיד אלא ממהר הכבוי לבסוף וכמש"ל וזה דבר נראה בחוש הראות ומן התימה על היד אהרן נר"ו שכתב דתירוץ הב"ח הוא תירוץ התוס' וליתא דאי כתבו כן התוס' היינו בהטיית הנר לא כן בכלי מנוקב ודעתם ז"ל בכלי מנוקב כדעת רבינו משום מוקצה וכדכתיבנא לעיל ואולי סובר דטעם דכלי מנוקב היינו משום שמא יטלנו כולו והוי מכבה ממש וכמ"ש מהרש"ל לדעת התוס' שכתבנו לעיל וזהו שכתב היד אהרן נר"ו דתירוץ הב"ח היא תירוץ התוס' ז"ל וא"כ הוא הו"ל להב"ח לבאר.

ואם חיבר הכלי וכו' מותר וכו'. וכתב הב"ח סימן רס"ה וז"ל וקשה דמאי פריך וכו' וי"ל וכו' והוא דוחק ולענ"ד הוא פשוט דאי היוצר קאי לא הו"ל למימר ואם חיברה בסיד ובחרסית דודאי דהיוצר כך הוא מחברו לא באופן אחר אלא וודאי מדאמר בסיד ובחרסית מורה דלאו היוצר קאי ומקפיד עליו שלא יחבר אותן באופן אחר ומשום הכי קשיא להו והא אנן יוצר תנן ומשני כעין יוצר וק"ל.

עוד כתב הב"ח על מ"ש הטור ואם חברו לו בסיד וכו' וז"ל ורבינו דק וכתב ואם חברו לו לומר שהבעה"ב חיברה לו לעצמו יעו"ש ואצלי גם זה לא היה צריך הטור לרומזו דבאומרו לישנא דברייתא די דמהא דקדק בש"ס דאפי' חיברה הבעה"ב שפיר דמי אלא תבת לו הוא השגרת לישן וקאי אל הנר המוזכר קודם וה"פ אם חיבר הכלי מנוקב אל הנר האמור מותר וק"ל.

והנה רבינו כתב דין זה דמתני' דאם חיברה וכו' אחר שכתב כל המשנה גם דין דקערה

וטעמו ונימוקו עמו דהך דינא ודאי הוי ג"כ בקערה דמה לי על גבו מה לי מצידו אך במתני' יש לחקור אמאי תני לה באמצע ולא ראיתי מי שהרגיש בזה.

הלכה יד

ואם היו שנים עד אם שכח. הקשה בס' פני יצחק סדר אמור משם מהר"א קשטיל דמאי שנא זה ממה שכתב רבינו הל' כלי המקדש פ"ה ה"ה מת לו מת אינו יוצא אחריו ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש וכתב מרן דטעמו דלא ליתי למנגע אגב מרריה יעו"ש והלא איכא שם כמה אנשים ומזהיר לו שלא יגע והרי דומה לנידון דידן דאיכא שנים כל אחד מזכיר לחבירו ושרי ומה שתירץ שם המחבר דלא דמי נידון דידן לדהתם דבשבת שניהם מוזהרים וכו' אבל הכא בכהן גדול הוא מוזהר שלא יגע אבל כו"ע אינן מוזהרים וא"כ איכא חשש שלא יזכירהו דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה אלו תוכן דבריו. לענ"ד לא נהירא דהא כמה כהנים יהיו עמו ויזהרו לו דהוא לבדו בלי שום כהן לא היה הולך כי כבוד עשו לו וכיון שהם מוזהרים יהבי דעתייהו עליה ולי נראה דאף דאיכא כהנים אחרים מ"מ כיון דהם אינם מוזהרים מלטמא על מתם לא יהבי דעתייהו על כהן גדול שמוזהר מלטמא על מתו ומתדמי להו דגם הכ"ג אינו מוזהר לא כן בשבת דשניהם מוזהרים ויזכרו זה לזה ועוד י"ל דבשלמא כאן לא אמרינן דשרי לקרות אלא בשנים קורין בענין אחד אבל בב' עניינים לא דלאו אדעתיה הרי דכל שאינן עסוקים בענין אחד לאו אדעתיה לא כן גבי כ"ג דלאו בענין אחד הם עסוקים וזה פונה להכא וזה להכא איכא למיחש שלא יגע אגב מרריה. אך קשה לסברא שהביא מרן ז"ל בב"י ופסקה בספרו הקצר סי' רע"ה דאם יש אחר עמו אפי' אינו קורא ואומר תן דעתך שלא אטה מותר וה"ה לאשתו עכ"ל קשה דיאמרו לכמה בני אדם שהולכים עם הכ"ג שיתנו דעתם עליו שלא יגע במטה וצ"ל בהכרח דאגב מרריה שאני א"נ בקריאה התירו אבל לא בענין אחר וכמ"ש המג"א ס"ק ה' יעו"ש. ויש להקשות על רבינו למה לא הזכיר הא דאמרו בש"ס דבמדורה אפי' עשרה אסור גם מה שחילקו בין אדם חשוב לשאינו חשוב וכן הקשה הלח"מ לקמן הט"ז.

הלכה טז

כלים הדומים וכו'. **עד שמא יסתפק ממנו**. ואיכא למידק דהרי כתב רבינו לעיל הל' י"ב גזרה שמא יקח מן השמן שבכלי שהרי לא נמאס וכו' דמשמע דכל שהוא בנר לא גזרינן כיון שהוא נמאס ויש ליישב ודוק.

הלכה יז

נר שאחורי הדלת וכו'. עיין בשבת דף ק"כ מ"ש רש"י והתוס' ד"ה פותח וכו' שמכחיש אורו קצת דאזלי לשיטתם שכתבו בביצה דף כ"ב ע"א יעו"ש דס"ל דזה חשיב כבוי גמור ולפי"ז אין מקום למ"ש הרשב"א בחי' על התוס' דהיכי קרי ליה פסיק רישיה דדילמא לא מכבה בנדנודו דהא הכרחנו דכבוי זה לדעת התוס' הוא שמכחיש האור בשעה שמתרחק השמן וכמ"ש בביצה יעו"ש ודעת רבינו כדעת התוס' ממ"ש בשעה שנועל דלא כהרב המגיד שהשיא דעת רבינו לדעת ר"ח וכבר קדמוני המפרשים בזה אך קשה דהרא"ש בביצה הכריח דלא כפי' התוס' יעו"ש וכאן העתיק דבריהם ואפשר דלחומרא חושש לה.

פרק ו

הלכה ב

והוא שלא יהא הדבר בפרהסיא וכו'. וכתב הרב המגיד נלמד מדין הקבר שיתבאר בסמוך. וקשה דמה שייכות יש לדין זה עם דין הקבר לקמן דשאני קבר דכתב שלא יהא בפרהסייא משום זילותא למת שנקבר בקבר שחפרו לו בשבת אבל בדבר אחר לא שייך כן וכן כתב התוס' יו"ט על מתני' דגוי שעשה קבר יקבר בו ישראל דלדעת הרמב"ם והר"ן הטעם דמת שחפרו לו כותים קבר אם בפרהסייא דלא יקבר בו משום זילותא למת וי"ל דלא כתב התוס' יו"ט כן לדעת הר"מ ומ"ש ולהרמב"ם והר"ן וכו' לא קאי למ"ש לבסוף וכמ"ש לעיל בשם הר"ן אלא למ"ש דהסיפא קאי ועיין להט"ז סי' שכ"ה ס"ק י"ד שדבריו תמוהים ע"פ מ"ש רבינו כאן דנראה דאין חילוק בין מת לזולתו ואין הכי נמי דלפ"ז הוא הדין גבי ישראל שאמר לגוי שכתב רבינו בהל' ח' דמותר בכדי שיעשו דאם הוא בפרהסיא דאסור לו עולמית וכמ"ש כאן.

ואם בשביל עצמו בלבד עשה מותר ליהנות בה בשבת. דקדק רבינו לכתוב תבת בלבד למעט דלצרכו ולצורך ישראל אסור דלא כדעת הרשב"א דס"ל דלצרכו ולצורך ישראל שרי יעו"ש בחי' לשבת דף קכ"ב פי' דמתחלת רבא אמר אפי' תימא וכו' והמתבאר מדבריו דס"ל ז"ל דאין הפרש בין דבר דשייך רבוי בשביל ישראל לדבר דלא שייך רבוי כנר וכבש כל שעושה לצורך שניהם שרי משום דס"ל דכל תלישה ותלישה או דליה ודליה של מים שמדלה הגוי ומכוון לשניהם הוי מעורב צורכו וצורך ישראל ושרי ודמי לנר וכבש ולא אמרינן כיון דמשקה לבהמת ישראל וכן מאכילה עשבים הוי זה לחוד וזה לחוד זה דעתו ז"ל אף שיש מן ההפרש ביניהם ולפי דבריו אלו הדין יוצא דיכול ישראל

להאכיל לבהמתו עם בהמת הגוי ביחד כיון דהגוי תולש לצורך שניהם אבל זה אינו דבמשנה ובריייתא תני אחריו בכולהו והוו בדוקא וכ"כ רש"י ז"ל גבי ברייתא דמאכיל אחריו ישראל וז"ל מאכיל אחריו ישראל את בהמתו ואחריו דוקא נקט בכולהו דגוי לצורך עצמו עבד עכ"ל נראה בבירור דדוקא אחריו הוא דשרי וצ"ל דהתם שאני משום דאי מאכיל ישראל בהמתו בהדי בהמת גוי נראה כאלו לצורך ישראל תלש גם אפשר דאחר דאכלו מה שתלש יראה הגוי דצריך עוד ויתלוש ונמצא דהוי בשביל ישראל אבל אחריו דליכא למיחש להכי שרי ולא תעזוב נפשי לשאול מאי דקשיא לי על פי' רש"י דאמאי לא כתב דברים אלו במתני' דתני אחריו והמתין עד הברייתא.

איך שיהיה נמצא דס"ל להרשב"א ז"ל דלצרכו ולצורך ישראל שרי ואהא הוקשה לו מסוגיין בין לרבא בין לאביי לאביי בפניו אסור ולפי מ"ש הוא בין בפניו בין שלא בפניו שרי ולרבא ג"כ דטעמא הוי משום דנר לאחד נר למאה ותירץ לזה בתירוץ ב' וז"ל וי"ל דשמא אותו גוי שעשה את הכבש לא מאותם שהיו באים בספינה הצריכין לירד [היה] אלא אחר שלא היה בספינה כדי שירדו משם הבאים בספינה עכ"ל. וקשה לי על תירוץ זה דמלישנא דמתני' משמע דגוי שעשה הכבש היה בספינה דקתני מעשה וכו' ועשה נכרי כבש לירד בו וירדו בו ר"ג וזקנים ואין לדחוק ולומר דלירד בו קאי לכבש לירד בו מי שיהיה ולאו היינו הגוי גופיה דהא ברישא דמתני' קתני עשה נכרי כבש לירד בו יורד אחריו ישראל דמוכח בבירור לישנא דלירד בו היינו הגוי העושה הכבש וא"כ מעשה דמביא אח"כ איירי בענין זה וצ"ע.

איך שיהיה נמצא דלדעת הרשב"א לצורכו ולצורך ישראל שרי אפי' במידי דמפיש לא כן דעת רבינו דאפילו במידי דנר לאחד נר למאה צריך דוקא שיהא לצורך גוי דוקא וכגון דקרי שטרא דוקא וז"ש תבת בלבד וכן הוא דעת הרא"ש ז"ל דכתב אבל הדלקת נר וכו' אע"פ שהוא מכירו אם עשה בשביל עצמו מותר נראה מלשונו דוקא בשביל הגוי ולא בשביל ישראל ג"כ והוא כדעת רבינו.

הלכה ג

ליקט עשבים וכו'. אלא א"כ אינו מכירו. וכתב הרב המגיד ובודאי וכו' עד ומ"מ בהלכות לא הביאו וכו' עכ"ל וכתב מרן ולא נהירא דא"כ לא היו משמיטים רבינו והרי"ף דברי אביי וכו' עכ"ל וכן כתב גם הלח"מ ולענ"ד מ"ש הרה"מ הם דברים נראין בטעמם דלא החליט לומר דרבינו פוסק כאביי גם כן אלא כתב אפשר דפוסק כאביי ג"כ דבכלל דמ"ש דכל שאינו מכירו שרי נפקא דאפי' מכירו כל שאינו בפניו הוי כאינו מכירו או אפשר דדוקא מכירו כתב רבינו אבל דעת הרי"ף ודאי דאינו פוסק כאביי ופשוט.

הלכה ד

נר הדלוק וכו'. וכתב הרב המגיד וז"ל ויש מי שכתב וכו' עד וצ"ע ועיין במ"ש הלח"מ בכוונת הרה"מ וכן הבין מרן בב"י סי' רע"ו בדברי הרה"מ והשיא דעת רש"י דס"ל דדוקא מחצה על מחצה הוא דשרי אבל ברוב ישראל אף דעושה לצורכו אסור יעו"ש והב"ח ס"ק ג' כתב בפי' דברי הרה"מ ונראה דמסתפק משום דבעובדא דשמואל היה הוא וגוי לבדו והתם דוקא איכא למימר כיון דהדליק הנר ומשתמש בו לצרכו ודאי אדעתא דנפשיה עביד אבל ברוב ישראל או מחצה על מחצה כיון דאיכא הרבה ישראל איכא למימר אדעתא דהרבה ישראל קא מדליק [וכו'] ובזה נסתפק הרה"מ אבל במחצה על מחצה דהוי כרוב ישראל לא נסתפק עכ"ל. ודבריו תמוהים דאיך מסתפק הרה"מ במחצה על מחצה ועביד הגוי לצורכו אי אסיר והא עובדא דרבן גמליאל וזקנים היו לפחות מחצה על מחצה ועשה גוי כבש לירד בו וירדו ר"ג וזקנים ואין לומר דהיו רוב גוים ומיעוט ישראל דחוץ דליכא משמעות מזה כלל עוד זאת דא"כ דרובם גוים מאי מקשה בש"ס והא ר"ג מכירו הוה ומאי מקשה שאני התם שהיו רוב גוים ומיעוט ישראל ומשו"ה אע"פ שמכירו מותר אלא וודאי שהיו לכל הפחות מחצה על מחצה וכמ"ש הלח"מ.

ולמה שהקשה הרב מקראי קודש דאמאי לא אשמיענו רבינו הך דינא גם במחצה על מחצה כשיש הוכחה והצריך עיון י"ל דרבינו נקט סתם אבל דבר שאין בו למעט ולהרבות וכו' וסתם וכתב ישראל וגוי ומשמע שהם שוים והישראל והגוי בין א' בא' בין ה' בה' כי כולם שוים ומשו"ה לא נחית לפרש.

וראיתי להט"ז ס"ק ב' כתב וז"ל ב"י כתב והרב המגיד נסתפק בזה קאי על הרא"ש עד ובחנם האריך מורי חמי עכ"ל ואני לא מצאתי מקום באופן לפרש דברי מרן כן כי צווחים ככרוכייא כמ"ש הב"ח לדעתו שכן על מה שהביא מחלוקת רש"י והרא"ש ברוב ישראל כתב והרה"מ נסתפק בזה נמצא דקאי על רוב ישראל ואדרבא אחר המחילה רבתי הוא טרח בחנם לכתוב כן על חמיו ז"ל דכן הוא האמת כוונת רבינו בדברי הרה"מ כמו שהבין הב"ח וכדכתיבנא ועיין בס' צרור החיים רצה לסייע להט"ז וז"ל וכן במעשה דר"ג וזקנים וכו' עד ולא היה אפי' במחצה על מחצה עכ"ל וכתב כן שלא בהשגחה דמתני' תני וירדו בו ר"ג וזקנים ועוד ספינה יכול להנהיגה אדם אחד ודאי דהיו עוד ספנים גוים אפי' שהיה ספינה קטנה ומ"ש רש"י ישראל וגוי ר"ל שוים דליכא רוב באחד מהם וכמ"ש לעיל בדעת רבינו וזה סייעתא למ"ש לדעת רבינו ובדברי רבינו יש להקשות למה כפליה לתנאי דהרי העתיק דין זה בשלמות לקמן פי"ב ה"א וגם שם יש להקשות

דכיון דהעתיק דינא דרב אמי דבדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד למה העתיק מתני' דכ"ש הוא.

הלכה ה

מת שעשו לו כותים וכו'. הכי איתא במתני' וגמ' שבת דף קנ"א וכתבו התוס' ד"ה נכרי וכו' ע"כ נראה דלא יספוד בהן ישראל וכו' עד כמה בני אדם עכ"ל וכונתם מבוארת דכל שהוא לשום אדם אחד וידעו כולם דלשם אדם פלוני נעשה אסרו עולמית וע"פ דברי התוס' אלו אני תמיה על מ"ש הט"ז סוף סי' שכ"ה ס"ק י"ד שכתב על מרן שלא סיים בדין חלילין והוא שלא יהא הדבר בסרטיא כמו שסיים הרמב"ם דאולי משגה הוא ונתן מכשול לפני הרב הלבוש שחילק בזה וכו' יעו"ש.

ושארי ליה מאריה דמרן והרב הלבוש אזלי בחילוק התוס' בין דבר שהוא מסוים לאדם אחד לדבר שהוא לכמה בני אדם והוא מילתא דמסתבר ואף דלא סברי לענין דינא כהתוס' שיש חילוק ביניהם בפי' דשמעתתא דאילו התוס' מפרשי כרש"י ומרן כרבינו ומדברי התוס' אלו עיין למרן בב"י סי' הנזכר על מ"ש הטור ואם אמר לו ישראל להביאן לו אסורין לו לעולם כתב מרן דלא ידע מהיכא נפקא ליה והביא מדברי התוס' אלו דכל שהוא לאדם ידוע וידעו בו רבים אסור לעולם א"כ כשהביא לישראל זה וידעו בו אסור לעולם ובידעו בו איירי הטור ואח"כ הוקשה למרן דא"כ לא היה לו לתלותו באמירה דאף בלא אמירה הדין כך כיון שהביאן לישראל פלוני וקשה לי על מרן דלמה לא הקשה עוד דאם הטור נגע בדין זה מטעמא דהתוס' ז"ל הו"ל לכתוב תנאי זה דדוקא אם בפרהסיא הוא דאסור עולמית וכדכתיבנא בדעת התוס'.

ועוד קשה לי עליו דאמאי לא ידע מהיכן נפקא ליה להטור ז"ל עדיפא מינה מצינו לרש"י שכתב על מתני' דנכרי שהביא חלילין לא יספוד וכו' כתב רש"י לעולם וקנס הוא וכו' והוא אפילו בלא אמירה כ"ש באמירה ואף דלא פסק כרש"י היינו דוקא בלא אמירה אבל באמירה מסתברא דליקנסיה ובדברי הטור קשה לי שכתב האי דינא דאמירה באמצע ואח"כ כתב ואדוני אבי הרא"ש הסכים לפירוש רש"י דהאי וא"א וכו' הו"ל לכותבו קודם דואם אמר שהוא סיום דינא דלעיל ומן התימה על מרן שלא הרגיש בזה ושוב ראיתי להב"ח שנדחק בזה.

ואם היה הקבר בסרטיא וכו'. וכתב הטור סי' שכ"ה וא"א הרא"ש לא חילק וכו' אבל הרמב"ם כתב וכו' וכתב מרן מ"מ עדיין יש לדקדק למה השמיט הרא"ש לכך נ"ל דהרא"ש מפרש כפי' הגאונים והקשה עליו הרב יד אהרן נר"ו בהגהות ב"י דממ"ש הרא"ש על מ"ש רש"י עולמית ולא נהירא וכו' ועוד דמדפריך בש"ס גבי עשה נכרי

[וכו'] אמאי ה"נ ימתין ועל מה קאי ה"נ אי לא קאי אחלילין עכ"ל מזה משמע דס"ל כפי' רש"י בפירוש הסוגייא וכו' יעו"ש וי"ל דלעולם דהרא"ש כפי' הגאונים ס"ל וקושיא זאת השניה היא לדידיה דרש"י דמפרש הש"ס דקאי אירישא ואף דכפי פירושו אין זו קושיא וא"כ יכול להיות הדין אמת גבי חלילין דלא יספוד בהם ישראל עולמית מ"מ כיון דבלא"ה איכא קושיא אחרת שהקשה אותה בתחילה ומכחה נדחה הדין הקשה קושיא זאת השניה לרש"י דלדברי רש"י קשה ג"כ קושיא זאת.

הלכה ו

עכו"ם וכו'. וכן פי' הרי"ף בש"ס וכתב עליו הרא"ש לפי פי' זה מאי אלא א"כ באו ממקום קרוב ה"ק לא יספוד בהן ישראל אלא א"כ ימתין בכדי שיבואו ממקום קרוב ודחה להא דרב אלפס והסכים לפי' רש"י ויהיה לשון המשנה כצורתה ומן התימה עליו דכשהביא הרא"ש משנה זאת בפ' אין צדין להקשות לפי' ר"ת העתיק לא יספוד בה ישראל וכו' עד כדי שיבואו ממקום קרוב וזה כפי' הרי"ף ואי הוה איפכא דכאן היה פוסק כפי' הרי"ף ובפ' אין צדין היה מעתיק המשנה כצורתה לא הוה קשיא דהוה אמרינן לישנא דמתני' נקט ברם היות להיפך קשה.

הלכה ח

ולא אסרו בכל מקום וכו'. **שמא יאמר לגוי**. הכי איתא פ' אין צדין דף כ"ד ע"ב אמר רב פפא נכרי שהביא דורון וכו' בכדי שיעשו וכו' וכתב רש"י וכו' משום מוקצה ואפי' לר' שמעון וכו' וראיתי להרשב"א בחי' שבת פרק כ"ג על מתני' דעשו לו ארון וכו' כתב וז"ל ואין טעמו מחוור דכיון דאסורין לערב בכדי שיעשו כבר נתבאר דאין זה משום מוקצה וכו' דאילו היה כן לערב מותרין מיד וכו' אלא טעמא משום שנעשית מלאכה דאורייתא וכו' עכ"ל וכן הקשה הר"ן גם כן יעו"ש. ולענ"ד נראה פשוט דמאי דנקט רש"י האי טעמא הוא כדי לאסור גם בטילטול לא כן אי הוה נקיט טעמא דשלא יהנה דהוה שרי בטילטול ומשו"ה נקט האי טעמא וכן הטור סי' תקט"ו אסר ביו"ט עצמו בטילטול וק"ל. וראיתי להב"י סי' שכ"ה כתב על מה שאסר הטור בטילטול וכ"כ הרי"ף והרא"ש וז"ל הא דאמרינן אסור לא מיבעיא באכילה אלא אפי' לטלטל אסור וכו' יעו"ש וקשה אמאי השמיט מרן גם לרש"י דסובר דאסור בטילטול וכדכתיבנא ולהרא"ש אין להקשות אמאי חזר לכתוב עוד הא דאסור בטילטול דהא העתיק בתחילת דבריו לשון רש"י ולא הקשה עליו כלום דחזר לכותבו בשביל דבר והפוכו דבבא מחוץ לתחום אע"ג דאסור באכילה מותר בטילטול יעו"ש. אך קשה להרשב"א שכאן לא נתחוור [לו] פי' רש"י ואילו בפרק כל כתבי על מתני' דמילא מים ד"ה גמ' הא דתניא וכו' כתב טעמא דמוקצה ושכן כתב

רש"י יעו"ש וסותר עצמו דידיה אדידיה.

עוד כתב רש"י ולערב אסורין בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט יעו"ש והתוס' חלקו עליו ואמרו הטעם שמא יאמר לגוי לך וקנה וכו' יעו"ש ונפק"מ טובא ודעת רבינו נראה כר"ת ודעימיה שכתב שמא יאמר לגוי ולפי טעם זה כתב הרשב"א פ' שואל דהא דצריך להמתין בכדי שיעשו היינו לו אבל לאחר מותר מיד ודקדק כן מכמה מקומות יעו"ש וכ"כ הרא"ש ג"כ בפ' אין צדין דלר"ת מותר לישראל אחר מיד דלא שייך שמא יאמר לגוי דאין אדם חוטא ולא לו ברם הרא"ש וכן הרשב"א כתבו בפ' כל כתבי דהא דקאמר במתני' ואם בשביל ישראל אסור היינו אסור לכל ישראל אפילו למי שלא נעשה בשבילו וקא יהיב טעמא משום דהוי איסור דאורייתא ולכאורה נראה דפליג דידיה אדידיה וכבר הרגיש זה הרב המגיד בדעת רבינו דס"ל הכי ג"כ דסובר טעמא דשמא יאמרו לגוי ולעיל בסוף הל' ה' כתב דגם לאחר צריך בכדי שיעשו וז"ל ואעפ"כ צריך להמתין בכדי שיעשו שלא חלקו בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל וכו' וכוונתו דאף דמותר שלא תחלוק בדבר וכו' וזה דעת הרא"ש וזהו שכתב הרא"ש אבל באיסור דאורייתא וכו' כלומר כיון שהוא איסור דאורייתא לא מחלקינן.

המורם מכל הכתוב שדעת רבינו כר"ת ודעימיה דטעמא דבכדי שיעשו הוא שלא יאמר לגוי וכ"כ הרב המגיד ז"ל והצריך טעמא דשלא תחלוק וכו' ודברי הרה"מ אלו נעלם למהר"ם מטיוול יעו"ש ביד אהרן סי' תקט"ו בהגהות הטור אך קשה טובא מה שהקשה הלח"מ להרה"מ פ"א מהל' יו"ט הכ"ד שהסכים דעת רש"י לדעת רבינו יעו"ש ויותר תימה להרה"מ גופיה דסתר עצמו דידיה אדידיה משבת ליו"ט וכן קשה למרן בספרו הקצר דבסי' ש"ז העתיק דברי רבינו דידן והיינו כר"ת ודעימיה ובסי' תקט"ו פסק כרש"י ודעימיה עוד קשה וכן הקשה אלופינו בתורה החכם השלם הוא מהר"י אלבעלי ז"ל דבהל' יו"ט [פ"א] הכ"ד כתב הרה"מ וכן הסכים הרשב"א בראיות והיינו כרש"י ובהל' שבת סוף הכ"ג כתב והרשב"א ז"ל לא הכריח בזה כלום וסותר עצמו וממ"ש הרשב"א פ' כל כתבי ד"ה רבא אמר דאסר בנעשה בשביל ישראל זה אף לישראל אחר משמע דס"ל כרש"י דהיינו טעמא שלא יהנה ממלאכת שבת ואי מהא היינו יכולין לדחות דלעולם דלא הכריח ומה שאסר אף לישראל אחר הוא לחומרא וכדעת רבינו והרא"ש אך מה שהסכים בראיות סותר זה.

וזה שנים רבות עברתי על דברי הרא"ש בפ' אין צדין וראיתי שמחתינהו לרבינו והראב"ד עם רש"י ודעימיה בחדא מחתא ותמהתי עליו ממ"ש רבינו כאן בהל' שבת שמורה שדעתו כר"ת ודעימיה ושאלתי להרב המובהק שמואל תוב"ב נר"ו תושב קושטא וז"ל

בכתב בא אלי ומאי דכתב דהרמב"ם ס"ל כרש"י היינו שסובר כדעת רש"י דלערב ביו"ט שני צריך בכדי שיעשו ולא בעי מוצאי יו"ט שני וזה ברור בדבריו בפ"א מהל' יו"ט ששם השוה דין ביצה לדין ניצוד ונעקר דאי ניצוד או נעקר בראשון תאכל בשני והרב המגיד כתב שם סברת ר"ת בשם יש אומרים וכתב שהעיקר כדברי רבינו ושכן הסכים הרשב"א ומרן סי' תקט"ו כתב בשם הגהות מיימוני שדעת רבינו כבעל הלכות גדולות וכתב עליו שלא חש לקמחיה דבהדיא סבר הרמב"ם כרש"י יעו"ש איברא שהלח"מ בהל' יו"ט תמה על הרה"מ ורצה ליחס לרבינו סברת ההלכות גדולות ור"ת ממ"ש בהל' שבת ורצה לדחוק בדברי רבינו שבהל' יו"ט ולפרשם כדעת הה"ג דמאי דכתב רבינו דבר הניצוד היינו שניצוד מאליו דהוי כמו ביצה ומאי דכתב דבר הנעקר מהמחובר היינו שעקרו הגוי לעצמו דהכי פירשו התוס' עובדא דההוא טביא וכו' ואני תמה עליו דמה יענה ביום שידובר בו מ"ש רבינו פ"ב מהל' יו"ט גוי שהביא תשורה לישראל ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא חיה עופות ודגים שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו וליכא לדחויי דלישנא דרב פפא נקט ומאי דפרישנן בדברי ר"פ נפרש בדבריו דמלבד שרבינו הביא דין נצודין שלא הוזכרו בדברי ר"פ ונחית לפרושי היה לו לפרש אי ס"ל דבעינן מוצאי יו"ט ב'.

והמדקדק לשון רבינו עיניו יחזו שאי אפשר לפרשם כמו שפי' הה"ג ור"ת דברי ר"פ שר"פ אמר אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורים בכדי שיעשו ופי' הם ז"ל דלמוצאי יו"ט ב' קאמר אבל רבינו עשה הכל דין אחד שכתב הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכ"ש וא"א לפרש אלא לערב שאחר היום עצמו וזה פשוט באופן שדברי הרא"ש חזקים כראי מוצק שדעת רבינו כדעת רש"י שבליל יו"ט ב' שרי בכדי שיעשו.

ולמאי דקשה עליו ממ"ש בהל' שבת שטעם המתנה בכדי שיעשו הוא משום גזרה ולפי טעם זה היה צריך לאוסרו עד מוצאי יו"ט שני נראה לענ"ד על צד הדחק שרבינו ס"ל כדינו של רש"י ולא מטעמיה דשלא יהנה ממלאכת יו"ט משום דקי"ל המבשל בשבת שמותר לאחרים למוצאי שבת מיד וכמ"ש פ"ו הל' כ"ג ואי איתא לטעמא דשלא יהנה ממלאכת יו"ט גם שם היה צריך להמתין ומשו"ה דחה טעם רש"י ובעיקר הדין לא ס"ל כה"ג ור"ת משום דקשיא ליה סוגיית ההוא טביא דאיתצד ביו"ט א' ואכלו ליה ביו"ט שני ולא ס"ל דאיתצד מאליו דהו"ל לש"ס לפרושי וגם סוגיית בני גיננא דפשטא מוכחא כדינו של רש"י ורבינו משו"ה מזכה שטרא לבי תרי הדין כדעת רש"י והטעם כה"ג ור"ת ואף דמשום טעמא דגזרה היה צריך לאוסרו עד מוצאי יו"ט ס"ל מכח הנך סוגיי ופשט דברי ר"פ דלא החמירו כולי האי לאוסרו ביו"ט ב' אף דשייך הגזרה ואל תתמה ע"ז שהרי

ר' יחיאל מפרי"ש שהביא הרא"ש דס"ל כדעת ר"ת דאסור עד מוצאי יו"ט שני ואפ"ה ס"ל דאי חל שבת במוצאי יו"ט שני דשרי דכולי האי לא החמירו וכתב עליו הרא"ש דהכי מסתברא הרי דאף דשייך למגזר שמא יאמר לגוי בי"ט א' שיביא לו איזה דבר לאוכלו בשבת שאחר יו"ט שני אפילו הכי לא גזרינן כולי האי השתא דאתית להכי מצינן למימר דרבינו האי קולא אקיל אף בי"ט ב' עצמו.

ועוד יש סמוכות לדין זה ממאי דכתבו חכמי לוניל הביא דבריהם הרא"ש משם הרז"ה דדבר שאין במינו במחובר שהובא לישראל ביו"ט א' של ר"ה שמותר ביו"ט שני וא"צ להמתין כלום ואף שהטעם משום קנסא שמא יאמר לו דיו שקנסו אותו בא' יעו"ש הרי אף דשייך טעמא לאוסרו בב' אפ"ה שרינן ליה ואף שדברי חכמי לוניל אמורים בדבר שאין בו משום הכנה רבינו ס"ל האי קולא אף בדבר המחובר ודוקא ביו"ט שני של גליות חוץ מר"ה ושבת שאחר יו"ט כמ"ש פ"א מהל' יו"ט כנ"ל לכאורה ליישב דעת רבינו והרא"ש ושלומך יגדל כנפש דורש שלומו וטובתו חיים שמואל תוב"ב.

הלכה ט

עיין מ"ש לעיל פ"ב ה"י.

או וכו'. צורך הרבה וכו'. מכאן קשה על מ"ש המל"מ על מרן ב"י סי' רמ"ד וז"ל ויש לתמוה דאיך עלה בדעתו של מרן וכו' עד אלא בדאיכא מקצת חולי או צורך מצוה וכו' עכ"ל כתב רבינו בפי' גם באיכא צורך הרבה והיינו נדון המכס ואדרבא על תירוץ ב' של מרן קשה מהך דכתב רבינו.

הלכה יא

הלוקח בית בא"י וכו'. בסוריא וכו'. וקשה טובא דהאי תנא דס"ל דלוקח בית בסוריא יכול לכתוב אונו בשבת הוא משום דס"ל דכבוש יחיד שמיה כבוש והוי ארץ ישראל וכמ"ש שם בש"ס בהדייא בגיטין דף ח' וכיון דרבינו פסק דלא כי האי תנא אלא כמ"ד כבוש יחיד לאו שמיה כבוש פ"א מהל' תרומות יעו"ש וסוריא לא הוי כא"י אלא מדרבנן לענין תרומות ומעשרות מאי ישוב א"י איכא לעבור משום שבות דדבריהם ומה גם דפסק רבינו דמותר למכור לגוים בסוריא בית יעו"ש פ"י מהל' ע"ז והשתא למכור שרי לקנות יכתוב בשבת ויעבור על השבות שלא במקום מצוה וכן הקשה המג"א סי' ש"ו סק"כ יעו"ש ואפשר לישב על צד הדחק דפסק רבינו כהאי תנא דסוריא כא"י לדבר זה אף דלא ס"ל דכבוש יחיד שמיה כבוש משום דאף לדידיה דלא ס"ל הכי אלא דכבוש יחיד לאו שמיה כבוש מ"מ כיון דהוי שבות דשבות וכמ"ש הגהות אשר"י בשם אור זרוע הביאו דרכי משה סי' הנזכר וכן הרב המפה שם יעו"ש ורבינו ס"ל דבשבות דשבות כשיהיה

צורך הרבה או קצת מצוה שרי וכמ"ש לעיל הל' ט' וסוריא כיון דמדרבנן דימוהו לא"י לחיוב תרומות ומעשרות אף דשרי למכור קצת מצוה מקרי ואה"נ דהוי דלא מטעמיה וכיון דלא נפק"מ מידי לענין דינא נקט רבינו לישנא דגמ' ובריייתא דגיטין.

ומדברי רבינו אלו נתחזקה תמיהת מרן כ"מ פ"א מתרומות ה"ד שהקשה על רבינו שכתב דסוריא כא"י מדברי סופרים דאילו מדין תורה פטורה וז"ל וקשיא לי למה הוצרכו ליתן טעם בפ"ק דגיטין לחיוב סוריא במעשרות [ובשביעית] משום דקסבר כבוש יחיד שמיה כבוש הו"ל למימר דאפילו למ"ד מדאורייתא פטורה דלאו שמיה כבוש לא אמרו חייבת אלא מדברי סופרים וכו' עכ"ל דאי לאו מ"ש רבינו כאן לא הוה קשה דהוצרך הש"ס לומר דס"ל להאי תנא כבוש יחיד שמיה כבוש מכח סיפא דכותבין עליו אונו ואפילו בשבת משום ישוב א"י ואי מדרבנן מאי ישוב א"י איכא ברם עפ"י מ"ש רבינו כאן קשה טובא דמה שנאמר לדעת רבינו נאמר לתנא דברייתא וכ"כ המים חיים בנימוקיו על רבינו הלכות תרומות.

הלום בתירוץ מרן ז"ל יש מקום עיון לענ"ד בין במה שתירץ הוא בין במה שתירץ מהר"י קורקוס דתירוצם לא שייכי לכשנקשה מסוגייא אחרת לרבינו דגרסינן בע"א דף כ"א על מתני' דאין משכירין להם בתים בארץ ישראל ואין צ"ל שדות ובסוריא משכירין להן בתים אבל לא שדות וכו' ובעי בש"ס בסוריא מאי שנא מכירה דלא משום מכירה דארץ ישראל אי הכי בשכירות נמי נגזור היא גופא גזרה ואנן ניקום ונגזור גזרה לגזרה והא שכירות שדה דבסוריא דגזרה לגזרה היא וקא גזרינן התם לאו גזרה היא קסבר כבוש יחיד שמיה כבוש שדה דאית ביה תרתי גזרו ביה רבנן בתים דלית ביה תרתי לא גזרו בה רבנן עכ"ל ולפי דעת רבינו דסוריא כא"י מדברי סופרים למה הוצרכו לאוקומי דהאי תנא ס"ל דכבוש יחיד שמיה כבוש הו"ל למימר דאפילו למ"ד מדאורייתא פטורה דלאו שמיה כבוש מדרבנן חייבת ומתיישב שפיר דלא הוי גזירה לגזירה אלא היינו טעמא שדה דאית ביה מדרבנן חיוב בתרומה וכו' גזרינן שכירות אטו מכירה בתים דאינו אלא משום א"י דהוי גזרה לגזרה לא גזרו ומצינו בכוליה תלמודא דחכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה וכ"ש כאן דהוי כשל תורה.

ובזה ניצולנו מדוחק דצריך לדחוק ולומר כמ"ש רש"י דלא אחמור רבנן למגזר מכירה דבתים בסוריא אטו שכירות וכאן לא שייך תירוץ הרי"ק וגם תירוץ מרן לא שייך שתירץ וז"ל ושמא י"ל דהו"מ למימר הכי אלא דבעא ליתובי מתני' אפילו תימא דחייבת מדאורייתא עכ"ל והוא תימה דטפי עדיפא לומר אפילו למ"ד כבוש יחיד לאו שמיה כבוש ולא פליגי בזה עם ר' יוסי ועוד שדברי מרן מצד עצמם אינן מובנים דמאי אפילו

שייך ואפשר לומר דכיון דנשתנה סוריא מא"י בג' דברים הו"א דאי אפשר דס"ל להאי תנא דהוי כא"י אפילו מדאורייתא קמ"ל ואפ"ה לא נתקררה דעתי בזה ברם בסוגייא זו שהבאנו ליכא למימר כן ומה יענה מרן לקושיא זאת ואפשר לומר דגם כאן שייך לומר אפילו תימא דחייבת מדאורייתא לפי שהוא חידוש דאפ"ה לא גזרו מכירה דבתים דסוריא אטו שדות.

הלכה טו

וכן מותר לאדם וכו'. וכתב הרב המגיד ויש מי שאסר וכו' וא"ת וכו' ע"כ וקשה לכאורה שמדברי רבינו הל' י"ג נראה שאם היה בקבולת שרי שכתב וז"ל שהרואה את הגוי עוסק אינו יודע שקצץ ואומר שפלוני שכר וכו' מכלל דאי ידעי שהוא בקבולת שרי ושוב ראיתי דלא קשה על פי מ"ש הב"ח סימן רמ"ד סק"ג וז"ל דאיכא להקשות כיון דמדינא כל קבולת שרי דגוי אדעתא דנפשיה עביד וכו' וי"ל דאין דעת הרמב"ם ז"ל דקבלנות אסור מפני דדרך לשכור פועלים יום יום אלא דכל שאין לפועל חלק בריוח הן רב הן מעט אלא שכרו בדבר קצוב אסור כיון דהכל יודעים שעושה מלאכה בשביל ישראל וכו' עכ"ל והוא אמת בלשון רבינו וכן דייק רבינו סוף פ"ז מהל' יו"ט שכתב שאין הכל יודעים ההפרש שיש בין (המשכיר) [השכיר] ובין הקבלן ולפיכך אסור עכ"ל.

הלכה יז

המשתתף עם הגוי וכו'. וכתב הלח"מ על מ"ש הרב המגיד על שם רש"י וז"ל דה"ק דאם לא התנה מתחילה וגם לא אמר טול את חלקך בשבת וכו' וז"ל קשה דמה לנו אם אמר לו אחר השיתוף טול חלקך בשבת דאפי' אמר כיון שהוא אחר השיתוף לא מהני ולא יזיק גם כן דמה לנו אם אמרו אח"כ ועיין מ"ש שהוא דוחק ולא ידעתי מאי קא קשיא ליה דעדיפא מינה כתב הר"ן בפי' דברייתא דאמרה ואם באו לחשבון אסור דקאי אחלוקה דואם תקנו מתחלה דשרי וה"ק ואף אם תקנו מתחילה כיון דאח"כ באו לחשבון אסור וה"ט דחשבינן לתנאו הא' כערמה וא"כ מה חידוש הוא מ"ש רש"י דאי מתחילה סתמו ואח"כ אמרו טול חלקך בשבת דאסור ודע דבש"ס קא בעו סתמא מאי והביאו מהך ברייתא דקשיא דיוקא אדיוקא וסיימא אלא מהא ליכא למשמע מינה ע"כ וקשה דאמאי לא אמרו נעשה דיוקא דרישא כדינא דסיפא וכמ"ש בריש קידושין דף ה' ע"ב יעו"ש. וראיתי בלחם סתרים וגופי הלכות בתבת נעשה דכיון דלא דמי טעמא דרישא לטעמא דסיפא לא אמרינן נעשה הכא נמי כיון דלא דמי טעמא דרישא לטעמא דסיפא לא אמרינן נעשה דרישא האיסור הוא לפי שיחשדוהו אבל הוא לא גילה דעתו כלל דהכל בסתמא אבל סיפא דבאו לחשבון אסור הוא דגלי דעתיה ע"כ ולא ידעתי מה

הוא סח דסתמא דדייקינן מרישא דאם התנו מתחילה שרי הא סתמא אסור היינו טעמא דכל דלא התנו מתחילה שניהם מתחייבים בכל יום וחשיב גוי שלוחו דישראל והיינו ממש טעמא דדינא דסיפא דואם באו לחשבון אסור דהוי שלוחו וחזרה קושיא לדוכתא.

המשתתף עם הגוי וכו' אם התנו וכו'. וכתב הרב המגיד וז"ל ורבינו ז"ל לא הזכיר באו לחשבון נראה שהוא מפרש כפרש"י עכ"ל. ויש להקשות דלפי דבריו אמאי לא השיגו הראב"ד דהראב"ד אינו מפרש כפי' רש"י אלא דקאי ולואם התנו מתחילה והכי פירושו אע"פ שהתנו מעיקרא אם אח"כ באו לחשבון ותהא חלוקתן שוה דהיינו שחושבין כמה דמים נטל הגוי וכנגדן נוטל הישראל אסור יעו"ש הובא בהר"ן ובב"י סי' רמ"ה וי"ל דס"ל להרה"מ דמשו"ה הראב"ד אינו משיגו דיש לפרש דברי רבינו בפירושו רמזו רבינו במ"ש אם התנו מתחילה שיהיה שכר השבת וכו' אם מעט ואם הרבה מותר מכלל דאל"ה אסור אפי' אם התנו יום נגד יום כיון דחושבין מעות נגד מעות ונמצא שהעתיק כל הברייתא וכפי' הראב"ד ואף דאין פשט דברי רבינו כן מ"מ אינו משיגו מאחר דיש לפרש כן אך ממ"ש רבינו הל' מאכלות אסורות קשה וכדכתיבנא וכבר ראיתי להלח"מ שם תמה על הרה"מ כן ועיי"ש מה שתירץ אך צריכין אנו למודעי דלפי תירוצו עדיין קשה האי דנקט רבינו כאן אם מעט ואם הרבה כיון דלא ס"ל כפי' הראב"ד.

ולענ"ד נראה והוא בהקדים מ"ש הב"ח סי' הנזכר וז"ל ונראה לענ"ד דאף לפרש"י ושאר פוסקים דהאי ואם באו לחשבון לאו אהתנו מתחילה לכך קאי משום דבהתנו מתחילה אפילו באו לחשבון נמי שרי היינו דוקא הך באו לחשבון כפי' רש"י דהיינו לאחר זמן וכו' עד סוף דבריו והם דברים ראוים אליו אף שראיתי מי שגמגם על דבריו וא"כ רבינו אף דפירש כפירוש רש"י מ"מ פירוש הראב"ד אמת לענין דינא ומשו"ה דינו דהראב"ד רמזו רבינו בדבריו אף דמפרש כפרש"י וכן במאכלות אסורות כתב רבנו כן שהדין דין אמת ובזה אין אנו צריכין למ"ש הלח"מ שם דדוקא בדין ערלה כתב רבנו כן כנ"ל דעת הרה"מ לדעת רבינו ומשו"ה לא השיגו הראב"ד מאחר דלא נפקא לן מידי לענין דינא.

ובדברי הרב המגיד אלו ראיתי להרב בשיירי [כנה"ג] סי' רמ"ה הגב"י אות ג' כתב וז"ל שאלה אחד קטנה אני שואל בדברי הרה"מ וכו' דמה בכך שפי' כפי' רש"י ואיך נתיישב מה שלא הביא ואם באו לחשבון אסור במה שסובר כפרש"י דעדיין קשה אמאי לא הביא חלוקה זאת וכו' יעו"ש וי"ל דכוונתו דכיון דרבינו שינה הדינין מסדר הברייתא דבברייתא תחילה תלי האיסור ואח"כ ההתר ומשו"ה הוצרך לשנות ואם באו לחשבון לא כן רבינו דבתחילה הוצרך להעתיק ואם באו לחשבון כן נראה לי לישב דברי הרה"מ ומ"מ מ"ש הרב להשוות דברי הרה"מ והטור נאה ומתקבל וראוים הדברים למי שאמרן.

ואינו מוסיף לו כלום וכו'. אלא א"כ התנה וכו'. יש לדקדק שהם דברי מותר ונראה שבא לחדש דאפי' שאינו שואל לו משכר השבת כלל אפי' ששואל לו חלק יתר דהיינו שיטול הישראל ששים והגוי מ' אחר שנטל הגוי שכר שבת אסיר דזה הוי ערמה והוי נוטל שכר שבת כיון דלא התנה כך מתחלה וזהו שכתב רבינו ואינו מוסיף לו כלום כנגד יום השבת יהיה באופן שיהיה וק"ל.

הלכה יח

הנותן מעות לגוי וכו'. וכן הורו כל הגאונים. ועיין מ"ש הרב המגיד להביא דין זה אל הסברא ותמיה לי טובא דדין זה הוא מבואר בש"ס ע"ז דף כ"א ע"ב בשדה מישראל שיכול ליתנו לנכרי לאריסות וגוי עוסק בשבת ויו"ט דגוי בדידיה קא טרח ופסקו רבינו לעיל הט"ו והיינו הך וגם עוד ראיתי קושיא דדין זה הו"ל להסמיכו לעיל הט"ו כי משם תורה יוצאה ומה גם דמעיקרא הדין יתר וא"צ לו דהיינו הך.

הלכה יט

לא יתן וכו' קודם שחשיכה וכו'. יש לדקדק דמאי שנא דכאן שנה רבינו קודם שחשיכה ובחלוקה שאחריה כתב קודם השבת ולאו זמנם שוין דקודם חשיכה הוא מבעוד יום קודם בין השמשות וקודם השבת הוא קודם סמוך לשבת וי"ל דיש הפרש בין הדינים דנותן כלים לאומן שהוא מלאכתו ובשבילו הוא עושה חמיר טפי לא כן בכל הנך דלקמן שהם עניינים דגוי לעצמו א"צ להחמיר אך קשה לזה ממ"ש רבינו לקמן בדין האגרת דמותר קודם השבת ודין האגרת דומה לאומן ומאי שנא וכעת קשה.

הלכה כ

הנותן אגרת וכו'. עיין מ"ש מרן שרבינו אינו מפרש כרש"י וכו' ולענ"ד כל דברי רש"י מורים כפי' רבינו ז"ל שהבי-דואר הוא במקום שממנו שולחין האגרות יעו"ש וכעת איננו איתי ספר הרלנ"ח שהאריך בזה כמ"ש האחרונים משמו.

הלכה כב

מי שהיה בא בדרך וכו' ולמוצאי שבת לוקחו ממנו וכו'. לא ידעתי מה הכונה בדבריו אלו דלמוצאי שבת לוקחו ממנו.

במה דברים אמורים בכיסו וכו'. וכתב הרב המגיד ושם בפ"כ יתבאר החילוק בין מציאה הבאה לידו לכשלא באה לידו עכ"ל והיינו מה שחילק שם בין יכול להחשיך לאינו יכול להחשיך דבבאה לידו אף דיכול להחשיך מ"מ מוליכה פחות פחות מד' אמות וכשלא באה לידו אם אינו יכול להחשיך דוקא מוליכה אבל לשאר דברים שוים הם דהיינו דבשניהם אינו יכול ליתנה לגוי אלא מוליכה פחות פחות מד' אמות ורבינו כאן איירי

בשניהם וז"ש הרה"מ שם בפ"כ ה"ז וז"ל וכתב רבינו שאפי' מציאה שבאת לידו וכו' ובפ"ו ג"כ כתב שמציאה אינה נותנה לגוי אבל יוליכנה פחות פחות מד"א והוא כשבאה לידו וכשאינו יכול להחשיך עליה עכ"ל ולכאורה מבהיל במ"ש והוא כשבאה לידו ואינו יכול להחשיך דליתא דבבאה לידו אף שיכול להחשיך מוליכה פחות פחות מד' אמות וכמ"ש רבינו שם בפי' אלא דכוונתו דהוי הכי דרבינו איירי כשבאה לידו וג"כ כשאינו יכול להחשיך עליה דהיינו בשלא באה לידו דדוקא אי אינו יכול להחשיך הוא דשרי ור"ל דבשניהם איירי רבינו ודין אחד להם לענין זה שלא יתן לגוי אלא מוליכה פחות פחות מד' אמות ונמצא לפ"ז דרבינו מדמה מציאה שבאה לידו ללא באה לידו ופוסק לחומרא ואינו יכול ליתנה לגוי.

אך מדברי הר"ן לדעת רבינו שכתב שפוסק במציאה שבאה לידו לקולא ונותנה לגוי נראה שמחלק לדעת רבינו בין מציאה שבאה לידו ללא באה לידו ולפי זה מ"ש רבינו כאן מציאה שאינו נותנה לגוי ר"ל מציאה שלא באה לידו וכן מ"ש רבינו שם בפ"כ ואפי' מציאה שבאה לידו וכו' ר"ל דיש לה דין דכיס המוזכר לעיל ושוין נינהו ומן התימה על מרן ב"י סי' רס"ו שלא ביאר חילוק דין זה בדעת רבינו היוצאה מדין הר"ן והרה"מ.

עוד כתב הרב המגיד שם וז"ל וכבר נחלקו וכו' עד צנעה גדולה יש בה וכו' ויש להקשות על תשובת רבינו זאת דכיון דאין לחלק לענין פחות פחות מד"א בין כיס למציאה משום דפחות פחות הוא צנעה גדולה א"כ קשה השתא במציאה דלא מהני שיוליכנה הגוי כשהוא פחות פחות מד"א מהני בכיס דמהני שיוליכנה הנכרי כ"ש דמהני פחות פחות מד"א ולמה בתחילה מהדרינן אגוי ועיין להרמב"ן ז"ל הביא דבריו בחי' לסוגיין והכ"מ תשובה צודקת לרבינו וצריך לכלול זה בדברי רבינו בתשובתו זאת.

אלא מוליכו פחות פחות מד' אמות. עיין להרב מקראי קודש כאן ולאור יקרות בפ"כ.

הלכה כג

ישראל שעשה מלאכה . ועיין להרב המגיד ולהלח"מ שהקשה לו ממ"ש כאן למ"ש לעיל סוף הל' ה' ומה שתירץ ובתירוצו יש לתמוה דמה יענה למ"ש הרה"מ שם על שם רש"י דמשמע מדבריו דרש"י סובר כרבינו ואילו רש"י בפי' ס"ל דלא כרבינו אלא טעמא דלא יהנה כהיש חולקין שהביא כאן הרה"מ והוא דעת הרמב"ן ושם לא שייך תירוץ הלח"מ דרש"י כתב טעם זה דשלא יהנה גבי אמירה לגוי יעו"ש בביצה דף כ"ד ע"ב ד"ה ולערב אסורין בכדי שיעשו שלא יהנה ממלאכת יו"ט וכו'. ומעתה קשה טובא על הרה"מ ז"ל איך כתב לעיל על דברי רבינו וכן דעת רש"י ולכן נראה דכונת הרה"מ פשוטה וממילא מתורץ מה שהקשה הלח"מ והוא דכונתו ז"ל לומר דלא חילקו בדבר שנעשית בו מלאכה

וכו' וע"ז כתב וכן דעת רש"י כלומר דהיינו טעמא דצריך בכדי שיעשו משום שנעשית מלאכה גמורה וכדי הוא לחוש לסברת רש"י בכדי שלא תחלוק דהיינו לחומרא אבל הקולא היוצאה לסברת רש"י לא והוא כתב עוד וכ"כ הרמב"ן ז"ל כלומר דהיינו טעמא של רש"י דהכי ס"ל וכמ"ש הרה"מ עצמו כאן בשם יש חולקין.

הלכה כד

פירות שיצאו חוץ לתחום וכו'. והשיג עליו הר"א דאמאי לא פסק כרב פפא גם הרב המגיד הוסיף להקשות דכן פסק פ"ה מהל' יו"ט ה"י ועיין מה שתירץ לישב הכל וכונתו פשוטה דתחומין ואכילה הכל אחד ואי לא הפסידו את מקומן לתחומין כן לאכילה שם ולאו סברא הוא לחלק ביניהם דמאי שנא אלא דר"פ נקט דינו בהגבלת התחומין ממ"ש לא הפסיד את מקומן דר"ל דעירובו עירוב באכילה דאף דמברייתא א' לא הזכיר אכילה מ"מ אי אפשר דלא ידעו לה בש"ס אלא דלא משני תנאי היא אלא דהיה סבור המקשה דגם בברייתא איירי ביו"ט ומשו"ה מותיב ליה ומתרץ דהא ביו"ט הא בשבת וכל עיקר התירוץ הוא זה ואכילה ותחומין הכל אחד.

ועיין להלח"מ ז"ל מה שהקשה שע"פ מ"ש לא קשה מידי וכיון שדבריו סתומין אני צריך לפרש דבריו וז"ל בפ"ה מהל' יו"ט כתב רבינו פירות שיצאו חוץ לתחום ולא הזכיר מה הדין באכילה ויש תימה איך לא הזכיר זה ואם הם אסורים כן צריך לומר וסובר וכו' למה הוצרכו וכו' ואהא תירץ שרבינו סמך על מ"ש כאן דכיון דבשבת מותרים כ"ש ביו"ט עכ"ל פי' דבשבת דליכא התר בתחומין בהבאת דבר ממקום למקום אפ"ה באכילה מותר בשוגג ביו"ט דבמזיד מותר בתחומין לא כ"ש באכילה ואם כן אין חילוק מאכילה לתחומין שהדין שוה להם ואיך יחלק כן בגמ' ולפי מ"ש אין צריך לזה דאין סברא לחלק ביניהם וק"ל.

וראיתי להר"ן בזה דברים סתומים טובא לענ"ד עד שלענ"ד א"א לפרשם אלא בהגיה ב' תבות כל זמן שאין אני שומע טוב ממנו וז"ל בין שיצאו שוגג בין שיצאו מזיד ומותרין באכילה לאותן שיכולין ללך שם אם יצאו הפירות בשוגג אבל אם יצאו במזיד לא יאכלו כיון שלא חזרו למקומן דקנסינן להו אע"פ שהן אנוסין ותימה הוא למה לא כתב זה הרי"ף ושמא ס"ל דהאי לא יאכלו לאנשים אחרים נמי קא אסרי וקשה ליה לדעתיה וכו' עכ"ל ומה הכונה בדברים אלו ונראה דהכי פירושו דקשה ליה אמאי השמיט הרי"ף דבשוגג יאכלו שלא במקומן ובמזיד לא לפי דס"ל פשוט בדעת התוס' דבהא נמי הלכתא כר"פ וכמ"ש מן הש"ס ואהא תירץ דשמא ס"ל דהאי לא יאכלו לאנשים אחרים נמי קא אסרו וא"כ קשה ליה להרי"ף לדעתיה דהא קי"ל הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל זה מותר

לישראל אחר וא"כ משו"ה לא פסק הא דהכא משום דס"ל דאפי' במזיד מותר לישראל אחר ובשוגג שרי אף לעצמו ומשו"ה דחה הך דהכא מהלכה מכח ההיא דבא מחוץ לתחום בשביל ישראל וכו' ואח"כ כתב ויש לתרץ זה כלומר אף דהרי"ף ס"ל דפליגא הא להא מ"מ לדידן יש לתרץ דלא תקשה הא להא דיותר אסורין וצריך למחוק תבות דס"ל לרי"ף כן נראה לי.

פרק ז

הלכה א

מלאכות וכו' והזריעה וכו'. וקשה דבמתני' תני הזורע והחורש ותהי בש"ס מיכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש ואח"כ זורע תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי עכ"ל נמצא דנפק"מ לענין דינא בשינוי זה ולמה לא כתב רבינו כלישנא דמתני' ושוב ראיתי להפר"ח בנימוקיו על רבינו שכתב והרב אפיך ותני משום דלאו בא"י קאי ואחר נשיקת ידיו ורגליו ליתא דרבינו מביא כל דיני א"י.

הלכה ה

כיצד המחתך ירק וכו'. עיין מ"ש מרן בשם הרמ"ך ולפי מ"ש הרה"מ פ"א משביתת עשור ה"ג יתיישב ומ"ש רבינו לבשלו ר"ל כדי לבשלו דדרך הבישול לחותכו חתיכות קטנות וכמ"ש רבינו בפכ"א הי"ח וצ"ל ג"כ שחתכו דק דק וכמ"ש רבינו שם וסמך אמ"ש שם ועי' בפ"ח הט"ו ודוק.

פרק ח

הלכה א

החורש כל שהוא וכו'. **הרי זה תולדת חורש וכו'**. וכתב הרב המגיד מקרסם קוצץ ענפים יבשים מן האילן וכו' ולכאורה קשה דאיך מביא פירוש רש"י על דברי רבינו דרבינו פסק דכל זה הוא תולדת חורש ואילו ס"ל כפירש"י דמקרסם היינו קוצץ מן האילן הו"ל תולדת זורע שמכוון להצמיח האילן ולא שייך חרישה כל שאינו בקרקע וכן כתב רבינו גבי זומר דהוי תולדת זורע ומהאי טעמא חילק מרן בהל' ב' במנכש דב' מנכש נינהו יעו"ש ונראה לומר דאין כונת הרה"מ להסמיך דעת רש"י לרבינו אלא לפירוש מקרסם שהוא קוצץ אבל ודאי דיש חילוק ביניהם דלדעת רש"י הוא באילן ולרבינו הוא בקרקע. **והנה** דעת רבינו בהאי ברייתא דפרק הבונה במאי דתני אם ליפות את הקרקע כל שהוא שהוא פירושא דמתני' דתני סתמא כל שהוא דדוקא אם עשה בכונה זאת הוא בכל שהוא

ואם לאו כשאר שיעורין דברייתא ומן התימה על רבינו בפי' המשנה דכתב דהוי תולדת זורע כנראה דדינא דמתני' לחוד ודינא דברייתא לחוד ומשו"ה לא תני במתני' אם ליפות את הקרקע ומלבד דקשה דידיה אדידיה הוא תימה דמהיכן בא לחלק פי' דמתני' מפי' דברייתא מאחר שדרך הברייתא לפרש דברי המתני'.

והלח"מ ז"ל כתב וז"ל וא"ת אמאי לא חשיב מנכש ליפות את הקרקע אב כמו חורש וכו' דומיא דזומר שהוא כמו זורע שהוא מאיכות פעולתו וי"ל דאי אפשר לצמיחה מבלי זימור וכו' עכ"ל וראיתי בס' קרית מלך רב דף כ"ט ע"ג גבי ה"ד אקהי אקהייתא על דבריו אלו וז"ל ודבריו תמוהים דמסוגייא הנזכרת מוכח דמוכרח הוא דמיפה את הקרקע דאיתא בהבונה אם ליפות את הקרקע כל שהוא והקשה ע"ז אטו כלהו לאו ליפות נינהו וכו' עכ"ל ולק"מ דלעולם חיוב איכא במנכש כיון דמיפה אלא דהוי משום תולדה דלא דמי לחורש ממש דחורש אי אפשר בלא חרישה לא כן במנכש דנהי דמיפה אבל אפשר בלא"ה לצמוח בלי ניכוש ולהכי חשיב תולדה משא"כ בזומר דאי אפשר לצמיחה בלתי זימור משו"ה לא חשיב תולדת זורע אלא זורע ממש ופשוט.

הלכה ב

אבל המשקה צמחים וכו' וחייב בכל שהוא. אין להקשות לרבינו דפסק במנכש ומשקה צמחין שחייב בכל אחת אחת ובזומר וצריך לעצים חייב שתים וכמ"ש לקמן הל' ד' ובש"ס מותיב מהא דרב כהנא בין (לרבא) [לרבה] בין לר' יוסף ואסיק בקשיא ואיך פסק רבינו לשניהם דסתרן אהדדיה די"ל דכיון דאסיק בקשיא ולא בתיובתא ס"ל לש"ס דיש תירוץ וככללין בעלמא יעו"ש בהרא"ש פרק הרואה גבי ברכת ההודאה וק"ל ובתוס' ד"ה חייב שתים סיימו בדבריהם וקשיא לא גרסינן כיון דלאו תנא הוא לא חשיב ליה כל כך ופליגי עליה והקשה החכם השלם הוא עמיתנו הרב מהרי"א ז"ל איך כתבו דפליגי עליה והא רב יוסף גופיה קאמר בשבת דף ע"ג ע"ב אחר מימרא דרב כהנא האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע הרי דאזיל ומודה לרב כהנא וי"ל דמ"מ הניחא לר"י דפליג דידיה אדידיה ברם (לרבא) [לרבא] היאך קאמר קשיא ונראה מהסוגיא דסידור הקושיא היא לרבה דה"ק אמר ליה אביי (לרבא) [לרבה] לדידך קשיא לר"י קשיא וכו' ולכן לא ניחא להו להתוס' לגרוס קשיא כיון דלאו תנא הוא לא חשבי ליה כל כך ונ"ל לגרוס בתוס' ופליג עליה בלא י' ואפי' דגרסי' ופליגי עליה כיון דהש"ס עיקר הפירכא לר"י פריך גם כן מרב כהנא ולא מדידיה אדידיה אף דקשה דידיה אדידיה נקטו בלישנייהו הכי ומאי דפריך לר"י הכי ולא מדידיה אדידיה כבר כתב הריטב"א בשיטא כ"י למס' מועד קטן דכיון דעיקר הך דינא הוא מרב כהנא

וכמ"ש מש"ס שבת מותיב הכי ועוד י"ל דאגב דלרבה צריך לאותובי מרב כהנא מותיב ג"כ לר"י הכי כדי לקצר ודוק.

הלכה ג

וכל העוקר דבר מגדולו חייב משום קוצר לפיכך צרור שעלו בו עשבים וכו'. הכי איתא בפרק המוציא דף פ"א ע"ב אמר ר' שמעון בן לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנו בשבת חייב חטאת אמר רב פפי שמע מינה מדר"ל האי פורפיסא שרי לטלטולי וכו' ופרש"י מדר"ל דאמר מותר לקנח ולא אמרינן צרור זה העשבים שעליו מלחלוחית הקרקע הם יוצאין וכו' פורפיסא עציץ נקוב שזרעו בו וכו' ואמרו עוד שם היה מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתדות חייב משום תולש ופרש"י ולי נראה דהאי חייב לאו דוקא אלא אסור משום דדמי לתולש וכו' והנה מדברי רש"י הללו מבואר דס"ל דבין בעציץ נקוב ובין בצרור דלאו מקרקע הן יונקין אלא מהצרור או מהכלי ומשום הכי כשמסיר העציץ או הצרור מהארץ אינו חייב אלא אסור משום תולש מדרבנן. ואין להקשות לדבריו דהא תני במתני' פרק המצניע דף צ"ה ע"א התולש מעציץ נקוב חייב והיינו טעמא משום דיונק מהקרקע ולהכי חשיב ליה בפרק שמונה שרצים דף ק"ח ע"ב דעציץ נקוב היינו רביתיה וכן פרש"י במתני' דף צ"ה דתולש מעציץ נקוב חייב דהוי כמחובר דיונק מהקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע. דודאי לא אמרו דחייב אלא בתולש העשבים מהעציץ דכיון דהוי עציץ נקוב חשיב כתלוש מן הקרקע דהוה ליה יניקה מריח הקרקע אבל בהסרת העציץ מע"ג קרקע ולהניחו ע"ג יתידות לא מחייב משום תולש בשביל מאי דהסיר היניקה מריח הקרקע כיון דעדין מחובר הוא ועיקר היניקה היא מהעציץ דמהאי טעמא הוא דהתיר ר"ל לקנח בצרור וראיה לזה מדאמר והתולש ממנה בשבת חייב חטאת הרי דאף דהתיר לקנח אפ"ה אם תלש העשבים מן הצרור חייב חטאת דעיקר גידולו הוא כך כלומר היינו רביתיה וכדאמר בפרק שמונה שרצים וודאי דיונק מריח הקרקע במכל שכן דעציץ נקוב.

ועיין להרב המגיד בה"ד שכתב דרש"י ז"ל לא היה גורס בההיא דצרור חייב חטאת אלא חייב בלבד וכו' יעו"ש כלומר דלפי שיטתו דס"ל דחייב דתני גבי הניחו ע"ג יתדות לאו דוקא ה"נ לא הוה גריס בתולש ממנה חייב חטאת אלא חייב סתם דהוי אסור מדרבנן. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו דבריו תמוהים דבהדיא פי' רש"י שם והתולש ממנו במתכוין חייב דמקום גדולו הוא ואע"פ שהוא צרור עכ"ל כלומר דכיון דהוי מקום גדולו חייב דהיינו רביתייהו כמו תולש מעציץ נקוב דחייב דהיינו רביתיה כמ"ש בפרק שמונה שרצים הרי נראה להדיא מדבריו דס"ל דחייב חטאת ועוד קשה טובא דלדבריו דתולש

עשבים מהצרור והסרת הצרור מהעציץ שוין נינהו נמצאו דברי רש"י היפך משנה ערוכה התולש מעציץ נקוב חייב וכדכתיבנא וצ"ע.

הלכה ד

גבשושית וכו'. וכתב הרב המגיד ואפשר שדעת רבינו היא דההתר הוא כשהצרור ע"ג יתדות וכו' כיון שמונח ע"ג יתדות אין איסור מחמת עשבים עכ"ל וכתב הלח"מ וז"ל ולדעתו ז"ל מ"ש בש"ס האי פורפיסא וכו' אלא [וכו'] לפי שיטתו דמונח ע"ג יתדות [וכו'] ויש תימה וכו' דאם כן מה הקשו בש"ס לרב הונא דאמר דאסור לפנות מדריש לקיש הא ר"ל לא איירי אלא במונח ע"ג יתדות ונראה לומר בדוחק דה"פ מאיזה טעם אסור לפנות וכו' דלמא יתלוש צרור הא לר"ל לא חיישינן לתלישת עשבים וכו' אלו דבריו. ומהרח"א ז"ל כתב עליו דליתא דלמה ניחוש דיתלוש עשבים בכדי משא"כ ליקח צרור לקנח יש לחוש עכ"ל.

וראיתי לקרית מלך רב כתב עליו דלא קשה דאפשר דיתלוש העשבים לקנח שהם רכים וכו' ובכדי השיג עליו דעדיין קשה למה לו לתלוש העשבים יקנח בעשבים בהיותם מחוברים לצרור ואם יתלשו יתלשו דדבר שאינו מתכוין מותר ולמה לו לתלוש העשבים גם מה שכתב הקרית מלך רב וז"ל הן אמת כי דברי הלח"מ אינן נכונים דלתלישת עשבים שע"ג קרקע אין לחוש דכו"ע ידעי דאסור לא כן בנטילת צרור שיש בו עשבים וכו' עכ"ל ליתא דמ"ש דזה ידע וזה לא ידע הא לדעת רבינו שוין נינהו ומה גם דמ"ש הלח"מ הוא דקושית הש"ס הוא דניחוש שמא יתלוש העשבים מהצרור שע"ג יתדות ולא שיקח הצרור דזה שרי וא"כ מאי קא קשיא ליה אך קשה מ"ש מהרח"א ז"ל.

עוד כתב בס' קרית מלך רב וז"ל ולישב דברי רבינו נ"ל דהא דר"ל איירי אפי' אינו ע"ג יתדות ואפ"ה שרי כיון שמשליכו לארץ מיד ועוד דאף בהיותו בידו יונק מאויר הקרקע לא כן ע"ג יתדות עכ"ל ולא ידעתי איך שכח מה שהביא להרב המגיד לומר כן לדעת רבינו והיינו מטעם דלמה לא כתב רבינו עשבים בפכ"ו ומשו"ה הוכרח לומר דכיון שהוא ע"ג יתדות אינו אסור מחמת עשבים וכמ"ש הלח"מ לא כן לדבריו אלו הו"ל לרבינו להשמיענו דאף דאיכא עשבים דשרי.

עוד כתב בס' הנזכר וז"ל ועוד אפשר דהא דאמר ר"ל מותר לקנח היינו בעשבים מבלי שיגביה הצרור ועיין מ"ש רש"י בדף פ"ב עכ"ל פי' וזה כבר פסקו רבינו פכ"ו ה"ה וז"ל היה לפניו צרור ועשבים אם היו רכים מקנח בהם והיינו במחוברים ברם הא ודאי ליתא חדא דר"ל אמר צרור שעלו בו עשבים וכו' ואמאי נקט צרור אפי' בקרקע דהכי ס"ל לרבינו כמ"ש המחבר הנזכר דאמר ר"ל מותר לקנח בה דהיינו בצרור ולפי דבריו בהן ס"ל

דהיינו העשבים ועוד ממ"ש בש"ס אמר רב פפי ש"מ מדר"ל האי פורפיסא שרי לטלטולי וכו' ואי ר"ל איירי בעשבים היכי מייתי מיניה לפורפיסא שאני עשבים דמחוברין נינהו אחר הטלטול לא כן בפורפיסא דמטלטלו ממקום חבורו ואי קאי לעשבים מה לי למנקט פורפיסא וק"ל.

הלכה ז

הדש כגרוגרת וכו'. חייב משום מפרק וכו'. הכי איתא בשבת דף צ"ה ת"ר החולב וכו' עד אלא משום שבות וכתב הרב המגיד ונחלקו הראשונים בביאור ברייתא זאת יש מהן וכו' ויש מי שפירש וכו' ע"כ והנה רש"י הוא מכת הסוברים דמהמכבד ואילך הוא דפליגי שכתב בד"ה משום שבות כי כניס ליה מתמלאין הגומות שבבית מאליהן והוי בנין וכ"כ בפסחים דף ס"ה בפירוש יעו"ש והקשה החכם השלם הוא הרב מהרי"א ז"ל הנז"ל מדברי רש"י אלו למ"ש הרשב"א בחי' לשבת דף צ"ה ד"ה חולב חייב וכו' וז"ל אבל רש"י ז"ל פי' שהוא תולדת דש ולדידיה תקשי לו הא אין דישה אלא בגדולי קרקע וכו' וי"ל דרבי אליעזר לית ליה הכי ולא קי"ל כוותיה ולפ"ז חולב אינו אסור דבר תורה עכ"ל נראה מדבריו דס"ל לדעת רש"י דפליגי גם בחלוקה דחולב ואכולה ברייתא פליג ר' אליעזר והוי היפך ממ"ש רש"י גופיה ויש לישב בדוחק דאין כונת הרשב"א דרבנן פליגי עליה אלא גם רבנן מודו ליה ונקיט ליה על שם ר"א משום דהוא מאריה דשמעתתא וכונתו לומר דלא קי"ל כהנך תנאי אלא כרבנן דר' יהודה דחלזון דפרק כלל גדול דף ע"ה דס"ל אין דישה אלא בגדולי קרקע וגם שמעתתי אחריתי דמוכחי דליכא דישה אלא בגדולי קרקע.

עוד כתב הרשב"א וז"ל ואי קשיא לך דהא אמר בכתובות פ' אע"פ גונח יונק חלב כדרכו ואינו חושש מאי טעמא מפרק כלאחר יד הוא ובמקום (זה) [צערא] לא גזרו רבנן אלמא חולב ביד (לא) הו"ל מפרק [גמור] ואסור דבר תורה וי"ל דלדבריו דר"א קאמר ולומר דאפילו לר"א דמחייב אי יונק בפיו שרי דמפרק כלאחר יד הוא ולעולם לא סבירא לן כוותיה עכ"ל וקשה דא"כ אמאי אצטריך רב יוסף שם למימר הלכה כר' מרינוס הא ודאי דהכי הלכתא דדין זה הוי לכו"ע וכמ"ש הרשב"א. וי"ל ע"פ מ"ש התוס' שם בכתובות ד"ה גונח בסוף דבריהם וז"ל על כן נראה דברייתא דהתם פליגא אהך דהכא וכן משמע דאמר הלכה כר' מרינוס מכלל דפליגי עליה עכ"ל נמצא דהא איכא דפליגי וסובר דאף דהוי מפרק כלאחר יד בשבת ובמקום צערא שרי ומשו"ה אתא ר"י למימר דהלכה כר"מ דדין זה אפי' למאן דס"ל דמפרק הוי דש אף בדלא הוי גדולי קרקע כלאחר יד במקום צער לא גזרו ואף דלדידן לא נפק"מ מידי בהך דמפרק דהא קי"ל דאין דישה אלא בגדולי

קרקע מ"מ נפק"מ לבעלמא לשאר איסורי שבת דרבנן במקום צערא דשרי דלא כאבא שאול דיבמות וק"ל.

עוד כתב הרב המגיד ולדבריהם אע"פ שאמרו דאין דישה אלא בגדולי קרקע בהמה נקראת גדולי קרקע ע"כ וקשה לי טובא דבפי"ב מהלכות שכירות ה"ד פסק רבינו דבהמה לאו גדולי קרקע וכעת קשה.

ולי אני בנו והוא תלמידו נראה לתרץ על פי מ"ש רש"י בסוכה דף י"א ע"ב ד"ה כי חגיגה והתוס' שם בד"ה וגדולי ובשאר דוכתי והיוצא מדבריהם דבמקום דמבואר בקרא בהמה כגון גבי מעשר שני אמרינן דהפרט הוא גדולי קרקע דומיא דבהמה דהא מיהא ניזונת מן הקרקע דלגבי הא מילתא חשיב גדולי קרקע לאפוקי דגים דלאו גדולי קרקע נינהו כלל אבל במקום דלא כתיב אלא גרן ויקב או דגן תירוש ויצהר וכיוצא אמרינן דהפרט הוא דומיא דגורן וכיוצא דהוי דבר הצומח מן הארץ דוקא לאפוקי בהמה דאף דניזונת מן הקרקע אינה צומחת מן הקרקע ולא הוי דומה לפרט ובהכי ישבו ההיא דקידושין גבי הענקה דאמרו בש"ס דאי לא הוה כתיב צאן הו"א דוקא גדולי קרקע כלומר כיון דכתיב גרן ויקב הו"א דומיא דגורן ויקב וכן גבי דישׁ בפרק הפועלים דדישׁ הוא גדל וצומח מן הקרקע ומשו"ה מיעטו חולב ומגבן יעו"ש בתוס' פרק הפועלים ד"ה גידולי והשתא כל זה ס"ל לרבינו אלא דגבי דישה פליג שם התוס' וס"ל דדישה איכא ג"כ בבהמה כיון דנקראת גדולי קרקע ולא דמיא להענקה דהתם כיון דכתיב בפירוש גרן ויקב הו"א דוקא גדולי קרקע כמו גרן ויקב אבל גבי דישה דהוא שם הפעולה כיון שבשם דישה אינו מבואר בו שהוא בדבר הצומח בקרקע אלא דישה סתם ואף שאינו נופל לשון דישה אלא דוקא בגדולי קרקע מ"מ כיון דבהמה נקראת גדולי קרקע לפי שניזונת מן הקרקע גם בחולב מן הבהמה בשבת דהוי דישה אסור.

והא דמיעטו בפ' הפועלים מדישה חולב ומגבן מטעמא אחרינא הוא והוא דשם בפרק הפועלים בתר הך דרשא דדריש בברייתא מה דיש מיוחד דבר שגידולו מן הקרקע וכו' הקשו בש"ס למה לי מכי תבא בכרם רעך נפקא כלומר דממלת כרם מבואר דוקא גדולי קרקע ותירצו דהו"א כיון דכתיב בקמת לרבות כל בעלי קמה הו"א גם כן לרבות מידי דלאו גדולי קרקע קמ"ל נמצא דעיקר הילפותא הוא מכרם ובהמה ממעיט מינה דלא הוי כמו כרם אלא דדישׁ אתא לגלויי הך ילפותא דכרם דהוי דוקא ולאו מידי דלאו גדולי קרקע נינהו והשתא משו"ה פסק רבינו גבי שכירות דבהמה לאו גדולי קרקע נינהו ודוק.

וכן החובל בחי וכו'. והשיג עליו הר"א וכי המשקין שיעורן כגרוגרות וכו' עכ"ל והקשה הפר"ח וז"ל ואני תמיה על הר"א שאין תלונתו אלא על הברייתא דפרק המצניע דתני

החולב כגרוגרת ולענין הוצאה תנן המוציא חלב וכו' ונראה שכוונת המשיג במ"ש שהדם שיעורו כגרוגרת דמנין לו דאי משום דחלב שיעורו כגרוגרת וכי המשקין שיעורן שוה ולזה הביא ראיה מדין ההוצאה וכו' עכ"ל.

ולענ"ד גם למרן לא נעלם פי' זה בכונת המשיג דלא כמ"ש הפר"ח לדעתו דלא כיוון יפה דהא תליא בהא ועוד כתב עליו דמדברי המ"מ לקמן פ"ח דין ט"ו ד"ה וכן הנוסר וכו' דהוי דלא כמרן כ"מ וכו' יעו"ש אלא הכי פירושי דקא מתרץ ליה דהתם אי מצינו חילוק בין משקה למשקה הוא בדין ההוצאה ומה ענין זה להוצאת דם ואח"כ כתב טעם לדמות הוצאת דם להוצאת חלב דהא מיהא מי יאמר דדמי לחלב לשיעור גרוגרת אי משום דחשיבי אוכל דהא חזו ללפת בהם את הפת א"כ גבי דם נמי האי שיעורא דצריך ליה חשיב לאחיוביה עליה ונמצא דמי ממש הוצאת דם עם הוצאת חלב ומה שמצינו דלמד רבינו לקמן שיעורין לעשיית המלאכה מהוצאה היינו היכא דלא מצינו לו שיעור מפורש והא ראיה דחלב בחליבתו כגרוגרת ובהוצאתו כדי גמיעה ואם כן כל דדמי ליה לחליבה הדין דכוותיה ולא למדינן מהוצאה וזהו שכתב מרן והטעם וכו' וכדכתיבנא גם הרה"מ ז"ל הבין בכונת המשיג כן ותירץ כלאחר יד אף שלא הביא לשון המשיג דכיון דהחובל הוא משום מפרק ודאי שיעורו כגרוגרת וכו' והיינו תי' הפר"ח להשגה זאת יעו"ש.

והרה"מ הביא משם רש"י וז"ל ורש"י פי' שהחיוב הוא וכו' ויש מי שפי' וכו' ע"כ והגירסא בדברי רש"י ריש פרק שמונה שרצים איתיה בהיפך וז"ל חייב דיש להן עור והויה לה חבורה שאינה חוזרת וכו' לשון אחר כיון דיש להן עור נצטבע העור בדם הנצרר בו דחייב משום צובע עכ"ל ונפק"מ טובא דלא תקשי לן מ"ש הרשב"א בחי' על רש"י וז"ל אבל רש"י פי' דאיסור החבלה משום צובע ולדבריו פיטור של שאר שקצים משום דאין להן עור שיצטבע בדם ואינו מחוור מההיא דאלו טרפות דאף שאר שקצים ורמשים אם יצא מהן דם חייב וכו' יעו"ש וזה הוקשה לו מפני דמפיך להו כמו הרה"מ אבל לגירסתנו ניחא דבתחילה הביא פי' דנטילת נשמה וס"ל דבין השוחט ממש בין מוציא דם הכל הוי נטילת נשמה ואחר כך הביא מלישנא אחרינא דהוא הירושלמי דמפרש דטעמא הוי משום צובע ופליגא אש"ס דילן בין ההיא דחולין בין ההיא דכלל גדול (והירושלמי) [דהירושלמי] מפרש הכי במתניתין ודוק.

הלכה ח

בד"א בחובל וכו'. עד והרי הוא כמתקן. ועיין להרב המגיד ישוב הסוגייא לדעת רבינו ועיין להפר"ח בנימוקיו לרבינו שלא הונח לו פי' הרה"מ וכתב הוא דאה"נ שרבינו מפרש

כפי' כל המפרשים אלא דס"ל דהתרצן לפום שיטתיה דמקשן השיב לו אבל קושטא קאי דאפילו נתכוון להזיק חייב יעו"ש. ואין להקשות לדרך זה ממה שפסק רבינו פ"ב מהל' דעות ה"ג חילוק התרצן בין קורע בחמתו לקורע למרמא אימתה עליה דביתיה יעו"ש דודאי דין זה הוא פשוט ואמת הוא דקורע למירמא אימתא ליכא איסורא אלא דאף בחמתו דאסור משום לתא דע"ז נקרא מתקן לענין שבת אלא דהמקשן טעי בהכי דס"ל דלא נקרא מתקן והתרצן לפי שיטתו השיבו ומוקי ליה בקורע למירמא אימתא עליה דביתיה ברם קושטא דמילתא דלענין שבת גם קורע בחמתו נקרא מתקן ורבינו נקט הדין המחודש וכ"ש הפשוט.

הלכה יד

המשמר יין וכו'. וטעם חיוב השמור כתב רבינו לעיל הי"א דהוי תולדת בורר או מרקד יעו"ש והוא מש"ס דפ' תולין דף קל"ח ודרך אגב ראיתי להרשב"א שם על מ"ש שם מתקיף רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה וכו' וז"ל וקשה דהא תניא פרק אלו קשרים חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו ר' יהודה אומר וכו' ובלבד שלא יענבנה ואמרינן התם דטעמא דר"י משום דס"ל דעניבה גופא קשירה וי"ל דכל היכא דיחיד מחייב חטאת ורבים שרו לכתחלה לא קשיא ליה אלא היכא דיחיד מחייב חטאת ויחיד אחר התיר לכתחלה וכ"ש כשרבים מחייבי וכו' עכ"ל. וקשה טובא שתירוץ הרשב"א זאת נסתרת ממ"ש הוא עצמו ריש פרק אלו קשרים וז"ל הא דבעי רב אחדבוי עניבה לר' מאיר ולא אפשיטא תימה אמאי לא פשטוה וכו' חבל דלי לא יהא קושרו אלא עונבו וההיא ר"מ היא מדפריך מינה בפ"ק דפסחים לרבנן דר"י דהיינו ר"מ גבי ר"י וכו' יעו"ש הרי דההיא ברייתא דחבל הוי יחיד עם יחיד ואזלא לה לתירוץ הרשב"א ואפשר לומר דאף דהש"ס דפסחים מקשה מרבנן לר"מ משום דרבנן דר"י היינו ר"מ מ"מ מדשנוייא בשם רבנן ודאי לאו ר"מ לחודיה הוא אלא שאר רבנן נמי קיימי בשיטא זאת והו"ל רבים לגבי ר"י ודוק.

אבל מסננים יין שאין בו שמרים או מים צלולין וכו'. ועיין להטור סי' שי"ט מה שהקשה על רבינו ולמרן שם והלח"מ ביאר יותר יעו"ש והבית חדש שם כתב וז"ל וצ"ל שדרכו של הרמב"ם לפסוק כסתם משנה וכיון דסתם משנה בסודרין וכו' אלמא לתוך המשמרת אין לו התר כלל ואע"ג דהך דזעירי ובריית וכו' הלכתא היא אפ"ה במאי דמתירין לתוך המשמרת לאו הלכתא [היא] אלא כסתם משנה וכו' ע"כ.

ולענ"ד תמוהים דבריו דאחר דמצינן לאמורא דמפרש מתני' אנן מי פלגינן עליה וכי יש לנו כח לפלוג על האמורא דאין זאת סתירה מאיזה דבר דנתחדש לו יותר מהאמורא אלא

מטעם דמתני' תני סתמא וזה ראה גם ידע זעירי ואפ"ה מפרש למתני' הכי ועיין להכנה"ג שם בהגב"י אות ג' שכתב כן אלא שביאר דבריו ביתר שאת יעו"ש וכן מה שסיים הכנה"ג והכי משמע בפ' שמונה שרצים דלא קי"ל כזעירי וכו' נכון הדבר דלעולם דזעירי ס"ל דלא פליגי הברייתא אמתני' ברם אתלמוד ס"ל דפליגי ולא קי"ל כהברייתא אלא כמתני' וכוותיה נקטינן והשתא פשט ההלכה אינו משתנה.

גם מה שכתב הב"ח לתרץ עוד עין רואה שאינו נכנס בגדר תירוץ אלא דחיה בעלמא יעו"ש ומה שהקשה הכנה"ג לתירוץ הלח"מ וז"ל ומיהו נ"ל דאין הכרח זה כדאי להכריח דמשמרת לאו דוקא דנהי דהמקשה כך היה סבור מ"מ לפי מאי דתריצנן בין הגיתות שנו אין הכרח לומר דמשמרת לאו דוקא וכו' עכ"ל. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו הוא הכרח גמור דלאו דעת המקשה בלחוד הוא דס"ל דהך משמרת הוא סודרין אלא גם המתרץ ס"ל הכי מדלא אמר ליה וליטעמיך נמצא דשוין הן בזה וס"ל לזעירי דמשמרת דברייתא היינו סודרין וגם משמרת דאסר הוא סודרין וא"כ אף דכפי מה שתירצו בין הגתות וכו' יש לפרש דמשמרת דוקא מ"מ כיון דזעירי לא אמר הכי אין לנו כח לפרש נגד האמורא ודוק אך עדיין נשאר לנו לברר דמה יענו החולקים עם רבינו דס"ל כפשטא דסוגייא דצלולין אפילו במשמרת ועכור בסודרין ובין הגתות אפי' עכור במשמרת לקושיית הלח"מ דמאי מקשה מברייתא ולימא ליה וליטעמיך קשה ברייתא אמתני' וכו' ועיין להכנה"ג שם מ"ש לזה.

ונראה לענ"ד דס"ל דמברייתא אמתני' לא קשיא די"ל דפי' דמתני' הוי הכי דמסננין את היין קאי לרישא וה"פ נותנין מים ע"ג השמרים בשבת שיצולו ואותו יין היוצא מהשמרים מסננין אותו בסודרין וכו' וא"כ דוקא יין כזה שהוא משמרים דוקא בסודרין שרי אבל לא במשמרת ובברייתא דמתיר במשמרת הוא ביין עכור מחמת השמרים שיש למטה בחבית שטרף היין עמם ולא דמי ליין שהוציאו מהשמרים ממש ברם לזעירי דחילק בין צלול לעכור הקשה לו מהברייתא ודוק. ובדברי רבינו יש להקשות דקשה דיוקא אדיוקא דאילו הוא לא התיר אלא יין שאין בו שמרים ובסודרין אבל בשמרים אף בסודרין אסור ואילו הוא כתב ביין במשמרת חייב ולא חילק בין צלול לאינו צלול ודוקא במשמרת אבל בסודרין שרי וי"ל דמאי דנקט משמרת ברישא משום דאירי אפילו בצלול וק"ל.

הלכה טז

המגבל וכו'. ועיין מה שכתבתי בתשובה חלק או"ח בספרי אגורה באהלך דף ח' ועיין להראב"ד והרב המגיד וסיים וז"ל ולפי"ז מה שנזכר בברייתא פ"ק גבי אפר אינו חייב עד שיגבל ר"ל הדבר הראוי לגבול אבל באפר לדברי ר' יוסי ב"ר יהודה אינו חייב בשום

צד והלכה כמותו עכ"ל וכונתו פשוטה דע"כ לא קאמר אביי מאי אפר עפר אלא לקיומי למילתיה דאמר דבמידי דלאו בר גבול בנתינת מים חייב אבל למסקנא דפ' מי שהחשיך דאדרבא במידי דלאו בר גבול אפילו גיבל פטור מחטאת א"כ נשארה פשטא דברייתא דקתני אפר ממש ופי' אינו חייב עד שיהא דבר הראוי לגבול ולאפוקי מספר צרור החיים יעו"ש.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל אבל באפר לדברי ר' (יוסף) [יוסי] וכו' ויעיד על זה מ"ש ביו"ט פרק המביא וקטמיה שרי ופירשו בהלכות וכו' ע"כ כוונתו פשוטה במ"ש דלר' יוסי ב"ר יהודה אינו חייב בשום צד ר"ל לא בנתינת מים ולא אפילו בגבול ויעיד ע"ז דאפילו בגבול פטר ריב"י מדשרי ביו"ט קטמא והוי אפילו בגבול וכמ"ש בהלכות ואי הוי חייב חטאת לא הוה שרי ביו"ט דזה לאו מלאכת אוכל נפש הוא אלא איסורו אינו אלא מדרבנן ומשו"ה ביו"ט שרי אף דלא הוי מלאכת אוכל נפש דלא ס"ל כדעת הר"ן דנדחק בזה לדעת הרי"ף יעו"ש דס"ל לדעת הרי"ף דזה מקרי מלאכת אוכל נפש והוצרכתי לזה ממה שראיתי לס' נדפס כעת להרב לשון למודים דף צ"ח ע"ג סי' המתחלת ובעיקר ישוב הרה"מ וז"ל לבי מהסס דנראה מדבריו דבאפר שרי לגבול לדעת רש"י והר"מ והרי הר"מ בחדא מחתא מחתינהו לאפר ומורסן ובפ' כ"א כתב הר"מ דנותנים מים אבל לא גובלין כסתם מתני' דפ' מי שהחשיך וצ"ל דהאי כדיניה והאי כדיניה דודאי באפר דגרע טפי דלאו בר גבול כלל פשיטא דשרי ולא הוצרך לפרש וכו' עכ"ל.

ודבריו תמוהים דמהיכן נראה מהרב המגיד דגבול באפר שרי ופי' דבריו פשוט דלא שרי אלא ביו"ט וכדכתיבנא ועוד קשה עליו דלא די לנו את הצער הזה דנדחק בדברי הרה"מ ללא צורך עוד זאת דשם רצה לפרש דברי הריטב"א בכתב יד על דרך זה בחילוק אפר ממורסן דאפר שרי לכתחילה ומורסן לא ושם ליכא הכרח כלל כמו בלשון הרה"מ לפי סברתו ומה גם דלשון הריטב"א אינו סובלו שכתב וז"ל אבל באפר לבנין ליכא גבול כלל והו"ל דומיא דמורסן דלית בהו איסור תורה לכו"ע עכ"ל. ועייל פילא בקופא דמחטא ללא צורך ודא ודאי עקא ופשוטן של דברים דהרה"מ והריטב"א בחדא שיטא אזלי בזה שדעת רש"י ודעימיה דקיטמא שרי דלאו בר גיבול [הוא] וכההיא סוגייא דפ' מי שהחשיך דהא אידחיה סוגייא דפ"ק וא"כ ברייתא דאפר אינו חייב עד שיגבל הרה"מ מפרשו כדפרישית וכתיבנא כוונתו והריטב"א מפרש דלפי מסקנא זו נקטינן נמי ההיא דמאי אפר עפר אף דאביי אמרה למילתיה לקיים סברתו ומשו"ה בעפר צריך גבול לחייב אבל באפר אפילו גיבל פטור וכמו שפי' דברי הריטב"א הרב הנזכר.

ובעיקר ישוב דברי רבינו נראה עפ"י מ"ש הריטב"א בכתב יד בסוגייא דפרק מי

שהחשיך וז"ל ומשמע ודאי דאפילו לרבי ליכא איסור תורה בנתינת מים למורסן מדלא קתני חיוב חטאת במורסן כמו בקמח והטעם דכיון דמורסן לאו בר גבול הוא שאין עושין ממנו לעולם עיסה אין בגבולו חיוב חטאת אלא איסור דרבנן דגזור אטו קמח (ורבינו) [ורבי] דסבר דבנתינת מים בקמח דאיכא חיוב חטאת גזר במורסן אפי' בנתינת מים ור' יוסי בר יהודה דסבר דגבי קמח ליכא חיוב חטאת עד דיגבל לא גזר הכא אלא בגבול וקמה מתני' כריב"י דשרי נתינת מים למורסן ואסר גבול וכיון דסתם מתני' כוותיה הלכה כוותיה דסתם מתני' ומחלוקת בברייתא הל' כסתם מתני' והא דאמר הכא דמורסן כיון דלאו בר גבול הוי קיל טפי דאפילו בגבול ליכא חיוב חטאת לריב"י ואילו התם אמרינן דדיו כיון דלאו בר גבול הוא חמיר טפי דמחייב בנתינת מים בלחוד י"ל דלא דמי דמורסן אין דרך העולם לשרותו ולא לגבלו וכיון שכן אין לחייב בו חיוב חטאת דלא דמי ללישה דמשכן דהיינו שריית סמנים פי' [דהא] לישת לחם לא היתה במלאכת המשכן ואע"ג דבעי (ר') [ר' יוסי בר יהודה] גבול קמח ואע"ג דלא הואי בסמנין דמשכן משום דבקמח היינו אורחיה אבל בדיו וסמנין אע"ג דאין דרך בני העולם לגבלו איכא בשרייתו חיוב חטאת כי היא מלאכה (שהיה) [שהיתה] במשכן ומיהו גבי אפר (קס"ד) [דקס"ד] התם דפליגי רבי וריב"י כדפליגי גבי קמח דאע"ג דאפר לאו בר גבול הוא לגמרי כעין קמח פעמים שמגבלים אותו לטוח בו לפי שעה ופעמים שאין מגבלין אותו אלא ששורין אותו במים לעשות בורית וכיוצא (לכבש) [לכיבוס] הבגדים לפיכך דימו אותו שם לשריית דיו (וכו') [וסמנים] ואסיק אביי דבעפר הוא דפליגי דהוי בר גיבול לעשות טיט לבנין דומיא דקמח אבל באפר לא פליגי וכל היכא דבעי לה לעשות בורית (לכ"ע) [דכו"ע] מחייב בנתינת מים דומיא דדיו וסמנים והיכא דבעי לה לבנין אינו חייב עד שיגביל לר"י ב"י דומיא דקמח ועפר והא דאמרינן פרק המביא וקטמא שרי אין פירושו כדפירש רש"י ז"ל אי נמי כי רבינו ז"ל סובר וכו' ועיין בלשון למודים הנז"ל שם שהעתיק סיום לשון זה יעו"ש עכ"ל הריטב"א.

וזה הוא דעת רבינו דבאפר ומורסן לא מחייב אפילו בגבול אלא מדרבנן וכמ"ש שם פכ"א ומה שלא הזכיר אפר שם הוא הדין אפר וכמ"ש הריטב"א דנקטינן סוגייא דמי שהחשיך וכאוקמתא דאביי דמאי אפר עפר אבל באפר אפי' בגבול ליכא חיוב ודיו וסמנין אפילו בשרייתו איכא חיוב חטאת וכדקאמר אביי דזה נשאר בקיומו דלא אידחי סברא זאת והיינו משום דהואי במשכן וכמ"ש הריטב"א והשתא דקאמר אביי ודילמא וכו' אבל דיו אפילו ר"י מודה וכו' וה"ט דהואי במשכן וכמ"ש הריטב"א נשאר בקיומו ולפי"ז בהכרח צ"ל בברייתא מאי אפר עפר אבל מאי דאסיק דאפר הדין משתנה וכמ"ש

הריטב"א ואי האפר הוי לבנין בגבול חייב לר"י בר"י האי מילתא אזלא מכח ש"ס דמי שהחשיך דמוכח דמורסן אפילו במגבל פטור מחטאת והוא הדין לאפר וזה הוא פי' דברי הריטב"א בישובו לדברי רש"י יעו"ש ומשו"ה לעיל פ"ג כתב רבינו ושורין דיו וסמנין וכו' דמשמע דבשבת אסור דקמה מהא דאביי ופירוש דברי ה"ה עיין להלח"מ ז"ל כמה הפרש בין דרכינו לדרכו.

ובדברי הריטב"א אלו שהעתקנו יש מקום עיון דאילו כאן כתב דכיון דקתני מתני' כר"י הלכה כוותיה דסתם במתני' וכו' הלכה כסתם מתני' ונמצא דפסק בגבול מורסן דליכא איסורא אלא מדרבנן וכמ"ש הריטב"א ומשום דגבול קמח חייב חטאת והלכה כוותיה ואילו הוא כתב גבי דף י"ח וז"ל מידי גבי הדדי תניא קשיא לי אמאי לא אכרח ליה דאפילו באפר דלאו בר גבול הוא פליג ר"י כדאכרח ליה לאביי פרק מי שהחשיך מדתניא אין נותנין מים למורסן וכו' וי"ל דהוה דחי שאני מורסן דהוי בר גיבול קצת וכו' וכתי' התוס' והלכה כרבי מחבירו ושמעינן מהכא שיש באפר משום גבול לדברי הכל ולא כמ"ש הרי"ף והרמב"ם עכ"ל ונמצא כאן הסכים כריב"י ופי' התוס' וכאן הסכים לפי' הרי"ף ורבינו ופסק כריב"י.

פרק ט

הלכה א

האופה וכו'. **עד אבר קטן**. ועיין מ"ש מרן על שם הרמ"ך וכתב הפר"ח בנימוקיו על רבינו וז"ל והנה בענין מחמם מים שחייב משום מבשל יש ראיה מביצה פרק המביא וכו' ושיעור אבר קטן וכו' עכ"ל וכוונתו להביא ראיה ממאי דאיתא בביצה דף ל"ד תנן התם אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים ואחד שופת את הקדרה ואחד את המים ואחד תבלין וכו' כולן חייבים וכו' דמוכרח דבמים איכא משום מבשל וקשה טובא דמאי ראיה משם אימא דמ"ש דהמביא את המים חייב לאו משום מבשל את המים אלא משום מבשל את האוכל בכללות דבלא מים לא היה בשול אבל אם חמם מים לא מחייב וכ"כ מרן שם משם מהר"י בי רב דכולן הביאו בבת אחת יעו"ש לקמן ה"ד ועיין במ"ש הרשב"א בחי' שבת גבי דף מ' ע"ב וז"ל ובהא מתרצא לן הא דאמר לקמן וכו' ודייקי בה רבוותא ז"ל ה"ד וכו' לכו"ע אסור וחייב חטאת וכו' עכ"ל מבואר מדבריו דס"ל דאיכא בישול במים יעו"ש.

ושעור מבשל סממנים כדי שיהיו ראוים לדבר וכו'. ועיין בהשגת הר"א והלח"מ הליץ בעד רבינו בהשיא כוונת רבינו לענין אחר דהכונה דיעשה הצביעה כמו שירצה דרך

משל אם ירוק יעשה ירוק ואם לא נעשה עדיין ירוק דלא נגמר הגוון פטור וכן הפר"ח כתב כן ואחרי נשיקת ידיהם ורגליהם אין זה כונת רבינו אלא כמו שהבין הר"א דהאי שיעורא דכתב רבינו הוא שיעור הכמות דאי כמ"ש הם ז"ל לא דמו שיעורי רבינו זה לזה דכתב שיעור המחמם וכו' אבר קטן ושיעור מבשל וכו' וכן בתחילת הלכה האופה כגרוגרת חייב והוא שיעור הכמות וא"כ איך כליל רבינו כל השיעורים הללו בסוג אחד ולא דמו דזה בכמות וזה בעשית המלאכה יפה ועוד א"כ אמאי לא נתן רבינו שיעור מעשית המלאכה יפה בפת ובבישול אלא במים לחוד יעו"ש פכ"ב ה"ד דהיינו שהיד סולדת בו ועוד דכאן הו"ל לכתוב שיעור המים בכדי שהיד סולדת בו דכתב שיעור מבשל או התם הו"ל לכתוב שיעור מבשל דכתב שיעור המים ועוד דבש"ס לא מצינו שיעור אלא במחמם מים ולא בשום מלאכה אחרת אלא ודאי הכונה דבכל המלאכות א"צ לפרש שיעור דבודאי כל דליכא גמר מלאכה לא מחייב ולא הוצרך לפרש זה בש"ס אלא גבי מים דלא שייך בהו גמר מלאכה דליכא הפרש בהו מצד חמימותן ונתנו שיעור בהם בכדי שהיד סולדת בו וזה כתבו רבינו פכ"ב אבל כאן הכל הוא שיעור הכמות ובשיעור זה שהשיג עליו הר"א ועיין להפר"ח שם מ"ש בזה.

הלכה ג

וכן המבשל בחמי טבריא פטור. עיין להרב המגיד שהביא ההיא דרבינא דף מ' דאמר חייב והקשו מדברי רב חסדא דאמר פטור ותירצו מאי חייב נמי דאמר מכת מרדות דרבנן ולדבריו קשה דהו"ל לרבינו לפסוק דחייב מכת מרדות ולכן נראה לענ"ד דחיליה דרבינו ממ"ש בש"ס על מתני' דלא יטמיננה בחול בדף ל"ט ולפלוג וכו' ת"ש מעשה שעשו וכו' בשלמא וכו' מי סברת וכו' והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא וכו' דעשו אנשי טבריא דתולדת חמה הוא ואסרו להו רבנן אמר להו ההוא תולדת האור הוא דחלפי אפתחא דגהינם וכו' וא"כ למ"ד שמא יטמין ברמץ ס"ל דלכו"ע חמי טבריא תולדת חמה הם ולמ"ד שמא יזיז עפר ממקומו כיון דהלכה כרבנן דלא יפקיענה בסודרין א"כ גם חמי טבריא תולדת חמה הם וא"כ כיון דתולדת חמה הם ליכא אלא איסורא דגזרה משום תולדת האור וכמ"ש שם באותו דף וא"כ אפילו מכת מרדות ליכא והשתא משו"ה פסק רבינו דפטור דאתי כרבנן לחד אמורא וככו"ע לאידך אמורא וכדכתיבנא ודוק.

הלכה ד

אחד נתן וכו'. וכתב הר"א יעו"ש פי' לדבריו דקשיא ליה על רבינו שכתב על כולן טעם החיוב משום מבשל דבש"ס מוקי לה בחדשה ומשום לבון ולא אפילו בישנה ומשום מבשל והוצרכתי לזה לפי שראיתי להלח"מ פ"ג מהל' יו"ט הי"א על מ"ש רבינו ואין

מלבנין את הרעפים וכו' וכתב הרב המגיד וז"ל ורבינו לא הזכיר חדשים לפיכך נראה שהוא מפרש ואמרי לה דאפי' ישנים אסור לפי שמחסמן בכל שנה שמלבנן וכו' כתב הוא ונראה דלדעתו מה שתירצו בש"ס הכא בקדרה חדשה עסקינן ומשום לבון רעפים נגעו בה היינו ללישנא דמשום דצריך לבודקן אבל ללישנא דצריך לחסמן אפי' שלא יהיה חדשה והשתא ניחא מה שהשיג הר"א על רבינו פ"ט מהל' שבת וכו' דלפי מ"ש כאן הרה"מ ניחא שלא הזכיר שם קדרה חדשה משום דהוא ז"ל סבור כלישנא דצריך לחסמן וכו' עכ"ל והליץ כן משום דהבין דמה שהשיג הוא דמדברי רבינו נראה דאפילו ישנה אסור מטעם חסום ואהא משיג דבש"ס מוקי לה דוקא בחדשה ואהא הליץ הלח"מ על רבינו עפ"י דברי הרה"מ אמנם כונת הר"א להשיג דמדברי רבינו נראה דחיובו הוא משום מבשל וכמ"ש ואף דליבון רעפים הוי איסורו משום מבשל וכמ"ש ממ"ש רבינו לקמן בהל' ו' גבי המבשל כלי אדמה וכמ"ש הרה"מ שם מ"מ השיגו דממ"ש רבינו כולם חייבים משום מבשל משמע משום בישול המאכל והא ליתא דמי שנתן הקדרה אינו חייב אלא משום בשול הקדרה גופא אבל דעת רבינו נראה ברור שכתב כולם חייבים משום מבשל וכל אחד כדינו ובין למ"ד טעמא משום דצריך לבודקן ובין למ"ד לפי שמחסמן אתי שפיר ודלא כהלח"מ.

אבל אם שפת אחד וכו' עד חייבין. עיין למרן מ"ש משם מהר"י בי רב שכתב ולש"ס לק"מ דהמגיס אינה בערך הנותנים רק מלאכה בפני עצמו ולרבינו קשה ע"כ וכתב הרב מקראי קודש ותימה דגם לרבינו לא קשה שאינה בערך הנותנים ועיי"ש מה שתירץ ולענ"ד י"ל דשאני רבינו דכתב ב' האחרונים בלבד ותבת בלבד משמע ב' דוקא ולא עוד. וכתב הלח"מ וז"ל ועוד קשה בדברי רבינו בנותן את האור ונותן את העצים אמאי לא כתב שחייבים משום מבעיר ונראה דהוא הדין אלא מ"ש כאן הוא שכולם חייבים משום מלאכה אחת שהוא הבישול והראיה ע"ז מבישול סמנים וכו' עכ"ל ולא זכר שר שכ"כ הרב המגיד בדין זה לקמן פי"ב ה"א על מ"ש רבינו המבעיר וכו' והוא שצריך לאפר וכו' וכתב עליו הר"א ואם הבעיר תחת תבשילו חייב ב' ע"כ וכתב הרה"מ ואפשר שכן הוא וכבר הזכיר רבינו פ"ט שהנותן את העצים תחת הקדרה חייב משום מבשל וכו' עכ"ל כלומר דלא בא רבינו לכתוב כאן פ"ט אלא דינא דמבשל ואה"נ דחייב משום מבעיר וכמ"ש שם פי"ב.

ואין להקשות לדברי הלח"מ במ"ש בתירוץ ב' דמשום מבעיר אינו חייב אלא בצריך לאפרו וכאן א"צ לאפרו וכו' וכבר לוקה על הבישול עכ"ל דמדברי הרה"מ הללו מוכח דחייב ב' משום מבעיר ומשום מבשל דלא כתב הרה"מ כן אלא כלפי מ"ש רבינו

דהמבעיר חייב בצריך לאפרו וע"ז כתב הר"א דאם הבעיר תחת תבשילו כלומר הך הבערה עצמה שצריך לאפרה הבעירה תחת תבשילו ליהנות ג"כ מההבערה גופה חייב ב' וע"ז הוא שכתב הרה"מ וכן הוא האמת דחייב ב' ולא הוצרך רבינו לבארו שסמך על מ"ש בפ"ט וכו' אבל הלח"מ איירי כאן בפ"ט בדין המבשל שכתב רבינו דהמביא את האור חייב דהקשה דאמאי אינו חייב ג"כ משום מבעיר לזה תירץ שפיר דכיון דכאן לא איירי כשצריך לאפר משו"ה לא נקט חיובא דמבעיר דבאינו צריך לאפר פטור דאין לומר דלעולם איירי הרה"מ אף באינו צריך לאפר ואפ"ה חייב ב' מטעמא דע"כ לא אמרו במבעיר ואינו צריך לאפר פטור אלא דוקא במבעיר שלא לצורך דהוי מקלקל ומהאי טעמא כל שצריך לאפר או אי עביד להנקם משונאו חשיב הבערה וחייב אבל במבעיר לבישול דהוי הבערה לצורך הוי כצריך לאפר וחייב על ההבערה אחת מלבד על הבישול דהא ליתא דכיון דההבערה לא היתה אלא לצורך הבישול ובההבערה עצמה ליכא חיוב אינו חייב על ההבערה אלא משום מבשל וראיה לזה מדכתב רבינו לעיל בפ"ח ה"ב הזומר את האילן כדי שיצמח הרי זה מעין זורע עכ"ל הרי דזומר הוא קוצר וקוצר הוא אב מלאכה דחייב עליה בפני עצמה כשקוצר דבר לאכול וכמ"ש שם רבינו בה"ג ואפ"ה בזומר אינו חייב משום קוצר כיון דמה שקוצר אינו ראוי לאכילה הוי מקלקל ולכן אינו חייב אלא משום זורע דבהאי קצירה מצמיח האילן ודומה ממש להבערה לבישול משא"כ כשצריך לאפר דשם חייב ב' אחד משום מבעיר ואחד משום מבשל והרי זה דומה למ"ש רבינו פ"ח ה"ד וכן הזומר והוא צריך לעצים חייב משום קוצר ומשום זורע עכ"ל.

הלכה ה

אבל נתבשל כולו חצי בישול חייב וכו'. ויש מי שנסתפק אי מערב שבת נתבשל חצי בישול מצד אחד ובשבת הפכו ונתבשל חצי בישול מצד אחר אי מחייב או לא ולענ"ד נראה פשוט דמחייב דכיון דחזינן בבישול גמור דאזלינן בתר סופא דאפי' נתבשל מע"ש כמאכל בן דרוסאי ובשלו בשבת בשול גמור מחייב וכמ"ש מרן על דברי רבינו לעיל ה"ג יעו"ש והשתא ומה בנתבשל מע"ש כמאכל בן דרוסאי משום דסיים בשבת בבישול גמור מחייב אף דדינא הוי דאם נתבשל בשבת כמאכל בן דרוסאי חייב דנמצא השתא בנתבשל מע"ש כמאכל בן דרוסאי ונגמר הבישול בשבת דלא חשיב כל כך הבישול בשבת ואפ"ה חייב בנגמר הבישול בשבת כ"ש אי לא הוי כולו מבושל בע"ש כמאכל בן דרוסאי דלא חשיב בישול כלל דאם סיימו בשבת כמאכל בן דרוסאי דחייב.

שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר מותר לרדותה וכו'. וכתב הרב המגיד מפורש בסוגייא דלאו דוקא הדביק במזיד אלא אפילו בשוגג וכן פירשו ז"ל [ולזה כתב] וכתב רבינו שכח וכ"ש הדביק במזיד עכ"ל וכתב הלח"מ דמ"ש מפורש דלאו דוקא קשה מנין לו זה מן הש"ס עכ"ל ועיין להרשב"א בחידושיו שהכריח כן ולענ"ד נראה דיוצא כן מן הש"ס ממ"ש שם דף ד' גופא וכו' ובעי רב אחא היכי דמי אי לימא וכו' ואלא לאו דאיהדר ואדכר מי מחייב והתנן וכו' מכלל דאי לא הוה קשה ממתני' אלא דהוה נקיט לה הבעייא בלשון זה קודם שיבא לידי חיוב איסור חטאת וכדנקיט לה הדין רבינו ז"ל היה הדין דין אמת בלי קושיא כלל א"כ מכאן יצא הדין ומן התימה על הלח"מ שכתב דלא ידע מאין יצא לרבינו כן וכתב לעצמו מ"ש לדעת רבינו ואולי ט"ס יש בדברי הלח"מ ולדעת הרה"מ הוא דכתב כן אך מ"ש הרה"מ מכ"ש קשה עדיין בין למ"ש הרשב"א בין למ"ש אני הדיוט ונראה דכ"ש הוי מטעם זה דהשתא כשהוא שוגג דליכא חיוב מיתה שרינן שיעשה איסור דרבנן דלא ליעביד איסורא דאורייתא מזיד דאיכא חיוב מיתה לא כ"ש וק"ל.

הלכה ו

כללו של דבר וכו' חייב. והקשה הלח"מ וז"ל קשה דבפרק כלל גדול אמרו האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב וכו' עד סוף הל' ודבריו תמוהים דמ"ש דכלי אדמה הם חזקים שמתחזקים ביותר המוחש לא יוכחש דכלי אדמה כל שלא נתבשלו ע"י האור לא חזו למידי והרי הם כמי שאינם ולמה לא יהא חייב על הבישול שלהם משום הקישוי ולעיקר קושיתו לק"מ דכיון דאף דכוונתו להקשות כיון דמירפא רפי חייב משום הכי כתב רבינו כל שהקשה גוף הרך ולעולם מטעם הריפוי ונקט לשון זה ע"פ הכונה.

הלכה ז

הגוזז וכו'. בוהן של יד וכו'. ועיין להרב המגיד שכתב וכמה רוחב הסיט פירוש פשוט עכ"ל ולא גריס כפול והרב פר"ח כתב דגרסינן כפול וכמו שמשמע ממ"ש רבינו בפי' המשנה ודבריו תמוהים דלדידיה מה יענה למ"ש רבינו בה"י וכן בכמה הלכות שהוא שיעור ד' טפחים ומוכרח כמ"ש הרה"מ ומוכרח שכאן בס' היד חזר ממה שהסכים בפירוש המשנה נגד הגאון ופסק כאן כוותיה דגאון וזה מוכרח עוד ממ"ש רבינו לקמן הי"ח ועיין מ"ש שם בס"ד.

הלכה ח

הנוטל צפרניו וכו'. **עד פטור**. הכי איתא בש"ס וכמ"ש הרב המגיד אך מ"ש רבינו בפי' המשנה דבריו תמוהים שכתב וכמו כן אם עשה כן לאדם אחר אפי' ביד שהוא חייב וכו' עכ"ל והוי היפך הש"ס וכן פסק כאן בס' היד אם לא דנאמר דט"ס נפל בפירוש המשנה.

הלכה ט

צפורן שפירשה רובה וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד עד הלכה כר' שמעון בן אלעזר ויש לדקדק שם בש"ס הל' מכלל דפליגי ואף לגירסא שהביא הרי"ף אינו מתיישב דליכא פלוגתא בינייהו והגירסא בעצמה לאו מתרצתא היא יעו"ש.

הלכה יא

המכבס וכו' וחייב. ועיין מ"ש הרב המגיד עד דעת הרשב"א והיינו ממ"ש הרשב"א בחי' לשבת דף קי"א ד"ה האי מסוכריא וכו' יעו"ש ואין להקשות להרשב"א ממ"ש הוא גופיה שם דף ק"ט על מ"ש בגמ' נותן אדם מים צלולים ויין צלול לתוך המשמרת וכו' וכתב הרשב"א ודוקא לתוך המשמרת לפי שאין אדם מקפיד עליה ולא אתי לידי סחיטה וכאותה שאמרו פרק במה טומנין גבי דסתודר אפומא דחביתא אסור עכ"ל יוצא מדבריו דאי מקפיד עליה אסור והא לדידיה ליכא סחיטה אלא משום דש ומשום מפרק והיינו כשצריך למשקה דמ"ש לא אתי לידי סחיטה היינו נמי משום דש ומפרק והזכיר סחיטה משום שהוא שם הפעולה אבל איסור הסחיטה שם היינו משום דש וברור.

עוד כתב הרב המגיד על שם הרמב"ן ז"ל יעו"ש וכתב מרן ואיני יורד לעומק דעת הרמב"ן במאי דמרכיב בגד אתרי רכשי הצובע והמלבן עכ"ל ועוד קשה לי דהיאך הוי תולדת צובע הא אינו אלא תולדת מלבן ולא צובע.

וראיתי להלח"ם ז"ל שכתב צ"ל שמ"ש תולדת צובע הוא מפני שהמלבן הוא כמין צובע אבל אינו אלא תולדת מלבן עכ"ל ודבריו קשה להולמן דהרמב"ן כתב בהיפך והסוחט תולדת צובע כדרך מלבן ולא כתב תולדת מלבן ועוד מה לנו אם היא כמין צובע או לא אין לנו אלא לומר תולדה מאיזה מלאכה היא.

וחכם בני פחד יצחק יהיה בעזרו פי' בפשיטות כונת הרמב"ן דבא לאפוקי סברת הרשב"א שהביא תחילה הרב המגיד דביין ושמן שאין הבגד מתלבן דאינו חייב אלא משום דישה דלדבריו אינו אסור אלא כשהמשקין אינן הולכין לאיבוד וע"ז כתב דהא ליתא דלא שייך דישה אלא בגדולי קרקע וא"כ דוקא בסוחט פי' דהוי תולדת מפרק אז חייב משום דישה ואינו חייב אלא בצריך למשקים אבל הסוחט בגד מיין ושמן חייב משום צובע כדרך מלבן כלומר כשהוא סוחט הבגד ממים דהוי תולדת מלבן ה"נ כשהוא

מיין ושמן חייב משום צובע וזה הוא שסיים והוא נמי בכל שמכבס בין במים בין ביין וכו' כלומר דהשתא סחיטת בגד ממים ומיין דינן שוה דאף דא"צ למשקין חייב בסחיטה כל אחד כדינו במים משום מלבן וביין משום צובע.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל (וה"ה) [והוא] נמי בכל שמכבס בין במים בין ביין וכו' עד סוף הלשון ודקדק מרן ע"ז וז"ל לכאורה משמע מדברי רבינו בהיפך דבמים דוקא חייב עד סוף הל' פי' דבריו מדכתב רבינו עד שיוציא המים שבו.

ולענ"ד אין כונת רבינו לומר דוקא מים דא"כ כך הו"ל למימר והסוחט הבגד ממים חייב מאי עד שיוציא המים שבו דנקט אלא וודאי הכונה דאינו חייב אם נשאר עדין מים בו דלאו סוחט מקרי ומחמת דאיירי בסחיטה דאחר כבוס נקט מים וא"כ אין כאן אפי' פקפוק. וע"פ האמור הנה מקום לדברי הלח"מ שכתב וז"ל מ"ש הרה"מ וכן דעת רבינו הוא משום דלא חילק ולכאורה קשה דאדרבא ממ"ש כאן מים יש לדקדק דדוקא מים ומה היה לו לחלק אלא דדעתו כדכתיבנא ודוק ברם א"צ לזה דדעת רבינו כדעת הרמב"ן הוא ממ"ש רבינו פכ"ב הט"ו וכמ"ש מרן.

הלכה יח

המסך חייב והוא מלאכה מאבות וכו'. וכתב ה"ה משנה וכו' עד כמלא הסיט ופי' רבינו ז"ל ב' אצבעות וכו' יעו"ש. פירוש לפירושו אף שהוא ברור דמלא הסיט היינו שתי אצבעות מאצבע לאמה הרוחב שביניהם ומלא רוחב הסיט היינו רוחב מגודל לאצבע שהוא כב' פעמים מב' אצבעות דקדמנו ורוחב הסיט כפול הוא ב' פעמים מרוחב בין אצבע לגודל והם ג' שיעורים ועיין בפירוש המשנה לרבינו דפירש כן לדעת גאון והוא כמ"ש כאן בס' היד דלא כדעתו בפי' המשנה דחזר בו וכמ"ש לעיל ה"ז ואיכא דקשיא ליה דא"כ לעיל בהל' ז' שכתב רבינו הגוזז וכו' כרוחב הסיט כפול והתוס' לא תני אלא מלא הסיט כפול בלא תבת רוחב וע"פ קדימתנו האי שיעורא אינו אלא כבין אצבע לגודל לפי שמלא הסיט הוא כרוחב ב' אצבעות מן אצבע לאמה והאי כפול הוי כבין גודל לאצבע אבל כפול כבין אצבע לגודל ליכא והשבתי לו דגם תבת כפול זה הוא ט"ס וקא מפרש רבינו דהאי מלא הסיט כפול דתני בתוס' השיעור הוא ברוחב הסיט ואהא קא מפרש וכמה רוחב הסיט כדי למתוח מבהן של יד עד האצבע הראשונה והכרחתי לו כן ממה שלא סיים רבינו בהל' ז' שהוא אורך ארבע טפחים כמ"ש בהל' י' והדרך הוא להקדים השיעור בדין הראשון ולסתום בדינים הבאים אחריו ולסמוך על הראשון ולא בהיפך אלא וודאי דלעיל ליכא ד' טפחים שהוא כפל מרוחב הסיט אלא ב' טפחים שהוא כפל ממלא הסיט ועולה לרוחב מלא הסיט בלא כפל כן נראה לי ברור.

פרק י

הלכה ג

קושרת וכו'. ועיין מ"ש הראב"ד ומ"ש הרב המגיד ולענ"ד כוונת הר"א פשוטה דבש"ס אמרו טעמא דרבנן דאסרו אף בחבל גרדי משום גזרה אטו שאינו גרדי דחבל בחבל מחלף וכן פסק רבינו ז"ל בחבל סתם וכרבנן ואח"כ כתב ואם היה חבל גרדי וכו' מביא וקושר מפני שכל אלו הקשרים מעשה הדיוט הן ואינן של קיימא וכו' ונראה מדבריו אלו דטעמא דהתיר הוא משום הנך טעמי ואם כן קשה בחבל הדלי ג"כ אמאי אסרו בגרדי ואי משום גזרה גם כאן נגזור וזהו שכתב הראב"ד על מ"ש רבינו ואם היה חבל גרדי שמותר ליטלם וכו' וזה הטעם אינו מספיק דלפי טעם ההתר זה שכתב וכי קשר הדלי מעשה אומן הוא וגם אינו של קיימא אלא הטעם שהוא חס עליה שמא תשבר בכח הפרה ובודאי לא יניח אותם יום שלם אבל בדלי יניח אותם יום או יומים ומשו"ה גזרינן עכ"ל פי' וכיון דלא יניח אותם שם דתשבר לא אתי למחלף חבל דגרדי עם חבל דעלמא לא כן בחבל הדלי דכיון דהניח אותם שם יום או יומים אתי למחלף אטו חבל דעלמא ולפ"ז מה מקום לתמיהת הרה"מ עליו שהקשה אם קשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן אינו מותר איזה קשר הוא מותר ומאי קשה הכי אמרו בש"ס חבל בחבל מחלף ותירצו ליה בש"ס והטעם הוא בש"ס דכיון דמשהו לה יום או יומים אתי למחלף ועיין לתוס' שכתבו תירוץ אחר חוץ מתירוץ הראב"ד בדף קי"ג ד"ה התם יעו"ש.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל שאין קשר של קיימא תלוי באיסור החבל וכו' הוא מתמיה שאין קשר של קיימא תלוי באיכות החבל וכו' והקשה החכם המופלג שלמה בן עזרא נר"ו ממ"ש רבינו גופיה בפי' המשנה דסוף שבת וז"ל ותנאי הב' בקשירה שלא תהיה קשירה של קיימא אלא בגמי וכו' הרי דס"ל לרבינו דקשר שאינו של קיימא תלוי באיכות החבל ולק"מ דהיכן ראה לרבינו דטעמא משום מהות החבל אלא כונתו פשוטה דקאי על מה שהתיר במתני' קשירה ומדידה לצורך מצוה והיינו לקשור הלוח בעץ וכמ"ש שם ואהא כותב שיהא בגמי משום דלמחר יתירנו כיון דאינו מתקיים לזמן מרובה לפי שגמי לח הוא דאי אפשר לומר יבש דאסור לטלטלו דאינו ראוי למאכל בהמה וכמ"ש בדף קי"ב רבי ירמיה הוה קא אזיל וכו' א"ל שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה וכו' הרי דיבש אסור לטלטלו וא"כ מ"ש במתני' גמי מוכרח שהוא לח לא כן יבש דיקיימנו שם לזמן מה ואם כן שם בפי' דמתני' נמי משום דיתירנו הוא דקאמר לה וכמ"ש הרה"מ וזה מוכרח דאל"כ נחזי אנן במתני' אמאי נקט גמי לפי דברי הרה"מ וכן למה שפירש רש"י דף קי"ג וז"ל בחבל דגרדי פליגי דצריך לה ולא מבטל לה עכ"ל והיינו כהרה"מ דלאו

במהות החבל תלוי אלא יתירנו או לא יתירנו.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל אבל צ"ע במ"ש בחבל גרדי שמותר לטלטל ונראה מדבריו שאיסור שאר החבלים הוא משום טלטול וכו' ובש"ס וכו' עד סוף הל' ולענ"ד לק"מ דכונת רבינו להתיר הוא משום דהוא חבל גרדי ולא גזרינן בפרה כמו בדלי וכמ"ש התוס' שהבאתי לעיל ומ"ש שמותר לטלטלו הוא משום דאף דהקשר שרי מ"מ אסור משום טלטול ולזה כתב שמותר לטלטל כלומר בענין שמותר לטלטל אבל אה"נ דשאר חבלים אף שמותרים לטלטל אסור משום קשר של קיימא ועיין מ"ש מרן בכ"מ משם הרמ"ך וז"ל מה מועיל טלטול כיון דפסקינן כרבנן דגזרי וכו' וי"ל מה הל' אומרת מה מועיל טלטול וכי משום טלטול הוא דהתיר כדי שנאמר מה מועיל טלטול הרי לא התיר אלא בהיותו חבל גרדי אלא שצריך ג"כ דליכא ביה איסור טלטול דאי היה אסור לטלטולי אף חבל גרדי אסור דבחבל דעלמא אף שמותר בטלטול אסור וכדכתיבנא לעיל.

הלכה ד

כל שראוי וכו'. **לפיכך וכו'**. הכי איתא בש"ס דף קי"ב רבי ירמיה הוה אזיל בתריה דר' אבהו וכו' יעו"ש כל הש"ס וכתב הרשב"א בחי' ד"ה התם מינטר הכא לא מינטר איכא למידק וכו' ועוד אמאי לא שרא ליה ואע"ג דלאו מנא הוא דהא כיון דאפסיק השתא בשבת ואכתי חזי למלאכה קצת דחזי לכסויי בה מנא ולמסמך בה כרעי המטה ותנן כל הכלים הנטלים בשבת וכו' ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה ואי אפשר לומר דאינהו כר' יהודה ס"ל דבעי מעין מלאכתו הראשונה דאם כן ר' אבהו היכי שרי אפי' בכרמלית ועוד דאי אפשר דס"ל בהא כר' יהודה דהא טעמא דר' יהודה משום נולד ואנן לא קי"ל כוותיה בנולד בשבת עכ"ל ויש לדקדק בדבריו דתיפוק ליה הך קושיא מר' יהודה לר' יהודה גופיה דאילו הכא ס"ל דאילו נפסק חיצונה טהור דלאו מנא הוא ומוקמי בש"ס להנך אמוראי כוותיה למסקנא ואם כן היכי שרו בכרמלית והא בעי מעין מלאכתו ולפ"ז מ"ש לתרץ על שם הראב"ד בתירוצא קמא לאו תירוץ הוא לר' יהודה דידיה אדידיה אך מה שתירץ ב' הוא אמת ויציב וז"ל ועוד תי' הר"א דר' יוסף ור' אבהו סבירא להו כר' יהודה דדוקא בסנדל שנפסקה אחד מאזניו דלא מבטל ליה איניש ממלאכתו בהכי לחודיה לכסויי בה מנא או לסמוך בו כרעי המטה אלא דעתו לתקוני ולאהדוריה למלאכתו הילכך כיון דלא חזי ליה לנועלה לכוליה שבת מוקצה הוא ומשו"ה א"ל ר' יוסף שבקיה דלאו מנא הוא ודוקא בחצר דמנטר דמקצה ליה איניש מדעתיה עד דמתקן ליה אבל בכרמלית דלא מנטר לא מקצה ליה איניש אלא דעתיה עילויה לטלטלה ע"י גמי לח עכ"ל ומה שיש לדקדק בזה דא"כ אינו מוכרח בש"ס לתרץ כר' יהודה אלא כרבנן עיין

בחי' הריטב"א כתב יד ועל פי דברי הראב"ד אלו אינו ענין הך סוגייא דהכא עם ההיא דכל הכלים נטלים בשבת משום דהכא לא מבטל ליה וכן הרא"ש פסק הא דר' יוסף דהכא דהא מנטר הא לא מנטר דזה הוי כר' יהודה ובההיא מתני' פסק דלא כר' יהודה.

ובכן אקרב ואבואה למ"ש הרב המגיד ורבינו ז"ל לא כתב חילוק זה אלא הביא וכו' יעו"ש ודבריו תמוהים במאד מאד דלדידיה דס"ל דתלוי הא דר' יוסף עם ההיא דר' יהודה וכיון דלא קי"ל כר' יהודה דלשם הוא הדין הכא א"כ קשה לר' יוסף מר' יהודה לר' יהודה וכמו שהק' לעיל וכעין שהקשה הרשב"א ועוד קשיא דאעיקרא לא קשה מידי מה שהקשה דאמאי לא כתב חילוק דמנטר ללא מנטר דהא כתב רבינו אם נפסקו רצועות סנדלו בכרמלית ובכרמלית דוקא הוא מכלל דבחצר לא א"כ התירוץ אינו תירוץ והקושיא אינה קושיא וכעת קשה טובא גם על מרן ב"י אני תמיה שפירש דברי הרה"מ בסי' ש"ח ולא הרגיש כלל מזה.

הלכה ה

העניבה מותרת לפי וכו'. **ועונב עניבה**. וקשיא לי דממ"ש וכורך עליו משיחה ועונב עניבה נראה דס"ל דאפי' במשיחה אסור לעשות קשר אלא עניבה דוקא שרי והיינו כר' יהודה דאמר ובלבד שלא יעניבנו וקאי אחבל אבל לא אמשיחה דבמשיחה עניבה שרי ואילו הרמ"ך שהשיג על רבינו וז"ל העניבה וכו' ורצונו לתפוש בסוף הלשון ועונב עניבה ואהא מותיב ליה אפי' קשר מותר כמתני' דאמר קושרין דלי בפסיקיא וכי קתני ובלבד שלא יעניבנו אחבל קאי וכו' ור"ל הכי ומוכרח שדעת רבינו לפסוק כר"י וכי קתני ובלבד שלא יענבנו אחבל קאי ולא אפסקיא דהיינו משיחה אבל בפסקיא שרי ותימה אמאי פסק כרבנן וכו' דהיינו בתחילת דבריו כן נראה פי' דברי הרמ"ך וקשיא לי עליו חדא במאי דרצה להבין לדעת רבינו דפסק כר"י משום דאמר ובלבד שלא יעניבנו וקאי אחבל וכמ"ש ואין זה הכרח וכי מי לא מודה ר"י דבמשיחה אפי' קשר שרי דמ"ש מעניבה דלדידיה עניבה גופא קשירה וכד שרי עניבה הוא הדין קשירה ומ"ש ובלבד שלא יעניבנו קאי אחבל לאשמועינן דעניבה גופה קשירה היא וא"כ מה שכתב ועונב עניבה ופירושו אבל קשירה לא לא הוי כר' יאודה ג"כ ועוד במה שסיים אמאי פסק כרבנן ואפכא הו"ל להקשות אמאי פסק כר"י דמאי דפסק כרבנן ניחא דהלכתא כרבנן ולא קשיא אלא במאי דפסק כר"י נמצא דאי אפשר זה בכונת הרמ"ך וצ"ע.

ולעיקר קושיתו שהקשה על רבינו שכתב ועונב עניבה לק"מ דלעולם רבינו פוסק כרבנן וכמ"ש בפי' בתחילת הל' ומה שסיים רבינו כן הוא משום דאיירי במשיחה קטנה שמבטל אותה לכך ומשו"ה אסור לקשור אבל עניבה שרי דלאו של קיימא הוא ולא גוזר

והוי כרבנן או דמ"ש ועונב ר"ל או עונב עניבה והוי כרבנן ומוכרח דכר"י לא פסק ודוק.
ודעת הטור דלא כדעת רבינו יעו"ש סי' שי"ז ומרן שם כתב דעת רבינו בסוף דבריו וסיים ודעת רבינו ירוחם כרבינו דהיינו דגוזר חבל גרדי אטו דעלמא וכנראה דכן דעתו לפסוק ובספר הקצר סתם וכתב אבל לא בחבל ולא חילק דבגרדי שרי כנראה דס"ל להלכה כרבינו וכרבנן דגוזר דגרדי אטו דעלמא וכן הבין המג"א אך קשה על הט"ז שכתב על מ"ש מרן ז"ל אבל לא בחבל שהוא אינו חשוב ומבטלו שם הוא של קיום עכ"ל ור"ל דאיירי בחבל דעלמא אבל בגרדי שרי וליתא לדעת מרן וכמו שהכרחנו ואולי שמפרש אעיקרא טעמא דחבל ודוחק.
וכתבו התוס' ד"ה כלל אמר ר' יהודה תימה וכו' וי"ל דה"ק כל קשר עד לאו היינו קשירה. וכתב החידושי הלכות וז"ל דכל קשר דאמר ר"י משמע אפי' בעניבה ולאפוקי מרבנן דנקטו קושרין אבל לא בחבל דמשמע דוקא קשירה ע"כ כונתו לפרש הך פי' התוס' בדברי ר"י דמתני' דמדאמר ר"י כל נכנס עניבה וה"ק כל קשר וגם עניבה שאינו של קיימא דהיינו דקשר דאיכא הכי והכי אין חייבין הא של קיימא חייבין ונכנס עניבה ג"כ ונמצא גם עניבה מוזכר והדיוק קאי לתבת כל דכולל עניבה אבל ת"ק דלא תני אלא קשר אינו נכלל עניבה.
כתבו עוד אי נמי וכו' עד סוף הלשון פי' דבריהם דבמתני' דלעיל תני יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכו' ואהא קאי סיפא דמתני' דמייתי מאי דכליל לן כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו ולא למאי דסמיך.

הלכה ו

מותר וכו'. אבל לא במדינה. וכתב הרב המגיד ופסק רבינו כלישנא קמא דאמר הא רבי שמעון והא רבנן עכ"ל ותמהנו דא"כ קשה רבינו דידיה אדידיה דרבינו פסק בפ"ב דמילה דלא כר' אליעזר דאמר מכשירי מילה דוחין את השבת אלא כר"ע דדוקא מילה דוחה את השבת והך סוגיא דהכא אזלא כר"א וכמ"ש רש"י וא"כ איך פסק רבינו כסוגיא דהכא ופליג דידיה אדידיה וראינו להר' יהונתן בעירובין שכתב וז"ל ואע"ג דקשר אב מלאכה מוקמינן לה בש"ס שקושרים באמצע כלומר שנפסקה באמצעיתא וכשקושרה שם אינו של קיימא שהרי מעכב השמעת קול הניגון ואינו עושה כי אם לפי שעה עד מוצאי שבת אבל מן הצד סמוך ליתדות אסור לקושרה דהוי קשר של קיימא עכ"ל ור"ל דשפיר פסקינן כהך מתני' לפי אוקמתא זאת דמוקמינן למתני' באמצעיתא דלא הוי קשר של קיימא ולא הוי אלא משום שבות ובמקדש לא גזרו וע"פ זה נראה ג"כ ליישב דעת רבינו דפוסק הך מתני' דנימת כינור שנפסק וכאוקמתא דבאמצעיתא ומה שלא הזכיר רבינו

חילוק זה הוא משום דקאי על מאי דהתחיל מותר לקשור קשר שאינו של קיימא ואהא כתב נימת כנור וודאי דבשאינו של קיימא איירי והיינו באמצעיתא ואדרבא על הרי"ף קשה שלא כתב אלא המשנה כצורתה בלא אוקמתא אבל לרבינו אתי שפיר כדכתיבנא.

וכל זה אפשר להליץ בעד רבינו אבל הרה"מ לא כתב כן ומה יענה למה שהקשינו ואחינו החכם השלם מהרי"א ז"ל תירץ לדעת רבינו דס"ל דכדי שיהיה חייב צריך שיהיה מעשה אומן וקשר של קיימא וכמ"ש בראש הפרק א"כ כשמתרץ בש"ס הא ר"ש והא רבנן דתניא בן לוי וכו' קושרה לא הוי איסור דאורייתא דהן אמת דהוי קשר של קיימא מ"מ לא הוי מעשה אומן דאומן משלשל מלמטה וכורך מלמעלה וכמ"ש רש"י יעו"ש ור"ש אומר כיון דאפשר בעניבה לא עבדינן איסור דרבנן ר' שמעון בן אלעזר אומר אף היא אינה משמעת [את הקול] וכיון שכן אף משלשל דמכשירי מצוה דוחין את השבת וכר"א ואיבעית אימא הא והא רבנן כאן באמצע כאן מן הצד ר"ל עד כאן לא קא שרו רבנן בשבות דרבנן אלא באמצע דא"א בעניבה וכמ"ש רש"י אבל מן הצד דאפשר בעניבה אפי' שבות אסור וכשמתרץ ואיבעית אימא הא והא באמצע ה"פ מר סבר גזרינן אטו שלשול ומר סבר לא גזרינן וא"כ רבינו סובר כרבנן וכתירוצא קמא וליכא אלא איסור שבות.

אך קשה לדרך זה בתי' ג' דמר סבר גזרינן דלא מצינו גזרה מקשירה לשלשול וראיה דלא גזרינן מעניבה לקשירה ונראה להמליץ תירוץ זה באופן אחר דהן אמת דפי' דהך סוגיא אזלא כפרש"י ברם רבינו ס"ל מכח סוגיא דעלמא דכדי שיהיה חייב צריך קשר של קיימא ומעשה אומן ולפי אותה סוגיא יתורץ קושית הברייתא והמשנה הא ר"ש והא רבנן וכמו שפי' ורבינו תפש כההיא סוגייא ברם זה ניחא לומר לרבינו אבל הרב המגיד דלא נחית לפרש שום דבר קשה מה יתרץ לרבינו.

וז"ל חכם בני הי"ו ולי נראה לתרץ דס"ל להרב המגיד דעד כאן לא פסק רבינו בהל' מילה כר"ע דאין מכשירי מילה דוחין את השבת אלא דוקא מכשירין דמילה דאפשר לעשותן מערב שבת דהיינו אזמל למול וכיוצא דר"א התיר לעשות האיזמל בשבת ור"ע אסר אבל במכשירין דלא היה אפשר לעשותן בע"ש כגון הנימא שנפסקה מהכנור בשבת בזה ודאי פוסק כר"א דדחי שבת וזה דקדק רבינו בהל' מילה וז"ל כיצד הרי שלא מצאו סכין וכו' אין מביאין אותו וכו' הואיל ואפשר להביאו מע"ש עכ"ל וכ"כ גבי קרבן פסח יעו"ש בדוכתיה וזהו שמחלק רבינו בין נימא שנפסקה בשבת לקשירת נימא בתחילה בשבת לפי דהקשירה היה יכול לעשותה מע"ש עכ"ל.

וראיתי להתוס' יו"ט ז"ל הקשה כן ועוד לו ז"ל שם וז"ל ומדברי הר"מ פ"י נראה דס"ל וכו' עד וכדפסק פ"ג מהל' כלי המקדש וכו' נראה מדבריו דס"ל דלעולם דס"ל כר"א אלא

משום דס"ל דעיקר שירה בפה הוא דמוקי לה לדידיה בקשר של קיימא והוא תירוץ דרבינו מהל' מילה לא פסק כר"א אלא כר"ע יעו"ש וחזרה קושיא לדוכתא.

הלכה ט

התופר שתי תפירות וכו'. פרק כלל גדול דף ע"ד והא לא קיימא אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן והוא שקשרן וראיתי להריטב"א כתב יד כתב וז"ל הקשו בתוס' ולחייב נמי משום קושר ותירצו דכיון דאין הקשירה רק להעמיד התפירה חשבי לה משום תופר בלחוד ומורי הרב ז"ל פי' דקשרן לאו דוקא אלא שהרכיבן זה על זה ושזרן ביד לקיים התפירה. ועוד י"ל כגון שקשרן ע"מ להתיר אחרי כן דמשום קשירה ליכא אבל משום תפירה איכא כיון שהיא מתקיימת עכשיו עכ"ל ולענ"ד יש לי לדון במ"ש בתירוץ ב' ששיזר ב' הראשים ביחד הוי היפך הירושלמי דפותל חבלים דחייב כדכתב רבינו לעיל ה"ח ומי הזקיקנו לומר דפליגי ש"ס דילן עם הירושלמי גם (את) [על התירוץ] הג' דיש חילוק בין תפירה לקשר בענין של קיימא (וי"ל) [ויש להקשות] דמאי שנא קשר מתפירה דבקשר צריך של קיימא ובתפירה לא הא עניינם דמו אהדדי דכל עניינם הוא לקשור זה בזה אלא משום דמצינו אותם במשכן חשיב לב' מלאכות וכמ"ש בש"ס במקום אחר ועוד קשירה שיהא של קיימא מהיכן נלמד ממשכן שהיה של קיימא וגם התפירה דמשכן היה של קיימא וצריך ללמוד שיהו של קיימא.

והר' אליעזר ממיץ הביאו הגהות מיימוני והר"ן וב"י סי' שי"ז מכח קושיא זאת הכריח דכדי שיהא חייב בקשר צריך קשר על קשר יעו"ש ובסמ"ג חילק וז"ל אמנם יש קשרים שמתקיימים בקשר אחד כגון שקושר חבל בראשו ואין קושר ב' ראשים ביחד וכן כל כיוצא בזה וכו' ר"ל דהא חזינן דכשקושר קשר אחד בראש החבל מתקיים ואיך נאמר כאן דהוא בראש החוט ג"כ צריך קשר על קשר ומשום שהוא קשר אחד לא מחייב הקושר ברם מודה ליה בקושר ב' ראשים שאינו מתחייב דלא מחייב.

ולהיות שראיתי בס' צרור החיים שלא הבין כן בדברי רא"ם וסמ"ג אלו הוצרכתי לבאר. גם מ"ש עוד בס' הנזכר דרבינו יסבור כרא"ם כדי להנצל מקושית הרמ"ך וכו' יעו"ש וליתא דרבינו לא כתב כן בדיני קשר החיוב אלא מעשה אומן ושל קיימא ולא הצריך קשר על קשר הדרן לדאתן דדברי הריטב"א מוקשין ועוד קשה לכולהו תירוצים דא"כ הוי היפך הירושלמי דקאמר דחייב ב' וכמ"ש הרמ"ך משמו וצ"ל דפליגי ואינו נכון לכן נ"ל לעיקר הקושיא דאה"נ דחייב משום קושר אלא דחייב ג"כ משום תופר וכשאמרו במתני' התופר דחייב הוא משום תופר ג"כ לפי האוקמתא דמוקי בשקשרן וכן הוא דעת הסמ"ג דפליג הרא"ם בדינו דקשר על קשר וכדכתיבנא וכן ראיתי אח"כ להרע"ב בפי' המשנה

וז"ל ומחייב ב' אקושר ואתופר עכ"ל וזהו דעת רבינו שכתב דין דב' תפירות ולא כתב דמחייב אקושר דסמך אדין דקושר חייב וכאן לא נחית אלא לדין דתופר ואה"נ דמחייב ב' וכעין זה כתב הרב המגיד לקמן ריש פי"ב יעו"ש ובזה ניצולנו מהשגת הרמ"ך.

הלכה יב

אחד נתן את האבן ואחד נתן את הטיט וכו'. הכי איתא בדף ק"ב יעו"ש ועיי"ש בתוס' דכתבו דלא גרסינן רבי יוסי אלא וליטעמיך אימא סיפא וכתב עליו הרשב"א ויש להקשות לפי שיטתן דכולה ר"י וכך היה מקובל בידן ומ"מ אי אפשר דבירושלמי עביד לה פלוגתא דר"י ורבנן דגרסינן התם תני אחד מביא את האבן ואחד מביא את הטיט המביא את הטיט חייב ר' יוסי אומר שניהם חייבין סבר ר"י אבן בלא טיט בנין הכל מודים שאם נתן את הטיט תחילה ואחר כך נתן את האבן שהוא חייב והרמב"ן ז"ל פי' דה"ק וליטעמיך שאתה תמה על שמואל דמחייב בצרור בלבד ע"ג עפר בא ותמה על ר"י דמחייב אפי' בהנחה בלבד אלא ג' בניינים הוו תתאה מציעאה ועילאה תתאה בצדודי ועפרא ולכו"ע והיינו דשמואל מציעאה באבנא וטינא והא נמי כו"ע ועילאה בהנחה בעלמא לר"י ובההיא הוא דפליגי רבנן עליה דר"י עכ"ל והכי פירוש הירושלמי לפי דברי הרמב"ן דפליגי בעילאה אחד מביא את האבן ואחד מביא את הטיט המביא את הטיט חייב לפי שהאבן לחוד אינו בנין אפי' בעילאה לדעת רבנן ר"י אומר שניהם חייבין סבר ר"י אבן בלא טיט מחייב משום דבעילאה אפילו בלא טיט הכל מודים שאם נתן את הטיט תחילה ואח"כ נתן את האבן שהוא חייב פי' אפי' בעילאי ולא הוצרך לבאר חלוקה זאת דבהדיא קתני לה בירושלמי.

וראיתי להריטב"א בכ"י שהביא דברי הרמב"ן אלו וכתב עליו וז"ל וקשה לי שהרי מן הירושלמי נראה שאין מחלוקת ר"י ורבנן אלא במציעתא וכו' אלו דבריו ולענ"ד כבר פי' הירושלמי לדעת הרמב"ן וק"ל (וקל להבין) ומלשון הרמב"ן שהעתקנו תראה שיש ט"ס בלשון הרמב"ן שהביא הרב המגיד שכתב וז"ל והרמב"ן מפרש שזה הבנין ג' אין חייבין בו בהנחה בלבד בלא צדוד ועפר אלא לדעת ר"י אבל לדעת חכמים דברייתא לא אלא הרי הוא כתחתון ובמקום הצדוד ועפר צ"ל טיט ופירוש תחתון צ"ל שהוא אמצעי וקרי ליה תחתון לגבי העליון.

ובנדבך העליון אפי' וכו' שהרי אין מניחין עליה טיט וכו'. הקשה בס' קרית מלך רב הנדפס כעת דמדבריו נראה דהיינו טעמא דחיובא משום דאין מניחין טיט אחר הא אי מניחין טיט אחר דהיינו באמצע פטור ואמאי הא איכא טיט מקודם וכולם מודים שחייב וכמ"ש בירושלמי וכעת אין הס' בידי אלא ששמעתי כן וי"ל דהכא איירי רבינו בשלא שם

הטיט כדי לקבל אבן עליו אלא שיעור הצריך לבנין שלמטה ומשו"ה כתב דאף שהאבן הזאת אשר שם עליו הוי כמו כלי אפ"ה חייב כיון שהוא דימוס אבל בירושלמי איירי ששם טיט תחילה כדי לקבל האבן ומשו"ה כלהו מחייבי דהוי כך דרך הבנין וק"ל.

הלכה יג

המכניס יד הקרדום בתוך העץ שלו הרי זה תולדת בונה וכו'. וכתב הרב המגיד פ' הבונה עייל שופתא וכו' רב אמר חייב וכו' ופסק כרב באיסורי עכ"ל והנה לפי"ז דאמר רב בפי' משום בונה א"כ מ"ש בפ' כירה דף מ"ז ע"א על מ"ש שם מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת וכו' הא רב ושמואל דאמרי תרוויהו המחזיר וכו' חייב חטאת ופרש"י הוא תחילתו וגמרו ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בנין בכלים עכ"ל קאי לשמואל דס"ל הכי וכדאמר הכא בפי' דלרב דס"ל דיש בנין בכלים א"צ פירוש וק"ל ואין לומר דאף דאמר רב התם משום בונה הוא בכלי מחדש וכמ"ש התוס' בדף ק"ב דרש"י לא ס"ל חילוק זה ופשוט הוא בכמה מקומות ושם באותה סוגייא מותיב בש"ס למ"ד דלהחזיר מטה של טרסיים שפיר דמי מההיא ברייתא דמחזיר קנה מנורה וניחא ליה דאינהו אמור כי האי תנא והוא רשב"ג דברפוי שרי ועיי"ש מ"ש התוס' ד"ה רשב"ג.

וראיתי להריטב"א בכ"י מה שכתב כאן ולהיות שם ט"ס אעתיקם לתקן הלשון וז"ל אחר שהביא קושית התוס' ותירוצם דההיא דרב ושמואל במהודק ואפי' בלא תקיעה וסבירא להו דיש בנין בכלים וכדאשכחן להו לקמן פ' הבונה ולפיכך במהודק חייב חטאת וכיון דכן ברפוי ס"ל דאינו כל כך ואפי' בהידוק איסור דרבנן בלחוד הוא וכיון שכן ברפוי שרי לכתחילה וכי תימא דניחוש שמא יתקע דאיכא בתקיעה איסורא דאורייתא הא ליתא דברפוי לא שייכא תקיעה כלל עכ"ל אות באות ולפי הכתוב אין דבריו מובנים וכצ"ל ולפיכך במהודק חייב חטאת וכיון שכן ברפוי ס"ל דאינו כ"כ חייב אבל איסורא איכא ואינהו ס"ל כרשב"ג דאפי' בהידוק איסורא דרבנן בלחוד הוא וכיון שכן ברפוי שרי לכתחילה וכו' והוא תירוץ התוס' ומשמם הוא דכתב הכי וק"ל.

נחזור לדברי רבינו דפסק כרב דחייב משום בונה ואף דכתב רבינו פ' כ"ב הכ"ו דאין בנין בכלים כבר כתב הרב המגיד לעיל ד"ה וכן העושה דהא דאמרו אין בנין בכלים הוא בכלים שנתפרקו להחזירן אבל העושה כלי מתחילה אין לך בנין גדול מזה וכ"כ התוס' בסוגיין ד"ה האי מאן דעייל וכו' וכ"כ הריטב"א בכ"י וז"ל מאן דעייל שופתא וכו' יש מקשים דהא קי"ל אין בנין בכלים וכו' ותירצו דהתם בכלי של חוליות שהוא עשוי כבר אלא שנתפרק דסברי בית הלל שאין בחזרת פרקיו משום בנין אבל עושה כלי

בתחילתו כגון זה ודאי בנין גמור ולעיל [נמי] אמרינן קרש שנפל בו דרנא מטיל לתוכה אבר וסותמו וההוא [אפי'] כשהקרש תלוש קאמר ולא עוד אלא שאפילו במגבן הוה ס"ד דיש בו משום בונה אלא שדחו בש"ס שאין בנין באוכלין [וכו'] וזה פשוט עכ"ל הרי בפי' דס"ל דכשעושה כלי מתחילה יש בנין בכלים אלא דמ"ש בסוף דבריו לא זכינו להבינו דהא ברייתא וש"ס ערוך הוא דמגבן חייב משום בונה בדף צ"ה וכן פסק רבינו בהלכה זאת וכל הפוסקים.

והנה יש להקשות לדעת רבינו דס"ל דאין בנין בכלים שנתפרקו להחזירה וכמ"ש הרב המגיד וכמו שהביא מפכ"ב ומדרבנן הוא דאסרו להחזירן משום דמחזי כבונה וכמ"ש שם א"כ אמאי אסור בטילטול וכמ"ש רבינו פרק כ"ו הי"א מנורה וכו' אין מטלטלין אותן דהשתא הוי גזרה לגזרה דאי יטלטלנה שמא יחזירנה ומחזי כבונה ויראה אחר ויבנה ובשלמא אי יש בנין בכלים אפילו להחזירן ניחא אבל כיון דס"ל דאין בנין קשה וראיתי להט"ז סי' רע"ט ס"ק ו' על מ"ש מרן מנורה וכו' אין מחזירין דחיישינן וכו' ויחזירנה ונמצא עושה כלי שכתב וז"ל אע"ג דבסי' שי"ד (אמר) [אמרינן] אין בנין בכלים שאני הכא דהוי כעושה כלי מחדש עכ"ל. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו ליתא דהא במיטה של פרקים כתב מרן בסי' שי"ג ס"ו ברפויה דשרי לכתחילה ובהדוק פטור אבל אסור והא עושה כלי מחדש ואמאי לא מחייב ואי יאמר דשם בסי' רע"ט איירי שמא יתקע ויהא חייב חטאת גם זה תימה דהשתא בטילטול אסור שמא יתקע ברפוי שרי אדרבא יותר ראוי למגזר שלא לעשות אפילו רפוי וזה פשוט ואם נאמר דהך דרפויה והדוקה ותקועה ר"ל לפי המנורה דיש שאינה צריכה הדוקה אלא רפויה ויש שצריך הדוקה ויש שצריך תקועה ורפויה שריא לכתחילה והדוקה פטור אבל אסור אבל בתקועה חייב חטאת וא"כ מ"ש דאסור בטלטול שמא יחזירנה היינו בתקועה הנה חוץ דלא כתב כן אלא סתם זאת עוד דא"כ הו"ל למרן לחלק איזה אסורה לטלטל ואיזו מותרת דלאו כל מנורות אסירי וכמו שחילק במיטה של פרקים וא"כ אין מקום לתירוץ זה. ושוב ראיתי שכ"כ המג"א שם סי' רע"ט ס"ק י"ד יעו"ש.

ויש לדקדק עליו דאמאי לא כתב בהדוקה שרי לטלטלה ועוד ראיתי שדבריו סתרי אהדדי ממ"ש כאן למ"ש סי' שי"ג סק"ו על מ"ש מרן מיטה של פרקים אסור להחזירה וכתב עליו וז"ל הטעם דהוי גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש עכ"ל ודבריו תמוהים דהא האי טעמא הוא דשמואל בדין דתוקע עץ בעין ורב אמר משום בונה ומרן פסק כרב ז"ל דפסק דחייב משום בונה וכמ"ש שם ס"ט וז"ל התוקע וכו' הרי זה תולדת בונה וכיון דס"ל דגם במנורה של חוליות יש משום בונה וכמ"ש הוא בסי' רע"ט לדעת מרן דהוי

כעושה כלי מחדש וא"כ אמאי כתב משם מכה בפטיש ואף בלתי דבריו שבסי' רע"ט קשים דבריו שבסי' שי"ג ממ"ש מרן כרב ועוד קשה בהא דכתב מטעם דמכה בפטיש דחייב דליתא דלא כתב מרן אלא מיטה של חבלים אסור להחזירה והוי פטור אבל אסור ולא חייב חטאת דדוקא בתוקע חייב חטאת ואולי קאי לתוקע וט"ס נפל בדבריו. אך קשה מה שהקשיתי לעיל וכן המג"א כתב חייב חטאת משום דעושה כלי משום דבתוקע יש בנין דדמי לעושה כלי מחדש. ועוד קשה לדברי הט"ז דמה יענה לרבינו שכתב בפירוש דבהחזרת חוליות של מנורה ליכא חיוב חטאת ואף דמחזי ככלי מחדש ואפ"ה אסור בטלטול וכדכתיבנא לעיל. ועוד קשה להט"ז מדברי מרן גופיה שכתב בסי' תקי"ט כלים שהם וכו' כגון מנורה של חוליות מעמידין ביו"ט וכו' וה"ט דאין בנין בכלים אפי' במנורה וכ"כ הוא עצמו שם והוי היפך דבריו שבסי' רע"ט שכתב דהוי כעושה כלי מחדש ואין להקשות מאי שנא יו"ט משבת וכמו שאכתוב לקמן. ושוב ראיתי להרשב"א בחי' דף ק"ב וז"ל בקיצור ולפי"ז כתב הרמב"ן וכו' והיינו דגזרינן בפ' כירה במנורה של חוליות ואסרינן ליה אפילו לטלטל גזרה שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי לכתחילה עכ"ל ובזה היה מקום לישב לרבינו אבל קשה כמ"ש לעיל להט"ז. **ואין** להקשות לרבינו דמאי שנא דבפכ"ב הכ"ו כתב אין מחזירין מנורה של חוליות וכו' מפני שנראה כבונה ואילו בהל' יו"ט פ"ד הי"ג כתב כלים וכו' כגון מנורה של חוליות מעמידין אותם ביו"ט וכו' ואמאי הרי אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דשאני יו"ט דמשום שמחה התירו וכמ"ש בשיטה מקובצת למס' יו"ט וז"ל בדף כ"ב וב"ה סברי אין בנין בכלים ואע"ג דבשלהי פרק כירה אמר דבמנורה של חוליות בין גדולה בין קטנה אסורה דוקא בשבת אסרו ולא ביו"ט וכו' עכ"ל ומשום שמחת יו"ט הוא דשרו וכמו שנראה מדברי הרשב"א בשבת דף מ"ז ושוב ראיתי במג"א סי' תקי"ט כתב כן ומ"ש ביו"ט לא גזרו לפי שאין בנין וסתירה בכלים אינו ר"ל מכלל דבשבת יש בנין וסתירה דהדין שוה בין בשבת ויו"ט אלא ר"ל דהיינו טעמא דביו"ט מקילינן משבת משום דעיקר מילתא ליכא איסורא דאורייתא אלא מדרבנן ומשום שמחת יו"ט התירו.

הלכה יד

העושה נקב וכו' חייב משום בונה. עיין בכ"מ ויש להקשות דמאי קשיא ליה מהא דריש פרק כ"ג התם איירי בנקוב כבר אלא דהוסיף לנקוב (שכ"כ) [כל כך] שהוא עשוי וכו' והיינו כיש אומרים דברייתא בדף קמ"ו יעו"ש וא"כ משו"ה חייב משום מכה בפטיש שהוא סוף הנקב ולמה שהקשה מהא דבסמוך נ"ל דשם לא איירי בנקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא אלא בנקב שהוא להכניס או להוציא וכמ"ש בין בעץ בין במתכת וכו'

דמשום בנין ליכא ומשום מכה בפטיש איכא וזה הוא שסיים וכל פתח וכו' אין חייבין ר"ל האי דחייבתי משום מכה בפטיש לפי דדוקא בפתח שעשוי להכניס ולהוציא הוא דחייב על עשיתו משום בונה ומשו"ה על העשיה מפטר אבל חייב משום מכה בפטיש כיון דהא מיהא אין צריך עוד מעשה בנקב הזה. והרב פרי חדש תירץ דהתם ליכא שיעור להכניס ולהוציא ומשו"ה חייב משום מכה בפטיש אבל היכא דאיכא שיעור להוציא ג"כ חייב משום בונה וקשה דכל שהוא כתב רבינו כאן וכל שהוא כתב בהל' ט"ז ועוד דאי מהאי טעמא הוא דחייב משום בונה הו"ל לכתוב כאן כדי שיכנס האורה ויוציא ההבל.

וראיתי להמג"א סי' שי"ד סק"ג תירץ וז"ל ולי נראה דהכא מיירי בלול שאינה מחוברת לקרקע ולית בה בנין והקשה אחינו החכם המופלג שלמה בן עזרא נר"ו דהא כתב רבינו במכניס יד הקרדום דחייב משום בונה אף דלא הוי מחובר לקרקע וכן ממ"ש רבינו בין בבנין בין בכלים נראה דלא שנא בקרקע או אינו מחובר בקרקע וי"ל דשאני יד הקרדום שהוא בנין ממש דעשה כלי מחדש וכבר ס"ל לרבינו בנדון כזה דחשיב בנין וכמ"ש הרב המגיד לעיל הי"ג אבל כאן איירי דלא עשה כי אם נקב שהוא עשוי הלול כבר ומשו"ה כדי שיחשוב בנין צריך שיהיה מחובר לקרקע ומ"ש רבינו בנין אינו ר"ל שהיא מחוברת לקרקע אלא הוי כגון לול גדול שמטלטל ממקום למקום וקרי ליה בנין לפי שלעולם הוא ע"ג קרקע אבל כל שמחובר לקרקע חייב משום בונה.

ודרך אגב ראיתי להתוס' ריש דף ק"ג ד"ה בשלמא וז"ל אע"ג דלא דמי לעושה נקב בלול וכו' דהתם עשוי להכניס ולהוציא מ"מ מטעם בנין כל שהוא מחייב וכו' עכ"ל והקשה החכם השלם יעקב איש תם דא"כ הא דפרק חבית דף קמ"ו דנראה דוקא פתח שהוא עשוי להכניס ולהוציא הוא דמחייב לא הוי לא כרב ולא כשמואל דאילו לשמואל הא כתבו התוס' לעיל ד"ה לול דלא ס"ל הכי ולרב הא כתבו הכא דבנין כל שהוא חייב ולא צריך הוצאה ולי לא קשיא דלעולם כו"ע מודו דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא לאו פתח ועד כאן לא כתבו התוס' לעיל דלא ס"ל לשמואל אלא בלול דלא חשיב ליה להכניס ולהוציא משום דמחמת דמכניס אויר הוא דמוציא הבל דלאו הוצאה מקרי דהאויר שנכנס הוא דאינו מניח עפוש הזוהמא אבל בענין אחר דאיכא הוצאה כגון במפיס מורסא דמכניס אויר ומוציא ליחה חייב כמ"ש התוס' בריש שבת דף ג' ד"ה ומפיס מורסא יעו"ש ורב ג"כ מודה בהא דכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא דלאו פתח ברם היינו דוקא בפתח שהוא עשוי לכך דוקא שיהיה פתוח ולא אדעתא למלאות כגון קודח שהוא עשוי למלאות ברם שאינו עשוי למלאות לאו מתורת פתח מחייב אלא

משום בנין כל דהו שדרך הבונים הוא כן שקודחין להשים המסמר וחייב משום בנין וזהו שכתבו התוס' מ"מ מטעם בנין כל שהוא מחייב וזה פשוט.

הלכה טז

המכה וכו'. עיין לעיל הי"ד.

הלכה יז

המפיס שחין בשבת וכו'. **ואם להוציא הליחה הרי זה מותר**. הכי איתא בשבת דף ק"ז אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מהני ג' דפטור ומותר חדא הא וכו' ואידך המפיס מורסא וכו' ואידך הצד נחש וכו' ובע"ב שם איתא על מתני' דהצדן לצורך חייב מאן תנא אמר רב יהודה וכו' ר' שמעון היא וכו' איכא דמתני לה אהא המפיס וכו' ואיכא דמתני לה אהא הצד נחש וכו' ע"כ ואילו איכא דמתני לה אהא ישב האחד על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אעפ"י וכו' והשני פטור מאן תנא ר"ש היא לא קאמר משום דבהא אפילו ר"י מודה דהא לאו מלאכה עשה כי היכי דלחייב משום מלאכה שאצ"ל דהא ניצוד ועומד הוא אלא דמשמר והוא שומר את ביתו ואפילו ר"י הוי וא"כ קשה על מ"ש הר"ן סוף פרק האורג על הנך ג' דאמר שמואל וז"ל והנך ג' אמר בפ' שמונה שרצים דאתיין כר"ש וכו' וכמ"ש בפ' המצניע וליתא וכמ"ש מהש"ס ואין להקשות דא"כ דהא דישב השני פטור לכו"ע משום דליכא מלאכה א"כ אמאי צריך שמואל להביא ראיה דפטור ומותר מסיפא דמתני' והא בלא"ה ליכא מלאכה משום דזה השמיענו סיפא דמתני' דדמי לנועל את ביתו דלא נימא דזה הוי צידתו ומשו"ה הביא מהסיפא וכך הסברא נותנת וק"ל.

הלכה יח

המסתת את האבן כל שהוא חייב וכו'. וכתב הרב המגיד כבר הזכרתי זה למעלה ולא ראיתי לא למעלה ולא למטה שהביא זאת המימרא אלא הנך ב' מימרות שופתא בקופינא דמרא ולול ואדרבא באותן פסק כרב ובהך כשמואל.

המצדד את האבן ביסוד הבנין וכו' חייב משום מכה בפטיש. עיין בש"ס ותוס' שם שמחקו משום מכה בפטיש והאמת איתם ורבינו לא הרגיש בדבריהם ולא ידעתי למה.

הלוקט יבולת וכו'. ועיין מ"ש מרן כוונתו לפרש בדברי רבינו הכי והוא שיקפיד ר"ל במתכוון אבל אם הסירן דרך עסק בלא מתכוון הרי זה פטור ולא שנא אי מקפיד ללובשו הכי או לא דאפי' שאינו מקפיד ללובשו הכי כל שמסירן בכוונה חייב ומ"ש נראה מדברי רבינו הוא ממ"ש והוא שיקפיד ואח"כ אבל אם הסירן דנראה דהוא דבר והפוכו דכיון דדרך עסק הוא שלא בכוונה והוא שיקפיד הוא בכוונה וכ"כ בב"י יעו"ש ולענ"ד דבריו

תמוהים דמי הכריחו לזה אחר דהפי' הפשוט דאי קפיד עליו מסירן בכוונה ברם כשאינו מקפיד עליו וחזינן דלוקטן ודאי שהוא כמתעסק וזהו שכתב והוא שיקפיד ר"ל הך דמחייבינן הוא כשמקפיד ומחמת זה לוקטן בכוונה אבל אם אינו מקפיד אלא שהסירן דרך עסק הרי זה פטור.

ועוד קשה בדברי מרן הן בלשון זה הן בלשון שאחריו דאיך נאמר דאם הסירן בכוונה אעפ"י שלא היה נמנע וכו' חייב והא בש"ס דף קמ"ז הביא עובדא דעולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן וכו' אמר ר"י נפוצו וכו' אנן לא קפדינן מידי וכן עובדא דאביי יעו"ש ופסקו רבינו בדין שאחרי זה הרי דכל דלא קפיד ללובשו הכי שרי להוציאו אפי' בכוונה ולדעת מרן חייב ומה בין זה לזה דהוא נסתפק אי יפרש רבינו גם בדין שאח"ז כמו בהך דינא והא אי יפרש רבינו כן איך כתב רבינו דכל דלובשו הכי שרי לכתחילה ועובדא דאמוראי דעבדו לכתחילה והוא פלאי ובדברי רבינו י"ל גם מ"ש בדין זה כתב אבל אם הסירן דרך עסק הרי זה פטור אבל אסור ובדין טלית חדשה כתב מותר ואולי יש לחלק בין הא דיבולת שהוא מעשה גמור למנער דלאו מעשה גמור ועיין בכנסת הגדולה סי' ש"ב הגהות ב"י אות ב'.

המנער טלית חדשה וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד פי' דכיון דלא קפיד הוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה ושרי והוי כפי' הערוך שהביאו התוס' דף ק"ג ד"ה לא צריכא יעו"ש ועיין במ"ש מרן בדין זה ובמ"ש לעיל בסמוך.

הלכה יט

הצד דבר וכו'. הכי איתא בשבת דף ק"ו תנן התם אין צדין דגים וכו' יעו"ש וכתב רש"י מתני' דקתני צפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבתים כבשדה (ונשמט) [ונשמטת] מזוית לזוית עכ"ל פי' לעולם דמחלקינן בין מקורה לאינו מקורה ומתני' דבבית אפילו מקורה לא הוי צידה היינו צפור דרור שאינה מקבלת מרות וכן משמע הלשון דרבה בר רב הונא דקאמר הכא בצפור דרור דר"ל הכא דוקא וכן נראה מדלא קאמר אלא כנראה דאזיל עם ההיא תירוצא דלעיל וארווחנא ג"כ דלפי"ז לא משוינא פלוגתא בין ר' יהודה וחכמים דאינהו איירו בצפור דרור ומשו"ה למגדל דוקא אבל בשאר עופות יש הפרש בין ביבר גדול לקטן ולא פליגי אלא בחיות ועיין להחידושי הלכות פ' אין צדין דף כ"ד מ"ש על דברי רש"י אלו שכתבן שם ואף לפי מ"ש החידושי הלכות שם לדעת התוס' דפי' בההיא דאמר שם בש"ס ה"ד מחוסר צדה דאמר הבא מצודה ונצודינו דמיירי בעופות דלפי פירושם לא קאי האי תירוץ דמחלק בין ביבר מקורה לאינו מקורה אלא דאיכא לפלוגי בין הברייתות אם יש שיעור או לא היינו דרב יהודה דאמר הבא מצודה

ונצודנו מחלק בין הברייתות בקטן לגדול אבל לעולם רבה בר רב הונא דאמר לעיל הכא בצפור דרור עסקינן הוא בחילוק דמקורה לאינו מקורה.

והוצרכתי להכריח כן לפי שראיתי בשיטה מקובצת ליו"ט כתב וז"ל הכא בצפור דרור וכו' פי' הא דקאמר צפור למגדל ולא לבית ובריית נמי דקתני אין צדין דמשמע אפי' בבית מיירי בצפור דרור שיודעת להשמט בזויות הבית ועדיין היא מחוסרת צדה ומתני' דתני צדין בשאר עופות ולעולם בבית מקורה וכו' עכ"ל וכבר הכרחנו דהאי תירוץ קאי עם החילוק דמקורה לאינו מקורה.

ואגב ראיתי מ"ש על הערוך שם וז"ל שאינה מקבלת מרות פי' שאינה מקבלת שררה ואדנות משום אדם שאינה יראה לדור בבית ותמהני על הערוך שפי' צפור דרור אינה מקבלת מרות שאינה מצויה בישוב שלא יתפשנה אדם ואם יתפשנה חונקת עצמה והכא אמר שדרה בבית כבשדה וצ"ע עכ"ל. ולענ"ד נראה דכונת הערוך ז"ל במ"ש שאינה מצויה בישוב ר"ל שאין לה דירה קבועה בישוב כמו שאר העופות אלא לעת הצורך המה באים ואח"כ הולכים למרחוק והיינו שלא יתפשנה אדם ואם יתפשנה חונקת עצמה וז"ש בש"ס שאינה מקבלת מרות שהיא כעסנית ואפי' כפעם בפעם שבאה בבית ורוצים לתופשה היא יגעה בכל מאמצי כחה להנצל עצמה ומ"ש שדרה בבית כבשדה ר"ל כמו שאי אפשר לתופשה בשדה כך בבית מחמת דעזה כמות לה התפישה ויגעה הרבה שלא להתפש.

ונבא לדברי רבינו במ"ש **או שהפריח את העוף וכו'**. ועיין מ"ש הלח"מ ומה שיש לתרץ כבר קדמני הט"ז סי' שט"ז וראיתי לרבינו בפי' המשנה שכתב והלכה כחכמים וכמו שפי' רשב"ג ובפירוש המשנה דפ' אין צדין כתב והלכה כרשב"ג כנראה דפליג אחכמים וי"ל על פי מ"ש הרב המגיד פ"ב מהל' יו"ט ה"ז והלח"מ שם וכן פרש"י בפי' הראשון בפ' אין צדין ד"ה השתא דאתית וכו' אלא דלרש"י לפי' הזה פליג אכולה דינא דת"ק ולרבינו לא פליג אלא אדגים דוקא אבל בחיה ועוף לא ומשו"ה בשבת דלא נזכר דגים אלא חיה ועוף כתב והלכה כחכמים וכמו שפי' רשב"ג אבל בביצה דהוזכר דגים בדברי ת"ק ורשב"ג פליג עליה כתב והלכה כרשב"ג. ודרך העברה ראיתי להפר"ח הל' יו"ט סי' תצ"ז שהביא הכרח לרבינו דס"ל דלא פליג כלל רשב"ג מדבריו דהלכות שבת ולא זכר שר דבריו במס' ביצה וכעת אין הספר מצוי בידי.

הלכה כג

צבי וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד משם הרמב"ן והרשב"א ומה שתירצתי בזה ראיתי כן להרב יד אהרן נר"ו סי' שט"ז וע"פ דברי הרמב"ן ז"ל אלו יתורץ מאי דקשיא לי זה ימים

רבים בקוראי בבית אל שו"ע סימן שט"ז בדברי ההגה והם דברי בעל התרומה הביאם הטור שם וז"ל כתב בעה"ת שאסור לנעול בשבת התבה שיש בו זבובים אלא יתן בו שום דבר וכו' בענין שיוכלו לצאת וכו' וקשיא לי דהא תני במתני' הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו והכא נמי נועל תבתו לשומרו וע"פ דברי הרמב"ן אלו י"ל דדוקא כשלא נודע שהיה שם צבי כלל אלא אחר שנעל אבל קודם אסור ונדון בעה"ת כבר רואה הזבובים קודם נעילת התבה ודוק.

פרק יא

הלכה א

השוחט חייב ולא שוחט בלבד וכו'. וכתב הרב המגיד שבת דף ע"ה שוחט משום מאי מחייב ואמר שמואל משום נטילת נשמה עכ"ל וכתבו התוס' לאו אשוחט דמתני' קאי דההוא פשיטא דלא הוי אלא משום נטילת נשמה דצובע תנן בהדיא במתני' אלא אשוחט דעלמא קאי עכ"ל. פי' לפירושו דודאי מאי דמחייב משום צובע הוא כדאמר רב דניחא דליתווס בית השחיטה דמא וליתו ליזבנו מיניה נמצא דיש הפרש בין כשהוא לעצמו לכשהוא למזבן והשתא הכי מתפרשין דבריהם דודאי לאו אשוחט דמתני' קאי דבהדיא תנן במתני' צובע וא"כ מוכרח דשוחט דמתני' היינו בשוחט לעצמו דלא שייך צובע וכי בעי בש"ס אשוחט דעלמא קאי דהיינו בשוחט למכור.

הלכה ב

רמשים וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד על שם הרמב"ן בעד רבינו ומה שחלק עליו ואין להקשות לדעת הרמב"ן דיש ב' מיני פרעוש מאי מקשה בש"ס והרי פרעוש דפרה ורבה דתניא הצד פרעוש ר' אליעזר מחייב וכו' אימא דאותו פרעוש שאינו פרה ורבה דא"כ אמאי פוטר ר' יהושע מכלל דאסור והא לדעת הרמב"ן זה מותר גמור לכו"ע ואיך יאסור ר' יהושע וק"ל.

וראיתי להמג"א סי' שט"ז ס"ק כ' דברים תמוהים שכתב בעד הרב המגיד שהבין בדעת רבינו שמ"ש אבל תולעים וכו' פטור הוא מותר ולאו דוקא וליתא דלא כתב כן הרה"מ ומ"ש משם הרמב"ן בעד רבינו ולא פטרו וכו' כגון כנה וכו' וכן תולעים וכו' לאו כלום הוא וכמו שהוא פשוט א"צ לכותבו ומה גם דרבינו כתב בריש פרק א' דכל מקום שכותב פטור הוא אבל אסור ואיך נאמר דכאן לאו דוקא אחר שדקדק לכתוב פטור ובכנה כתב מותר וודאי יש חילוק בין כנה לתולעים כמ"ש הלח"מ.

והלח"מ כתב וז"ל צ"ל לפי דברי רבינו והרמב"ן שמ"ש בש"ס והרי פרעוש דפרה ורבה

ר"ל [דהוי] כמו פרה ורבה וכו' והזכיר להרמב"ן ג"כ משום דקשיא ליה אמאי לא הקשה כן הרמב"ן לרבינו וקאמר דמפרשי הש"ס הכי ומשו"ה לא קשיא ליה וזה יאמר הרמב"ן בעד רבינו ברם איהו לא ס"ל הכי וק"ל.

וראיתי עוד סברא ג' בהא דפרעוש הביאו התוס' בדף י"ב משם הרב יוסף ד"ה שמא וז"ל פי' הרב יוסף דכנה היינו שחורה הקופצת דכתיב והך את עפר הארץ ודרך שחורה הקופצת לצאת מן הארץ ובזאת הוא דנחלקו רבנן אבל פרעוש היא הכנה הרוחשת וחייב עליה אפי' לרבנן ועיי"ש מה שהקשה לו ר"ת ועוד הקשה לו מלקמן דף ק"ז דפרעוש הוא פרה ורבה וכנה הרוחשת אינה פרה ורבה וכו' יעו"ש וקשה לר"ת למה לא הקשה עוד להרב יוסף מהך סוגייא דדף ק"ז קושיא אחרת דלפי דברי הר"י דפרעוש היא הכנה הרוחשת א"כ איך תני בברייתא הצד פרעוש בשבת ר"א מחייב והא כנה אינה מחוסר צידה שאינה קופצת לכאן ולכאן ואיך יחייב ר"א.

וכתבו התוס' בסוגיין ד"ה הצד את הפרעוש וכו' ואומר ר"י בשם הרב פורת דאפ"ה אם נושך האדם מותר ליקחנו ולהשליכו פי' דבריו דהיינו שהוא על בגדו מבפנים שנוגע על בשרו שכן דרכם שיושבים על הבגדים ולא על הבשר וחושש שמא ינשכנו דודאי בהיותו שם נושכו דזה דרכו בזה שרי ליקחנו אבל וכו' מבחוץ אסור דאינו ירא שינשכנו וא"כ מה שכתב אם נושך לאו נושכו ממש אלא מחמת שהוא בגדו מבפנים נוגע בבשרו דודאי נושכו שרי וכן מדוקדק בלשון הרא"ש שהביא מהרב ר' פורת גופיה וז"ל דהא דצדן אסור היינו על גבי קרקע או ע"ג בגדיו מבחוץ אבל אם הוא על בשרו ונושכו מותר ליקחנו וכו' פי' אם הוא על בגדיו מבחוץ הוא אסור לפי שאינו יכול לנשכו אבל אם הוא על בשרו דהיינו מבפנים ונושכו כלומר דודאי נושכו שרי וא"כ ע"פ האמור לא קשה דיוקא אדיוקא כמ"ש הב"י סי' שט"ז ולענ"ד נכון.

הלכה ד

ואם דרסן לפי תומו. וכתב הרב המגיד ופירשו הרמב"ן והרשב"א [וכו'] ואע"פ שרבינו פסק כר' יהודה כפי' הזה נראה מלשונו ושלא כדברי רש"י עכ"ל וכעת לא ראיתי היאך משמע מפי' רבינו שמפרש דלא כרש"י והלח"מ כתב וז"ל טעמו דדעת רבינו דהכא משום פקוח נפש התירו דומיא דלעיל פי' דכשם דבדין דבשאר כל המזיקין אם היו יושבין במקומן אסור וכו' והו"ל למימר חייב א"א דס"ל דכל שהוא פקוח נפש התירו קצת מחיובו דהו"ל לחייב ואסר וכאן בדרסן לפי תומו הקל עוד דאפי' במתכוון שרי כיון שהוא לפי תומו אך קשה דאי ממ"ש רבינו לעיל אסור אינו הכרח דכתב אסור לאפוקי ממ"ש מותר להורגה אבל לעולם חיובא ג"כ איכא וכמו שקדם בפ"א דכל מלאכה דאצ"ל

חייב ומדוייק לשון רבינו שכתב ואם דרסן לפי תומו כפרש"י.

עוד כתב הרב המגיד על דברי רש"י וז"ל ונראה מדבריו שלא התירו אלא משום דבר שאינו מתכוין וכר"ש עכ"ל וקשה טובא דרש"י סיים הואיל ולא נתכוון דדבר שאינו מתכוון לר' יהודה מדרבנן הוא ולענין מזיקין לא גזור והנראה דלא היה בגירסתו סיום זה ושוב ראיתי להרשב"א בחידושיו שכתב וז"ל פרש"י ז"ל שאינו צריך להזהר ממנו שלא ידרסנו אלא דורסו לפי תומו נראה מדבריו שלא התירו אלא משום דבר שאינו מתכוון וכר"ש עכ"ל הרי דלא היה גורס כן ומוכרח הוא דסיום זה לאו דסמכא הוא ואיזה תלמיד כתבו ממה שהקשה הריטב"א בחי' לשבת כ"י על סיום רש"י זה מ"ש בפ' ר' אליעזר דמילה דף קל"ג וז"ל אמר מר בשר אף על פי שיש שם בהרת וכו' הא למה לי קרא דבר שאינו מתכוון הוא ומותר אמר אביי לא נצרכה אלא לר"י דאמר דבר שאינו מתכוון אסור וכו' ואי איתא דדבר שאינו מתכוון לר"י מדרבנן קרא אתי לדרבנן והצריך עיון.

והנה קודם ראותי דברי הרב המגיד והרשב"א אלו חשבתי דרכי לישב דעת רש"י ז"ל דמ"ש בש"ס התם דבר שאינו מתכוון היינו מלאכה שאצ"ל דלר"י חייב ולר"ש פטור וקרי ליה למלאכה שאצ"ל דבר שאינו מתכוון דגם הכי מקרי וזה מוכרח לפי שאותו נדון דבהרת היא משצ"ל לפי דהא מיהא מתכוון לקוץ הבהרת אלא שאינו צריך לגוף הבהרת ולא דמי לדבר שאינו מתכוון שהוא ספק אם יעשה האיסור או לא וכמו שמשמע מדברי רבינו ריש פרק א' יעו"ש וא"כ איך קאמר בש"ס דבר שאינו מתכוון אלא דלאו בדוקא נקט הכי וא"כ אין משם קושיא לרש"י אבל מ"מ קשיא אנה מצא רש"י כן דס"ל לר"י דדבר שאינו מתכוין אסור מדרבנן לכן נראה דגירסת הרה"מ והרשב"א ז"ל נכונה ומ"מ אפי' יהיו דברי רש"י לא קשה קושית הריטב"א וכדכתיבנא.

ואחרי כותבי הרצתי דברי אלה להחכם שלם עמיתנו הוא מהרי"א ז"ל ואמר לי דמה שאמרתי לתרץ בעד רש"י לפי נוסחת הריטב"א מההיא דשבת אי אפשר ממ"ש ביומא דף ל"ד ע"ב גבי הא דתניא עשישיות של ברזל היו מחמין מערב יוה"כ וכו' והקשו עלה והלא מצרף אמר רב וכו' אביי אמר אפי' תימא שהגיע לצרוף דבר שאינו מתכוון מותר ומי אמר אביי הכי והתניא בשר וכו' והוינן בה קרא למה לי ואמר אביי לר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון אסור וכו' הרי דמדמה ההיא סוגיא לדבר שאינו מתכוון ממש ולמה שהבאתי מדברי הרב המגיד והרשב"א דלא גרסי הך סיומא בדברי רש"י אמת שהטבתי לראות ושכן נראה מדברי רש"י ז"ל דהתם ביומא דף הנזכר דלא ס"ל כמ"ש התוס' ד"ה הני מילי דאינהו כתבו דלדעת ר"י בשבת דבר שאינו מתכוון אסור מדרבנן דמלאכת מחשבת אסרה תורה והיינו כמ"ש רש"י כאן כמ"ש הריטב"א אלא ודאי דליכא להאי

סיומא אלו דבריו.

והנה למ"ש למדחי לדברי מההיא דיומא י"ל דגם התם הוי משצ"ל והרי זה דומה למ"ש רבינו פ"א ה"ז וז"ל כל העושה מלאכה אע"פ שאצ"ל חייב כיצד הרי שכבה את הנר מפני שהוא צריך לשמן או לפתילה [וכו'] מפני שהכבוי מלאכה [וכו'] ואע"פ שא"צ לגוף הכבוי וכו' הרי זה חייב אף כאן זה שמכבה הגחלת של ברזל ואינו מכוון לגוף הכבוי דהיינו לצרפו אלא לחמם המים הוי משאצ"ל וזה מוכרח ממאי דמדמה לה בש"ס להההיא דבשר דאי אפשר לומר דהוי דבר שאינו מתכוון. וכעין זה ראיתי להלח"מ ז"ל פ"ב דהלכות [עבודת] יה"כ ה"ד ובאופן אחר וז"ל ונראה דרבינו מפרש דהך צרוף דעשישיות הוי פסיק רישיה דא"א שלא יצרף ויש הכרח לזה מדמדמה משצ"ל [וכו'] וכדכתיבנא וע"פ זה אין מקום גם למה שהכריח (דף ל"ג) [דלא גרסינן] ברש"י ז"ל כמ"ש הריטב"א משום דבאיסור דאורייתא חייב אבל בדרבנן אסור אבל דבר שאינו מתכוון אף בדאורייתא אסור משום דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וכמ"ש התוס' ומודה להם וא"כ אדרבא מצינו מקום לרש"י היכן מצא כן.

הלכה ה

ואין עיבוד באוכלין. וכתב המל"מ וז"ל ודע דבפ' הקומץ רבה דף כ"א דריש בברייתא תקריב מלח ואפי' בשבת וקשיא לי דלמאי אצטריך קרא והלא ליכא איסור תורה במליחת בשר דהא קי"ל אין עיבוד באוכלין וכו' עכ"ל והביא משם מוהר"י אלפאנדארי ב' תירוצים האחד יתכן לדעת רבינו על פי מ"ש המל"מ פ"א מתמידין ומוספין ה"ג בד"ה ודע דהיכא שנפסלו יעו"ש אך התירוץ הב' לא יתכן לדעת רבינו שהרי כתב רבינו הל' מעשה הקרבנות פ"ה ופ"ו ופ"ז דאינו מולח כי אם האמורים וכן נראה ממ"ש רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח וכו' יעו"ש ועוד אפי' לדעת הרא"ה אי אפשר התירוץ הזה דכיון דהיה אוכל העור ג"כ ליכא עיבוד ולמה לי קרא ועיין במוצל מאש שאצל רב יוסף מ"ש עוד בזה.

הלכה ו

הדורס על העור ברגלו וכו' הרי זה תולדת מעבד וחייב. וכתב הרב המגיד זה נראה מההיא דפ"ק דיו"ט גבי נותנין את העור לפני הדורסן וכו' פי' דהתם פליגי אי יכול ליתנם לפני הדורסן דב"ש אסרי וב"ה מתירין כיון דהוא (שאינו) [אינו] עושה כלום אלא דהעם דורסן מכלל שאם הוא עושהו הוי תולדה וחייב.

וכן השף בידו על העור [**וכו'**] **חייב וכו'**. הנה פי' זה שפי' רבינו הוא דלא כפי' רש"י ור"ח שהביאו התוס' שם דף ע"ה דרש"י פי' השף בקרקעית הבנין ור"ח פי' דשף העור

על העמוד כדי להחליקו כנראה דלאו בידו הוא וראיתי בהגהות מיימוני שכתבו והתוס' בשם ר"ח כרבינו המחבר וכו' וע"פ האמור ליתא ושוב ראיתי להריטב"א בכ"י שהביא על שם ר"ח כפי' רבינו וא"כ מ"ש התוס' משם ר"ח ר"ל שהוא בידו אלא שהוא ע"ג העמוד שהוא חלק וכך הוא פי' התוס' דשף העור על העמוד כדי להחליקו במה שהוא דרכו שהוא בידו ועיין להרב המגיד דאפשר לפרש כן בדבריו ולהפר"ח בנימוקיו על רבינו מ"ש על דברי הרה"מ.

הלכה ז

הנוטל קיסם של עץ וכו' חייב. עיין להרב המגיד שהביא הש"ס דביצה ובינותי בספרים וראיתי להרב לשון למודים נדפס כעת בחלק או"ח סי' ק"ס דף ע"ט כתב בתוך דבריו וז"ל ומוכרחים אנו לידחק בדוחקים הללו לדברי התוס' דשבת דף קמ"ו ובעירובין דף ל"ד יעו"ש הרי מפורש יוצא דלרבנן נמי צריך לאוקומי במוסתקי עכ"ל ואשתמיטתיה מיניה מאי דס"ל לרש"י אין בנין וסתירה בכלים נגד דעת התוס' יעו"ש בשבת דף ע"ד ע"ב גבי חביתא ותנורא וחלתא. והתוס' מאי דהוצרכו לומר דגם לרבנן צ"ל במוסתקי הוא מכח דס"ל יש בנין וסתירה בכלים ואף גם לדעת התוס' שכ"כ אין פי' הש"ס כמ"ש הוא אלא לדידן דקי"ל יש בנין וסתירה בכלים כי היכי דליתי רבנן כהלכתא מוקמינן במוסתקי כי היכי דמוקי לה לר"א וש"ס בביצה לא קאי בהא דיש בנין וסתירה בכלים ועיי"ש בדבריהם היטב ושוב ראיתי בס' ראשון לציון מס' ביצה דרך בדרך זו שדרך מהר"א חאקו ז"ל ולמה שהקשה הרה"מ עיין בס' חנן אלהים דף קט"ז.

הלכה ט

הכותב על מנת לקלקל העור חייב וכו'. ויש להקשות דכיון דכל כונתו הוא לקלקל למה [לא] אזלינן בתר כונתו דומה למה שפסק רבינו דמקלקל ע"מ לתקן דהיינו קורע בחמתו כיון דכונתו לתקן אף שהוא מקלקל חייב וי"ל דלעולם אזלינן בתר הצד דאיכא חיוב בין בכונה בין במעשה וגבי מקלקל דחייב אזלינן בתר מחשבה וכאן בתר מעשה.

הלכה י

הכותב אות כפולה כמו דד וכו'. וכתב הרב המגיד וכר' יהודה וכו' פי' משמיה דרביה דאילו לר"י שם בגמרא דוקא שם משמעון יעו"ש. וראיתי במרכבת המשנה משם מהר"י הכהן הקשה וז"ל ומיהו קשיא לי על רבינו טובא דאמאי פסק כר"י דברייתא דלא כת"ק דמתני' דקתני בין משם אחד בין מב' שמות ופרש"י [ז"ל בין משם אחד שתיהן אלפין] ועל כרחך לומר כן מדקאמר בין משם אחד וכו' יעו"ש ואחרי נשיקת ידיו ורליו לא קשה והוא דשאני ת"ק דאיירי בשרצונו שלא לכתוב אלא אותיות אלו לא כן בר"י ורביה דאיירו

בשרצונו לכתוב אותיות אלו עם שאר אותיות כגון שמעון ולא כתב אלא שם שכיון דלא עשה כמחשבתו דוקא אי הוי שם לר"י או איכא פי' במלה אף שהן אותיות דומות כגון גג וכו' לרביה דר"י חייב ופסק כרביה ולא הוי היפך ת"ק.

הלכה יא

הכותב אות אחת וכו' והמתכוון לכתוב חי"ת וכתב ב' זיינין וכו' ופטור. כצ"ל. וראיתי בס' חנן אלהים דף קט"ז כתב משם מהרה"ג שהגיה הכי וכתב שני זיינין וכו' בשאר אותיות חייב עכ"ל והיינו חילוק הש"ס הא דבעי זיוניה הא דלא בעי זיוניה ועיין מה שהקשה ע"ז מהרח"א ז"ל. ולענ"ד א"צ להשיב עליו כן דהא בלא"ה אי אפשר ליאמר זה שהרי רבינו גופיה פ"ז דספר תורה ה"ט כתב דתגין אינו אלא למצוה מן המובחר ואפי' אם לא עשאן כשר וא"כ אי עשה שני זיינין בשבת בלא תגין למה לא יתחייב אלא צ"ל פטור לכולן וכמ"ש. ולמאי דאינו מחלק רבינו בין בעי זיוניה ללא בעי נלע"ד דכיון דהוא פסק כר"ש בהי"ג דמגיה אות חי"ת ועשאה ב' זיינין דחייב והיינו בלי תגין וחיליה לפסוק כן כמ"ש הרב בחנן אלהים שם דכיון דאמר כתב אות אחת והשלימו לספר חייב וכן פסק רבינו ולדברי רבינו גם באמצע הספר חייב משו"ה פסק כר"ש והשתא לר"ש אי אפשר לתרץ לרומיא דהתוס' עם מתני' כמו' שתירצו בש"ס הא דבעי זיוניה וכו' וכמ"ש רש"י דא"כ הוי סותר לדר"ש וא"כ ר"ש יתרץ לרומיא הכי דברייתא דתני נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו ב' חייב כגון דנתכוון לכתוב ב' אותיות איזה מהן שיהיו אלא שעכשיו היה רוצה האחת ועלו בידו ב' ומשו"ה חייב דהא מיהא עשה ב' וככוונתו ובמתני' איירי בנתכוון לכתוב חי"ת בדוקא ועשה ב' זיינין פטור דלא נעשה כוונתו.

ומה שהקשו התוס' דא"כ מאי אריא וכו' אפי' נתכוון לכתוב זיין אחד וכתב שני זיינין פטור וכו' י"ל דאה"נ אלא שדרך הקרוב לטעות הוא הן דבמקום חי"ת כותב ב' זיינין וכמ"ש רש"י ז"ל וז"ל ודלג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא ב' הרגלים ונראה כב' זיינין עכ"ל ובברייתא דנקט הטעות דבמקום אות אחד כתב ב' היינו משום דאיירי באדם דאין מגמתו לכתוב אלא שתי אותיות איזה שיהיו משו"ה טעה וכתב כן אבל כשרוצה בדוקא אות זה לא יבא לטעות ורבינו לא פסק האי תוספתא וכדפירשנו משום דאיהו פסק בה"י דדוקא בדד תת חייב שיש להם כונה ולא ימנע א"צ להביא הך ברייתא ודוק.

הלכה יב

לקח גויל וכיוצא בו וכו' וכתב אות שניה במדינה אחרת במגילה אחרת חייב. אבל הרשב"א ז"ל בחי' כתב וז"ל פי' כתב אות אחת במגילה בטבריה ואות אחת באותה

מגילה בצפורי חייב וט"ס איכא וצ"ל ואות אחת במגילה אחרת וכן כתב בחי' הריטב"א כ"י (כתב יד) שהוא הולך בעקבי הרשב"א.

הלכה טו

אבל הכותב וכו'. **פטור**. עכ"ל. ויש להקשות למה לא חילק כמו שחילק בתוספתא מעלי של זית לשאר עלים וז"ל התוספתא על עלי [עלה] של זית על עלי דלעת על עלי חרוב על כל דבר של קיימא חייב על עלי חזרין על עלי כרישין על עלי בצלים על עלי ירקות פטור וכן מתניא לענין גט הביאה הרב המגיד פ"ד מגרושין ה"ז וי"ל דכבר כלל זה במ"ש על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד אלא דקשה דהוה ליה לאשמועינן איזה עלין מתקיימין וכדתני בתוספתא ויש ליישב.

הלכה טז

אבל המשרט על בשרו צורת כתב פטור. נתקשה החכם המופלג שלמה בן עזרא נר"ו דהאי דכתב רבינו הוי היפך מ"ש פ"ד מגרושין ה"ד וז"ל חקק הגט על ידו של עבד בכתובת קעקע וכו' הרי זה מגורשת ואי כאן פטור בשבת נמצא דלא הוי כתיבה והיאך הוי כתב לענין גט ולא קשה מידי דכאן בשבת לא איירי בכתובת קעקע אלא בשריטה לחודה שמשרט על בשרו וכתובת קעקע הוא שאחר שמשרט על בשרו ממלא מקום השריטה בחול או דיו או שאר צבעונים הרושמין וכמ"ש רבינו פי"ב דע"ז הי"א יעו"ש וא"כ כאן בשבת דאיירי רבינו בשורט לחוד כתב דלא הוי כתב כיון דאין דרך בני אדם לכתוב כן וכמ"ש בש"ס וכי מביאין ראיה מן השוטים לא כן בכתובת קעקע דממלא השריטה בדיו וכיוצא דהכתיבה הוי מהדיו וכיוצא חייב ולא מכח הקעקוע הוא דהוי כתיבה אלא מכח הצבע ואם כן בגט דקאי בכתובת קעקע חשיב שפיר כתיבה ולא כתב רבינו דין כתובת קעקע הכא בשבת ודין שריטה בגט לפי דמה שמוזכר בש"ס מעתיק רבינו כל אחד במקומו ואף אחר שאמרתי לו תירוץ זה עדיין החזיק בקושיא ואמר דאינו תירוץ.

המעביר דיו ע"ג סקרא חייב וכו'. והקשה הרב מקראי קדש דף ק"ד וז"ל וא"ת בגיטין דף י"ט בעי ריש לקיש מר' יוחנן עדים שאין יודעים לחתום מהו שיכתבו [להם] בסיקרא וכו' למדתנו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת אמר ליה [וכי] מפני שאנו מדמין נעשה מעשה וכתב רש"י וגם בשבת ליכא חיוב חטאת ואיך כתב רבינו חייב ותירץ וז"ל דרבינו מפרש נעשה מעשה לכתחילה לחתום לעדים בסיקרא אף דבשבת הוי כתב וחייב עכ"ל. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו אינו תירוץ דהא כיון דלענין שבת מחייב מוכרח דהוי כתב דהא קי"ל דלא מחייב אלא אי עשה מעשה גמור וא"כ למה לא יעשה לכתחילה לחתום כן.

עוד כתב לתרץ וז"ל אי נמי גבי שבת כשם שאם הוסיף על הבנין חייב כך אם הוסיף על הכתב מה שאין כן חתימת העדים דכשר בכתב הסיקרא חתימת העדים לאו כלום הוא עכ"ל וכן תירץ גם הרב בני יעקב דף קי"ח וקשה דא"כ אמאי חייב ב' אחת משום מוחק ואחת משום כותב כיון שכונתו להוסיף על הכתיבה וליפותה.

ולענ"ד נראה דרבינו מפרש הכי מפני שאנו מדמין דהיינו לענין שבת דמדמינן ליה לכתיבה נעשה מעשה לכתחילה דשאני שבת דלא עבדינן עובדא על פינו ולכשיבנה בית המקדש לאו מפינו אנו חיין אלא מהנביא אשר יהיה ביום ההוא ויורה לנו מקום בית הבחירה וא"כ היאך נאמר דשרי לכתחילה לחתום עדים כן ויהיו הגירושין ע"פ עדות זה ואה"נ דאי גירשו כן מידי ספקא לא נפקא והא ראיה מדפסקינן לענין שבת והכי דייק לשון הש"ס וכי לפי שאנו מדמין נעשה מעשה ואע"פ שאמר לו אינו כתב אין קפידא דכיון דר"ל לו שלא יעשה כן דכן שאל לו מהו שיכתבו בסיקרא והיינו לכתחילה השיב לו בלשון זה וק"ל.

ושוב ראיתי להרב מרכבת המשנה שרצה להעמיס דרך זה בדברי הרב פרי הארץ ואפ"ה קשה לו ולפי מ"ש אין מקום לקושייתו ועיין מ"ש לקושיא זו בלחם יאודה דף מ"ח ע"א וליתא דאדרבא ממה שהקשה הש"ס לשמואל נראה דלא ס"ל כמימרא קמייתא דר"י אלא כברייתא ומה גם דר"י עצמו הוא דאמר הכי ודוק.

הלכה יז

רושם תולדת כותב וכו'. וכתב הרב המגיד ופי' רבינו בפי' המשנה שהרושם הוא אב בפני עצמו וז"ל פירוש המשנה ותועלת היותו משום כותב או משום רושם כי לדעת האומר משום כותב יתחייב על ב' אותיות כשכתב כתיבה בשבת בשוגג וכו' והאומר משום רושם מונה רושם מאבות מלאכות יתחייב ב' עכ"ל. ויש להקשות דא"כ לרבי יוסי כותב היכן מצא במשכן דיתחייב כשכותב בשבת הא לא מצינו אלא הב' אותיות והיינו רושם ועוד קשה דבפשיטות היה יכול למצוא הנפקותא בין כותב לרושם דלמ"ד משום כותב דוקא אותיות ולא רשימות ולרבי יוסי דמחייב משום רושם אפי' בב' רשימות בעלמא חייב וכ"כ הרע"ב משנה ג'.

פרק יב

הלכה א

המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהא צריך לאפר וכו'. ובסוגיא שם דף ק"ו נאמרו פירושים לרש"י לר' יהודה משאצ"ל חייב עליה אפי' במקלקל וצריך לכלבו ומבעיר

וצריך לאפרו ולר"ש אפי' באינו [צריך] לכלבו ולאפרו משום דס"ל מקלקל בחבורה ובהבערה חייב והתוס' תפשו כפירוש א' של רש"י ור' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דלמר אפי' בלא תיקון קצת חייב ולמר בתיקון קצת דהיינו בצריך לכלבו ולאפרו אבל לר' יהודה אפי' בצריך לכלבו ולאפרו ורבינו אפשר שיפרש או כפי' רש"י וכר' יאודה או כפי' התוס' וכר"ש וכרבי יוחנן דזה הוא פלוגתא אחרת דפליגי ר"ש ור"י ואינו תלוי בפלוגתא דר"י ור"ש במשאצ"ל והרמ"ך השיגו וכתב וז"ל כל זה לדעת ר"ש אבל ר"י הא אצטריך וכו' ומדבריו נראה שמפרש כפי' התוס' וכדכתיבנא ולא ידעתי מה סברא היא זאת די"ל דרבינו מפרש כפי' רש"י וכר"י ואף אם יסבור כפי' התוס' אינו מוכרח שיפסוק כר"י.

וכד חזינן שפיר נראה להכריח דרבינו מפרש כפרש"י ופוסק כר"י לפי שמצאנו ברייתא בפ' ר' אליעזר דמילה דף קל"ב דס"ל הכי דתניא שמיני ימול אפי' בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אפילו מילה ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת ת"ל ביום אפי' בשבת ובברייתא זאת בהכרח דר"י היא דאילו ר"ש אי לאו קרא דביום הוה שרי אלא מדאצטריך קרא ש"מ דמקלקל בחבורה חייב והאי ברייתא תני דאי לאו קרא דביום הוה משמע דמילה בשבת אסיר דהוי מלאכה ואין לומר דהאי ברייתא נמי מתפרשת כר"ש וה"פ שמיני ימול אפי' בשבת ומה אני מקיים וכו' בשאר מלאכות חוץ ממילה דהוי מקלקל או אינו אלא אפי' מילה דמקלקל ג"כ חייב ת"ל ביום אפי' בשבת חדא דא"כ נימא ת"ל ביום אפי' בשבת לפי דמקלקל בחבורה פטור ומשו"ה שריא וכאן גלי קרא וקמ"ל קרא דמקלקל פטור ומהיכן מוצא ר"ש ממילה דבעלמא מקלקל בחבורה חייב ועוד מלשון דתני בשאר מלאכות חוץ ממילה משמע דגם מילה מלאכה היא ולא הוי פטור אלא משום מצות המילה ואם כן דרבינו פוסק כוותיה וכפי' רש"י מה מקום להשיג עליו.

אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור מפני שהוא מקלקל. אין לדקדק דמ"ש דכאן כשהוא מקלקל כיון שאינו צריך לאפרו פטור ולעיל ה"ט כתב רבינו הכותב ע"מ לקלקל העור חייב וכו' והא מקלקל הוא וא"צ לכתיבה דשאני כותב דבעידנא דמקלקל מתקן דהיינו כותב משו"ה חייב על הכתיבה אף דאינו מכוון לא כן במבעיר דבעידנא דמקלקל דהיינו במבעיר אינו עושה האפר אלא אחר כך משו"ה פטור.

ורבינו בפי' המשנה דקמא פ"ח במתני' דהחובל בחבירו בשבת וכו' כתב כבר ביארנו בפרק י"ד דשבת כי החובל לא יתחייב בנפשו אלא בנתכוון לקחת הדם וכו' אבל נתכוון להכאיב ולהזיק מקלקל הוא ופטור וזהו בחובל בבהמה ובחיה אבל חובל בחבירו הוא

חייב סקילה ששככה רוגזו והוא כמתקן וכו' עכ"ל ואין להקשות דאם כן כד מותיב בסוגיין לר' אבהו דאמר כל המקלקלין פטורים חוץ מחובל וכו' והא אנן תנן כל המקלקלין פטורים מאי קשה נימא כל המקלקלין פטורין איירי בבהמה דלא שייך רוגז ומאי דתני רבי אבהו חוץ מחובל ומבעיר איירי באדם דמשכך חמתו וכעין דלא קשיא ליה למאי דקאמר חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו חדא דאפשר דרבינו אינו מפרש בש"ס כפירש"י דהא אנן תנן קאי לר' אבהו אלא דאף למאי דקאמר חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו פריך דכל המקלקלין משמע בין אי איכא תקון מחמתו או לא ואהא משני מתני' ר"י ברייתא ר"ש וכפי' ראשון של רש"י וא"כ אין מקום לתרץ בחילוק דבהמה לאדם דאפ"ה קשה ועוד לו יהי דיסבור כפי' רש"י דלר"א פריך מ"מ לפי מה שהקשה דיתרץ בחילוק דבהמה לאדם ניחא לתרץ לחובל אבל למבעיר עדין קשה ומשו"ה הוצרך לתרץ מתני' ר"י ברייתא ר"ש וק"ל.

וכתב הראב"ד ואם הבעיר וכו' חייב שתים. וכתב הרב המגיד ז"ל ואפשר שכן הוא וכבר הזכיר רבינו פ"ט וכו' ועיין מ"ש על דבריו לעיל פ"ט ה"ד.

המחמם את הברזל כדי לצרפו במים וכו' וחייב. וכתב הר"א ולמה לא משום מבשל ע"כ וכתב עליו הרב המגיד אינו נראה לי שכל דבר שהוא עצמו נעשה אור ושורף אין ראוי לומר המבשל אלא מבעיר וכו' ועיין מה שהקשה הלח"מ ממ"ש רבינו פרק ט' ה"ו ומ"ש. ולענ"ד קודם ראותי תירוצו אמרתי אני לתרץ כן בעד הרה"מ ולא הונח לי ממה שסיים הרה"מ וכבר הזכירו גחלת של מתכת בלשון אש גמור ונמצא דקא מסייע לעצמו ממה שכינוהו גחלת של מתכת וא"כ רבינו שכתב לעיל גחלת של מתכת ודאי שהוא אש גמור וא"כ אין הפרש בין זה לזה ועל כן נראה לתרץ כן לקושית הראב"ד ולא בעד הרה"מ או לתרץ בעד רבינו בפשיטות כמו שתירץ הרה"מ לעיל בסמוך על השגת הר"א גבי ואם הבעיר תחת תבשילו חייב ב' יעו"ש. ברם דברי הרה"מ תמוהים.

עוד כתב הרב המגיד ומפשט הסוגייא דפרק כירה וכו' והלח"מ ז"ל כתב וז"ל וקשה דמאין נראה וכו' יעו"ש ודבריו תמוהים דלא היה צריך לכל זה דפשטא דסוגייא היינו ממאי דמותיב לשמואל דידיה אדידיה מצרוף למאי דאסר לכבות גחלת של אש ומתרץ בחילוק משאצ"ל לדבר שאינו מכוין הא לשני דצרוף שרי לפי שהוא דרבנן לא כן לכבות גחלת של אש ולא מודה לר"ש בכולה מילתא אלא ודאי מוכרח דס"ל דצרוף דאורייתא ודוק.

עוד כתב הלח"מ וז"ל וי"ל דמשמע לו כן משום דאלת"ה וכו' דאפושי פלוגתא לא מפשינן עכ"ל. וקשה דאיך אפשר לש"ס לומר דמודה ר"י לר"ש והא בגרירת כלים בביצה

דפליגי ר"י עליה דר"ש והוי אפי' דרבנן וכן הקשו התוס' על פרש"י ז"ל ביומא דף ל"ד ובשלמא אי הוה גריס הרב המגיד ביומא כגירסת רש"י ניחא דיכול להכריח כן מדלא משני בש"ס בשבת כן ובש"ס דיומא אבל כיון דלא גרסי כן אלא כגירסת התוס' וכמ"ש הרה"מ בפירוש א"כ היכן מצינו דמודה ר"י לר"ש להתר גמור והא מגרירת כלים שמעינן איפכא דפליגי גם בדרבנן וע"כ מ"ש הרה"מ ומפשטא דש"ס הוא כדכתיבנא.

עוד כתב הלח"מ וז"ל ואולי שזו היא כוונתו במ"ש וכל שאינו מתכוון וכו' ע"כ. ולענ"ד אין בדברי הרב המגיד רמז מזה אלא כונתו דהא הצירוף הוא דבר תורה וכיון דהוא דבר שאינו מתכוון שרי וכר"ש דכן פסק שמואל שם בדבר שאינו מתכוון כר"ש וצרוף שרי ובמשאצ"ל כר"י וסיים דהוי דבר שאינו מתכוון דלא הוי פסיק רישיה דאינו בהכרח גמור שיצרף דאי הוי פסיק רישיה גם ר"ש מודה וכמ"ש התוס' שם בשבת דף מ"א ד"ה מיחם וכל זה כפי הש"ס דשבת דנראה ממנה דצרוף לא הוי פסיק רישיה והיינו טעמא לפי שאפר שלא הגיע לצרוף אבל הא מיהא נקטינן דצרוף הוי דבר תורה.

עוד כתב הלח"מ וז"ל אבל קשה לזה דביומא כשתירץ אביי ואמר אין שבות במקדש אמאי לא קאמר דאפילו שבות ליכא דר"י מודה בזה הצירוף עכ"ל פי' לדבריו דקאי למה שפי' בדברי הרב המגיד שהכריח דפשטא דש"ס דשבת ס"ל דצרוף דאורייתא דאי דרבנן לוקמא מתני' אפי' כר"י ואהא קשיא ליה דלפי הכרעה זאת נמצא דאי הוה סבירא לן דצרוף דרבנן הוה אמרינן דגם ר"י מודה לר"ש א"כ כשתירץ אביי אין שבות במקדש א"צ להא דאין שבות במקדש אלא כיון דס"ל דהוי דרבנן מודה ר"י לר"ש זה הוא כונת הלח"מ ולפי פירושי בדברי הרה"מ ולפום מאי דכתיבנא אין מקום לזה.

עוד כתב וז"ל ועוד קשה במ"ש דדעת רבינו וכו' דאפי' ר"י מודה בזה כמ"ש הוא ז"ל ג"כ בההיא דפרק כירה וכו' עכ"ל. ודבריו תמוהים דהרב המגיד לא כתב לקמן דלר"י מותר אלא פטור אבל אסור ועיין במ"ש הלח"מ בסוף דבריו אלא שדברי הרה"מ מצד עצמם מוקשים דכיון דכאן כתב דצרוף לא הוי פסיק רישיה איך כתב רבינו דהמכבה גחלת של מתכת פטור אבל אסור ופירש הוא דבריו מילתא בטעמא.

הלכה ב

הנותן שמן לתוך הנר וכו'. והמסתפק וכו' משום מכבה. וכתב הרב המגיד ברייתא בביצה ונראה שחיוב הכבוי הוא כר' יהודה בדוקא עכ"ל דאי כר"ש כבוי שלא לעשות פחם הוא פטור אבל אסור וא"כ איך במסתפק תני חייב אלא וודאי דהוי כר"י דס"ל משאצ"ל חייב והרא"ש ס"ל בפשיטות בכל דוכתי כר"ש גם במשאצ"ל דפטור אבל אסור ולכאורה הרגשנו דא"כ אמאי הביא הרא"ש בביצה ההיא ברייתא דהנותן שמן בנר

חייב משום מכבה דהיא כר"י בדוקא וכדכתיבנא והא ודאי בורכא הוא דצריך להביא סוגיית הש"ס לאיסורא דגם ר"ש מודה דפטור אבל אסור וזה הוא דמותיב ליה רב יאודה לעולא מהך ברייתא דגם אי לא סברת כר"י מ"מ פטור אבל אסור הוא ומודה ליה וא"ל לאו אדעתאי ואחר שהעתיק הרא"ש הך שקלא וטריא הוקשה לו דמפני מה לא שריא והא קי"ל דגרם כבוי שרי וכרבנן ובתחילה חילק חילוק אחד ולא הונח לו מכח ההיא דשפופרת עפ"י הנר דאסיר דלמא אתי לאסתפוקי מיניה וכו' דשם לא שייך הכחשה לאור הנר ומכח קושיא זאת כתב הלכה וכו' יע"ש.

ויש לדקדק בדבריו דעדיין חילוקו הא' כדקאי קאי דיש לחלק בין המסתפק מן השמן שבנר לפי שהוא מכחיש אור הנר להההיא דגרם כבוי ומההיא דשפופרת לא קשיא דאפילו דליכא חיוב חטאת מ"מ גזרינן שמא יסתפק מקצתו או כולו דהוי כבוי גמור ואף דאפילו יסתפק כולו לר"ש הוי פטור אבל אסור גזרינן מזה שמא יבא לעשות פחם וכל הגזרות אלו בכבוי גזרינן דכן צ"ל בהכרח וכמ"ש התוס' בשבת דף מ"ז ד"ה מפני שמקרב את כבויו יעו"ש והא התם הביטה וראה כמה גזרות הן שלא יתן לתוכו מים מע"ש שמא יתן בשבת ואם יתן בשבת שמא קודם גמר נתינת המים יפלו הניצוצות ומכבה בידים או שיגביה המים בכלי נגד הניצוצות ואם יעשה זה גזרינן שמא יכבה לעשות פחם דהוי חיוב חטאת וזה מוכרח מכח הקושיא שהקשו התוס' וא"כ אף אנו נאמר כן כאן במתני' דשפופרת ומה גם דנראה דהאי תנא לאו ר"י אלא תנא אחר דמחמיר יותר מדר"י דאילו כאן ר"י מתיר ואפשר דיסבור כר"ש במשאצ"ל ולא פליג אלא בגזרה וגם דברי התוס' אלו מוכרחים ממה שהרגשנו קודם ראות דברי התוס' אלו בההיא סוגייא דשם בשבת דף ק"כ ע"ב דמסיק דטעמא דר' יוסי דאסר גרם כבוי דמתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי ונראה מדגזר שמא יבא לכבות ש"מ כבוי דאורייתא היא ואף דבנדון זה הוי מלאכה שאצ"ל שאם יכבה לאו לפחם הוא צריך אלא להציל והוא כר"י ואילו בדף ל"א ע"ב מוקי לה רבי יוחנן לר' יוסי כר"ש דמשאצ"ל פטור ומה יעשה להההיא אוקמתא שהיא מוכרחת אלא וודאי צ"ל דגם דסבר כר"ש איכא למגזר בכבוי ואע"ג דהוי גזרה לגזרה וכמ"ש התוס' וגם הריטב"א בכ"י בסוגייא דדף קי"ז ע"ב גבי ההיא דאמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אתי לכבויי כתב כדברי התוס' והוי מתני' כר"ש.

ועפ"י האמור תשובה מוצאת למה שלכאורה היה קשה להתוס' וסיעתייהו דמפרשי דטעמא דאם מסתפק ממנו חייב משום מכבה הוא דאותה שעה מכבה קצת ומכסה אורו וכו' מה יענו ז"ל להההיא דשפופרת וכמ"ש הרא"ש ודחה פי' אלא עפ"י מ"ש הם בדף מ"ז בשבת וכמ"ש דבריהם נכונים ואדרבא על הרא"ש קשה דמאי קושיא מההיא

דשפופרת וכמ"ש ושוב נזכרתי שרש"ל הליץ בעד התוס' לקושית הרא"ש הובאו דבריו לעיל בפ"ה הי"ב בחידושינו יעו"ש ודבריו יתכנו אם נוקי למתני' כר"י ושייך שפיר לגזור שמא יסתפק כולו והוי כבוי גמור והוי משאצ"ל והוי חדא גזרה אבל מאן נימא לן שהיא ר"י כולה מתני' פי' תנא דס"ל כר"י והא אפשר דיסבור כר"ש במשאצ"ל ואפ"ה גוזר וצ"ל כמ"ש עפ"י מ"ש התוס'. והטו"ז סי' תקי"ד כתב על דברי רש"ל שהם דוחק וכתב הוא תירוץ אחר ועיי"ש לעיל בחידושי שהבאתי דבריו ומ"ש עליו וכתבתי תירוץ אחר לדעת התוס' יעו"ש.

וכתב מרן בספר הקצר סי' רס"ה וז"ל אין נותנין כלי מנוקב מלא שמן וכו' שמא יסתפק ממנו ויתחייב משום מכבה עכ"ל נראה דפוסק כר"י במשאצ"ל וכרבינו וכ"כ המג"א שם וז"ל היינו להרמב"ם שפסק כר"י דאמר משאצ"ל חייב עליה ועיין סי' רע"ח עכ"ל וכוונתו להההיא שכתב שם מרן מותר לכבות הנר בשביל שישן החולה שיש בו סכנה עכ"ל וכתב המג"א וכבוי הוא משאצ"ל אלא א"כ עושה להבהב הפתילה עכ"ל וא"כ נמצא דפוסק כר"ש במשאצ"ל כנ"ל ודבריו תמוהים דמה ראה על ככה בסי רע"ח להבין לדעת מרן דס"ל כר"ש והא גם ר"י מודה ביש בו סכנה דשרי דזה פשוט דמחללין שבת על פקוח נפש אפי' בכמה ספקות ועוד דבש"ס אמרו בפי' מתני' ר"י היא דאמר משא"צ לגופה חייב עליה ומתני' בחולה שיש בו סכנה ובדין הוא דלתני מותר ואיידי וכו' תנא רישא פטור נמצא דביש סכנה גם ר"י מודה וכאן לא כתב אלא הדין דסכנה והוי כר"י וכמ"ש בסי' רס"ה וצ"ע אך קשה על מרן דכיון דהוא פסק כר"י למה בסי' תקי"ד תפש לשון הטור דפסק כר"ש וז"ל להטות הנר כדי להרחיק השמן מן הפתילה חשיב כבוי ואסור עכ"ל והו"ל להעתיק כלשון הרמב"ם והמסתפק חייב משום מכבה ועיין גם במרן בספר הקצר סוף סי' של"ד.

הלכה ד

מותר לעשות מחיצה וכו'. אפי' כלי חרש חדשים וכו'. וכתב הרב המגיד מתני' פ' כל כתבי דף ק"כ וידוע דהלכה כרבנן וכו' יעו"ש ואין להקשות דבמתני' דף קי"ז דתני דאין מצילין יותר מג' סעודות אמר שם בש"ס דטעמא משום דאי שרית ליה אתי לכבויי ופסקה רבינו לקמן פכ"ג ה"כ והא הויא כר' יוסי דפליג עלייהו דרבנן וקשה רבינו דידיה אדידיה דאי אמרת דסתם מתני' הויא כר"י וכדמותיב הש"ס בשבת דף מ"ז על מתני' דלא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה לימא מתני' כר"י דגרם כבוי אסיר ומוקי לה כרבנן וההפרש הוא דבשלמא אי יש לו רשות להציל מחמת שרוצה להציל הכל בבת אחת

בהיל ומכבה כדי שיהא הכל מוצל ובזה גם רבנן מודו לר"י אבל בעושה דבר הגורם לכבוי לא אתי למטעי לכבות כי אין הנדונות דומות ור"י פליג עלייהו והלכה כוותייהו.

הלכה ז

אבל קטן שבא לכבות וכו'. **להפרישו**. ובפכ"ד הי"א כתב רבינו קטן שעשה בשבת דבר שהוא משום שבות כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב וכו' אין בי"ד מצווין להפרישו וכו' והקשה הרב המגיד שם וז"ל למה פרט כאן דבר שהוא משום שבות הא אפילו בדאורייתא אין בי"ד מצווין להפרישו וכמ"ש פי"ב וכו' והצריך עיון ומרן שם תירץ דשם לא אתא אלא לסיפא דכתב וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו יעו"ש.

ולענ"ד קשה דלישנא דוכן לא משמע דלסיפא קא אתי אלא הנראה לענ"ד בפשיטות הוא דכאן בפ' י"ב חילק רבינו בין עושה על דעת אביו לעושה לדעת עצמו לפי שהוא איסור דאורייתא אבל בפכ"ד דקאי באיסור דרבנן לא חילק ולעולם א"צ להפרישו ומה שסיים וכן אם הניחו אביו אין ממחין בידו הוא כלפי מ"ש בסוף הל' מאכלות אסורות ואעפ"י שאין בי"ד מצווין להפרישו לקטן מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו שנאמר חנוך לנער ע"פ דרכו וכו' קמ"ל הכא דכיון דהוי איסור דרבנן אין ממחין בידו ואינו מחנכו דהוי ב' דרבנן החינוך דרבנן והאיסור דרבנן ודוק.

ושוב אחרי כותבי מצאתי למרכבת המשנה נדפס מחדש בפכ"ד כתב כן משם מהר"י הכהן ושם הוסיף נופך הכרח לדעת רבינו דס"ל דבאיסור דרבנן לדעת אביו שרי והוי תברתיה דהרשב"א דכתב בחי' למס' שבת דף קכ"א יעו"ש על קושית התוס' ד"ה [ש"מ] קטן אוכל וכו' וז"ל ולי נראה דאין צורך לכך דהכא אתמוהי קא מתמה וה"ק שמעת מינה קטן אוכל נבלות בי"ד מצווין להפרישו ואפילו בדרבנן ואסיקנא בקטן העושה על דעת אביו וכיון שכן אפי' בדרבנן מפרישין עכ"ל ומי הכריחו לתרץ זה עד שיפלגו סוגיי אהדדי ושוב נמצאתי עם החכם השלם מהרי"א וכה אמר אלי אחרי ההתבוננות הכרח זה דמהר"י הכהן לרבינו ליתא דאיך נוכל לומר דרבי יוחנן ס"ל דמתני' דקטן שבא לכבות איירי בדרבנן ומשו"ה דוקא עושה על דעת אביו הוא דמוזהרים עליו אבל אינו עושה על דעת אביו אינן מוזהרים אבל בדאורייתא אף באינו עושה על דעת אביו מוזהרים עליו והא חזרה קושית הש"ס לר' יוחנן (ב"ב) ממתני' דקטן שבא לכבות דהא התם דאורייתא הוא האיסור ומאי משני ר"י אלא וודאי דס"ל לר"י דגם מתני' איירי בדאורייתא והוא אמת.

הלכה ח

הוצאה והכנסה וכו'. וכתב הרב המגיד וז"ל וכתב רבינו האי [ז"ל] דלא גרסינן היכא כתיבה וכו'. ועיין להלח"מ מה שפי' בב' אופנים והוא דוחק גדול הן מצד הענין עצמו הן מצד הלשון דהרה"מ א"צ לבארו ומ"מ הוכרח לפרש כן לפי שלא היה לשון הרשב"א מודפס בזמנו אבל אילו היה רואה לשון הרשב"א מ"ש בשם רבינו האי היה מודה דט"ס יש בלשון הרה"מ והילך לשון הרשב"א הוצאה גופא היכא כתיבה לא הו"ל למימר אלא הוצאה גופא במשכן היכי הואי כדבעינן פרק כלל גדול קשירה במשכן היכי הואי אלא משום דהוצאה מלאכה גרועה וכו' ומשו"ה איכא דגריס וממאי דבשבת קאי וכו' גמרי העברה העברה דאי לא מחייבינן עלה אע"ג דהוה במשכן אלא מיהו רב האי גאון ז"ל כתב דלא גרסינן ליה וטעותא הוא דמעיקרא לא אסתפקא להו אלא מנ"ל דהויא מלאכה ומהדרינן משום דכתיב אל יעשו עוד מלאכה ויכלא העם מהביא דאלמא הבאה דהיינו הוצאה קרויה מלאכה והוא הנכון הרי דמאי דכתב רב האי דהוא טעותא היינו מאי דהוו גרסי וממאי דבשבת הוי וכ"כ התוס' ז"ל וא"כ מוכרח דט"ס נפל בדברי הרה"מ.

ולענ"ד חוץ ממאי שהזניחו גירסא זאת רב האי וסייעתיה גם אני מוסיף מטעמא אחרינא והיינו הך דממאי דקאמר בש"ס וממאי דבשבת קאי דלמא בחול קאי ודאי דר"ל דאי הוה בשבת ניחא דמשום איסור שבת קא מזהיר להו אלא דק"ל דמנ"ל דבשבת קאי דלמא קרא קאי בחול ואהא קא מתרץ גמר וכו' ומה להלן ביום אסור אף כאן ואם כן משום איסור שבת מזהיר להו וקשה דא"כ הוי היפך הכתוב דכתיב לעיל מיניה ויאמרו אל משה מרבים העם להביא מידי העבודה למלאכה אשר צוה ה' ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וכו' ויכלא העם מהביא הרי בפי' דהאי העברת קול לאו משום איסור שבת אלא משום דשלימא ליה עבידתיה וכקושית המקשן וא"כ היכי מתרץ היפך הכתוב אלא ודאי ליתא להאי גירסא.

הלכה יא

המוציא וכו'. ופסק כר' יוחנן דאגד כלי שמיה אגד ועיי"ש בסוגייא דף צ"א והקשה הרב מקראי קודש דא"כ בפ"ב דגניבה שהביא הא דהגונב כיס בשבת הו"ל להביא האוקמתות דשוליו וכו' דהוו אליבא דר"י והיא קושיא אלימתא ומהך סוגייא סייעתא לפסוק כשמואל דס"ל דדבר הנקנה במשיכה צריך שימשוך כולו וכמו שפסק רבינו פ"ג ממכירה ה"ג מדקאמר קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי והיינו טעמא דיכול להוציא דרך פיו כדי מה שהוציא אבל אי הוי דרך שוליו ב' האיסורים באים כאחד ואי דאפי' במקצת משיכה קנה אפי' דרך שוליו נמי אלא וודאי

דהוי כשמואל ומשו"ה דוקא דרך פיו דכיון דיכול להוציא דרך שם חשיב כדי מה שיכול להוציא כדבר בפני עצמו והרי משך הכל וק"ל.

הלכה יד

המוציא משאוי על ראשו וכו'. ותופש בידו וכו'. פי' שיעור הכובד הוא שתופס בידו חייב וכן בדבר קל שיעורו הוא שא"צ לאחוז בידו וכן פי' הרב המגיד ולפי"ז א"צ למה שנדחק הלח"מ יעו"ש.

הלכה טו

מותר אדם וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד וז"ל אבל [ממ"ש] פכ"ז וכו' פי' לפירושו דכיון דפסק שם שהד' אמות שיש לו תחילתן ממקום שהוא עומד בו ומעמידת רגליו ולחוץ והיינו כר' יאודה דס"ל דד"א שיש לו הוא לצד אחד ואף דרבינו פסק כר"י בן נורי שיש לו אלפים אמה יעו"ש באותו פרק ה"ד דלא כר"י היינו באותו מחלוקת דר"י בן נורי ור"י אבל בהך פלוגתא אחרת דהלכתא כת"ק בהא למד מר"י דאינו אלא לרוח אחת ובזה דוקא הוא דהלכתא כוותיה וא"כ נמצא דכל מקום דאין לו אלא ד' אמות אינו אלא לרוח אחת וא"כ איך נאמר כאן דהאיסור הוא לטלטל ח' בבת אחת אבל מותר להלך והא אינו מותר להלך אלא ד' אמות וק"ל.

פרק יג

הלכה ט

וכן מי שהיתה חבילתו וכו'. עיין מ"ש הלח"מ ומה שתירץ בתירוץ א' וקשה דא"כ איך כתב רבינו אינו חייב עד שיעמוד מכלל דפטור אבל אסור ואי מערב שבת ולא נח בשבת מותר גמור הוי ודוק.

הלכה יא

היה קנה או רומח וכו' פטור. וכתב הרב המגיד שהוא מההיא דשבת דף ח' אמר רב יהודה האי זירזא דקני וכו' והקשה הרשב"א בחי' וז"ל ולא דמיא למגרר דאמר במס' כתובות דף ל"א הגונב כיס בשבת וכו' היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת וגניבה באין לו כאחד וכו' ועוד דבלא"ה ההיא דמגרר לא קשיא דהא אוקמוה התם בשצירף ידו למטה מג' וקבלה דאיכא עקירא והנחה עכ"ל וקשה דהא דמוקמו הכי בש"ס התם אינו אלא ממה שהקשו דאפקיה להיכא אי דאפקיה לרה"ר איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא אי דאפקיה לרה"י איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא וכו' ומכח קושיא זאת מוקמו לה בשצירף ידו אבל ניחא ליה בגרירה דלחייב קרבן חטאת ונראה דכונתו דהן אמת דלפי

הס"ד בש"ס הוה קשיא ליה שפיר אך לפי האוקמתא דמוקי לה התם ממילא ארווחנא גם הך קושיא ואה"נ דהש"ס קודם שידע האי תירוצא דרב אשי היה יכול להקשות דבגרירא ליכא עקירא והנחה לענין שבת אלא דבכתובות לא קאי הש"ס להכי וא"כ נפק"מ דדוקא היכא שצירף ידו הוא דחייב ואי לא"ה פטור וזה רגיל בא'.

אך קשה דלפי דבריו פליגי הב' תירוצים הא דרב אשי דצירף ידו עם ההיא דתירצו ה"מ לענין חיובא דשבת דזמנין דדחקי רבים ועיילי להתם אבל לענין מקנא קני מ"ט דלא שכיחי בה רבים ומי הביאנו לזה די"ל דלא פליגי דהא רבינו פסק לשניהם בפ"ד דמכירה וכאן (בפ"ח) [בפרק זה] הט"ו וכן הטור פסק התירוץ הראשון בחו"מ סי' קצ"ח וודאי פוסק הא דתירוץ ב' דידו של אדם וכו' אלא שאין מדרכו להביא דינים אלו דאי לא"ה אלא דס"ל דפליגי ב' התירוצים לא הו"ל לפסוק אלא תירוץ הב' שהיא דרב אשי דבתרא הוא אלא וודאי ס"ל לשניהם ולא פליגי.

הלכה יב

וכן העוקר חפץ וכו' שהרי יש כאן עקירה בלא הנחה. ועיין מ"ש הלח"מ. ודבריו תמוהים דאיך מקשה דהניחו כשהוא עומד וכו' יהיה פטור אבל אסור והא אינו אלא התר גמור דבהניח ע"ג אדם שאינו מהלך לאו עקירה היא דכל שהוא בתוך ד' אמות לאו עקירה הוא ולא הוי אלא כעוקר החפץ ממקום למקום בתוך ד' אמות וכן כשנוטלו נוטלו כשהוא עומד מה בכך ואינן אלא דברי תימה אך הרשב"א השיג עליו במ"ש רבינו לקמן פ"כ ה"ו שכתב רבינו מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא תעמוד והוא עליה ושלא תהיה לא עקירה ולא הנחה וכו' עכ"ל דא"צ שיטלו קודם שתעמוד אלא אפי' לאחר עמידה כיון דלא הוה עקירה אלא הנחה שנחה הבהמה גם שלא יניח עליה עוד אלא אחר שתהא מהלכת דבבהמה כעין זה שרי ובחבירו פטור אבל אסור וממילא ההשגה קיימת גם על מ"ש כאן דלשיהא פטור אבל אסור א"צ שיטלנו קודם שתעמוד אלא אפי' אחר עמידה הוי פטור אבל אסור דוקא כיון דזה עשה עקירה וזה הנחה ובין ב' עבדו וכמ"ש רש"י שם וא"צ שיטלנו קודם עמידתו וזה ודאי היא השגה.

ואין להקשות דכאן כתב רבינו יש כאן עקירה בלא הנחה כנראה דמה שהניחו עליו כשהוא מהלך חשיב לה עקירה ואילו בפ' כ' כתב כדי שלא תהיה שם עקירה והנחה עכ"ל הרי דאף שהניחו עליה כשהיא מהלכת לא חשיב ליה עקירה דשם הכוונה דנוטלו מעליה קודם עמידה שלפי"ז לא יהיה עקירה מכאן ולהבא דאם לא היה נוטלו ותנוח עם החפץ וכשמהלכת נמצא עוקרת וכשתנוח אח"כ נמצא מניח וזהו שכתב כדי שלא תהיה

לא עקירה ולא הנחה דאם תהיה כן בבהמה פטור אבל אסור דכעין זה בחבירו חייב ודוקא כל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמה שרי לכתחילה אבל לעולם דמה שהניחה עליה כשהיא מהלכת חשיב עקירה וק"ל.

הלכה יז

המעביר ד' אמות ברה"ר זו עם רה"ר הב' חייב מפני שמצטרפין וכו'. והיינו מדתניא דף צ"ז [הזורק] מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד' אמות חייב פחות מכן פטור מאי קמ"ל הא קמ"ל רשויות מצטרפות וכו' וכתב רש"י רשויות מצטרפות ודלא כר' יוסי דאמר בפרק המוציא יין אף בהעלם אחד לרשות אחת חייב לב' רשויות פטור וכו' עכ"ל ורבינו דפסק הכא דרשויות מצטרפות אף דפסק לקמן (פי"ד) [פי"ח] הכ"ד כר"י דרשויות אינן מצטרפות יעו"ש [י"ל] דס"ל כמ"ש הרשב"א על דברי רש"י וז"ל ואינו מחוור דא"כ מילתא דפשיטא ליה לר"י לפטור מתמהינן ואמרינן פשיטא ועוד וכו' ומסתברא דלא שייכי אהדדי דהתם במוציא חצי זית וחזר והוציא וכו' דינא הוא דלא יצטרפו אלא כב' הוצאות מוחלקות הן אבל הכא וכו' דינא הוא דיצטרפו עכ"ל וא"כ שפיר פסק רבינו גם שתיהם.

הלכה כב

זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל וכו'. הכי איתא במתני' דף ק' זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד"א ונתגלגל לתוך ד"א חייב ומותיב בש"ס והא לא נח אמר ר' יוחנן והוא שנח ע"ג משהו וכו' וכתבו התוס' וז"ל וא"ת מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' דברי הכל חייב אע"ג דלא נח ואין נראה לומר דאתוך ד"א קאי אמאי פטור [והא לא נח] וא"כ כשנח אח"כ חוץ לד"א יתחייב דהא מתניתין נמי הכי משמע וכו' עכ"ל וקשה אמאי לא דחו התוס' פי' זה ג"כ ממ"ש עוד שם בסוגייא אמר רבא תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו וכו' ואי הא דר"י קאי לרישא מאי מותיב ונראה דלפירוש זה מתפרש הקושיא לאו היינו מתני' ואמר ר"י כלומר וכשם שאמר ר"י לגבי רישא כצ"ל לגבי סיפא דקשה גם כן והא לא נח לגבי דידיה (דרבה) [דרבא] דס"ל תוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו וא"כ אדאמר רבא מימרא זו באנפי נפשה יאמר אותה על מתני' דבלא"ה זו היא פי' הש"ס וכמ"ש הרשב"א דבלא"ה מאי קשיא אי אמר ר"י אי אפשר לרבא אלא הקושיא היא דיפרש על מתני' ודוק. ועיין מ"ש הרב המגיד על שם הרב ברצלוני ויש לדקדק אמאי לא הביאו מר מפירוש המשנה יעו"ש דס"ל כפי' זה.

פרק יד

הלכה א

ארבע רשויות לשבת וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד וכתב מרן בשם בנו של רבינו וכו' ועיין להרב מקראי קודש שהקשה לזה מדכתיב אל יצא איש ממקומו וגם מעון מקושש גם ממאי דילפינן מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע מעגלות וכו' וגם ממקומות אחרות יעו"ש.

ולענ"ד נראה לפרש הסוגיא לדעת רבינו והוא בהקדים מ"ש בעירובין דף נ"ה אמר רב הונא יושבי צריפין אין מודדין להן אלא מפתח בתיהם מתיב רב חסדא ויחנו וכו' ותניא וכו' אמר ליה (ר"ן) [רבא] דגלי מדבר קא אמרת כיון דכתיב [בהו] עפ"י ה' יחנו וכו' כמאן דקביע להו דמי ע"כ נמצא דבאותו זמן שישבו ישראל במדבר אף דלא קביעי חשיבי כקביעי וכל אותו המחנה חשיב כד' אמות וא"כ הא איכא מדבר דחשיב כרה"י ומשו"ה הברייתא האחת לא חשיב מדבר דקאי בזמן שישראל שרוין במדבר כלומר ומלתא פסיקתא קתני ובריתא האחת קאי בזמן הזה דמעולם לא תמצא מדבר דחשיב כרה"י ולכן לא חילק רבינו בין מדבר למדבר וא"כ מההיא דעגלות לא קשיא דשם קאי כשהיו מהלכין דלא שייך קביעות ואל יצא איש ממקומו ועון מקושש ודאי שהיה חוץ למחנה וכמו שנראה מסוגייא דערובין אך קשה הסוגייאות אהדדי דפרק הזורק דף צ"ו ע"ב איתא בפירוש דמחנה לויה הויא רה"ר ואילו מהא דעירובין נראה דחשיב רה"י וי"ל דשאני מחנה לויה שהכל מצויין אצל משה ומ"ש בעירובין אינו אלא במחנה ישראל וכמ"ש רש"י שם ויחנו על הירדן במחנה ישראל כתיב עכ"ל ונראה שלזה כיון רש"י דאי לא"ה הוו דברי מותר.

כגון מדינה המוקפת וכו'. וכתב מרן וז"ל ונראה דהוא הדין נמי אם יש לה כמה פתחים וכו' עד סוף הל' ולכאורה קשה דאיך כתב דכל שאינו מפולש משער לשער לא הצריכו לינעל דלתותיה בלילה והא כתב רבינו בפי"ז ה"י במפולש דא"צ לינעל ואין זו קושיא דמ"ש מרן ננעלות וכן דלתותיה ננעלות לאו ננעלות ממש קאמר אלא ראויות לינעל וכלשון רבינו ז"ל כאן כתב רבינו וננעלות בלילה וכתב הרב המגיד דלאו דוקא ור"ל ראויות לינעל ומרן נמשך אבתריה וכוונתו דאי מפולש משער לשער והיינו כנידון דידן דכתב רבינו ב' כתלים וכו' אזי צריך פתחים ראויות לינעל וכן במ"ש כאן ובריש הלכות עירובין אבל באינו מפולש א"צ לפתח הראויה דהו"ל כמבוי סתום ויש לה פתח כנ"ל.

וכן חצר וכו' שהוקפו לדירה וכו'. תבות אלו נראה שלא היו בנוסחת הרמב"ם של מרן יעו"ש ויש מי שרצה לומר דכונת מרן דאף דכתב רבינו שהוקפו לדירה ר"ל שמסתמא הוקפו לדירה מדמני חצר ודיר וסהר וכו' וכמ"ש רש"י וכו' ואינן אלא דברי תימה דאי

כוונתו לומר שסתם הם מוקפין לדירה איך כותב שהוקפו לדירה דהוי היפך המכוון והא ר' יהודה במתני' דס"ל הכי לא אמר שהוקפו לדירה אלא ודאי דליתא וכמ"ש וכן הטור סי' שמ"ה לא כתב שהוקפו לדירה יעו"ש והרב המגיד בסוף הל' כתב וז"ל ויש מי שכתב שמבואות שיש להם ג' כתלים אפי' בלא לחי הזורק בתוכו מרה"ר חייב ואין כן דעת רבינו עכ"ל פי' דלדעת רבינו צריך דוקא לחי כדי שיתחייב הזורק משם לרה"ר או בהיפך אבל קורה פטור וכמ"ש רבינו פי"ז יעו"ש.

הלכה ה

אויר וכו'. נתקשה החכם המופלג שלמה בן עזרא נר"ו דכאן פסק רבינו דהמים נחשבים כקרקע ואילו לעיל פי"ג ה"ד כתב וא"צ לומר אם היו הפירות צפין על פני המים והוציאן שהוא פטור עכ"ל ואי חשיבי המים כקרקע עבה יהא חייב ובשלמא כשלקח מהמים עצמם דכתב רבינו שם דחייב ניחא משום דאף דלא חשיבי כקרקע הא מונחין ע"ג קרקע לא כן מחלוקת דפירות צפין דקשה ואף דהך דינא הוא דרבא בשבת דף צ"ט נימא דהיינו משום דפליג אדרב חסדא ורבה בר רב הונא דסברי דכארעא סמיכתא דמיא וס"ל כרב הונא דסובר דמיא לאו כארעא סמיכתא ולא קשה מידי ואינן אלא דברי הבל דאינו ענין זה לזה דהתם איירי גבי עקירה והנחה דכל דליכא הנחה ליכא איסור הוצאה ומשו"ה ס"ל (לרבה) [לרבא] דפירות צפין על פני המים שרי משום דלא נח הכלי על המים דמתנענע ולאו היינו הנחתן וזהו שכתב רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתן אבל אה"נ דחשיב כארעא סמיכתא וכן נראה מדברי רש"י בדף ה' וכן מדברי הרשב"א שם יעו"ש והם דברים פשוטים א"צ לכותבן.

הלכה ו

בור שבכרמלית וכו'. עיין להרב המגיד מ"ש ע"ש הרשב"א ותירץ מרן דבכרמלית ליכא מקום דמצא מין את מינו ונעור וכו' עכ"ל והכי אמרינן בעירובין דף ט' גבי מקום הלחי והקורה דאי הוו בצד הכרמלית חשיב ככרמלית ואי בצד רה"ר חשיב כרה"י והקשו בש"ס יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ותירצו בש"ס אין מצא מין את מינו ונעור והיא הלכה פסוקה ואין להקשות להחולקים כאן על רבינו דמה יענו להך סוגייא דמוכח בהדייא כדברי רבינו דשאני התם דהוו הרשויות זה בצד זה ממש משו"ה אמר מצא מין את מינו ונעור לא כן גבי בור דהוא עמוק יותר מעשרה ועד עשרה הוא דהוי כרמלית בעלמא נמצא דאינו מחובר הרשות של שטח של מטה עם הכרמלית וק"ל.

אצטבא שבין העמודים וכו' הרי הן ר"ה. ועיין מ"ש הרב המגיד ודבריו תמוהים עפ"י ראות דברי הרשב"א שם ובודאי הגמור דלא ראה הרב המגיד דברי הרשב"א אלו ואף

שסיים דהרשב"א פסק כרבי יוחנן לאו מלשון זה של הרשב"א הוא אלא ממקום אחר דלשון שהעתיק הרה"מ אינו כאן.

ואגב ראיתי עוד להרשב"א שם כתב וז"ל הא דאמר רב יאודה אצטבא שלפני העמודים נדון ככרמלית תמיה לי מאי קמ"ל הא בהדייא קתני בברייתא והאצטונית וכו' ואחרי המחילה רבה נראה דקמ"ל דבין העמודים נידון כרה"ר לאפוקי האיכא דאמרי דבין העמודים נדון ככרמלית ולאפוקי מיניה קאמר רב יהודה הכי וכדאיתא בש"ס.

הלכה טז

תל המתלקט וכו' חייב. והרב המגיד הביא הש"ס ופירוש רש"י ולכאורה קשה על פרש"י דממ"ש כאן נראה דס"ל דכל שיש למטה בתל ד' טפחים אף דלמעלה מתמעט והולך עד כחודה של מחט חשיב כרה"י ואילו הוא פי' בערובין דף ע"ח ע"א גבי מה שאמר רב הונא עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ונעץ בה יתד כל שהוא מיעטו ופרש"י נעץ בראשו יתד כל שהוא מיעטו לרחבו מד' וביטלו מתורת רה"י הרי דגם למעלה צריך ד' טפחים ובשלמא אי הוה מפרש כמ"ש רבינו לעיל ה"ט ניחא אבל לפי מ"ש קשה ולא קשה מידי דכאן דקאי במציאות דמתחילה מתמעט והולך הא שפיר משתמש אדם שם מחמת דמסתייע מכל המדרון בצירוף לא כן כשהוא מתחילת ד' עד גובה י' נמצא דאי אפשר להשתמש אלא למעלה ע"ג עשרה דוקא לפי ששוה תחתונו כעליונו וא"כ אם מיעטו למעלה בראשו לא נשאר ד' על ד' לפי שאינו נח להשתמש שם ופשוט.

הלכה כג

בור ברה"ר וכו'. חייב. קשה טובא כמ"ש בס' מעשה רוקח דזה הוי היפך ממ"ש רבינו לעיל פי"ג ה"ד וז"ל וא"צ לומר אם היו הפירות צפין על פני המים והוציאם שהוא פטור עכ"ל הרי דע"ג המים לאו הנחה הוא ורש"י בש"ס הרגיש בזה ופי' שזרק אבן או מים דאבן נח למטה על הקרקע ומים חשיבי כמונחים ע"ג קרקע אך רבינו שכתב ונח ע"ג המים קשה טובא ותירצנו עם החכם השלם מהרי"א ז"ל ע"פ מ"ש הרב המגיד לעיל הי"ז ד"ה נעץ קנה וז"ל ויש מי שהקשו והא בעינן הנחה ע"ג מקום ד' כמבואר ריש פרק י"ג ומדברי רש"י וקצת הגאונים ז"ל נראה דברשות היחיד אע"ג דבעינן עקירה מע"ג מקום ד' הנחה ע"ג מקום כל שהוא הויא הנחה וזה דעת הרמב"ן והרשב"א ותמה על רבינו שלא ביאר זה עכ"ל וא"כ ה"נ בהאי דינא דאנן קיימין שהוא הנחה אפי' ע"ג המים הנחה כל שהוא הוי הנחה לא כן בדינא דלעיל דקאי בעקירה לא חשיב הנחה לענין עקירה ועפי"ז נתיישב תמיהת הרה"מ שתמה שלא ביאר רבינו דבהביאו הב' דינים אלו מתבאר זה וסמך אמה שכתב כאן ונכון.

פרק טו

הלכה א

בהמה וכו'. וכתב הרה"מ מסקנא דש"ס עירובין דף כ'. והיינו ממ"ש שם תניא נמי הכי ר' אליעזר אוסר בגמל הואיל וצוארו ארוך מכלל דשאר בהמות א"צ רובו וכדפסק רבינו ואין להקשות כיון דכל זה הוא לאיכא דאמרי קמא אבל לאיכא דאמרי בתרא אינו והיאך פסק כלישנא קמא דכיון דאחר הלישנא בתרא שקיל על לישנא קמא שמע מינה הוי הלכתא וק"ל.

הלכה ב

לא יעמוד וכו'. הכי איתא במתני' פ' המוצא תפילין דף צ"ט וז"ל לא יעמוד וכו' אלא א"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה וכן בגת עכ"ל וקאמר בש"ס רישא רבנן וסיפא ר"מ וכתב רש"י ד"ה רישא רבנן וכו' וז"ל והא ליכא למימר דשתייה תיהוי הכנסה כמשתין ורק דלא דמי דהתם קא עקר מרשות זו וקא עבד הנחה לרשות זו אבל שותה עביד עקירה והנחה בחדא רשותא דהא ברשות דהיה שותה בה פיו עומד ובפיו הם נחים מיד עכ"ל ועיין בתוס' ד"ה לא יעמוד בדף כ' ע"א שהביאו דברי רש"י הללו אלא שהוסיפו לבאר דהפה הוי מקום פטור וקושטא דמילתא הוא דאמרי ולאפוקי דלאו רה"י הוא ועיין במג"א סי' ש"נ סק"ב שהקשה קושיא זאת שהקשה רש"י ותירץ כמ"ש רש"י ולא הזכירם ועיין להרב המגיד בדין זה ובמ"ש הלח"מ וט"ס נפל בלשונו במ"ש ובריש בכלים נאים אסור וצ"ל מותר ובזה עלו דבריו כהוגן לאפוקי ממה שהאריך הרב מרכבת המשנה עפ"י הטעות הזה וליתא דלא יתכנו דבריו בדברי הלח"מ מיניה וביה גם בדברי רבינו יעו"ש.

הלכה טו

כצוצרה וכו' ע"ג המים. פי' שהמחיצה היא בקרקעית המים אלא שהוא כנגד הנקב כדינו וכן מ"ש עוד רבינו או תהיה המחיצה יורדת מן הכצוצרה ר"ל מחוברת לצד מטה כנגד המים וכמ"ש התוס' דלא כפי' רש"י וכ"כ הריטב"א לדעת רבינו הביאו מרן ב"י סי' שנ"ה.

הלכה טז

חצר וכו'. וכתב הרב המגיד והנה רבינו פסק כרבנן דרבים נינהו ולפיכך כתב כלשון הברייתא עכ"ל פי' דלרב לעולם פליג ר' אליעזר בן יעקב עם רבנן אלא דמתני' וגם ברייתא אתו כרבנן ולר' זירא מתני' ראב"י ובריתא רבנן ואם כן רבינו פסק כרבנן דרבים נינהו

ונקט כלשון הברייתא דלעולם הוו רבנן ולעולם איהו פסק כרב ולאפוקי מס' מעשה רוקח שלא כיון לזה כלל.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל וכן מוכחת לכאורה מימרא דרב נחמן שדבר בעוקה בימות הגשמים וכו' פי' דבריו כמ"ש הרב מרכבת המשנה נר"ו ואף הלח"מ לא יכחד זה דלא כמו שהבין הוא נר"ו ממה שתפס הלח"מ מוכן מוכחת דטעות הוא בידו דאילו היה קורא בלשון הלח"מ היה רואה דלא שייך דבריו עם וכן מוכחת אלא דברי הלח"מ הם כמ"ש הרה"מ ד"ה סאה נותנים לו סאה וכו' עד בכל זמן וכו' ותפש מן וכן מוכחת וכו' והוא ברור ודע שט"ס נפל בסוף דברי הלח"מ וכצ"ל אלא היה לו לומר בימות הגשמים מחזיק סאה נותנים לו אפי' כורים וכו'.

ולענ"ד כונת הרב המגיד פשוטה דכונתו לפשוט דאביי לא פליג ארב נחמן אלא לפרש דבריו דאי ר"נ כשאמר סאתים נותנים לו סאתים דוקא ולא עוד למה חילק בין סאה לסאתים לא הו"ל למימר אלא בימות הגשמים נותנים לו מילואה ומדקאמר סאה נותנים לו סאה מכלל דבסאתים אפי' כור וכורים וזה אצלי כונת התוס' דף פ"ח ע"ב ד"ה מחזיק.

הלכה כ

לא ימלא אדם מים מן הים וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד וז"ל ומתוך דברים אלו אתה למד שלא אסרו להחליף דרך מקום פטור וכו' וזה דעת רבינו פי' מותר לכתחילה מדינא אלא משום גזרה דרשויות דהוו דאורייתא דרך מקום פטור דהא כתב רבינו בפי' בלשון זה דאם היה למעלה מן הים מוציא זיז כל שהוא וכו' משום הכר ואף שהוא מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור וכן מוכח בבירור ממ"ש הרה"מ כמבואר בש"ס זאת לדעת רב הונא וכו' דה"ק ר"ה מן הדין מותר אלא משום הכירה ועיין מעשה רוקח שלא כיון כלל מזה וכתב מ"ש.

עוד כתב הרב המגיד אבל הרשב"א הסכים וכו'. ולכאורה קשה דא"כ אמאי מוקי בש"ס לרב חסדא דכרמלית משפת מיא משחינן וכו' לעולם מארעא משחינן ואפ"ה בעי זיז ד' על ד' משום דס"ל דאפילו ברשות של דבריהם אסור להחליף אלא כשאמרינן דממיא משחינן דאף דאיכא בהכרח מקום פטור כשעולה קצת מהספינה כדי ליכנס לספינה מ"מ לא מנכרא מילתא ואסרי אבל אי אמרינן דמארעא משחינן איכא מקום פטור טובא ומשו"ה ליכא איסור ודברי אלה הם עפ"י ראות דברי הרשב"א במקומן שכתב וז"ל וא"ת לכו"ע משתרי ואפי' לכשתמצא לומר דממיא משחינן דהא מכניס מכרמלית למקום פטור וממקום פטור לספינה י"ל דס"ל לרב חסדא וכו' כמ"ד בעירובין דאפי' ברשויות

דרבנן אמרינן ובלבד שלא יחליפו וכו' עכ"ל הרי דלא אמרה הרשב"א אלא לכדאמרינן ממיא משחינן והסברא כדכתיבנא.

פרק טז

הלכה ז

מקום וכו' קירויו מתירו. וכתב הגהות מיימוני כר' זירא ודלא כרבא דאמר אויר קירויו מתירו (ובפר"ח) [וכן פירש ר"ח] דקי"ל כר"ז דמקל בעירובין וכתב מהר"ם וז"ל מדבריו למדתי דס"ל הלכה כדברי המקל בעירובין ואפי' בפלוגתא דאמוראי עכ"ל נראה מדבריו שמפרש דס"ל שתפס רבינו מתירו במקום אין מייתרו ולא דיש לו גירסא אחרת בש"ס וכמו שמשמע מדברי הרב המגיד וכן הבין מרן ב"י סי' שנ"ח וז"ל וצ"ל שהוא גורס אויר קירוייו מתירו כלומר שהוא ניתר ע"י (הלחי) [הקירוי] וכן גורס הר"מ בפט"ז דשבת עכ"ל וא"צ לזה ומסתברא כמ"ש מהגהות מיימוני ונראה דמה שכתוב בדברי הרה"מ מתירו הוא טעות המדפיסים שראו בלשון רבינו מתירו בי' א' העתיקו אינהו הכי ואינו אלא שהביא הש"ס וממילא יובן דפסק כר"ז שהוא המקל וכדברי הרא"ם א"צ למ"ש מרן דט"ס הוא וכצ"ל וכתב ר"ח דהלכה כר"ז דמקל וכתב מהר"ם ז"ל מדבריו למדתי וכו' ובאור זרוע פסק כרבא וכו' דהא דברי מהר"ם הביא בהגהות מיימוני על דברי ר"ח ז"ל והוא ברור.

ועיין מה שהקשה הרמ"ך הביא דבריו הכ"מ. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו ל"ק כי במה שסתם רבינו דבריו נכנס אפי' עביד כי ארזילא וק"ל וכתב רש"י ז"ל בסוגיין ד"ה ה"נ אפי' (רבא) [רבה] מודה כרב דפי תקרה יורד וסותם והכא דפליג רבה דעביד קירוי כי אורזילא יציע גג משופע דליכא פה עכ"ל והקשה עמיתי בתורה החכם השלם מהרי"א ז"ל דנראה דקא מפלגי בדעת רב דרבה אמר דאפי' דס"ל לרב באכסדרא דפי תקרה יורד וסותם בעביד כארזילא מודו דאין פי תקרה יורד וסותם ור"ז ס"ל לדעת רב דגם בארזילא ס"ל דפי תקרה יורד וסותם והא רב ס"ל בארזילא דאין פי תקרה יורד וסותם לקמן דף צ"ד ע"ב דאיתא שם אמרי דבי רב משמיה דרב כגון שנפרץ בקרן זוית וקירויו באלכסון דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם ופי' רש"י בשיפוע כגון גגין שלנו דליכא פה דהיינו כעין ארזילא וכו' הרי דס"ל כרבא דבארזילה מודה.

ולענ"ד נראה דלפירוש רש"י הכי מתפרש כלפי מ"ש בש"ס נימא בדרב ושמואל קא מפלגי ואהא קא מתרץ דלא בפלוגתייהו קא מפלגי דרבא ס"ל דגם רב מודה ונמצא ככו"ע ור"ז פליג עלייהו דרב ושמואל ולא דסבירא ליה כרב.

הלכה ח

בנה בו עמוד בצד הכותל וכו'. אינו מיעוט. וכתב הרב המגיד דפסק כרבה דהוא מיקל יעו"ש. ויש להקשות דאמאי לא כתב דפסק כרבא וכרב שימי דמתני לקולא י"ל משום דקי"ל הלכה כדברי המקל בעירוב ואי פסק כרב שימי נמצא דאי לאו רב שימי הוה פוסק כרבא להחמיר ועוד י"ל דס"ל לדעת רבינו דעד רבא ורבא בכלל אמר הלכה כרב לגבי תלמיד ואם כן מוכרח דלא הוי כרב שימי ועיין במ"ש לעיל פ"ב הט"ז.

הלכה ט

טח את הכותל בטיט וכו'. עיין בשלטי הגבורים שהוא תמוה ע"פ סוגיית הש"ס ומה גם שכתב כן על שם הרז"ה והרז"ה כתב להיפך יעו"ש.

עשה מחיצה על שפת התל אינו מועיל שהעושה מחיצה ע"ג מחיצה אינו מועיל נבלעה וכו' הואיל וכו'. הקשה הרב תורת חיים בשיטתו על עירובין מכאן על מ"ש התרומת הדשן בדיני עירובין על קרפף שהיה מוקף שלא לשם דירה ואינו רוצה לסתור י' אמות לבנות לשם דירה כדין כי קשה היא הכותל כיצד יעשה ימלא מב' צידי הכותל האחד עפר עד ט' אמות ומחצה ולא ישאר שם מלעיל כותל כי אם פחות מעשר אמות דהשתא עד העפר נעשה מדרס לכל העולם ונמצא מתבטל אותו הכותל ומשם ולמעלה ליכא י' ולא חשיב מוקף שלא לשם דירה ואח"כ מסיר כל העפר ונמצא אותו הכותל כבנוי מחדש לשם דירה והשתא כפי מ"ש כאן רבינו דכותל ע"ג כותל לא מהני אלא א"כ נבלעה כולה ובנדון התרומת הדשן הרי נשאר מהישנה למעלה שהוקף שלא לשם דירה. **ואחרי** נשיקת ידיו ורגליו אין הנדונות דומות זה לזה דבנדון רבינו הוא שנשאר מהמוקף שלא לשם דירה הוא מצד התחתון ואי אפשר לעליון אי ליכא תחתון ונמצא משתמש מהמוקף שלא לשם דירה ולכן צריך שיבלע כולה לא כן בנדון התרומת הדשן כי כשאנו מבטלין הכותל מצד מטה וממילא מתבטל גם שלמעלה כי לא נשאר י' ונמצא דליכא כותל כלל וא"כ אחר כך כשמסיר העפר דנמצא בונה מחדש נמצא דבונה כל הכותל גם הצד של מעלה דמקודם לא הוה חשיב כלל וכלל ודוק.

הלכה י

רחבה שאחורי בתים וכו'. הכי איתא בש"ס דף כ"ד יעו"ש וכתבו התוס' שם ד"ה פשיטא וז"ל אדר' נחמן פריך וכו' אבל הש"ס וכו' לא פריך דקמ"ל הוקף ולבסוף פתח לא מהני לאפוקי מהני אמוראי דלקמן גבי אבורנקי עכ"ל וכתב מהרש"ל וז"ל ותימה דלא מצינו לקמן דמהני אפי' לרבא אלא בהוקף ולבסוף ישב ולא בהוקף ולבסוף פתח וכן מפרשים התוספות גופייהו לקמן עכ"ל וכתב החידושי הלכות וז"ל ואולי נעלם מעיני הרב מ"ש

התוס' לחד פירוש שם וז"ל והם לא ידעו אם רבא סמך על הוקף ולבסוף פתח וכו' והקשו לו מעיר חדשה וכו' כ"ש הוקף ולבסוף פתח עכ"ל עיי"ש.

ולענ"ד כונת מהרש"ל הוא דלהאי פי' שהביאו הם עצמם א"כ אפשר לומר דמאי דקאמר הכא פשיטא קאי גם לש"ס ואיך כתבו בפשיטות לר"נ פריך וכו' לאפוקי מהני אמוראי דלקמן וק"ל.

וכתב הלח"מ וז"ל ובש"ס הקשו פשיטא ותירצו לא צריכא דאית ביה דרי וכו' קמ"ל ותימה על רבינו שלא הזכיר כלל מכל זה ולענ"ד נראה דרבינו רמז זה בשינוי לשון שכתב ואם פתח הפתח לשם דהו"ל למימר ואם פתח הפתח לתוכה כדכתב לעיל מיניה ואפי' היה פתח הבית פתוח לתוכה ועוד דתבת לשם יתר דהוה די מאמר ואם פתח הפתח ואחר כך הקיפה אלא רמז דאף דאינו ממש לתוכה אלא לבי דרי וזהו שכתב לשם דרצון הפתיחה הוא לילך שם מותר לטלטל בכולה ודוק.

הלכה יב

יחיד וכו'. וכן אם היו שנים וכו'. מדבריו אלו משמע דלשנים אין נותנים להם אלא בית סאתים וכן משמע מלשון הש"ס וכמ"ש הב"ח והט"ז והבאים אחריהם שתפשו על מרן בסי' ש"ס שנסתפק אי בית סאתים הוא לשנים או לכל אחד יעו"ש גם אני אביא מן ההדיוט להכריח כמותם דאין נותנים אלא בית סאתים לשנים מלשון הברייתא ומלשון ר' נחמן מקודם דהדר ביה דקאמר אחד נותנים לו בית סאתים שנים נותנים להם בית סאתים שלשה נותנים לו בית שש ואי איתא דלשנים נותנים לכל אחד בית סאתים מאי שנא דלשלשה נקט מנין בפרטות דהיינו שש ובשנים נקט ענין בכללות דהיינו בית סאתים שפירושו לכל אחד והו"ל למימר שנים נותנים להם ארבע שלש נותנים שש או שנים נותנים להם בית סאתים שלשה נותנים להם בית סאתים אלא ודאי דלשנים אין נותנים להם אלא בית סאתים.

וראיתי להרב יד אהרן נר"ו דמהך ברייתא רצה לפשוט להיפך מדתני הכי ב' נותנים לו בית סאתים והו"ל למנקט נותנים להם בית סאתים ומדנקט לו ר"ל לכל אחד ואחד ואין זו הכרח חדא דהא ר"נ נקט בלישניה להם ומיניה ילפינן ג"כ ועוד דה"פ דאף דהם ב' נותנים לו ר"ל מה שהיה לאחד מהם כלומר דיש להם דין אחד ואין נותנים להם יותר משום היותם ב' ודוק וכן מצאתי בקיצור פסקי הרא"ש בפיסקא כ"ג וז"ל אחד או שנים ששבתו בחצר שתשמישו לאויר אין נותנים להם אלא סאתים ולפי שלא ראיתי לשום מחבר שהזכירו הזכרתיו.

אבל שלשה ישראלים וכו' הרי הן שיירא וכו' בלא כלים. מסתמיות דבריו משמע דכל דאיכא בית סאתיים פנוי אפי' דלא הקיפו אלא ו' וא"צ אלא ד' אסור לטלטל חוץ מד' אמות דאי לא"ה הו"ל לפרש וכן מסתמיות דברי הטור דלא כהמרדכי ז"ל הביאו ב"י סי' ש"ס דהיינו כשהקיף יותר מו' אז אי איכא בית סאתיים פנוי אסור אבל ו' או פחות אפילו איכא בית סאתים פנוי שרי ואיך סמך עליו מרן שם נגד רבינו והטור ומה גם שרש"י בפי' עומד לנגדו וכמו שתפשו עליו הבאים אחריו ואיך לא הזכירו.

ואין הקטן משלים לשיירה. עכ"ל. ועיין מ"ש הרב המגיד והקשה עליו ב"י סי' ש"ס דלמה תפס להחמיר והא קי"ל הלכה כדברי המקל בעירוב והוא הדין בספק ולענ"ד יש לחלק דשאני ספק ממחלוקת דבמחלוקת הא מיהא איכא מאן דס"ל הכי לא כן בספק וק"ל.

הלכה טו

וכל מחיצה וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד ועיין בלח"מ ומן התימה על מרן בב"י סי' שס"ב שכתב ומדברי הרמב"ם פט"ז דמשמע דמחיצה העשויה לנחת או לצניעות לאו מחיצה היא כלל ואפי' היא וכו' וכבר כתב שם הרה"מ דאין כן דעת הרשב"א וכו' עכ"ל דהנה מ"ש על שם רבינו ליתיה דרבינו כתב כל מחיצה שאינה עשויה לנחת אינה מחיצה ואי דאיהו גורס גם בדברי רבינו וכל מחיצה העשויה לנחת וכו' איך הביא דברי הרה"מ דכתב בפי' דרבינו גורס כל מחיצה שאינה עשויה ואולי ט"ס נפל בדבריו.

וכל מחיצה שאין בגובהה עשרה טפחים או יותר אינה מחיצה גמורה וכו'. עיין מ"ש הלח"מ. וי"ל בפשיטות דשפיר כתב רבינו אינה מחיצה דלא מהני כלל בהיותר כמ"ש דהיינו בלא פס מכאן ומכאן אה"נ דבפס מכאן ומכאן מועיל לענין חצר שנפרץ לים ואין צורך למ"ש הוא.

הלכה טז

אם היה לפרצה זו צורת פתח וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד ומה שביאר כונתו ביאור גמור הלח"מ ז"ל יעו"ש באורך ועיין במה שסיים הלח"מ וז"ל ונראה וכו' עד סוף הל' שכעת לא זכינו להבינם וצ"ל שט"ס נפל דממ"ש וכ"כ רבינו עד סופו הוא ענין אחר וקאי למ"ש הרה"מ לעיל וכן פסק פי"ז וכתב הלח"מ לציין המקום ומחולפין הם לשונות הלח"מ ז"ל.

עוד כתב הרב המגיד ופשט מימרא דר' יוחנן דאמר לכלאים התירו ולא לשבת ולכאורה אינו מובן מהו הפשט הזה ונלע"ד דה"פ דבש"ס קאמר על האי מימרא דר' יוחנן אילימא מן הצד והאמר רב חסדא וכו' אלא על גבן ובעשר בהא לימא ר' יוחנן וכו' אלא לאו ביתר

מעשר וכו' ולדעת רבינו ז"ל מוקי לה ביותר מעשר ומשו"ה אוסר ר"י לשבת וניחא דר"י אדר' יוחנן ממימרא דלקמן בחילוק דמן הצד לעל גבן וכמ"ש בש"ס.

הלכה כ

פתח שצורתו כיפה וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד וז"ל. וסובר רבינו דלא בעינן רוחב ד' וכו'. פי' דסובר רבינו דכל היכא דאיכא י' מהמזוזות אחר העיגול א"צ רוחב ד' ומה שהזכיר רוחב ד' היינו משום ר"מ דסובר חוקקין להשלים ואינו סובר הכי אלא מכח הרוחב והרשב"א לא כתב כן. ומן התימה עליו שלא הזכיר לרש"י דקאי כשיטת הרשב"א וז"ל בסוגיין דעירובין דף י"א ע"ב ד"ה ושוין שאם יש ברגליה י' טפחים גובה קודם שיתחיל להתעגל חייבת דהא יש בה עשר גבוה ברוחב ד' ואפי' כל העיגול סתום נשאר שם שיעור פתח כשר עכ"ל וכ"כ ביומא דף י"א ושוין שאם יש ברגליה י' קודם שיתחיל העיגול ותתמעט רוחבה שחייבת וכו' עכ"ל וכן העתיק דבריו אלה מרן ב"י בחלק יו"ד סי' רפ"ז גם הטור נלוה עמם ביו"ד סי' רפ"ז וז"ל ואם יש לו ב' מזוזות והאסקופה וכו' עשויה כקשת ומתקצרת והולכת עד שאין בה ארבע טפחים אם יש בגובה המזוזות י' טפחים קודם שנתקצרה עד שאין בה ד' חייב ואם לאו פטור עכ"ל וזה מורה כפירוש רש"י מדכתב אם יש בגובה המזוזה י' טפחים קודם וכו' עד שאין בה י' טפחים חייב ופי' דבריו דיש בגובה י' טפחים דהיינו קודם שנתקצרה ומהו מקום הקיצור עד שאין בה רוחב ד' מכלל דהי' טפחים היו בהם רוחב ד' וזה ברור אין לנטות וכן הבין מרן ב"י שם לאפוקי מהב"ח שם ועיין בט"ז שם.

ומדברי רש"י אלו אני תמיה על מ"ש מרן גופיה שם וכן נמשך אחריו הב"ח ז"ל שם וז"ל ואילו לפי' רש"י אפי' אין שם ב' מזוזות כלל אלא שמתחילה מתחיל להתעגל אם יש בו גובה י' ברוחב ד' חייבת עכ"ל והא רש"י גופיה כתב צריך שיהיו ב' המזוזות י' ברוחב ד' קודם שיתחיל העיגול ואם כן מדוקדק לשון הטור כרש"י ז"ל ואין מקום גם למ"ש הרב לחם חמודות הל' מזוזה אות מ' יעו"ש ונמצא לפ"ז דבזה ליכא פלוגתא ולכו"ע צריך המזוזות קודם העיגול גבוה י' ולא פליגי אלא ברוחב ד' וכל הבאים אחרי מרן נמשכו אבתריה ולא ידעתי למה.

וכתב רש"י בסוגיין אמר אביי לפרושי פלוגתייהו אתא לישנא אחרינא ואמר אביי גרסינן ומפירוש דאביי ילפינן דא"צ ליגע עכ"ל. ודבריו תמוהים דבלא אביי משמע כן ואחרון הכביד דאביי היה אחר זמן רב מרב ששת ורבה בר שמואל והיכי מייתו מיניה ראיה נגד ר"ש והא ודאי עקא. ועוד דאמר להו אי משכחת וכו' לא תימא להו הכי וכו' ולמה חושש לדברי אביי יותר מרב נחמן וכי היכי דפליג ארב נחמן חבירו יחלוק אאביי ואין

לומר דלא גריס ליה להאי סיומא וכהרי"ף בהלכות דלא גריס ליה דא"כ הו"ל לרש"י להביא גירסא זאת ומדלא הביאה נראה דלדידיה לעולם גרסינן האי סיומא אלא דלעיל איכא גירסאות ואם כן קשה היאך יבא לגירסא דגריס ואמר אביי הך סיומא וצ"ע.

פרק יז

הלכה א

מבוי וכו'. עד הל' ג' ע"כ. עיין להרב המגיד מ"ש לתמיהת ההג"ה ודבר ה' בפיהו אמת שכ"כ רבינו בפי' המשנה דמס' עירובין דף י"א ע"ב משנה המתחלת הכשר מבוי יעו"ש וכן דייק לשון רבינו דהכא כתב ויעשה רה"י ובריש פרק י"ד רה"י גמורה והיינו כדברי הרה"מ בפירוש.

וכתב הטור מן התורה כל מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור וכו' וכתב מרן וז"ל קשה שהרי כתב בסי' שמ"ה דמבואות שיש להן ג' מחיצות ואין לחי וקורה ברביעי הוי כרמלית לכך צ"ל דרה"י גמור ר"ל לטלטל ולא לחייב הזורק לתוכו וכו' והט"ז שם סק"א כתב לתרץ דבסי' שמ"ה מיירי שהרוח הד' הוא לרה"ר שכן כתב שם וקרן זוית הסמוכות לרה"ר וכו' וזה המבוי זמנין דחקי בה רבים להכנס שם וכו' משא"כ כאן דלא מיירי בענין זה שדוחקים שם רבים לפעמים ממילא נשאר עליו שם רה"י גמור וכו' עכ"ל וליתא דמה יענה אבי"ר למ"ש הטור סי' שס"א חצר שנפרצה במילואה וכו' מקום המחיצה נידון כצידי רה"ר שהוא כרמלית כמו החצר עצמו עכ"ל והרי החצר דלא דחקי בה רבים וכמ"ש בש"ס עירובין דף צ"ד ור"א התם לא קא דרסי בה רבים וכו' ובזה לא פליגי רבנן עליה וא"כ ליהוי כרה"י גמור אלא וודאי ליתא לתירוץ זה ועיין מה שתירץ הב"ח.

הלכה י

ב' כותלים ברה"ר וכו'. וכתב הרב המגיד דף ו' מעירובין. ועיין להתוס' שם ד"ה והאמר רבה שכתבו דברים סתומים לכאורה וז"ל וא"ת כיון דיש לו ב' מחיצות וג' בננעלות הוו ג' מחיצות ולקמן אמר דלכל היותר לב"ה ג' מחיצות דאורייתא עכ"ל. ומה שנראה לענ"ד הוא דלקמן בדף י"א ע"ב קאמר על מתני' דהכשר מבוי כמאן דלא כחנניא וכו' ומוקי לה בהכשר מבוי סתום ואהא קאמר ב"ש אומרים לחי וקורה למימרא דקא סברי ב"ש ד' מחיצות דאורייתא וכו' ב"ה אומרים או לחי או קורה לימא קא סברי ב"ה ג' מחיצות וכו' העולה מזה דלחי וקורה הוי מחיצה גמורה ולחי או קורה לא הוי מחיצה גמורה ולב"ה לכל היותר א"צ יותר מג' מחיצות והכא בעי ד' דהא איכא ב' כותלים ודלת ננעלת הוו ג' ולחי וקורה בצד אחד הוו ד' וזהו שכתב וא"ת וכיון דיש לו ב' מחיצות וג' בננעלות

הוו ג' חוץ מלחי וקורה ובלחי וקורה הוו ד' ולקמן אמרינן דלכל היותר לב"ה ג' מחיצות דאורייתא ולא עוד ואהא מתרצי דננעלת לא חשיב כמחיצה וכתב הרה"מ אבל בהלכות דבעינן ננעלות בלילה וכר' יוחנן לא הביאו מסוגייא דא"צ לנעול כלל (כצ"ל) ודברי רבינו עיקר מכח ההיא דעושין פסין עכ"ל וכן פסק רבינו כחכמים בההיא דעושין פסין לקמן הל' ל"ג אך קשה טובא להרי"ף והרא"ש דפסקו כר"י דבעינן ננעלות והביאו המשנה כצורתה דפרק עושין פסין כנראה דפסקו כחכמים וסתרן אהדדי וכעת קשה.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל ויראה לי דא"צ דלתות ננעלות מכאן ומכאן וכו' עד סוף הלשון. ונתקשינו טובא דהא רבי יוחנן קאמר דלתותיה ננעלות בלילה דנראה דצריך דלת מכאן ומכאן ואם נאמר דלא ס"ל כר"י א"כ נשארה פי' דברייתא כפשטא דאיירי ברה"ר בתוך המבוי דר"י הוא דאליביה הוא דאוקמוה במבואות המפולשות וכיון דפוסק כב"ה די לו בדלת מכאן ולחי מכאן וקורה מכאן.

והרב המגיד כתב על שם הרשב"א עוד וז"ל ובהכשר רה"ר כתב כיצד הוא מכשירו עושה דלתות ננעלות בלילה וה"ז רה"י. וזה הוא כב"ש דהצריך ב' דלתות ואין להקשות בלא"ה ממ"ש תחילה עושה לו דלתות וכו' ואח"כ כתב א"צ דלתות וכו' משום דתחילה כתב דינא דגמ' דמודה בה בהכשר רה"ר דצריך ב' דלתות מכאן ומכאן ועל כן לא הכשיר בדלת מכאן ולחי וקורה מכאן אלא במבואות המפולשין ואח"כ כתב ויראה לי וכו' שהוא מצד הסברא אבל קשה טובא כדפרישית ואם נאמר דס"ל להרשב"א דדלתותיה ננעלות דרה"ר לאו דוקא א"כ מאי ק"ל לר' יוחנן בש"ס מב"ה הא מ"ש ר"י דלתותיה ר"ל דלת אחד והיינו ב"ה ואפשר לומר דלדעת הרשב"א מ"ש ר"י אלמלא דלתותיה ננעלות היינו אפי' דלת אחד ואפ"ה מותיב ליה מב"ה דאילו לב"ה לא הצריכו נעילת דלת וכפי' ר"י שהביאו התוס' שם ד"ה והאמר רבה וז"ל ולר"י נראה דפריך משום דמשמע ליה דב"ה לא בעי נעילה וכו' ואהא הוצרך לתרץ אליביה בש"ס דה"ק כיצד וכו' מבואות המפולשות והשתא ההפרש בין רה"ר למבואות המפולשות הוא דברה"ר צריך לנעול הדלת בלילה ובמבואות מפולשות א"צ נעילת דלת ודוק כן נראה לי.

ומרן כתב וז"ל כתב הרשב"א וכו' עד ופסק נמי כחנניא דבעי דלת מכאן עכ"ל והשתא מ"ש רבינו לעיל ה"ג היאך מתירין מבוי מפולש עושה לו צורת פתח מכאן ולחי או קורה מכאן היינו דס"ל דהברייתא איירי ברה"ר כפשטא ובהא הוא דקאמר ב"ה דצריך דלת מכאן ולחי וקורה מכאן אבל במבואות המפולשות מסתברא דנחתינן דרגא וסגי ליה בצורת פתח מכאן ולחי וקורה מכאן והוא מסברת דנפשיה.

עוד כתב ושמא הרב סבור וכו' ואי אפשר דהא לתרוצה וכו' כצ"ל. עוד כתב וז"ל ועוד

צריך לי עיון וכו' דהא משמע לקמן דבמבואות המפולשות וכו' פליגי עכ"ל ומאי קושיא ההיא דר' יהודה אמר שמואל אזלא כהא דר"י דאוקמוה אליביה במבואות המפולשות ורבינו לא פסק כר"י אלא כר' אלעזר תלמידו וכרבנן דפרק עושין פסין וכמו שקדם הרשב"א גופיה.

עוד כתב וז"ל ואולי מ"ש ב' כותלים וכו' עד סופו פי' דלעולם דפוסק כר"י ובעי נעולות וכמ"ש בריש הלכות עירובין וכאן איירי במבואות המפולשות וכאוקמתא דש"ס בברייתא אליבא דר"י ומשו"ה לא בעי נעולות וכל זה לישב מה שלא הצריך נעולות אבל אה"נ דקשה עדיין למה הצריך ב' דלתות כן נ"ל כוונתו ז"ל אך קשה לפי פי' זה דכאן איירי רבינו במבואות המפולשות ובהא איירי בברייתא א"כ הא דכתב רבינו לעיל ה"ג היאך מתירין מבוי מפולש עושה לו צורת פתח מכאן וכו' במה איירי אי ברה"ר צריך פתח מכאן ומכאן ולנועלם בלילה ואי במבואות המפולשות סגי בלא נעילה בלילה אבל לעולם צריך פתחים ואולי מוקים לדברי רבינו דלעיל במפולש לכרמלית מכאן ומכאן או מצד אחד לכרמלית לפחות והוא מצד הסברא דנחתינן דרגא ממפולש מב' רוחותיו לרה"ר ולא ימלט מהלחץ זו הדחק בפי' זה בהל' ג'.

וכתב הטור סי' שס"ד מבוי המפולש וכו' בב' ראשיו וכו' ועיין להב"ח מ"ש בישוב אריכות לשון זה ודבריו תמוהים ע"פ סוגיית הש"ס עירובין דף ז' דקאמר יתיב רב יוסף וכו' מחלוקת וכו' יעו"ש וצ"ע.

הלכה יב

בכל עושין וכו'. וכתב מרן סי' שס"ג וז"ל הצריך לנו א"נ דטעמיה דמכתת שיעוריה לפי שעומד לשריפה וכיון שאפי' שישרף ויעשה אפר אם גבלו ועשה ממנו עמוד מהני משום לחי לא מפסל משום דמכתת שיעוריה עכ"ל וכתב עליו הט"ז ס"ק ה' וז"ל ותמהני דנעלם ממנו משנה שלמה דסוף תמורה כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשרה וכמ"ש ביו"ד סי' קמ"ב דאפר אשרה אסור בהנאה וא"כ צריך לפזרו לרוח והוי האפר כמו העצים עצמן עכ"ל ולכאורה מבהיל דמאי קשיא דא"כ היאך אשרה מועיל בדבר דא"צ שיעור והא אסור בהנאה אלא וודאי היינו טעמא דמצות לא ליהנות ניתנו וא"כ גם באפרו כן אבל ודאי כונתו לתמוה על מרן ז"ל במ"ש דלו יהי דיחשב כמו שרוף מ"מ ראוי לגבלו ולעשות ממנו עמוד דעדיין לא תיקן כלום דגם אח"כ יש לו עדיין דין אשרה וצריך פיזור ואם כן אף אנו נאמר כתותי מכתת שיעוריה גם אחרי כן ואינו מצטרף ליעשות ממנו שיעור.

ובחופשינו בזה בעת הלימוד מצאנו ראינו הסוגיא דפ' כסוי הדם דף פ"ט ע"א דאיתא התם מכסין בעפר עיר הנדחת והקשו ואמאי איסורי הנאה נינהו אמר זעירי לא נצרכה

אלא לעפר עפרה ורבא אמר מצות לאו ליהנות ניתנו איתיביה וכו' לא יצא אמר רב אשי הכי השתא התם שיעורא בעינן ועבודה זרה כתותי מכתת שיעוריה הכא כל כמה דמכתת מעלי לכסוי עכ"ל ונראה מש"ס זה דאף אחר שריפה אמרינן כתותי מכתת ומה שמועיל בכיסוי משום דכל כמה דמכתת טפי עדיף.

ונראה לישב דברי מרן ז"ל דמה שמחלק בש"ס בין שופר לכסוי היינו כולם לאחר שריפה דוקא דהיינו דהשופר חשבינן ליה כאלו שרוף וא"כ ליכא שיעורא והכסוי אחר שריפה ליכא שיעורא אבל א"צ שיעור דכל כמה דמכתת וכו' ונמצאו דומין דכלהו בשריפתן הוא דקיימינן אבל כאן בנידון דידן דלו יהי דבשריפתו ג"כ כתותיה מכתת אבל כשמגבלו אח"כ כיון דחזי לענינו כמו שהוא אפי' מוכתת לא אמרינן שוב כתותי מכתת לא כן בשופר דאם ישרפנו שוב לא חזי לשופר כי היכי דנחשוב אותו כשרוף וחזי ומשו"ה אמר כתותי מכתת והוא אמת ויציב ועיין במ"ש גבי הספק של השער אפרים אי שרי להדליק נר חנוכה בשמן של בשר בחלב עיי"ש בס' אגורה באהלך.

הלכה טז

מבוי שהיה גובהו מן הארץ וכו'. וכתב הרב המגיד כרבא דאמר חלל מבוי תנן. והילך לשון הרי"ף ז"ל ריש עירובין מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט וכו' גמ' כיצד ממעטו נותן עליו קורה מכ' אמה ולמטה כי היכי דלהוי חלליה כ' דאמר מקצת קורה בתוך עשרים ומקצתה למעלה מכ' וכו' ואסיקנא רבא אמר אחד זה ואחד זה כשר חלל סוכה תנן וכו' עכ"ל וכתב הר"ר יהונתן נותן הקורה מכ' אמה ולמטה כלומר שלא יהיה בחלל הפתח עשרים אמה שכל עובי הקורה יכנס להשלמת עשרים אמה וכו'.

ודבריו תמוהים טובא דאיהו כתב כן לדעת הרי"ף ז"ל דס"ל דהחלל צריך שיהיה פחות מעשרים ודייק כן מדכתב נותן עליו קורה מעשרים אמה ולמטה והמיעוט הוא מצד העליון ולפ"ז איך סיים כי היכי דלהוי חלליה עשרים והא לפ"ז מתמעט החלל והוי פחות מעשרים ועוד דסיים הרי"ף ואסיקנא רבא אמר אחד זה ואחד זה כשר חלל סוכה תנן וכו'. גם מ"ש עוד הרב יהונתן הנזכר וז"ל חלל סוכה תנן וכו' לא הקפידו חכמים כי אם על החלל שלא יהא יותר מכ' ומה לנו לחוש בעובי הסיכוך ובעובי הקורה העולים למעלה מכ' הרבה לפי שעיקר ההכר הוא למי שעומד תחת הקורה או הסיכוך וכיון דאין בחלל כ' שלטא ביה עינא עכ"ל.

ודבריו תמוהים דסתרי אהדדי דבתחילה כתב דהקפדת חכמים הוא על יותר מכ' ואח"כ סיים וכיון דאין בחלל עשרים שלטא ביה עינא מכלל דבעשרים לא שלטה ביה עינא ובזה ודאי ט"ס נפל וצ"ל וכיון שיש בחלל עשרים שלטא ביה עינא ואינו סותר ללשון א'

שהעתקנו דמ"ש לעיל בתחילת דברי הרי"ף שהביא הברייתא דכיצד ממעטו דמפשטה מורה הכי וכדאיתא בש"ס דף ג' ע"ב איתיביה רב שימי לרב פפא כיצד היה עושה מניח קורה משפת עשרים ולמטה וכו' ומתרץ לה יעו"ש ברם כשכתב הרי"ף ואסיקנא אמר רבא חלל קורה תנן וכו' ודאי צריך לפרש פי' הברייתא כמ"ש בש"ס אך קשה מ"ש בראשונה שכתב הרי"ף דהוי חלליה כ'.

ולע"ד הכי מתפרשין דברי הרי"ף כיצד ממעטו נותן עליו קורה מכ' אמה ולמטה וכו' דהיינו דמודד כ' אמה מקרקעית הקורה ולצד מטה ושם למטה נותן הקורה ע"ג הקרקע והיינו כי היכי דלהוי חלליה עשרים ולא יותר ומביא ראיה דאמר מקצת קורה וכו' ונשא ונתן בש"ס בזה ואסיקנא כרבא דחלליה עשרים ומה אנו מכשירינן בעשרים החלל ואין להקשות ממאי דאותביה בש"ס לרב פפא מדתניא כיצד היה עושה מניח קורה משפת עשרים ולמטה והוצרך לשנויי בש"ס שנויי דחיקי ואמאי לא מתרץ לה כדפי' דברי הרי"ף דבברייתא קתני משפת עשרים ולמטה דמשמע משפת הקורה דלמעלה ודוק.

וראיתי להרא"ש בזה דברים תמוהים שכתב בסי' ד' דפרק זה וז"ל היה גבוה מכ' אמה ובא למעטו ממעטה בקורה שרחבה טפח ודיו דקורה משום היכרא היא והיכר של מטה כהיכר של מעלה וכשם שמלמעלה דיה טפח כדתנן דיה לקורה שתהא רחבה טפח וזה לשון רב אלפסי ואין לשונו מכוון דמשמע דממעט בקורה אחרת שנותן למטה מעשרים וכן כתב הוא למעלה כיצד נותן עליו קורה מכ' אמה ולמטה ולישנא דש"ס לא משמע הכי דאביי מודה בהא דסגי בטפח אלא דמיירי בבא לבנות בנין תחת הקורה עכ"ל והנה מה שדקדק מלשון הרי"ף שהעתיק אין ממה שהעתיק הוכחה למה שהבין הוא ואינו אלא ממ"ש עוד וז"ל כך הקורה שממעט בה למטה ממנה וכו' עכ"ל ומלשון למטה ממנה משמע בצד שלמעלה וקשה עליו מה שהקשיתי להרב יהונתן דממ"ש הרי"ף כי היכי דליהוי חלליה עשרים לא משמע הכי אלא כדפי' לענ"ד ומ"ש למטה ממנה לאו דוקא אלא ר"ל שיהא למטה בתחתיתה ממש ודוק ועוד קשה על הרא"ש כיון דהבין בדעת הרי"ף כן ואיהו פליג עליה דהא פסק לעיל סי' ב' דחלל סוכה תנן ואמאי לא הזכירו לעיל ויפלוג עליה.

היה גבוה יותר מעשרים ובא למעטו וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד וז"ל שלא היתה כונתו וכונת רבינו ז"ל אלא קורה שמשים על שפת המבוי כדי שיהא מעליונית קורה זו עד קרקעית הקורה פחות מכ' עכ"ל והנה לדעת הרי"ף מצאנו לאצילי רברבי דס"ל לדעתיה דצריך שיהיה בחלל הקורה פחות מכ' אבל מ"ש כן לדעת רבינו אי אפשר דהא כתב רבינו בפי' מבוי וכו' מן הארץ עד קרקעית קורה וכ"כ הרה"מ גופיה ומסקנא כרבא דאמר

חלל מבוי תנן וכו' אלא וודאי ט"ס נפל וכצ"ל עד קרקעית הקורה עשרים ונפק"מ דכן דעת הרי"ף והיינו כדפירשנו אנו לדברי הרי"ף.

הלכה ל

לא התירו הפסים האלו אלא בארץ ישראל ולבהמת עולי רגלים אבל בשאר ארצות וכו'. הילך בפי' כדעת התוס' ריש פסחים דף ג' ע"ב שכתבו דמי שהוא בחו"ל פטור מלעלות לרגל ועיין להרב מל"מ ריש הל' קרבן פסח ועיין בחידושי על רש"י והרא"ם סדר אמור ד"ה דבר אל בני ישראל עשה מועדות שכתבתי שם מקום מוצא לדין זה.

הלכה לד

יבשו המים בשבת אסור לטלטל בין הפסין וכו'. הכי איתא שם דף כ' בעי רבין יבשו מים בשבת ובאו בשבת מהו א"ל אביי יבשו בשבת לא תבעי לך דבעי וכו' ופשיט לאיסור באו נמי לא תבעי לך וכו' ופירש"י יבשו מים בשבת וחזרו ובאו גשמים בו ביום עכ"ל והקשה הרב תורת חיים בשיטתו לפי' רש"י דנראה דכל הבעיא היא לחזרת גשמים בו ביום א"כ לא הו"ל לאביי למימר לא תבעי לך דבעי מיניה וכו' אלא לא תבעי לך דהו"ל מחיצה ותניא וכו' דזו היא דאיבעיא ליה ועיי"ש דנייד מפי' רש"י מכח קושיא זאת.

ולענ"ד דברי רש"י נימוקם עימם ופי' דבריו דב' איבעיא ליה לרבין יבשו מים מהו וכדבעי אביי לרבא לעיל גם אם תמצא לומר דאסור אי חזרו מהו ומהו דכתב בסיפיה קאי ליבשו ולחזרו ובאו והבעיות הם ב' ונקטינהו בחזרו ובאו בנדון אחד והוא הדין אי לא יבשו בשבת אלא מע"ש היו יבשים ובאו בשבת ואהא אמר יבשו בשבת שהיא הבעיא הא' לא תבעי לך דבעי מיניה דמר וכו' באו נמי לא תבעי לך שהיא הב' דהו"ל מחיצה העשויה בשבת וכו' ומה שלא פי' רש"י הבעיא הא' היינו משום דהא פירשו רש"י לעיל ד"ה יבשו מים בשבת ולא הוצרך לפרש אלא הבעיא הב' ושהם ב' בעיות לא הוצרך לפרש דזה נראה ברור מתשובת אביי ואיך שיהיה נמצא דלא נפק"מ אי באו בשבת או מתחילת השבת היו מים או לא ומשו"ה רבינו כתב סתם באו לו מים דמשמע בין הכי ובין הכי וק"ל וכ"כ הרה"מ.

הלכה לה

בית או חצר שנפרץ קרן זוית שלה וכו'. וכתב מרן ולי נראה בדברי רבינו דמדלא כתב שנפרץ בקרן זוית וכתב שנפרץ קרן זוית שלה נראה שאינו מפרש קרן זוית שאוכל בב' רוחות אלא שנפרץ מן הצד קרי ליה קרן זוית וכו' ע"כ. וקשה א"כ היכי מפרש לישנא דמתני' דתני חצר וכו' מב' רוחותיה וכן בית שנפרץ מב' רוחותיו וכו' עכ"ל דנראה כפי' רש"י דלפי' אינו אלא מרוח אחד ונראה דה"פ דכל זוית וזוית נקרא שם ב' רוחות כמו

דרומית מזרחית מזרחית צפונית וכן כולם על דרך זה וכיון דהמקום שנפרץ לאו באמצע הכותל הוא אלא בקרן זוית דהוי שם ב' רוחות נקרא שנפרץ מב' רוחותיו ר"ל במקום דנקרא מקום ב' רוחות ודוק.

פרק יח

הלכה א

המוציא וכו'. כתב המל"מ וז"ל וכל השיעורין שנאמר במסכת שבת לגבי ט"ל מלאכות הוא דוקא לחיוב חטאת אבל איסור מן התורה איכא אף בפחות מכשיעור דקי"ל חצי שיעור אסור מן התורה וכ"כ רש"י פרק כלל גדול דף ע"ד וכ"כ הגהות אשר"י ריש פרק המוציא. והקשה החכם המופלג שלמה בן עזרא נר"ו דאין דעת רבינו כדעת רש"י דהא כתב רבינו לקמן הכ"ג המוציא חצי שיעור פטור ורבינו בתחילת הלכות שבת כתב דכל מקום שנאמר פטור הוא אבל אסור דרבנן ואי ס"ל דחצי שיעור אסור מן התורה אמאי כתב פטור אבל אסור דרבנן ומה תאמר דהרי פסק רבינו הלכות שביתת עשור פ"ב ה"ג כר' יוחנן שאני הכא מהתם וה"פ דש"ס שם דטעמא דר"י כיון דאי אכיל עוד כזית מצטרף היינו דאחר דכבר אכל חצי הא' אי בעי אכיל עוד חצי מצטרף למפרע משו"ה אסור לא כן בהוצאה דאחר דהוציא החצי הא' מה מועיל שהוציא הב' אלו דבריו. וליתא דהא רבינו לקמן הכ"ג כתב הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא החצי האחר חייב וכן בהכ"ד יעו"ש ואם כן כל דמצינו דמצטרף גם בחצי אסור מן התורה והאי דמצטרף דכתב רבינו הוא בין לזדון בין לשוגג בין אי היה עדים והתראה לפי האופן שיהיה חיובו וכמו שקדם ריש ההלכות וא"כ הוי דומה בדומה לחצי שיעור דר"י דאכילה ומה שהקשה ממ"ש רבינו פטור לא קשיא דלא קפיד בזה כיון דלא נפק"מ לשום דבר דבין שהוא אסור דרבנן בין כשהוא אסור דאורייתא מכין אותו מכת מרדות וכמ"ש רבינו ריש הלכות אלו ובהלכות שביתת עשור פ"ב ה"ג ולומר שהלכה כר"י כבר פסקו בהל' שביתת עשור ונפק"מ שאפי' מי שנשבע על דבר שהוא אסור מן התורה חיילא עליה שבועה דהא על חצי שיעור שהוא אסור מן התורה חיילא עליה שבועה וכמ"ש פ"ד מהלכות שבועות יעו"ש וכבר נתברר דין זה משם ומשו"ה קיצר רבינו כאן וכתב פטור.

עוד כתב הרב הנזכר וז"ל אך בשכיח ולא שכיח דבסתם אזלינן לחומרא בהא מספקא לי אי אזלינן בתר מחשבתו לקולא וכעת צריך תלמוד עכ"ל לא נודע מה הכונה בדבריו אלו דהכל עשה יפה בירר כל דבר ודבר על אופניו ולא נשאר ספק כלל וכלל.

והסובין ומורסן וכו'. הקשה בספר מעשה רוקח דמדברי רבינו בפי' המשנה נראה דסובין נאכל ע"י הדחק וכתב רבינו דאינו מצטרף עם האוכל לחיובא ואילו בסמוך ה"ג כתב ואם הוציא תבן קטניות להאכילו לפרה כמלא פי פרה שהאכילה ע"י הדחק שמה אכילה ומאי שנא ולא קשה מידי דלקמן ה"ג איירי שהוציאו להאכילו ונמצא דאחשביה לא כן הכא דלא הוציאו לכך אלא אגב האוכל הוציא הסובין.

הלכה ב

יין כדי רובע רביעית. עיין מ"ש פרק ח' מהלכות ברכות הט"ו.

הלכה ד

המוציא קנה וכו' לראשי אצבעותיו וכו'. הכי איתא בשבת דף פ' תנא קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו בעי רב אשי קשר עליון או תחתון תיקו ורבינו פסק להחמיר. וקשה טובא דאיך מכניס חולין לעזרה מספק גם היאך ממיתין אותו מספק דעל מ"ש בראש הפרק קאי שכתב המוציא דבר וכו' אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור המועיל וכו' וחייב היינו חטאת בשוגג ומיתה במזיד וכמ"ש רבינו ריש הל' אלו והיאך חייב מיתה מספק וכן קרבן וכעת קשה גם מ"ש רש"י בש"ס שם קשר עליון של אמצע היד תחתון של אמצע האצבע עכ"ל דלא כפי' רבינו צ"ע מה מקור מצא לפי' זה יעו"ש ושוב ראיתי להרב פר"ח בנימוקיו מכח קושיא שהקשה כתב וז"ל והרב פסק המגיע לראשי אצבעותיו דהיינו קשר העליון משום דאין לחייב מספק עכ"ל. והדברים תמוהים אצלי איך מפרש ראשי אצבעותיו קשר העליון.

הלכה ה

גחלת כל שהוא והמוציא שלהבת פטור. כתב הפר"ח בנימוקיו על רבינו וז"ל בפ' משילין מייתינן ברייתא דהמוציא שלהבת כל שהוא חייב ואוקימנא לה דהוציאו בחספא דלית לה שיעורא והשמיטו רבינו וצ"ע ע"כ הכי איתא שם דף ל"ט המוציא שלהבת פטור והתניא המוציא שלהבת כל שהוא חייב אמר רב ששת כגון שהוציאו בקיסם וכו' אביי אמר כגון דשייפא מנא משחא ואתלי ביה נורא וכו' אלא הא דתנא המוציא שלהבת פטור היכי משכחת לה כגון דאדייה אדויי לרה"ר וא"כ חוץ דקשה על רבינו דהשמיט דאם הוציאו בחספא חייב וכדאביי או בקיסם חייב וכדר"ש וכמו שהקשה הפר"ח עוד קשה דאמאי לא פי' דהא דפטור באדייה אדויי וכאוקמתא דש"ס. **ובס'** ראשון לציון תירץ לזה וז"ל דר"ש דמוקי לה בקיסם הוא משום דמיד נעשית גחלת וחייב על הגחלת וכדתנן במתניתין דשלהבת וגחלת הכל אחד ואביי פליג עליה ודייק לישנא דשלהבת דמשמע בלא גחלת ומוקי לה בשייפא מנא משחא דהוא ממש שלהבת

בלא גחלת דגחלת לא מקרייא מחספא ואמטו להכי פריך לאביי מדתנן המוציא שלהבת פטור כלומר דבשלמא לר"ש מוקי למתני' בשייפא מנא משחא אלא לאביי קשה ומוקי לה באדייה אדויי ורבינו פסק כר"ש דאיסורא דשלהבת היא משום גחלת וכבר כתב המוציא גחלת כל שהוא חייב והמוציא שלהבת פטור מ"מ דאדייה אדויי או דשייפא מנא משחא כיון דליכא גחלת בהדיה ומ"ש כר"ש לגבי אביי שהוא בתרא דהכי משמע פשטא דמתני' אלו דבריו ברם קשה לי דהא חזינן שלהבת נתלית בעץ וליכא גחלת כלל בה ועיין בס' מעשה רוקח מה שרצה ליישב בזה באין מבין וקושית הפר"ח כדקאי קאי.

ודרך אגב ראיתי למ"ש רש"י ז"ל ד"ה אביי אמר וז"ל אי נמי רבותא אשמועינן אביי ואפילו בחספא וכו' והבין בס' ראשון לציון דרב ששת פליג עליה דאביי וא"כ לר"ש א"צ לאוקומי למתני' דאדייה אדויי אלא בשייפא למנא משחא. ואחרי נשיקת ידיו ורגליו ליתא דהא רש"י כתב לעיל ד"ה הא דתני חייב וכו' ומתני' דקתני פטור כדאוקימנא לקמן דאדייה אדויי וכו' ואמאי כתב כן לר"ש וזה אינו אלא לאביי וצ"ל בדוחק דפי' כן לפי' אחר שכתב אח"כ ומי הכניסנו בדוחק זה דא"כ לא הו"ל לרש"י לפרש כלל אלא וודאי דמ"ש רש"י רבותא אשמועינן אביי ר"ל דאתא לגלות דלאו דוקא מ"ש ר"ש אלא הוא הדין בשייפא למנא משחא ולא פליג ר"ש עליה וזה אמת.

הלכה טו

המוציא שטר פרוע וכו'. הכי איתא בשבת דף ע"ח המוציא נייר מחוק ושטר פרוע אם יש וכו' או בכולו כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור וכתב החידושי הלכות לכאורה לכל הנהו אמוראי דאסור להשהות שטר פרוע ולוה נמי לא משהי ליה הך ברייתא לא אתייא כרבנן דפטרי לקמן בשטר פרוע דאין צריך לו כלל וכר' יהודה נמי לא אתיא דבשטר קטן נמי חייב דצריך לו עכ"ל וחיסור לשון יש כאן דזה שכתב לר"י אינו אלא לשאר אוקמתות אבל לדרב יוסף דאסור להשהות שטר פרוע איכא בינייהו לר' יהודה היינו טעמא דמשפרעו חייב משום דצריך ליה לכרוך על פי צלוחית ואם כן ההיא ברייתא כר' יהודה וצ"ל הכי וכר"י נמי לא אתיא לג' אוקמתות דבשטר קטן נמי צריך ליה.

עוד כתב החידושי הלכות וז"ל וראיתי בתוספתא דרבנן לא פליגי אדר' יהודה אלא בשטר קטן אבל בגדול דראוי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון מודו רבנן דחייב ואע"ג דלא משהי ליה מ"מ האי שיעורא של פלייטון חשוב לרוב בני אדם עכ"ל והיינו התוספתא שהביאו התוס' ד"ה חזי ומוכח מהתוספתא כתירוץ רב אשי ונמצא דבשיעור דכדי לכרוך ע"פ צלוחית כו"ע מודו דחייב ובקטן לרבנן בפרוע פטור לר"י חייב ורבינו

פסק דוקא כדי לכרוך ע"פ צלוחית חייב ככו"ע ובלוה וכברייתא א' אבל בפחות פטור וכרבנן דברייתא ב' וא"כ אין מקום למ"ש בזה הרב מקראי קודש ומרכבת המשנה יעו"ש וזהו שכתב הרב המגיד ברייתא וגמ' כלשון רבינו והיינו ברייתא הא' וכדכתיבנא.

וכתב עוד הרב המגיד ודין השטר פרוע הוא כדברי ת"ק דברייתא אחרת וכו' פי' דין דשטר פרוע קטן כת"ק דפטור ומשו"ה לא חייב כי אם בכדי לכרוך ע"פ צלוחית ודייק כן במ"ש ודין השטר פרוע שהיא שפת יתר לכאורה אי קאי לדלעיל אלא וודאי דפי' ודין השטר פרוע הוא בקטן שהוא ענין אחר ואם כן אין מקום למ"ש מהר"י הכהן הובאו דבריו במרכבת המשנה.

הלכה יז

המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצווארו חייב משום הכיס וכו'. מימרא דרבא ריש פרק הנוטל דף קמ"א אמר רבא הוציא תינוק חי וכיס תלוי בצווארו חייב משום כיס וכו' ולחייב נמי משום תנוק רבא כרבי נתן ס"ל דאמר חי נושא את עצמו ועיין בתוס' פרק המצניע דף צ"ד ד"ה אבל אדם [חי] נושא את עצמו והוכרח לאוקומי דההיא דפרק נוטל איירי בתנוק בן יומו דלא ס"ל לרבנן בתנוק כזה דנושא את עצמו והרי זה דומה לבהמה חיה ועוף דס"ל לרבנן דאינו נושא את עצמו וקשה כיון דרבינו פסק כרבנן בבהמה חיה ועוף אמאי בתנוק פסק כר"נ ואי איירי בגדול ולאו דינא דרבא הוא הו"ל לפרש.

ולא תעזוב נפשי לשאול לפי דברי התוס' אלו מאי מקשה בש"ס על ההיא מימרא דרבא ולחייב נמי משום תנוק ואימא דאיירי בתנוק גדול דלכו"ע פטור דחי נושא את עצמו ואמאי מוקים ליה כר"נ והנה הרשב"א בריש פרק נוטל מפרש לישב קושית התוס' דאיכא ג' מיני קטן בקטן בן יומו או איזה ימים שאינו מכיר בהילוך כלל גם לר"נ חייב דמשרבט נפשיה כבהמה בגורר לרבנן מחייב לר"נ פטור אבל אסור בנוטל רגלו אחת ומניח אחרת דכיון דמכיר בהילוך לא משרבט נפשיה גם לרבנן פטור דחי נושא את עצמו והשתא ההיא דפרק מפנין דכתב רש"י מכח הברייתא דגם לרבנן א"כ מגביה ליה חי נושא את עצמו היינו בנוטל אחד ומניח אחד וההיא דפרק נוטל איירי בגורר וכר"נ דלרבנן מחייב וקשה עדיין מה שהקשו להתוס' דמאי מקשה ולחייב וכו' בנוטל אחת ומניח אחת וככו"ע וגם רבינו מזכה שטרא לבי תרי.

ולענ"ד נראה לישב דעת רבינו דקשיא ליה לרבינו בש"ס כמ"ש דמאי מקשה ולחייב משום תנוק ואימא דאיירי בגדול ולכו"ע החי נושא עצמו ומכח זה מפרש דקושית הש"ס היא דאיך סותם רבא חייב משום כיס לחוד ולא פי' דקאי בתנוק גדול ואמטו להכי מפרש דס"ל כר' נתן ומשו"ה סותם דבין בגדול בין בקטן פטור והוא הדין בבהמה חיה

ועוף דגם בהו ס"ל לר"נ דהחי נושא את עצמו ורבינו אף דפוסק כרבנן א"צ לבאר דאיירי בגדול דכבר קדם בדין הסמוך דבבהמה חיה ועוף חייב דלאו נושא את עצמו נינהו.

הלכה כא

זרק זה שהוציא כבר וכו'. עיין להרב המגיד שהביא הש"ס ופי' רש"י וסיים וז"ל ומתוך לשון רבינו נ"ל וכו' עכ"ל. וקשה טובא דרבינו שהוא מפרש דישתמש בלשון זה ועוד שהוא כפל הענין ולא אמרו כן במתני' וגמ' ולענ"ד נראה דמ"ש רבינו לפיכך וכו' הוא דינא דמתני' וכמ"ש בש"ס ודלא כמ"ש רש"י ומ"ש א' (בראשונה) הוא נדון אחר כדי להכריח לנידון דידן דמתני' ולהסמיך הדברים אל הסברא והוא דתחילה כתב המצניע וכו' והוציאו סתם חייב עליו בכל שהוא ואח"כ כתב זרק זה שהוציא כבר לתוך האוצר וכו' פי' אחר שנתחייב בהוצאתו זרק לתוך האוצר אעפ"י וכו' בטלה מחשבתו הראשונה לפי דכבר נשלם מעשה הראשון ולתוך האוצר בטולי בטליה ואין זה דינא דמתני' ואהא סיים לפיכך אם חזר והכניסו מהאוצר למקום שהיה מקדם אינו חייב לפי דבטלה מחשבתו הראשונה כשהניחו באוצר ומסתמא לאו במילתא קמייתא קאי והכי מתפרש הש"ס לדעתיה אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שזרקו לאוצר בהוצאתו ומקומו ניכר מהו דתימא כשנטלו משם והכניסו דכיון דמקומו ניכר במילתיה קמייתא קאי קמ"ל וכו' בטולי בטליה וא"כ כשהכניסו משם פטור בכ"ש ונקטי בנדון זה לחידושא דאף דאח"כ כבר הכניסו גלי אדעתיה דגם באוצר דעתיה עילויה כיון דמקומו ניכר קמ"ל וכ"ש בהוצאתו לאוצר אלא דרבינו ביאר יותר ודוק ועפי"ז מתפרשין דבריו שבפירוש המשנה אף שהם סתומים דלכל הפירושים צריכים ביאור יעו"ש.

הלכה כו

המוציא כגרוגרת וכו' הרי זה חייב וכו'. מדבריו אלה יש להקשות על מ"ש מרן על שם הר"י קורקוס פ"ד מהלכות שאר אבות הטומאות הי"ג על מ"ש רבינו היו בתחילה וצמקו וכו' וז"ל ולא דמי לחיוב שבת דאיבעיא [לן] בפ' המצניע אי יש דחוי וכו' יעו"ש והא בהך דינא דכתב רבינו ג"כ נימא דפטור כיון דאם הניחה באותה דצמקה הוה מפטר ולא דמי הא להא כלל וכלל דטעמא דחייב בנידון דידן היא משום דשיעורא דזריעה איתא בכלל שיעור האכילה דבכלל מאתים מנה וכמ"ש רש"י בפי' האת"ל וזה פשוט.

הלכה כז

זרק כזית אוכלין לבית טמא וכו'. ועיין מה שתמה הרב המגיד יעו"ש ועיין להמל"מ מה שתמה אדרבא על הרה"מ יעו"ש ולא זכינו להבינו דעדיין הקושיא במקומה עומדת

דלעולם ליכא חשיבות בחולין לפי שנטמא כיון דאין טומאתן אוסרתן וכמ"ש התוס' ומה לי אי ס"ל דאוכל פחות מכביצה מקבל טומאה לעצמו או לא.

מפני שהשלים השיעור לענין טומאה. פי' לטמא אחרים דלעצמו מטמא בפחות וכמ"ש רבינו ז"ל ריש פ"ד מטומאת אוכלין וכן פירש רש"י בסוגיין וכמ"ש באורך בחידושי על רש"י והרא"ם סדר שמיני יעו"ש לאפוקי ממ"ש בס' יד משה דף קס"א ע"א.

פרק יט

הלכה ג

טבעת שיש עליה חותם וכו'. הכי איתא בש"ס דף ס"ב תירצת אשה איש מאי איכא למימר אלא אמר רבא פעמים וכו' פעמים וכו' פי' ונמצא דדרך הוצאה בכך ואמטו להכי חייב ומש"ס זו תמה הרשב"א לעיל דף נ"ט ע"ב על מה שהביא משם רב האי גאון ור"ח וז"ל וכך אמרו הם ז"ל והדין כך הוא שיהא האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם והאשה בטבעת שאין עליה חותם מפני שתכשיט הוא להם וכל תכשיט שרי אלא מפני גזרה דרבא דאמר פעמים שהאשה נותנת לבעלה והאיש נותן לאשתו ולפיכך אסרו אחד האיש ואחד האשה עכ"ל והוא מן התימה שלא נאמרו לקמן דברי רבא אלא לתירוצא למתני' דקתני בטבעת שיש עליה חותם חייב חטאת וכו' ואקשינן והא הוצאה כלאחר יד הוא ופריק רבא דלאו כלאחר יד הוא להם דפעמים וכו' ולא בא רבא לאסור שאין עליה חותם באשה ויש עליה חותם באיש מההוא טעמא עכ"ל.

ואיכא מאן דפירש דבריהם הכי דאף דדברי רבא לא נאמרו לקמן אלא לתרוצא למתני' מ"מ שמעינן דהכי הוי דרך הוצאה ואמטו הכי מחייב חטאת בשל איש לאשה ושל אשה לאיש וא"כ בשל איש לאיש ואשה לאשה כיון דהכי הוי דרך הוצאה אסור ולא נכנסו דבריו באוזני וכי משום דדרך הוצאה בכך משו"ה לא יצא אדם בתכשיט שלו דהיינו מלבושו.

ולענ"ד הכונה בדבריהם הכי דמשום דאמר רבא פעמים ופעמים אף אנו נאמר דגם האיש בשלו ואשה בשלה לא יצא דפעמים שנותנו אשה לאיש להוליכו לאומן ומשתלי ונשאר בידו בשבת וכיון דהותר בשלו לא יהיב דעתיה גם בשל אשתו וכן בשל איש לאשה שנותנו לה להניח בקופסא ומשתלי אצלה ואי הותר בשלה לא יהיב דעתה גם בשל בעלה ומתיא ליה ד' אמות ברה"ר כנ"ל איך שיהיה שמעינן מינה שדעת רב האי ור"ח לאסור לאיש בשלו ולאשה בשלה משום גזרה והיינו כסברת רש"י שפי' וחילופיהן באיש דבאשה יש עליה חותם חייב חטאת אין עליה חותם פטור אבל אסור ובאיש

להיפך אין עליה חותם חייב חטאת יש עליה חותם פטור אבל אסור ומן התימה על הרא"ש בשמעתין שאחר שהביא פי' רב שרירא ור"ח כתב אבל רש"י פי' וכו' והו"ל לשתף לר"ח עם רש"י וכן קשה גם על הר"ן יעו"ש.

הלכה ד

לא תצא אשה וכו'. **אבל האיש וכו'**. זו היא שיטת ר"ת הביאו הרא"ש בשמעתין דף ס"ב וז"ל ור"ת ז"ל כתב דלא גזרו חכמים באיש דלמא שלפי ומחוי לפי שאין דרכו בכך [וכו'] והא דאמר עולא וחלופיהן באיש אחיוב חטאת קאי דבאיש יש עליו חותם מותר אין עליו חותם חייב חטאת וכ"כ התוס' בשמעתין וז"ל וחילופיהן באיש אומר ר"ת דאחיוב חטאת קאי עכ"ל ומן התימה על הר"ן דשקיל וטרי בדעת ר"ת והניחו בתימה איך אשתמטתיה דברי התוס' אלו.

הלכה ה

אשה שיצאת במחט נקובה וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד לעיל ה"ג שכתב שדעת רבינו כדעת הרי"ף והרא"ש בשמעתין הביא לשון הרי"ף זה ותמה עליו היאך יתחייב האיש במחט שאינה נקובה הוצאה כלאחר יד היא ועוד וכו' יעו"ש ותמה מרן בב"י סי' ש"א עליו וז"ל ונראה שדעתו לומר שאין דרך האיש לצאת בשום מחט לא נקובה ולא בלתי נקובה וכו' עכ"ל פי' לפירושו שאין דרך האיש לצאת כן תחובה בבגדו בשום מחט ומחמת דביציאת בבגדו קאי נקט סתם אין דרך האיש לצאת בשום מחט לאפוקי מהרב ט"ז סי' זה ס"ק ה' שלא הבין כן ותמה על מרן יעו"ש.

הלכה כג

המוצא תפילין וכו'. **ואם היה בימי הגזרה וכו'** **מכסן**. מלשון זה נראה שמפרש בש"ס כפירוש הב' שפי' רש"י שסיים שהוא עיקר ומפני הסכנה היא סכנת שמד וא"כ קשה דלפי"ז מכסן דמתני' קאי גם לרישא שלא יכניסם ג"כ זוג זוג ומדברי רבינו נראה דקאי דוקא לסיפא דכתב ואי היה בימי הגזרה שמתיירא לישב ולשומרן ומדברי רבינו בפי' המשנה נראה דקאי גם לרישא יעו"ש.

פרק כ

הלכה א

עיין להרמב"ן והמגילת אסתר בשרש י"ד.

הלכה ג

ואם מכר קונסין אותו עד עשרה בדמיה. וכתב הרב המגיד בגיטין איתא הכי ויש לשון אחר [עד] מאה בדמיה ופסק רבינו כדברי המקל וכו' עכ"ל ויש להקשות דלישנא קמא שם לא אפשיטא כמ"ש התוס' וי"ל דס"ל כפי' רש"י ומ"מ הו"ל להרה"מ לפרש דאזיל כפי' רש"י ומ"מ נמצא דפסק כלישנא קמא ומ"ש עוד הרה"מ ושם נזכר בש"ס דטעמא משום דהדרא ליה וזהו שכתב ומחזירה וזה נאמר בלישנא בתרא מ"מ מינה נשמע ללישנא קמא דלא פליגי הב' לישני בזה אי מחזירה או לא והלשון מגומגם.

ואפילו שבורה אין מוכרין וכו'. הכי איתא במתני' פ"א דע"ז אין מוכרין וכו' עכ"ל וכתב רבינו בפירוש המשנה וז"ל והשבורה משמשת ג"כ לטחון וכו' ע"כ והקשה הרב לשון למודים חלק או"ח דף ס"ו וז"ל והדבר תמוה מנ"ל להרמב"ם לפרש טעם זה שלא נזכר בש"ס והלא טעמא דרבנן מפורש בברייתא דקאמרי והלא מרביעין עליה ויולדת כנראה בהדייא דטעמא דאתי לאחלופי דמשהי ליה וילפי מינה לזבוני שלמה כמ"ש רש"י שם ובמתני' ד"ה עגלים וכ"כ התוס' ג"כ ד"ה שלמין וכדאיתא בהדייא ריש פ"ק דבכורות דף ב' ע"ב איבעיא להו מכר בהמה לעובריה מהו עד הכי קאמר ליה טעמא דידן משום דאתיא לאחלופי יעו"ש וכן הקשה הרב תורת חיים והניחה בצ"ע.

ואני קודם ראות תירוצו אמרתי דקשיא ליה לרבינו דאי מטעמא דאחלופי לבד קשה דהוי גזרה לגזרה שבורה אטו שלימה ושלימה אטו שאלה ושכירות אלא ודאי צריך לתת טעם אחר בהצטרפות לזה דהיינו דאיכא למיחש שיטחון בה ובהאי טעמא לחודיה לא מתסר משום דלא שכיח ומשו"ה אצטריך בש"ס לטעמא דאיחלופי ולעולם בצירוף טעמא דטחינה ועיי"ש מה שחשב לתרץ על דרך שכתבתי לענ"ד ולא הונח לו גם מטעם אחר לא הונח לי דמה נענה ומה נאמר בש"ס דבכורות לקושיא דגזרה לגזרה וגם מה שהעלה בסוף דבריו לא ימלט מהדוחק.

והנראה נכון והוא דקשיא ליה לרבינו ז"ל דאיך חיישינן לאיחלופי והא שבורה לאו בת מלאכה היא ושלימה בת מלאכה היא ועדיפא מינה כתבו התוס' דף י"ד ע"ב ד"ה שלמין וז"ל אבל פרה אפי' לאחר ימים רבים כי חזו ליה עלמא בביתיה דגוי אמר לשחיטה זבנה כיון דאינה ראויה למלאכה כל כך וכו' עכ"ל הרי דכל דאינה ראויה למלאכה כל כך לא אתי לאחלופי ולכך פירש רבינו דראויה לטחון ואף דאין רגילות בזה כל כך מ"מ אתי לאחלופי ונכון.

הלכה ד

ושוחט אותה בפניו. וכתב הרב המגיד דפסק כר' יהודה ולכאורה הוא תמוה דאי כר"י למה הצריך רבינו שיהא שוחט בפניו, ולומר דפסק כר"מ אי אפשר וכמו שנראה ממה שפסק פ"י [ה"ד] מהלכות ע"ז גבי אילן ושחת יעו"ש וא"כ חזרה קושיא לדוכתא למה כתב שיהא שוחט בפניו וראיתי למרן שם כתב וז"ל וכתב הרמ"ך הרי"ף פסק כר"מ משום דסתם מתני' כוותיה ועוד דקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו עכ"ל וי"ל דרבינו פסק כר"י משום דמוכח בברייתא בש"ס דמאן דפליג עליה דר"י היינו ר"מ ואע"ג וכו' שאני הכא דמוכח וכו' עכ"ל ואין דבריו מובנים מאי דמשני בתחילת דבריו ואולי דט"ס נפל וכצ"ל וי"ל דפסק רבינו כר"י ואף דמוכח בברייתא דמאן דפליג וכו' אך קשה לי דשם כתב הרמ"ך דהלכה כר"מ בגזרותיו ואיך כתב כאן הרה"מ דפסק כר"י משום דהלכה כר"י לגבי ר"מ והא הדבר בהיפך דבגזרות הלכה כר"מ.

הלכה ז

חרש וקטן נותנו לאי זה מהן שירצה. ועיין שם שבת דף קנ"ג דהך בעיא איבעיא להו לרבנן דתנן ה' לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה חרש וכו' וכתב התוס' הכא משמע דהלכה כרבנן ובפרק חרש משמע דהלכה כר' אלעזר דס"ל לרב חייא בר אשי ושמואל כוותיה עכ"ל ורבינו חש להך סוגייא דידן חדא דהלכה כרבים ועוד דהיא סתם מתני' ועוד דכאן הוי סתמא דש"ס וק"ל.

וכתב הרב המגיד וז"ל וכתבו הרמב"ן והרשב"א וכו' ורבינו סתם דבריו וכו' עד אינו נותנו בשבת וכו' עכ"ל. וקשה לי דמאי שנא דלענין מניחו עליה כשהוא מהלך ונוטלו הימנו כשהוא עומד לא נראה לו שדעת רבינו כדעת הרמב"ן ודעימיה משום דסתם דבריו ולענין שנותנו עליו מבעוד יום ראה לפרש דבריו כן אף דסתם ולא פירש שנותנו עליו מבעו"י ועוד מה שהקשה מהר"י הכהן הביא דבריו הרב מרכבת המשנה דרבינו לעיל פ"ו פירש מתני' דמי שהחשיך בקידש עליו היום ועלה קאמר בש"ס כל הנך נדונות וא"כ בהכרח בקידש עליו היום איירי בש"ס ועיין מה שסיים שם הרב מרכבת המשנה וליתא והכונה לו כדכתיבנא.

ואפי' מציאה וכו'. עיין מ"ש רבינו לעיל סוף פ"ו ומ"ש הרב מקראי קודש שם ומ"ש עליו הרב אור יקרות כאן ומרכבת המשנה שם פ"ו.

הלכה ח

מותר וכו'. משאוי הוא לה. וכ"פ הרא"ש ז"ל וז"ל כי תבעי לך גמל בחטם מאי מי אמרינן כיון דסגי ליה באפסר משאוי הוא או דילמא כל נטירותא יתירתא לא אמרינן משאוי הוא

אמר לפניו ר' ישמעאל בר יוסי ד' בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאים באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא יתירתא משאוי הוא ואסור וכן הלכתא וכו' ע"כ ונראה מדבריו דס"ל דלברייתא ב' אין לדחות כדדחי לא' וזה תימה דמה הפרש ביניהם ובש"ס דלא דחי לה ודאי סמיך אדלעיל ומשו"ה אפשר דלא גרסינן בספרים ישנים דוקני למעוטי מאי עד באפסר אלא לישנא דר"י בר יוסי ובמתניתא תנא ופרושה דכיון דפסקינן כרב מפרשינן הברייתות אליביה וכן צריך להגיה בלשון הרי"ף יעו"ש.

עוד כתב הרא"ש וז"ל ועוד דקי"ל כרב באיסורי הלכך כל נטירותא יתירתא אסור כגון בהמה באפסר וכו' עכ"ל וט"ס נפל וצ"ל פרה באפסר וכן צריך להגיה בקיצור פי' הרא"ש אבל במה שאינה נשמרת בו אי הוי נטירותא יתירתא הוי משאוי ואסור כגון פרה באפסר יעו"ש דבזה מכוון ללשון הרא"ש.

הלכה יג

אבל אין תולין לה קרסטיל בפיה בשבת. וקשה אמאי לא חילק מגדולים לקטנים דבקטנים שרי משום צערא וכדאסיקו בש"ס יעו"ש וי"ל דכיון דפסק כמה דינים משום צערא סמיך עלייהו.

הלכה יד

עיין מ"ש הרב המגיד באורך ומ"ש הרב מרכבת המשנה נר"ו שדקדק דעבד שמל וטבל לשם עבדות שחייב בכל מצוות שהאשה חייבת בה למה הוצרך רחמנא לצוות על השבת ועיי"ש דעפי"ז בא לישב קושית הרה"מ וליתא דמה יענה למ"ש בש"ס שם והגר זה גר צדק ובגר צדק לא שייך לומר דסד"א התורה חסה וכו' ועוד דאפי' לפי יסודו דסד"א התורה חסה עדיין אין מזור לקושית הרה"מ דכיון דאיכא ל"ת מה ס"ד איכא דהתורה חסה וכתב הרה"מ עוד וז"ל ואם לענשו בעשה אבל לא להזהיר רבו עליו כבר דין העבד וכו' עד כאשה עכ"ל וי"ל דלפי דבריו טעמא דלא מוקמינן קרא לעשה משום דאיכא גזרה שוה דלה לה וא"כ בש"ס דתניא והגר זה גר תושב או אינו אלא גר צדק כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך הרי גר צדק אמור הא מה אני מקיים והגר זה גר תושב עדיין לוקמא בגר תושב וקרא חד לעשה וקרא חד לל"ת כמו שנראה מהמקראות סדר משפטים וסדר ואתחנן ועיין בזה שכתב הרה"מ דאין מזהירין מן הדין בעשה וכמ"ש בחידושי הלכות ביאת מקדש פ"ג ה"ח.

פרק כא

הלכה א

נאמר בתורה תשבות וכו'. עיין להרב המגיד מה שפי' בפי' א' ועיין להלח"מ מה שפי' בדבריו וז"ל לכך נראה לפרש בדברי הרה"מ כך עד אמרה תורה תשבות עכ"ל וחוץ שלשון הרה"מ אינו סובלו שצריך לחלקו לב' עניינים עוד זאת קשה דהא קי"ל חצי שיעור אסור מן התורה וא"צ לתשבות וכן פסק רבינו וכ"כ לעיל המל"מ ריש פי"ח יעו"ש ובחידושינו שהכרחנו כדבריו ונראה לפרש דברי הרה"מ הכי דקרא אתא לדברים שאינן מלאכה וא"כ יתעסק בהם האדם כל היום כולו כגון כבוד רבוץ וכיוצא ולזה קאמר קרא תשבות דהן אמת דלא הוי מלאכה אבל שביתה ליכא וזה נכון בדברי רבינו משא"כ הפי' האחר שפי' הרה"מ בדברי רבינו קשה בלשון רבינו.

הלכה ז

הדס וכו' אבל אתרוג וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד שכן גירסת ההלכות ועיין בהגהות אשר"י גירסת ר"ח להיפך והקשה בס' בני דוד משם מקשים וז"ל והקשו דבמאי מיירי אי כשזוכר זה המריח שהוא שבת ולכן זהיר מלקוצצו שהוא אסור לאוכלו למה לא יהא נזכר גם מאיסור קציצה בשבת ויהא מותר להריח בהדס ואי מיירי בשאינו נזכר שהוא שבת היאך נזהרו מלקוצצו משום דאחר התלישה אסור והלא אינו יודע שהוא שבת וכו' יעו"ש. ולענ"ד נראה דשאני גבי אתרוג דשרי להריח כיון דאין עיקר בריאתם להריח לא מטרד כולי האי כדי לשכוח ולתלוש להריח וגם לתלוש ולאכול לא חיישינן אלא היכא דאוכלים מהם דהיינו בפירות הנושרים אי שרית למיכל אתי לתלוש דמיטרד באכילתו ושוכח ואוכל אבל כל דליכא אכילה לא מטרד ואינו שוכח ואוכל משא"כ בהדס דעיקר בריאתה היא להריח אי שרינן להריח מיטרד ותולש להריח והרי זה דומה לפירות הנושרים דגזרו באכילתם שמא ישכח ויתלוש לאכול וכך הם דיני שבת שאין דעתינו סובלין כל כך.

ודרך אגב ראיתי מ"ש רש"י שם וז"ל דאם תלשו בפיו אין לך תלוש גדול מזה עכ"ל והקשה הרב מוצל מאש שבסוף ספר רבינו יוסף סי' מ"ח ואילו במנחות דף ע' גבי בעייא ר' אבהו שבולת שמרחה אמרו בש"ס ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם וכתב רש"י כשהיא מחוברת ואי אין לך תלוש גדול מזה היאך אמרו במנחות כן והצריך עיון ולענ"ד לא קשה מידי דהתם בתרומה באכילה תלה רחמנא וגחין ואכיל בשחייתו

לא מקרי אכילה ובטלה דעתו אצל כל אדם משא"כ בשבת דבכל אופן דתולש חשיב תולש וק"ל.

הלכה יח

המחתך את הירק וכו'. עיין מ"ש הרב כ"מ ויש חיסור לשון בדבריו ועיין בב"י סי' שכ"א הלשון מתוקן.

אבל מחתכין את הדלועים לפני הבהמה וכו' שאין טחינה בפירות. עיין מ"ש הרב המגיד ומ"ש עליו הכ"מ וז"ל כתב הרה"מ וכו' עד להפסיק ביניהם עכ"ל ואמאי לא קאמר עוד דא"כ גם בפירות דאין טחינה בהו איכא איסורא דנראה כטוחן וא"כ אמאי שרי לחתוך דלועין לפני הבהמה והנבילה לפני הכלבים.

עוד כתב הכ"מ וז"ל ולי נראה דיותר נכון לגרוס שאין טחינה בפירות וכו' עכ"ל וקשה טובא דלמה נטה מהנוסחא האחרת משום דקשיא ליה דדלועין נמי פרי נינהו והא גם לנוסחא זאת קשה דהא דלועין נמי פרי נינהו ואמאי שרי ליאסר דמשום דנראה כטוחן ודוק.

הלכה כט

אין רוחצין וכו' לפיכך וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד וז"ל לבד שקצתם מחמירים וכו' וזה דעת הרשב"א ע"כ ולענ"ד נראה להכריח כדעת הרשב"א דאי כדעת רבינו דשוין מי משרה וים הגדול למים הרעים דבלא אשתהי שרי ובאישתהי אסיר א"כ בברייתא דתני רוחצין במי טבריא ובים הגדול אבל לא במי משרה לפלוג ולתני בדידיה דבים הגדול נמי ברעים לא ובדאישתהי ובמקום משרה ליתני ים הגדול אלא וודאי דים הגדול דמים רעים בין אישתהי בין לא אישתהי אסיר משא"כ מי משרה ומשו"ה תני משרה דים הגדול דמים יפים גם באישתהי שרי אבל משרה באישתהי אסיר.

והרשב"א בחידושיו סיים וז"ל וכסברא הראשונה נראה מדברי הרי"ף עכ"ל והיינו סברתו דבמים הרעים אפי' לא נשתהא אסיר והילך לשון הרי"ף והעתיקו הרא"ש רוחצין וכו' אבל לא בים הגדול ולא במי משרה וכו' בים הגדול אוקימנא במים הרעים שבו אבל במים היפים שבו רוחצין ולא במי משרה אוקימנא דאשתהי ביה אבל לא אשתהי ביה רוחצין עכ"ל וקשה דמה הכרח יש מכאן לשון הש"ס הוא דהעתיק ומה דנפרש בש"ס נפרש בדבריו ואולי מדלא העתיק לשון הש"ס ממש כמנהגו דהו"ל להביא הברייתות ולכתוב עליהן קשה ים אים וכו' לא קשיא וכו' אלא אוקימנא וכו' שהוא לשון דידיה הו"ל לפרש ולערב ים דמים הרעים עם משרה ולחלק בין אשתהי ללא אישתהי אלא וודאי

ס"ל דמים הרעים דים אף בלא אישתהי אסיר ודוחק והר"ן הבין לדעת הרי"ף שדעתו כדעת הרמב"ם וליכא הכרח לא הכי ולא הכי.

הלכה לא

ואסור לדחוק כריסו וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד שרבינו הוציא דין זה מההיא דשבת דף קכ"ג יעו"ש והרשב"א הביא פי' אחר משם ר"ח בחידושיו וז"ל ור"ח פי' אסוקי גרמא דפומא דנפלה לינוקא ופעמים שמקיא ע"י כך דהיינו דמדמה ליה לאפיקטויזין וכו' ויש מקשין דהא רפואתו לאו משום הקאתו היא והיא גופא נמי שריא דהא אינו מתכוין וכו' עכ"ל ולי נראה דכוונת ר"ח הכי דכיון שמקיא התנוק ע"י אסוקי גרמא דפומא הרואה סובר דלכתחילה עשה כן כדי שיקיא ויבא לשחוק סם אפיקטוזין.

ודרך אגב ראיתי דברי רש"י דסתרן אהדדי שכתב שם בדף קכ"ג ע"ב ד"ה אפיקטוזין שותה משקין ומקיא ולא לרפואה אלא להריק מעיו וכו' ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקת סמנים דהא לאו לרפואה היא אסור משום דמתקן גברא עכ"ל ובדף קמ"ז על מתני' דאמר ואין עושין אפיקטוזין וקאמר עלה ר' יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר פרש"י בסם דדמי לרפואה וגזרו משום שחיקת סממנים עכ"ל וכעת קשה ואין להקשות בדברי רבינו דכאן כתב ואסור וכו' ולעיל הל' כ"ח כתב סכין וממשמשין בבני מעים וכו' דהתם הוא בריוח והכא הוא בדוחק וכ"כ הטור סי' שכ"ח גבי סכין וכו' והוא שלא ידחוק יעו"ש.

הלכה לג

מגבל וכו'. וכתב הרב המגיד ופסקו בהלכות כר' יוסי בר' יהודה דאמר היכי משני אלמא דהלכתא כוותיה עכ"ל וקשיא לי דאמאי לא קאמר דהלכה כוותיה דסתם מתני' דתנן ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין כוותיה וכדקאמר בגמ' שם יעו"ש.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל אבל רבינו מפרש וכו' וכתב הלח"מ וז"ל וקשה לדברי רבינו דמפרש דשתית וקלי ב' דברים היכי אמרו בש"ס וכו' עד לכו"ע אסור וכו' עכ"ל ולא הבנתי קושיתו דשתיתא עבה לא גרע מקלי וקלי לר' יוסי ב"ר יהודה ע"י שינוי שרי וכן שתיתא עבה וכן פסק רבינו דקלי ע"י שינוי דהיינו מעט מעט שרי ושתיתא אפי' הרבה בבת אחת ואפי' עבה בשינוי שנותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ שרי והיינו לריב"י אבל לרבי גם בשינוי אסיר ולא שרי אלא ברכה וע"י שינוי וההיא דלוי דהוו גבלין שתיתא היה ע"י שינוי ולרבי אסיר אלא דלא הוה חילא בידיה למיסר מדריב"י דשרי ע"י שינוי בקלי והוא הדין בשתיתא דשוין נינהו ומאי דהוצרך הרה"מ לומר דמ"ש בש"ס והאמרת אין גובלין הוא ברייתא אחרת ובשתית משום דאל"כ יש לדוחה לדחות דשאני

קלי משתית ובקלי הוא דאסר רבי אף ע"י שינוי אבל בשתית מודה רבי ובשינוי ומשו"ה הוצרך לומר כן ומתרץ הא בעבה הא ברכה דההיא דאין גובלין היא בעבה והיא כו"ע ובדלא משנה והא דהכא דושוין ברכה והוא דמשנה כדקאמר בש"ס משום רבי דלריב"י אף דלא משנה ונמצא א"כ דשתיתא עבה שוה לקלי ודוק.

אבל הרי"ף אין דעתו כן אלא דאף לריב"י בעבה וברכה צריך שינוי ולרבי דוקא ברכה מועיל השינוי אבל לא בעבה והיינו מדהביא הא דאיתא בש"ס ושוין שבוחשין וכו' ודוקא ברכה אבל בעבה לא ורכה נמי לא אמרן אלא דמשני היכי משני וכו' ואי הך שקלא וטריא הוא לרבי וכדפי' לדעת הרמב"ם א"צ להביאו אלא וודאי דהוא ס"ל דגם לריב"י נאמר זה וא"כ בעבה וברכה צריך השינוי דשתית תחילה ואח"כ חומץ או דעל יד על יד כן נראה לי דעת הרי"ף ועפ"י זה יש לפרש דברי הרי"ף ז"ל שהביא הא דאמר בש"ס מהו לגבל אמר לי אסור וכתב הר"ן משם הרז"ה וז"ל ולא היה לו לרבינו אלפסי להביאה דלא קי"ל הכי דכרבי אזלא ופליג עליה ר"י ב"י וקי"ל כוותיה והרמב"ן ז"ל כתב בס' המלחמות דלא קשה מידי דהכא בגבול גמור קאמר וריב"י לא שרי אלא על ידי שינוי עכ"ל ולענ"ד אין תירוץ זה נכון דאי הספק דזעירי הוא בגבול גמור במאי קמסתפק לכו"ע אסור. ועפ"י קדימתנו בדעת הרי"ף הנה נכון דכיון דהרי"ף ס"ל דרכה נמי צריך שינוי גם לריב"י אהא נסתפק זעירי ברכה מאי דהן אמת דגבול לכו"ע אסיר ברם היינו דוקא בעבה אבל ברכה שלא בשינוי מאי ואמר לו אסור דגם בזה צריך שינוי לריב"י וזה הוא דקא מחדש ליה ודוק.

פרק כב

הלכה ה

אמבטי של מרחץ וכו'. וכתב הרב המגיד ואמבטי זה כלי הוא וכן פירשוהו הגאונים עכ"ל לאפוקי דלאו אמבטי דעובדא דרבי דאיתא בש"ס דף מ' ע"ב דהיא בריכה העשויה בקרקע כמ"ש רש"י שם יעו"ש ולעולם דהוא כלי ראשון ודלא כהב"ח והט"ז סי' שי"ח שכתבו דט"ס נפל וצ"ל דכלי שני הוא.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל והטעם וכו' מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה ואדם מחממן הרבה וכו' עכ"ל ועיין מה שדקדק מרן מלשון זה ומה שהקשה עליו ומן התימה על הלח"מ שדקדק כן מדברי הרה"מ ולא הקשה עליו כלום ומה גם שקדמו מרן.

ולענ"ד כונת הרב המגיד נראה ובהקדים מ"ש הר"ן ז"ל על דברי בית הלל באמבטי דתני ולא צונן לתוך חמין וז"ל כלומר אפי' נותן לתוכו מים צוננים הרבה שאינו אלא להפשירו

דאע"ג דבמיחם תנן במתני' שנותן לתוכו כדי להפשירן ה"מ מיחם שאינו חם ביותר אבל באמבטי מתוך שמקפידין הרבה על חומו אסרו בו אפי' הפשר עכ"ל נמצא דיש הפרש בין מיחם לאמבטי אף דשניהם כלי ראשון לפי דאמבטי מקפידין על חומו הרבה וזהו שכתב הרה"מ והטעם דאסור לתת צונן לתוך חמין שבו כלומר אף הרבה צוננים מדסתם רבינו מפני שהמים שבו עומדים לרחיצה ואדם מחממן הרבה וזה הוא החילוק של אמבטי למיחם דאמבטי הוא של מרחץ ומיחם אינו של מרחץ וק"ל ועיין למרן שהאריך ומכלל דבריו וז"ל שהרי הפסיק בין דין דאמבטי לדין זה במיחם שפינה כצ"ל.

ועיין להטור סי' שי"ח בפרט זה שדבריו תמוהים ומרן ז"ל הליץ עליו בפנים שונים וז"ל בישוב א' ומצאתי שכתב התוס' וכו' עכ"ל ותמה עליו הב"ח ס"ק ח' וז"ל ועוד דלפי טעמו אפי' חמין לתוך צונן נמי אסור בספל כמו באמבטי דהלכה כר"ש בן מנסיא דאוסר באמבטי אפי' חמין לתוך צונן לדעת התוס' דלא כהרי"ף וא"כ קשה למתיר בספל חמין לתוך צונן עכ"ל ולא קשה מידי ושגגה היא שיצאה מלפני השליט דלא כתב מרן דפסק הטור כרשב"ם וכדעת התוס' אלא לעולם דפוסק כב"ה וכהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ולא הביא מהתוס' אלא דאמבטי הוא כלי שני וספל ג"כ הוא כלי שני ופשוט ומבואר הוא.

עוד כתב מרן וז"ל ועוד י"ל דס"ל לרבינו וכו' א"כ ספל דשרי בגמ' הוי כלי שלישי וכתב עליו הב"ח וז"ל וליתא וכו' עד אין חילוק בין ג' לד' וכו' עכ"ל ולק"מ דג' וד' עד מאה הכל אחד דהטעם הוא משום גזרה אטו שני והכל שוה וא"כ למאי דס"ד מעיקרא רב יוסף דגזרינן ג' אטו ב' א"כ אפי' עד מאה אסור וא"כ רחיצה בשבת היכי משכחת לה.

עוד כתב הב"ח וז"ל אבל האמת דרבינו פסק כך בספל וכו' עד ולכן פסק וכו' יעו"ש וקשה דמהיכן בא לו לאוקומי הברייתות דפליגי במקום דאפשר לומר דלא פליגי וראיה דהש"ס לא רמי להו אהדדי ודאי דלא פליגי וק"ל.

ודרך אגב לא תעזוב נפשי לשאול בפשטא דשמעתתא במה שהקשה אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא ופי' רש"י לא משכחת חמין שהוחמו ואפי' בע"ש שלא היו צריכין להפיג רתיחתן עד בחמין עכ"ל ומאי קשה משכחת לה בשימתין עד שיפיג רתיחתן מאליו בלא שום מים בהמתנה כדי שעה.

הלכה ו

ואם יצק התבשיל וכו'. כתב הרב המגיד וז"ל ופרש"י וכו' עד וכן יראה מלשון רבינו עכ"ל והיינו ממ"ש רבינו ואם יצק וכו' אע"פ שהוא רותח וכו' מותר ליתן [לתוך] הקערה משמע דוקא לתוך הקערה אחר שנתן התבשיל לתוכה ולא קודם ואין להקשות דמאי ראיה מדברי רבינו הא המשנה היא שהעתיק וכבר כתבו התוס' דליכא לדיוקי מסיפא

משום דיוקא דרישא דמשמע בהיפך ולא מדיוקא דרישא משום דיוקא דסיפא דהא כתבנו דזה שכתב הרה"מ משינוי לשון שכתב רבינו ואם יצק וכו' מותר ליתן לתוך הקערה דמורה להדיא כן ולא העתיק לשון המשנה להורות כן והוצרכתי לזה לאפוקי מי שנתקשה בזה וכן נראה דעת רבינו דעירוי מכלי ראשון מבשל ממ"ש פ"ג מהלכות מעשר הט"ו ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוך התבשיל אע"פ שהוא חם מפני שאינו מתבשל וכו' עכ"ל הרי דדוקא לתוך התבשיל אינו מתבשל אבל נותן לתוך הקערה תחילה ומערה עליו מבשל.

הלכה יד

אסור לראות וכו'. פ' שואל דף קמ"ט וכ"כ הרי"ף ולישב מ"ש בש"ס שם והני תנאי כהני תנאי כתב הר"ן וז"ל אין רואין וכו' וקי"ל כת"ק ומיהו שאר מראות אף לת"ק שרי דאע"ג דת"ק ס"ל (כרבא) [כרבה] היינו לומר שהשוו מדותיהן במין אחד אבל להחמיר במין אחר אטו אותו המין וכו' אפי' (רבא) [רבה] מודה דלא מחמירינן עכ"ל פי' לפירושו דבדבר שהוא מין אחד אז אמרינן דלא מדכר אבל במה שאינו מין אחד אז לא אמרינן לא מדכר והיינו טעמא דלפי הענין מחמרינן לאפוקי מי שלא הבין כן והקשה לפי פשטן של דברים דלפי פי' הר"ן דפי' דהיינו טעמא משום דלא פליגי רבנן היאך מקשה בש"ס הני תנאי עם הני תנאי ואין טעמן שוין ודוק.

ודע דדברי הר"ן אלו מצאתים להרמב"ן בס' המלחמות ופירש כמ"ש ויותר נראה לענ"ד מה שפי' הרז"ה וכן פירש הרב משה בר' יוסף הובאו דבריו בחידושי הרשב"א וז"ל הר"ם בר יוסף פי' דעיקר גזרה משום מראה של מתכת היה ואלא מיהו משום דידיה גזרו בכל מראה והא דקאמר הכא בשל מתכת עסקינן העיקר תקנתא קאי כלומר משום ליתא דידיה גזרו וכההיא דאמרו ריש פ"ק דביצה וכו' עכ"ל והקשה עליו הרמב"ן דאי איתא דת"ק בכל מראות אסר ור' מאיר לא אסר אלא בשל מתכת שאינה קבועה בלבד הו"ל למימר ור"מ מתיר בכל המראות חוץ משל מתכת שאינה קבועה וכו'.

ולענ"ד כבר תירץ זה הר"ם בר יוסף באומרו דה"פ דש"ס הכא בשל מתכת עסקינן העיקר תקנתא קאי וכו' כלומר דמאי דקאמר בשל מתכת עסקינן היינו לומר דמשום ליתא דידהו גזרו דחשבינן שמא יסיר נימין ובכל מראות גזר ת"ק אטו של מתכת (ור"י) [ור"מ] מתיר בשל מתכת שהוא העיקר וכ"ש שאר מראות חוץ משל מתכת שאינה קבועה וכיון דכל עיקר תקנתה משום מראה של מתכת שמא יסיר נימין המדולדלין א"כ נקט ההתר בשל מתכת לחידושא דקבועה בכותל לא חיישינן לשמא יביא מספריים דהדהכי והכי

מדכר וכ"ש באינה של מתכת דשרי דהדהכי והכי מדכר וא"כ מה מקום לקושית הרמב"ן ומן התימה על הרשב"א שהביא הא דהר"ם בר יוסף והביא קושית הרמב"ן עליו ודוק.

הלכה טז

נשברה לו חבית וכו'. הכי איתא ריש פ' חבית חבית שנשברה וכו' ובלבד שלא יספוג ופי' רש"י שלא ישים ספוג וכו' גזרה שמא יסחוט עכ"ל ולכאורה קשה דאין זה הטעם דאתמר בש"ס דהכי איתא שם תנא לא יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שעושה בחול עכ"ל ומשום סחיטה לא משום דאיירי כשיש בספוג עור בית אחיזה וכדכתבו התוס' ז"ל וא"כ קשה איך פי' נגד הש"ס שבצידו ונראה דרש"י ז"ל מפרש דמאי דתנא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול לא קאי אלא שלא יטפח בשמן ואגב שלא יטפח תנא נמי לא יספוג וכן נראה בבירור מדברי רש"י ד"ה ויטפח אך קשה דמי הכריחו לזה ואין לומר דהכריחו לזה משום דקשיא ליה דאי כפי' התוס' דאיירי אפי' ביש לו עור בית אחיזה ואפ"ה אסור משום עובדא דחול א"כ לעיל דף קמ"ג ע"א דתני מתני' ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ליאסר משום דהוי עובדא דחול אלא וודאי דבזה ליכא משום עובדא דחול דהא ודאי ליתא משום דא"כ מאי שנא ממטפח דאית ביה משום עובדא דחול אלא וודאי הך דספוג דהכא אינו ענין לספוג דקינוח ויש לחלק ורבינו מפרש בענין אחר שמ"ש במתניתא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול פי' שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחול שמא יבא לידי סחיטה דס"ל דליכא איסורא אם יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכן פי' מאי דתניא לקמן נתפזרו לו פירות בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל שלא יעשה כדרך שעושה בחול יעו"ש פכ"א הי"א.

הלכה כה

התוקע וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד ועוד קשה דמאי שנא בדלת [של] שידה תיבה ומגדל נוטלין ולא מחזירין ובדלתות המחוברות לקרקע לא נוטלין ולא מחזירין הא בשניהם איכא גזרה שמא יתקע ועיין בב"י סי' ש"ח מה שהליץ על זה ולא זכיתי להבינו ושוב ראיתי להרב יד אהרן נר"ו קדמני יעו"ש וראיתי להט"ז ס"ק ט' תמה על מרן מההיא דהמוצא תפלין דף קי"ב יעו"ש ותמהני עליו אמאי לא הקשה לתירוץ מורו חמיו הב"ח דרצה לתרץ דבלול אי לא תקע ליכא חיוב חטאת מהא דבור ודות וכמ"ש למרן ב"י ברם מה שתירץ הוא נכון דלול זה הוא כלי ואח"כ חברו וראיה מלשון הש"ס דידן בשלמא לול וכו' קסבר כיון דמחברי בארעא יש בנין בקרקע וכו' ואי מתחילה חברו בקרקע הו"ל ככל בנין בקרקע וחשיב קרקע ומאי קסבר אלא וודאי דמתחילה היה כלי ואח"כ חברו. **אבל** קשה על הב"ח דאיהו כתב לדרכו דבשידה תיבה ומגדל אפי' תקיעה ליכא איסורא

דאורייתא ואינו דבהמוצא תפלין תניא דף ק"ב ת"ר ציר וכו' והעליון כאן וכאן לא יחזיר גזרה שמא יתקע ואם תקע חייב חטאת ורבינו אינו מפרש כפי' רש"י שם אלא כפי' התוס' וכמ"ש בסוף הל' זאת הרי דבשידה תיבה ומגדל שהם כלים אם תקע חייב חטאת ועוד קשיא לי בדבריו במה שהביא ראיה ללול כשתקע דחייב ממ"ש רבינו פ"י וכן התוקע עץ בעץ דחייב דא"כ אפי' דלול יחשב ככלי חייב וא"צ שיחשב קרקע ואי כונתו דכל שכן בקרקע כיון דאפי' בכלים חייב איך סיים אחר כך דתקיעה בכלי אינו חייב חטאת ודוק.

ודרך אגב ראיתי להתוס' בסוגיין דף קכ"ב ע"ב ד"ה לעולם כתבו וז"ל ופריך והא נמי נוטלין קתני וכו' ע"כ ותבת נמי טפילה והחידושי הלכות נרגש ועיי"ש מה שנדחק דלפי' הו"ל למימר והא נוטלין נמי. ולענ"ד הכי פירושו דקא מותיב בש"ס למה שאמר אביי דפי' ניטלין והא נמי נוטלין קתני דאי לא הוה תני נוטלין אלא הך רישא וסיפא ניטלין הוה אמינא דפירוש נוטלין דרישא כפי' ניטלין דסיפא אבל כיון דחוץ דסיפא דתני נוטלין הא נמי תנא הכי וכן שהן ב' כן אי אפשר לומר דב' פי' ניטלין או י"ל בהיפך על דרך זה וק"ל.

הלכה כו

ואין פוקסין אותו וכו'. ופרש"י בדף צ"ד יש מרבותי וכו' מתקנת שערה במסרק או בידיה עכ"ל וכתבו התוס' עליו ד"ה פוקסת וז"ל ועוד א"כ היה שונה סורקת כדתנן נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק עכ"ל וקשיא לי דמאי קשה התם דקתני סורק לפי שהוא להפריד השערות וכמו שנראה כן שם מעניינו דאי סרק חייב משום דודאי מסיר שערות וכאן הוא לתקן השער והוא כלי אחר ואינו מסיר שער דאי לא"ה איך חכמים אוסרין משום שבות והא חייב חטאת וא"כ ב' כלים נינהו וחד נקרא פוקס וחד נקרא סורק ודוק.

מפני שנראה כבונה. הכי איתא בדף צ"ה גודלת ופוקסת משום בונה עד בניתא וקשיא לי דא"כ האי ויבן לאו לשון בנין הוא אלא מלשון קליעה שכן קורין בכרכי הים והכתוב פעם מדבר בלשון זה ופעם לשון יוני או ארמי וכן אמרו במנחות והיו לטוטפות על שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים והביאו רש"י סדר ואתחנן נמצא דהכתוב מדבר בלשון העמים וא"כ היאך חייב משום בונה ובריתא זאת הובאה בעירובין דף י"ח וסיים שם בברייתא דבר אחר ויבן ה' אלהים וכו' מלמד שבנאה הקב"ה לחוה כבנין וכו' עכ"ל דנראה דהדבר אחר דריש ליה מלשון בנין אבל הראשון דריש ליה מלשון בנאיתא שהוא מלשון קליעה וא"כ קשה כמ"ש.

הלכה לג

המסנן בכפיפת מצרית וכו'. וקשה לי טובא דודאי הכלי הוא ריק דהא מסנן שילך לתוכו וא"כ אפילו שלא יהא הכפיפה גבוה טפח הא מאהיל דהא איכא טפח ויותר בתוך החבית ואיהו כתב בריש הל' זאת דלא יכסה בבגד על פי החבית כולה מפני שנעשה אהל הרי דמאהיל אפי' בכלים ואפשר דאה"נ דאם יש בכלי טפח ודאי דאסור משום טפח של כלי דהוי אהל והכא עסקינן בכלי רחב ובקומתו ליכא טפח ואשמועינן דאפ"ה צריך שיזהר שלא יגביה מקרקעית הכלי טפח.

פרק כג

הלכה ב

נוקבים מגופה של חבית להוציא ממנה. ובש"ס שם דף קמ"ו אין נוקבין מגופה אמר רב הונא מחלוקת למעלה אבל וכו' ופסק רבינו כר"ה וכמ"ש הרב המגיד ובפי' המשנה פסק כרב חסדא וז"ל לא יקבנה מצדה ר"ל מצד החבית ע"כ ובש"ס דף מ"ח אמר רב יהודה אמר רב א"ר הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה וכו' מה בין זו למגופת חבית א"ל רבא זה חבור וזה אינו חבור וכו' ועיי"ש מ"ש התוס' ד"ה וכי והקשה החידושי הלכות וז"ל ובין לפרש"י ובין לפי' התוס' יש לדקדק המקשה דהכא דלא ידע לפלוגי בין חבור לאינו חבור אמאי לא אקשיה בההיא דפ' חבית גופיה דבגוף החבית אסור לנקוב לכו"ע ובמגופת חבית חכמים מתירים ועל כרחך היינו טעמא דזה חבור וזה אינו חיבור וכו' ע"כ ומאי קשה אימא דהמקשה סובר כר"ה דגם במגופה בצידה הכל מודים דאסור כי פליגי בלמעלה וא"כ בין במגופה בין בחבית הדין שוה ואף דהתוס' כאן סברי הלכתא כר"ח כמו שהוכיח במישור מרן סי' שי"ד מדבריהם דהכא ודלא כהב"ח וט"ז שערערו על דבריו בלא טעם מ"מ המקשה יסבור כר"ה ודוק.

שובר אדם את החבית וכו'. משנה דף קמ"ו ואמרו בש"ס שם א"ר הושעיא לא שנו אלא דרוסות עד מתני' קשיתיה דתני גרוגרות וכו' וא"כ נמצא דמתני' ר' נחמיה ורבינו העתיק המשנה כצורתה נמצא דפסק כר"נ דדוקא בדרוסות שרי אבל מפורדות לא וא"כ קשה איך כתב רבינו בסמוך מביא אדם חבית של יין ומתיז את ראשה בסייף והא היין הוא מפוזר והיאך מטלטל הסייף וסותר עצמו דידיה אדידיה. ואפשר לומר דקשיתיה לרבינו בש"ס במאי דמותיב שם ב' ברייתות אהדדי דתני חדא חותלות של גרוגרות [וכו'] מתיר ומפקיע וכו' ותני חדא מתיר אבל לא מפקיע ומתרץ לא קשיא הא רבנן הא ר"נ דלפי האי תירוצא נמצא דברייתא דתני לא מפקיע ולא חותך ר"נ ואף דקתני שם גרוגרות

והשתא לפי תירוץ ר' הושעיא מתני' לא הוי גם ר"נ דלר"נ (נתן) מותר לשבור חבית של גרוגרות ובהאי ברייתא קתני אסור והחידושי הלכות נרגש מזה ותירץ דהנך גרוגרות דברייתא מפורדות נינהו וראיה דקתני תמרים ולא ידענא מאי קאמר דתמרים נמי הוו דרוסות ועינינו הרואות דבשנים אלו גרוגרות ותמרים איכא דרוסות ואדרבא בתמרים חשיב יותר דרוסות דע"י דובשייהו דנפקי מינייהו מתדבקי אהדדי ומשו"ה נקטינהו אהדדי וא"כ חזרה קושיא לדוכתא ומכח זה פסק הרמב"ם כהך אוקמתא והיינו דר"נ ס"ל דאף בדרוסות אינו מפקיע אלא מתיר ומתני' רבנן וגרוגרות לאו דוקא ודלא כר' הושעיא אך קשה לזה דא"כ ר' הושעיא היאך מיישב הנך שתי ברייתות וכעת קשה.

הלכה ג

וכשם וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד ועיין להרב מקראי קודש מ"ש לתרץ דשרי אפי' אינו תלמיד חכם משום דפסק דשרי לעבור אפי' במים לקבל פני מי שגדול ממנו וכו' יעו"ש ולענ"ד לא דמי הא להא דלעבור במים שרי אבל במברא שמעבירו הגוי מי שרי ועוד א"כ גם בלא ערמה לישתרי וק"ל.

ודרך אגב חזינא שם בסוגייא דף קל"ט דאיתא הכי אמר רבה בר רב הונא מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בו רמונים ותולה בו שמרים וכו' מאי שנא מהא דתניא מטילין שכר וכו' אפי' שיש להן ישן מערים ושותה מן החדש התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא ע"כ וכתב הרשב"א בחידושיו וז"ל איכא למימר אדרבא התם נמי שותה קאמרינן אבל אומר לשתות ואינו שותה לא התירו ותירץ הרמב"ן דהכי קאמר והוא שתלה בה רמונים תחילה הא תלה בה שמרים תחילה אע"פ שתלה רמונים לבסוף אסור ואקשינן ממערים ושותה מן החדש אף על פי שמתחילה הוא טורח הוכיח סופו על תחילתו ומתרץ וכו' ולענ"ד הדבר תמוה דאי הפי' כן מאי קשה שאני גבי שכר שכן הוא דרכו דמתחילה צריך לטרוח ואח"כ לשתות דמה ישתה אי לא טרח לא כן גבי משמרת דשייך ביה הוכחה קודם דהיינו מה שיטיל לתוכו רמונים והנכון מ"ש רש"י ז"ל וכן הסכים הרשב"א.

הלכה ו

ואסור להניח עלה של הדס וכו' משום מרזב. הכי איתא בשבת דף קמ"ו אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור מאי טעמא רב יימר [מדיפתי] אמר גזרה משום מרזב רב אשי אמר גזרה שמא יקטום מאי בינייהו דקטים ומנחי ע"כ. ולכאורה קשה טובא דאי שמואל קאי בעלה של הדס קטום נמצא דאפ"ה אסור ומאי איכא בינייהו ואי באינו קטום א"כ מאי שמא יקטום דקאמר והא קוטם כאן ומשו"ה ליתסרי ומרן בב"י סי' שי"ד הרגיש

בזה ונדחק.

ולענ"ד דין חיליה דהרב בעל הטורים ז"ל שם דהוצרך שיהיו הרבה קטומים ולא די באחד והשתא ה"פ דש"ס דשמואל אסר בטרפא דאסא אף בקטום וחד אמר דאסור משום מרזב וחד אמר שמא יקטום וא"כ בדאיכא קטומים הרבה איכא בינייהו דלמ"ד משום מרזב אסור ולמ"ד שמא יקטום ליכא למיחש דהא איכא קטומים הרבה ואי אינו מועיל זה איכא אחר ושמואל לא איירי אלא בדליכא קטום כי אם אחד מהם וזה נמי נאמר לפי' רש"י ואף דלא פי' כי גם מ"ש מרן לא פי' וא"כ אף דגרסינן קטים ומנח צ"ל כן ולדחוקי בפי' תבות אלו וצ"ל קטים ומנח אחרות דאל"כ מה נאמר להרא"ש דהעתיק קטים ומנח אלא ודאי כדכתיבנא.

וכתב מרן וז"ל כתב הרב המגיד וכו'. ורב אשי דאמר גזרה שמא יקטום לפרושי טעמא דשמואל אתא ולא משום דס"ל הכי וכו' עכ"ל. והקשה הרב כפות תמרים דף י"ד ע"א דאם כן איך פסק רבינו לקמן ה"ז גבי זמורה שמא יקטום כיון דלא אתיא כהלכתא זה תורף קושיתו ולא קשיא כלל דהתם לאו אוכלי בהמה הוו ודוק.

והר"ן פ' המביא כדי יין כתב וז"ל והיכי מסקינן הכא דאוכלי בהמה כיון שהן רכין אין בהם משום תקון כלי אע"פ שהוא מכוון לכך והא בפי' אסרינן למיתן טרפא דאסא בחביתא אפשר לומר דהתם היינו טעמא לפי שדרך הוא שאפי' באוכלי בהמה מתקנין כלי העשוי כבר אבל לא שיעשו ממנו כלי לכתחילה עכ"ל והביאו מרן סי' שי"ד והקשה לו דאי דרכו בכך לתקן כלי באוכלי בהמה לחייב אפי' שלא קטם משום התיקון ואי בתיקון ליכא איסור גם בקטימה ליכא דאוכלי בהמה נינהו.

ולענ"ד ה"פ ודבריו אלה אזלי למ"ד משום מרזב וקשיא ליה מאי שנא דהתם חיישינן משום מרזב והכא לא חיישינן שמא יעשה כלי ואסור ואהא מתרץ דשאני הכא שדרך הוא דמתקנין כלי העשוי כבר באוכלי בהמה וכיון דזה דרכו כל הימים הרואה אינו מחלק וסבר דשרי גם בדבר שאינו אוכלי בהמה אבל לעשות כלי באוכלי בהמה מתחילה אין עושין וכיון שכן לא אתו לטעות ולעשות כלי מדבר שאינו אוכלי בהמה אך מרן ז"ל שם כפי מ"ש בדברי הר"ן לא הבין כן יעו"ש וצ"ע.

הלכה ז

עיין בספרי אגורה באהלך דף כ"ו ע"ב.

הלכה ח

אסור להטביל כלים טמאים וכו'. עיין להרלנ"ח סי' ט"ז ישוב לדברי רבינו למה שקשה מכאן למ"ש פ"ד מהלכות יו"ט ושם נסתפק בדעת הרא"ש לדעת הרי"ף בכלים חדשים

שהיה לו מערב יו"ט אי יכול להטבילם ביו"ט או לא יעו"ש שכעת אין הספר מצוי בידי ולכן אעתיק לשון הרא"ש ז"ל ואבאר דבריו לפי פשוטו וז"ל הרא"ש והביא הרי"ף טעמא דרב יוסף [דאמר] משום סחיטה וטעמא דרב ביבי דאמר גזרה שמא ישהא ושביק וכו' ותמהני למה האריך לפרש משנה זו מה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט הילכך נראה וכו' ומאלו ב' הטעמים אסור להטביל כלים חדשים ביו"ט עכ"ל וה"פ ותמהני למה מפרש משנה זו דהמשנה קאי במטביל מחמת טומאה ובזמן הזה ליכא טומאה ועוד לפי הטעמים שכתב שהא טעמא דסחיטה וטעמא דשמא ישהא הדין יוצא דמותר להטביל כלים חדשים ביו"ט דלטעמא דסחיטה היינו טעמא דשמא יטביל כלי דשייך בהו סחיטה ועכשיו דליכא טומאה וליכא למיחש לסחיטה שרי להטביל כלים חדשים ולטעמא דשמא ישהא וה"ט דשמא מאי דביני ביני יטמא ביה איזה תרומה עכשיו דליכא תרומה ולא טומאה שרי להטביל כלים חדשים וליכא למיחש לשמא ישהא וכו' ואין לזוז מזה בכונת דבריו וא"כ מה מקום להסתפק דודאי דהרא"ש איירי אפי' בכלים חדשים שבאו לו מערב יו"ט כיון דליכא להני טעמי דסחיטה ושמא ישהא והוא ז"ל שנסתפק בדעת הרא"ש לא ידעתי היאך יפרש לשון הרא"ש.

עוד כתב הרא"ש וז"ל הילכך נראה טעמא דרבה עיקר דהלכתא כוותיה לגבי רב יוסף ע"כ והקשה עליו הט"ז ס"ק ה' דהכא רב ביבי נמי פליג על רבה וכו' פי' וא"כ מאי חזית לפסוק כרבה כיון דהא רב ביבי ור"י פליגי עליה ולא הוי חד לגבי חד אלא חד לגבי תרי וכל חד הוי לגבי ב' ועיין להרב יד אהרן נר"ו סי' שכ"ג גם במה שתמה על הרב שער אפרים שכתב בדעת מרן שמה שהתיר בשו"ע היינו מויש מתירין דכתב הכלבו דהכלבו לא איירי אלא ביו"ט וכו' יעו"ש ואינה קושיא דמרן ס"ל דהוא הדין בשבת והא ראיה דהביאו כאן הלכות שבת וכמו שנראה מדברי מרן ב"י. אך קשה איך התיר מרן בשו"ע כיון דהרמב"ם והרא"ש אסרי לפי דרך השער אפרים וצ"ע.

ודרך אגב ראיתי בסוגייא זאת אמר ליה אביי יש לו בור בחצרו מאי איכא למימר וכו' והקשה בשיטה מקובצת וז"ל וקשיא לי דהא ברה"ר מדינא אסור מן התורה ועוד מאי קאמר גזרה בור בחצרו אטו בור ברה"ר דהא מעיקרא נמי הכי ס"ל דמתני' אפי' בבור בחצרו קא אסרה וטעמא משום בור ברה"ר ועיי"ש מה שתירץ. ולענ"ד ה"פ שמא יטלנו ויעבירנו ד' אמות ברה"ר דהיינו דקאי הבור ברה"ר אבל הכלי היה בקרוב פחות מד' אמות דליכא איסורא ואפ"ה אסור שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים ואהא קאמר לו אביי יש לו בור בחצרו מאי איכא למימר וקאמר גזרה בור בחצרו אטו בור ברה"ר

וכתבו התוס' גזרה יו"ט אטו שבת ולא הוי גזרה לגזרה דיו"ט ושבת אחת היא עכ"ל ולא קשיא ליה בשמא יטלנו בידו ויעבירנו ד' אמות ברה"ר וגזרה בור בחצרו אטו בור ברה"ר דהוו ב' גזרות משום דבהא ודאי איכא למימר כולה חדא גזרה היא אבל מיו"ט אטו שבת חידשו דכולא חדא גזרה היא.

ועוד כתבו התוס' ד"ה נגזור (הסקה) [השקה] וכו' וכן בסמוך בולד הטומאה וכו' ע"כ. וכתב בחידושי הלכות וז"ל ובההיא דמדלין בדלי לא תקשי להו דנפרוך גזרה שמא יעבירנו דדרך הדלי מונח אצל הבור ולא שייך בהוא שמא יעבירנו וכו' יעו"ש וכן כתב בשיטה מקובצת לקמן גבי רב ביבי וז"ל והא דמדלין בדלי טמא ולא גזרו שמא ישהא התם הוא דהדלי שם בבור ושם טהרתו מילתא דלא שכיחא הוא שיהא משהא וכו' עכ"ל. מוכח דסברי דמ"ש דלי בברייתא הוא דוקא אבל כלי אחר שאינו דלי לא ברם מרן בב"י סי' שכ"ג הביא מדברי הירושלמי בפרקין דלאו דוקא דלי אלא הוא הדין כלי אחר שראוי למלאות בו מים שרי יעו"ש ועוד דברי החידושי הלכות ז"ל בזה מלתא דלא מסתברא דכל עיקר הגזרה היינו שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ובדלי ליכא למיחש וכשנאמר דאיכא למיחש לשמא יטביל בעיניה ומטביל בעיניה משום שמא יעבירנו חיישינן אתמהא ולכן נראה דהתוס' במה שמצאו טעם כתבו ובמאי דלא מצאו צ"ל דאגב אחריניתא אמרו כן בש"ס ובגמ' רב ביבי אמר שמא ישהא וכתב החידושי הלכות יש לדקדק לטעמא דר"ב שהוא משום תקלת תרומה למה נחמיר בה לקמן בשמעתין בשבת טפי מיו"ט ומתוך זה נראה לישב דברי הרמב"ם בהלכות יו"ט וכו' יעו"ש. ולענ"ד אין זה קושיא עד דמחמתה ידחוק רבינו לפסוק כן דטעמא דלקמן היינו משום דכיון דהוא מטמא לכלי אסור וכמ"ש התוס' לקמן ד"ה ושוין.

הלכה כג

וכן אם פירש טליתו וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד על שם הרמב"ן והר"ן דקדק כן מפי' רש"י בסוגיין וליתא וכמו שנראה מפי' רש"י בדף י"ט גבי הנהו ב' תלמידי וכן הרשב"א בסוגיין והרה"מ כאן לא יחס פי' זה אלא להרמב"ן.

הלכה כו

מותר להציל וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד וסיים וזה נ"ל עיקר לדעת הפוסקים כר' יהודה עכ"ל ולכאורה איכא ט"ס וצ"ל כר"ש ודלא להשוותו טעות נראה דה"פ דהוא סיים ומ"מ אפשר וכו' כלומר דאף דהלכה כר"ש מ"מ בזה לא הודה הש"ס דילן להירושלמי וכו' ואהא מסיים וזה נ"ל עיקר כלומר האי סברא דלא כל השבותין שוין גם למאן דפוסק

כר"י דמודה בזה ולא מסתייעי מהא דלא הביא בש"ס דילן הא דירושלמי לפסוק דלא כר"ש ודוק.

פרק כד

הלכה ו

מפליגין בים הגדול וכו'. עיין בברייתא דף י"ט ועיין בדברי הרא"ש שם מה שהביא משם רשב"ם דמה שהתיר הוא דוקא בע"ש ולא בשבת עצמו ואילו בעירובין פרק מי שהוציאוהו דף מ"ג הביא משם רשב"ם דגם בשבת שרי וכ"כ התוס' שם ומה שקשה עוד להרא"ש דידיה אדידיה עיין בב"י סי' רמ"ח.

הלכה ז

לשון המל"מ עיין בס' תועפות ראם דף מ"ג ע"ב וס' אגורה באהלך דף כ"ו.

הלכה י

כל הדברים וכו'. וכתב הרב המגיד דיצא לרבינו דלא תי' סתם משנה דגבי עירוב וכו' עם משנה דבמה מדליקין יעו"ש ולענ"ד הוא נכון דלא לאוקומי מתני' דבמה מדליקין כרבנן דא"כ קשה איך סותם רבינו הקדוש ב' סתמי דסתרי אהדדי וזה קשה לרש"י בפי' המשנה שכתב ד"ה ספק חשיכה קסבר גזרו על השבות אף על בין השמשות עכ"ל והיינו לרבנן ונמצא סתם רבינו הקדוש ב' סתמי דסתרי אהדדי ועפ"י דברי רש"י אלו במתני' דמוקי למתני' כרבנן יש לתמוה אמה שהקשו התוס' על פירוש רש"י גבי מימרת רבה דאמרו לו שנים צא וערב עלינו דפי' בעירוב תחומין והקשו עליו ואעפ"י דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה וכו' ומאי קושיא האי מימרת רבה קאי כרבי דס"ל דלא גזרו על השבות בין השמשות ומתני' רבנן וכמ"ש רש"י ז"ל.

ודרך אגב ראיתי להתוס' שם ד"ה לא קשיא שכתבו וז"ל נראה לר"ת כפי' הקונטרס דבעירוב תחומין מחמירינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכו' עכ"ל. ובסוף פרק הדר דף ע"ו כתבו על שם רש"י בהיפך דבעירובי חצרות מחמירינן מבעירובי תחומין יעו"ש היטב גם על הרא"ש קשה כן דשם פרק הדר הביא משם רש"י דפי' דבעירובי חצרות מחמירינן טפי ואילו כאן בפרק במה מדליקין כתב על שם רש"י בהיפך שכתב גבי מימרת רבה וז"ל ור"ת מפרש לה בעירובי חצרות ולא כפי' רש"י שפי' דאיירי בעירובי חצרות ותחומין דהא אוקימנא דאין מערבין עירובי תחומין בין השמשות וכו' עכ"ל ואי קאי במה שהביא שם עפ"י פי' רש"י דעירובי חצירות חמיר טפי איך כתב כאן דפי' רש"י עירובי חצירות ועירובי תחומין והא לא פי' אלא תחומין במימרת רבה בין בפרק במה

מדליקין בין בפ' הדר אלא וודאי דקאי במה שפי' רש"י דתחומין חמיר טפי וכשכתב רש"י תחומין כל שכן חצרות וא"כ קשה דידיה אדידיה.

גם ממ"ש עוד הרא"ש פ' במה מדליקין וז"ל ואין לומר ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד מהני כדפי' רש"י וכו' עכ"ל וזה הוצרך רש"י לפרש משום דס"ל דתחומין חמיר וכמ"ש התוס' ד"ה שניהם קנו עירוב יעו"ש ועוד קשה על התוס' ז"ל דשם פרק הדר נראה להו כפי' ר"ח מכח מאי דקשיא להו אפי' רש"י ומה שקשיא להו אפי' רש"י היינו משום דמפרשי פי' רש"י גבי כאן בעירובי חצירות כאן בעירובי תחומין דעירובי חצירות חמיר טפי וכנראה דהכי סבירא להו ג"כ דאל"כ עדיין יפרשו הם כפי' רש"י במימרת רבה דאירי בתחומין וכ"ש בחצרות לפי דתחומין חמיר אלא וודאי דס"ל כפי' רש"י ואילו הכא הכריחו כפי' רש"י ד"ה לא קשיא כאן בעירובי תחומין.

עוד כתב הרב המגיד וז"ל והוסיף ז"ל וכו' עד בין השמשות מותר עכ"ל וקשה דאיך נלמד משם ללכתחילה דלא אמרו שם אלא אם עירב כבר אבל לא שיערב וכמ"ש רבינו שם פ"ו יעו"ש.

פרק כה

הלכה ג

כל כלי וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד ודע וכו' ואין להקשות ממ"ש הרשב"א גופיה שם בחידושי מס' שבת דף קכ"ד וז"ל אמר רבא ממאי דלמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים וכו' בהאי פורתא לא מיעפש כלומר והלכך לאו צורך גופו מקרי אלא הו"ל כמחמה לצל עכ"ל הרי דמפרש דאף דהוי שלא לצורך חשיב כמחמה לצל ושרי דשאני התם דאף דאפשר בלא"ה דבההיא פורתא לא מיעפש מ"מ הטלטול מיהא לצורך הוא דמטלטל ולא על מגן ברם מ"ש הרה"מ על שם הרשב"א הוא דמטלטלו שלא לצורך כלל אלא על מגן ומשו"ה אוסר וק"ל.

הלכה ט

כל כלי שמקפיד עליו וכו'. משנה דף קכ"ג כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר וכו' והיינו תנא דמתני' דדף קכ"ד כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך וא"כ אסור בטלטול בין לצורך גופו בין לצורך מקומו דהא בין לרבא בין לרבה למר מלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו ולמר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו ואהא קאמר חוץ מן המסר הגדול משמע דאסור ועוד דאמרו פרק מי שהחשיך דף קנ"ז וז"ל אבל מוקצה מחמת חסרון אפי' ר' שמעון מודה דתנן כל הכלים וכו' חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה עכ"ל

הרי דאסור בכל ומן התימה על המרדכי פרק כירה שכתב חוץ מן המסר הגדול מיהו לצורך גופו או לצורך מקומו מותר והביאו ב"י סי' רע"ט וסי' ש"ח ומן התימה שלא הקשה עליו מרן וצ"ע.

הלכה י

כל כלי שהוקצה מחמת האיסור וכו'. הכי איתא פ' מי שהחשיך דף קנ"ז פליגי בה וכו' ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת וכו' ומן התימה על הרא"ש פ"ק דחולין דף ט"ו כתב וז"ל ואנן קי"ל כר' שמעון דלית ליה מוקצה מחמת איסור אלא בנר שהדליקו בשבת דדחייה בידים וכו' ומוקצה מחמת חסרון כיס וכו' עכ"ל. ודבריו תמוהים עפ"י סוגיית הש"ס דר"ש לא ס"ל מוקצה כלל אלא מחמת חסרון כיס אלא דאנן הוא דלא קי"ל כר"ש במחמת איסור.

וראיתי להט"ז ריש סימן רע"ט הרגיש בזה וכתב וצ"ל נר הדולק בשבת וליתא ממ"ש דדחייה בידים וגרוגרות וצמוקים וכו' ועוד דהא קי"ל דלא כר"ש בנר שהדליקו בשבת דאף דלר"ש שרי לדידן אסור וכן פסק הרא"ש סוף שבת וכן קשה על הב"ח בסי' רע"ט דכתב כן יעו"ש וצ"ע.

כגון נר שהדליקו בו בשבת וכו'. והקשה הרב מרכבת המשנה נר"ו וז"ל ותימה על רבינו ז"ל דבפירוש המשנה כתב דטעמא דר' שמעון דאוסר בנר הדולק משום שמא יכבה וכאן בס' היד כתב טעמא משום מוקצה מחמת איסור עכ"ל. ולא ידענא מאי קא קשיא ליה דבפי' המשנה איירי בנר הדולק דאסר ר"ש לטלטולי ומפרש משום שמא יכבה אבל לאחר שכבה ס"ל דמותר אלא דאנן קי"ל בזה כר' יהודה דאסר וז"ש כאן רבינו נר שהדליקו בו וכו' אעפ"י שכבה וכו' וע"ז יהיב טעמא משום שכל כלי דאסור לטלטל וכו' וזה ג"כ כתב רבינו שם בפי' המשנה אחר הך טעמא דר"ש וז"ל ואין הלכה כר"ש בנר שהדליקו בו כי העיקר אצלינו כי כל מה שהוקצה בין השמשות וכו' אסור לטלטלו בשבת וכו' עכ"ל וזהו שכתב רבינו כאן וברור.

הלכה יג

כל כיסויי וכו'. וכתב הרב המגיד משנה כל כיסויי הכלים וכו' עוד שם העיד ר' יוסי משום ר' אליעזר בן יעקב וכו' והקשו עליהם וכו' ומדברי רבינו נתבאר תירוץ לזה שאין תנור ככלים [ע"כ] ויש ראיה לדבריהם מדאמרו בש"ס שם דף קכ"ה כמאן מטלטלינן האידנא כיסוי וכו' כראב"י דלמה לא אמרו כר' יוסי וכו' והתוס' כתבו שם ד"ה כמאן דהוה מצי למימר הכי אלא משום דמשנת ראב"י קב ונקי והוא דוחק דהרי ר"י נמי נימוקו

עמו ומשו"ה ס"ל דבדוקא אתמר דבההיא פלוגתא דלקמן דר"י ות"ק קיימא לן כת"ק וכמ"ש הרה"מ וכלישנא קמא דש"ס אבל גבי תנור קי"ל כראב"י וק"ל.

הלכה טז

כלכלה וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד ועי' להרב ב"ח סי' ש"ט מ"ש עליו מדברי רבינו בפירוש המשנה ופי' דבריו דמדמצריך רבינו שם ג' תנאים פי' שיהיו מטנפין ושיהיה האבן במקום הנקב ובש"ס אצטריך תירוצא דאבן גופא נעשה דופן משום קושיא ולינערינהו נעוריה יעו"ש וא"כ משמע דגריס ליה והוצרכתי לזה שראיתי להרב יד אהרן נר"ו כתב שלא הבין דבריו.

פרק כו

הלכה ג

חרס קטנה וכו' הואיל וראוי וכו'. וכתב הטור בסי' ש"ח חתיכת חרס שנשברה בחול מכלי וראויה לכסות בה כלי מותר לטלטלה אפי' במקום שאין כלים מצויין שם וכו' עכ"ל. והקשה מרן וז"ל אך תימה דכיון דחזי לכסות כלי אפי' נשבר בשבת נמי לאו נולד הוא לת"ק דר' יהודה כמו שנתבאר בסמוך וכיון דרבינו כתב בסמוך דאפילו נשברה בשבת שרי לטלטלן כיון שראויין לכסות כלים וכדברי ת"ק איך כתב כאן דנשברה בחול וכו' ועיי"ש מה שנדחק וכן הב"ח והיד אהרן נר"ו ובכולן איכא למשדי נרגא ולענ"ד י"ל דשאני ההיא דבסמוך דפסק כת"ק משום דאיירי ברה"י דשכיחי כלים שם ומכסה בהו בהנהו שברים הכלים וכיון דאיכא כלים שם לא הוי מוקצה אבל ברה"ר דלא שכיחי כלים שם אם נשבר הכלי שם בשבת השברים אינן מועילים דשם אינן שכיחי כלים ואי אפשר לו להוליכם לרה"י דאיכא כלים ומשו"ה חשיב מוקצה ומשו"ה דוקא בנשברה בחול דבאותה שעה היה יכול להוליכם ברה"י לכסות כלים וחשיב ככלי ודוק.

הלכה ז

קנה וכו'. עיין בסוגייא דף קכ"ו ובמ"ש הרא"ש וז"ל תימה דרי"ף פסק וכו' עד ג' חלוקים בדבר ואין לדקדק דא"כ דחריות שאני וסגי במחשבה מאי מקשה בש"ס שם ע"ב וז"ל וכי תימא ה"נ דאיכא תורת כלי ומי בעי רשב"ג תורת כלי והתניא חריות של דקל וכו' ומאי קושיא שאני חריות של דקל דסגי במחשבה דקושית הש"ס היא לרבי יוחנן ור"י משוה פקק החלון לנגר וכבר כתב הרא"ש דפקק החלון שוה לחריות ודוק.

הלכה יא

מנורה של חוליות וכו' מפני כובדה וכו'. ועיין למרן מה שהאריך ונדחק ולענ"ד פשוט דרבינו פסק כריש לקיש דבעלת חדקים בקטנה שרי ובגדולה אסור והיינו טעמא דגדולה כיון דהיא כבדה אתי לנפילה והרואה סובר שהיא של חוליות וכשנופל ההיא דחוליות מפרקה ונמצא עושה כלי אבל קטנה כיון שאינה נופלת ליכא למיחש לכל זה וק"ל.

הלכה יב

מנעל שעל [גבי] האמום וכו'. עיין בש"ס דף קמ"א ויש להקשות שם לאביי דמוקי ליה ברפוי והיינו אליבא דחכמים דמטמאים דהא מוקי הברייתות הא ר' אליעזר והא רבנן היאך אפשר לאוקומי כן והא בהדייא תני ר"א דברפוי שרי וא"כ חכמים בהכרח יסברו דשרי אף באינו רפוי ויש לומר דיסבור אביי דלא פליגי הברייתות וחדא מיירי ברפוי וחדא באינו רפוי והוו ככו"ע אך קשה להחידושי הלכות שם כתב וז"ל הכא במאי עסקינן ברפוי וכו' והשתא הוה מצי לאוקומי הני ב' ברייתות כרבנן והא ברפוי הא באינו רפוי וכן לרבא וכו' אלא כיון דב' סתמא קתני משמע דבחדא גוונא איירו עכ"ל. ודבריו תמוהים דהא לאביי בהכרח צ"ל דלא פליגי אלא חדא איירי ברפוי וחדא באינו רפוי וכדכתיבנא וצ"ע.

הלכה יג

מטלטלין וכו'. עיין מ"ש הרב המגיד עד וגם זה דוחק. וקשיא לי דהא בש"ס קאמר אמר רבא ב' תשובות בדבר חדא גרף של רעי מאיס והאי לא מאיס ועוד גרף של רעי מגלי והאי מכסי פי' אפילו אם נאמר דמאיס י"ל ומה גם דלא מאיס ודוק.

הלכה טו

אוצר של תבואה וכו'. ופי' דבריו עיין להרב המגיד ז"ל ברם מ"ש רבינו בפי' המשנה דבריו תמוהים שכתב וז"ל ואמרו אפי' ד' וה' על דרך הרבוי כאילו אמר אפילו מנין גדול וכו' והיינו כשמואל וכגי' ואפי' טובא וסיים וז"ל ואם הוצרך אדם לפנות לא יפנה יותר מד' או מה' אלא כל חד מפני לנפשיה עכ"ל. והיינו כרב חסדא וסותר עצמו מדידיה אדידיה ומדברי רבינו אלו שכתב כל אחד מפני לנפשיה נראה סותר למ"ש מרן בדעת רבינו וז"ל ומ"מ נ"ל וכו' אלא אחרים יכולים לפנות וכו' ודוק.

גם מדברי רבינו אלו סתירה למ"ש הרה"מ בדעת רבינו דגריס כרב אחא משבחא יעו"ש וכמו שהקשה ג"כ הרב מרכבת המשנה נר"ו ועיין להרב ב"ח סי' של"ג ס"ק א' מ"ש בביאור דברי רב חסדא ושמואל ודבריו אינם מובנים על פי סוגיית הש"ס ורש"י בסוגיין

דף קכ"ז גריס כגירסת ר' אחא משבחא שכתב ד"ה כדאמרי אינשי והוא הדין אפי' טובא ועיין במ"ש רש"י בביצה ריש דף ל"ו ד"ה התם תנן יעו"ש.

הלכה יט

אין גורפין וכו'. וקשה דבש"ס מוכח דטעמא דאיסורא דסילוק לצדדין משום דלא חזי דנמאס וכמ"ש רש"י ומוכרח דאל"כ מאי בעי ארישא פליגי או אסיפא פליגי וכו' והא כולה מתני' מטעמא חדא הוא וי"ל דאה"נ דבפרושא דארישא פליגי או אסיפא פליגי צ"ל כפרש"י אבל בפירושא דאו אתרוייהו פליגי פירושו משום דבין רישא ובין סיפא מטעמא חדא הוו וא"כ כד פשיט ליה דאתרוייהו פליגי נמצא שניהם מטעם אחד נינהו ואפשר דפי' כן משום דתני בברייתא אחד זה ואחד זה דמשמע דמטעם אחד הוי ועיין במ"ש התוס' שם ד"ה אבל ומ"ש בפרק המצניע דף צ"ה ועיין פסקי תוס' שם פרק תולין דכתבו וז"ל אסור לגרוף אבוס שבקרקע ודבריהם תמוהים וזה היפך ממ"ש בש"ס יעו"ש.

וכן עלים וכו'. הכי איתא בשבת דף ק"מ ע"ב אמר רב חסדא האי כישתא דירקא אי חזיא למאכל בהמה וכו' אמר רב האי תליא דבשרא שרי לטלטולי דכוורי אסור ופרש"י בשר מליח התלוי ליבשו ומלא החבל קרי תליא שרי דנאכל [חי] באומצא ע"כ והקשה הרשב"א בחידושיו וכן התוס' לעיל דף ל"ט דלפי פי' למה מזכיר תליא והוי"ל להזכיר בשר מליח גם הו"ל לאומרה לעיל פ' מפנין ועוד מוכח לעיל פ' מפנין דדג מליח חזי לאומצא.

ולענ"ד נראה דלא קשיא כלל לרש"י דיש הפרש בין מליח למליח דיש מליח דעבר זמן עליו ונתבשל מחמת המלח וההוא כו"ע אוכלין אותו ויש מליח שנמלח ולא עבר עליו זמן כלל והרי הוא חי ומי שאוכל אותו הוא מי שאוכל חי באומצא ולכן מאי דנקט הכא תליא היינו טעמא דאיירי שלא עבר זמן על בשר מליח הלזו וצריכה היא להיות תלויה ומשו"ה לא אמרו פ' מפנין דמליח דהתם היינו שנתבשל מחמת המלח וכאן הוא חי וכן הוא בדג וק"ל.

אך בהלכות פי' דתלא היינו העץ שתולין בו הבשר וזהו שכתב הרב המגיד ופי' בהלכות תלא דבשרא העץ שתולים בו הבשר לאפוקי מפי' רש"י ומ"ש אח"כ מטלטלין אותו עד סוף הלשון הוא מדברי הרשב"א ולא הוי הכל מדברי הרי"ף וראיה שסיים ע"כ כתב הרשב"א ומ"ש בתחילת דבריו ליתיה בהרשב"א וא"כ אין מקום למה שתמהו מרן בב"י והב"ח עליו דבהלכות כתבו איפכא יעו"ש.

הלכה כב

היה מוטל בחמה וכו'. ועיין מ"ש מרן בכ"מ ובב"י סוף סימן שי"א הוסיף וז"ל ובהכי אתי שפיר מה שהכריח הרי"ף וכו' ובמ"ש נתיישב דלא הוה מצי לאקשויי ליה מדר' יצחק כיון דלפום קושטא לא ס"ל כוותיה ע"כ ודבריו תמוהים דעדין קשה קושית הרז"ה במ"ש הרי"ף דלא קי"ל כר"י משום דרב הונא דהיתה בהמתו טעונה וכו' דלפי דבריו דההיא דרב הונא הוא היפך מר"י איך קאמר ליה ר"ש לרבי יצחק כבר תרגמה ר"ה לשמעתיך הרי ר"ה ס"ל היפך אלא וודאי ליתא לדהרי"ף דאיך קאמר הכי והא רב הונא אי אפשר שיסבור הכי וצ"ע.

פרק כז

הלכה א

היוצא וכו'. והקשה הרב מגילת אסתר מצוה שכ"א להך סברא דרבינו ז"ל די"ב מיל דאורייתא מהא דאיתא פרק משילין דף (ל"ה) [ל"ו] על מתני' דאין רוכבין ע"ג בהמה גזרה שמא יצא חוץ לתחום שמע מינא תחומין דאורייתא אלא גזרה וכו' ולדעת רבינו אמאי לא קאמר גזרה שמא יצא חוץ לי"ב מיל. ולע"ד לא קשה מידי דע"כ לא חיישינן ברוכב יותר ממהלך שמא יעבור מן התחום אלא כשהוא אסור להלוך יותר מאלפים ואגב ארכיבה לא דייק ואתי להלוך יותר מאלפים י' או עשרים או ל' אבל עד י"ב מיל ליכא למיחש כיון דיודע דאסור להלוך יותר מאלפים מדרבנן ועיין להטירת כסף דף רי"ט מה שהקשה לרבינו ועיין להרא"ש סוף פ"ק דעירובין מה שתירץ לקושית הרי"ף ויתורץ זה ועי' בסיפרי תועפות ראם דף ל"ו ע"ג.

ובהאי דינא דרבינו הקשה אלי מו"ר הרב יאודה אשכנזי ז"ל דמאי שנא דהכא עד י"ב מיל שרי מדאורייתא ומכאן ואילך לוקה וליתסר מדאורייתא גם קודם הי"ב מיל דומיא דחצי שיעור דפסק רבינו כמ"ד אסור מן התורה וכשם דהתם אסיר מדאורייתא כיון דאי אכיל עוד חצי שיעור מצטרף ה"נ נימא הכא כיון דמחמת הי"ב מיל הוא דנאסר לאחר הי"ב ונמצא א"כ דהאיסור חל מכח הי"ב. ולי הפעוט לא דמי הא להא כלל דשאני חצי שיעור דהתורה אמרה לא תאכל והיינו כזית ואינו נאכל בבת אחת אלא כדרך אכילה וא"כ כשמתחיל לאכול נמצא מתחיל באיסור דאי אפשר לאכול כל הכזית בלא התחלת החצי שיעור ומשו"ה חצי שיעור נאסר מן התורה לא כן הכא דכתיב אל יצא איש ממקומו והיינו אחר י"ב מיל נמצא קא מזהיר בפי' דוקא שאחר י"ב מיל הוא דלא יצא אבל קודם שרי לא שייך צרוף י"ב [עם] אחר י"ב (והב') [ועד י"ב] הם התר גמור ודוק.

הלכה יא

מי שיצא וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד עד לא יכנס ויש להקשות דהא רבינו כתב לקמן הט"ז וי"ז דזה הוא דוקא לדבר מצוה או באונס אבל שלא לדבר מצוה ולא באונס ליכא הבלעת תחומין וכן הוא בש"ס בפי' דף מ"ו חילוק זה וא"כ מאי קשיא ליה לרבינו כדי לישב ועיין מ"ש מרן דק"ל ז"ל דאין בדברי רבינו טעם לשלא נמדוד הד' אמות לצד תחומו דבאומרו רבינו תחילתן אינו מובן דברי מרן כלל.

וכן מי שהחשיך חוץ וכו'. וכתב הרב המגיד ואין לומר שעל עיר אחרת נתכוון רבינו וכו' פי' דהכי מתפרשין דברי רבינו דזה בא מן הדרך ועשה שביתה במקום אחד ואיכא ב' מדינות לפניו האחת קרובה לו יותר והאחת יותר רחוקה וממקום שעשה השביתה איכא לעיר אחת אלפים ואחד אמה ולב' איכא אלפים אמה עד אמצע העיר ולזה קאמר רבינו דאינו יכול להלוך אלא עד אלפים יהיה ממקום שיהיה ולא ניחא ליה בפי' זה דזה דוחק דאיירי בב' מדינות ומפרש דברי רבינו הכי ואם כלתה מידתו וכו' דהיינו מחמת שעשה השביתה יותר קרוב לעיר ודוק.

פרק כח

הלכה יט

אפי' עבד אפי' שפחה וכו'. הכי איתא במשנה עירובין דף נ"ח וקשה דרבינו כתב פי"ד מהלכות עדות ה"ג וז"ל ויש דברים שסומכין וכו' ועד כאן היינו באים בשבת וכו' אם היה גוי או עבד כשראה דברים אלו והעיד אחר שנתגייר וכו' אינו נאמן ולא קשיא דודאי דמ"ש הך דגוי או עבד דאינו נאמן להעיד מה שראה בגיותו היינו במילתא דאינו נאמן בהיותו גוי או עבד וכמו שהוא גבי קטן ומ"ש נאמנין להעיד בגודלן וכו' היינו במילתא דאינן נאמנין בקטנן ה"נ גבי גוי או עבד והך דינא דגוי או עבד ודאי דלא שייך בתחומין דנאמן אף בגיותו ועבדותו.

פרק כט

הלכה ד

ואם לא הבדיל וכו'. וכתב הרב המגיד וז"ל ונחלקו וכו' עד וכן נראה מן ההלכות פירוש דבהלכות איתא בדברי רבא סתם מבדיל והולך כל היום כולו ודאי דגריס כן בש"ס באחרונה וק"ל.

הלכה ו

מדברי סופרים לקדש על היין וכו'. וראיתי להרב פר"ח במים חיים בליקוטי או"ח סי' רצ"ח הביא ראיה לדברי רבינו דהיין הוא דרבנן מהא דאמרינן פ' במה מדליקין נר חנוכה וקידוש היום נר חנוכה קודם ולא הו"ל לדחויי דאורייתא מחמת מצוה דרבנן ועוד ראיה מהא דאמר רב זימנין חביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא וכו' עכ"ל. ולענ"ד אין מכאן סתירה למאן דסברי דהוא דאורייתא דמאן דס"ל דהוא מדאורייתא לאו דוקא יין אלא הוא הדין פת וכמ"ש הר"ן הביאו בב"י ואם כן אף דנר חנוכה קודם לא מבטלה מצוה דאורייתא דמקדש על הפת אלא דלכתחילה הוא על היין ולפ"ז מתיישבה הא דרב דזימנין דחביבא ליה רפתא ומקדש עליו וק"ל.

ואע"פ שהבדיל וכו'. ויש לדקדק אמאי לא כתב כן רבינו בקידוש דאף דקידש בתפילה ויצא ידי חובתו וכמ"ש הפר"ח במים חיים בליקוטי או"ח סי' רצ"ח יעו"ש ונראה דשאני הכא דמעיקרא הכי תקינו רבנן דאף דהתפלל צריך לקדש בכוס ואסרו לטעום כלום קודם אבל בהבדלה דמתחילה תקנת חכמים אחת היא אלא שפעם תקנוה על הכוס ופעם בתפלה ואח"כ בשניהם וכשהבדיל בתפילה מותר לו לאדם לעשות מלאכה שייך שפיר אע"פ וכו'.

הלכה ז

כיצד וכו' ומדיחו וכו'. וכתב הרב המגיד גמ' פ' שלשה שאכלו וכו' וקשה דא"כ הו"ל למנות רבינו י' דברים שנאמרו שם יעו"ש.

הלכה ח

אין קידוש וכו'. וכתב הרב המגיד וז"ל ואמרו שם סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל מפינה לפינה לא אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דמר שמואל ואפילו מאגרא לארעא הוה מקדש ע"כ בש"ס ובהלכות וכו' עד סוף הל' ולא פי' הרה"מ דברי רבינו ע"פ גירסת ספרינו דגרסינן הכי דף ק"א סבור מינה ה"מ מבית לבית אבל ממקום למקום בחד ביתא לא אמר להו רב ענן וכו' ונחית מאיגרא לארעא והדר מקדש ואם כן אף ממקום למקום צריך לקדש פעם ב' אבל מפינה לפינה א"צ וזה הוא דפסק רבינו דמזוית לזוית א"צ משום דא"כ קשה דיוקא אדיוקא דרישא קאמר דמבית לבית צריך לקדש הא ממקום למקום לא והדר כתב מזוית לזוית לא הא ממקום למקום צריך לקדש ומשו"ה מפרש לה על פי גירסת הרי"ף ואפשר לפרש דברי רבינו עפ"י ספרינו ומבית לבית דכתב רבינו היינו ממקום למקום וכמ"ש התוס' ד"ה אבל ממקום למקום וז"ל ומיהו ב' מקומות בחד בית קרי ליה מבית לבית וכו' יעו"ש וכ"כ בדף ק'

ד"ה ידי קידוש בדברי הירושלמי יעו"ש.

וכתבו התוס' ד"ה ידי קידוש וז"ל ואין לומר וכו' מדפריך ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא ע"כ. וכתב החידושי הלכות וז"ל ועוד יש להביא ראיה מדאמר רבה לתלמידיו טעימו מידי וכו' כ"כ המרדכי עכ"ל ועיין מ"ש עליו הלשון למודים חלק או"ח סי' קמ"ז ולא הרגיש בלשון הש"ס דקאמר הכי טעימו מידי וכו' מתעקרא לכו שרגא ולא מקדש לכו בבית אכילה ובקידושא דהכא לא נפקיתו דאין קידוש אלא במקום סעודה ומדקאמר ולא מקדש לכו בבית אכילה ר"ל דאי הוה שרגא היו מקדשין שם אלא כיון דליכא שרגא לא מקדשי ולפי דבריו א"צ לקידוש שם והו"ל למימר מתעקרא לכו שרגא ולא תאכלו ובקידושא דהכא לא נפקיתו וק"ל ובנפול יסודו זה יפול מ"ש בסי' קמ"ח דף ע' פיסקא המתחלת ומ"מ לפי מ"ש ניחא יעו"ש.

ולמה מקדשין בבית הכנסת מפני האורחים וכו'. מלשון זה נראה לענ"ד דאוכלין ממש שם ומה שקשה לזה ישב הר"ן וז"ל דזה חשיב כסעודת מצוה יעו"ש ועיין בתוס' שם בדף ק"א ע"א ד"ה דאכלו.

הלכה יב

מי שהיה אוכל וכו'. ריש פרק ערבי פסחים ודרך אגב ראיתי מ"ש התוס' שם ד"ה אין מפסיקין וז"ל ומורי רבינו יחיאל אומר מדפסיק כר' יוסי בהפסקה בההוא עובדא מכלל דלכתחילה לא קי"ל כוותיה עכ"ל ולא יכולתי הבינם דמאי ראיה מההיא עובדא ללכתחילה מעשה שהיה כך היה שהתחילו בשעת התר לר' יהודה משום שהיה שם ר' יהודה או אפי' שלא יהיה שם הכי הוה עובדא ועיין בדברי הרמב"ן בהשגותיו ומה שהקשה עליו הרב לשון למודים חלק או"ח סי' קמ"ב והצריך עיון ואינם מובנים דבריו דאיך נוקים לברייתא בשקידש היום דבפי' תני ושוין שאין מתחילין גם מ"ש עוד על המרדכי והצריך עיון לא קשה מידי דגם בזה יש לחלק בין ערב פסח לע"ש דבע"פ דוקא כגון ההיא דאגריפס הוא דמחמרינן כל שגומר סעודתו בתוך זמן איסורו אבל בע"ש אפי' סמוך מעט לט' מתחילים וכעין מה שמחלקין מע"פ לע"ש באותה ברייתא דתני ושוין שאין מתחילין דמוקי לה בע"פ.

הלכה טו

יין שטעמו וכו'. וכן הוא בהלכות ועיין מ"ש הר"ן דלענין תרומה ומעשר לכו"ע חומץ ויין ב' מיני נינהו ולכאורה תמוהים דבריו מברייתא דב"ב דף פ"ד ע"ב יעו"ש ויש לפרש דכו"ע דכתב הר"ן קאי לאמוראי שם דפרק המוכר פירות דף צ"ו יעו"ש הדק היטב.

הלכה כו

היה מהלך וכו'. וכתב הרב המגיד ושם בש"ס העלו עד שאינו מצוי הוא וכו' והקשה הרב ראשון לציון דאם כן דמחצה על מחצה אינו מצוי ואינו כותבו רבינו למה לעיל פ"ו בדין מרחץ כתב רבינו דין דמחצה על מחצה וי"ל דהתם דין דמחצה על מחצה לא קאי לעיר דהוה בה מחצה גוים ומחצה ישראל אלא דמחצה גוים ומחצה ישראל נכנסין למרחץ וזה אינו דבר שאינו מצוי ואמטו להכי כתבו רבינו ז"ל ועוד י"ל דבשלמא התם דהוי לחומרא אף דאינו מצוי כתבו רבינו ז"ל אבל כאן שהוא לקולא כיון שאינו מצוי לא חשש לכותבו.

פרק ל

הלכה ד

אסור לקבוע וכו'. ועיין מ"ש הרב המגיד פי' דבריו שכל שבימות החול אינו עושה סעודה כזו אסור לעשותו בע"ש וכל היום בכלל וכו' ולאכול ולשתות בלא קביעות סעודה דהיינו אכילת עראי גם אפי' סעודה שרגיל בחול כל היום מותר להתחיל וכו' וכר' יוסי ברם מהנך ב' דאמרן דשרי לקבוע סעודה שנוהג בה בחול פי' שנוהג כן כל ימות החול מצוה להמנע אבל אינו אסור לקבוע לפי שסובר רבינו דאע"ג דקי"ל כר' יוסי דאמר אוכל והולך וכו' היינו דוקא דפסקינן כוותיה בלא קביעות סעודה אבל בקובע סעודה לא פסקינן כוותיה זה הוא פי' דבריו אבל אה"נ דר"י איירי בקובע ג"כ דמותר לכתחילה לקבוע ודוק וע"פ זה לא קשיא מה שהקשה עליו הב"ח סי' רמ"ט.

הלכה יב

אסור להתענות וכו' אין מתענים וכו' חוץ מעיר שהקיפוה עכו"ם וכו' שמתריעין וכו'. ממה שהאריך כל כך ולא כתב בקיצור חוץ מעיר וכו' או נהר וכו' או ספינה וכו' מורה שבא להורות דבתענית לעולם אסור ודלא כמ"ש הלח"מ ז"ל פ"א מהלכות תעניות ה"ו יעו"ש ובלא"ה דבריו דחויים דע"כ לא אמרינן דרבינו סמך על מקום אחר אלא כשכתב הדין במקומו השייך יותר וא"כ אי איתא להאי דינא הו"ל לרבינו לכותבו בהל' שבת בפ"ב ובפרקין שהוא מדיני שבת ולא לסמוך על הלכות תעניות והאמת כמ"ש מרן שם ומ"ש בפירוש המשנה חזר בו והסופרים כתבוהו בהלכות תעניות ממה שראו כן בפירוש המשנה.